

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 08886

AF DOREM-URAL

Anna Stelmakh

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

Stelmakh, Anna.
Af dorem-Ural.

אנע סטעלמאכ

אפ דאָרעם-אוראל

דערציילונגען

אַ גײז

מעלוכע-פארלאג „דער עמעס“ מאַסקווע 1947

א י נ ה א ל ט

ז י ט

3	מאָשיל-קאפאָשיל
31	איכ און כארעלע
68	דעם זיירנס קינדער
104	א געמעל אפ א בעכער
114	דער הונדערטסטער מעריקאנ
125	א מיסע מיט א פארנייט הארצ
178	דער באשטעלער פון אשטשע-בולאק

Редьктор *А. Фрумкин.*

Техредактор *Ф. Фрумкина.*

Подписано к печати 20/X-47г. В—03525. Объем 11³/₄ п. л., уч.-изд. л. 8,58.
Формат бумаги 82x106¹/₂. Тир. 7000. Заг. 139. Цена бр. 50к.

Типография Госиздательства „Дер Эмес“, Москва, Старопанский, 1.

א מאַשלי-קאפּאַשלי

1

יענע וואָכ האָט מען בא אונדז אפ דער בוינג דערהארגעט דריי וועלפּ — איינעם אפּן „קאָקסאַכימבוי“ און צוויי באמ פּערד-הויפּ: פּרוער א „זוי“ און דערנאָכ דעם „ער“, ביים ער איז געקומען זוכן זיין פּאַר. דער אוילעם האָט היים ארומגערעדט די געשעענישן, נאָר געוונדערט האָט זיך קיינער ניט. ערשטנס, ווייל די דאָזיקע מיטע כאַזערט זיך איבער יעדן ווינטער, צווייטנס, ווייל א וואָלפּ האָט דאָך אויב א מאַנג, און וואָס קאָן ער, מישטיינס-געזאַגט, קרינג אין די דאָזיקע פּרוכטלאָזע דאַרעמ-אוראלער סטעפעס, וווּ איינ יושעוו איז אַפּגערוקט פונעם צווייטן אפּ 70—80 קילאָמעטער? און וואָס פאַר א יושוויי. זינענ עס? ניט קיינ דערפּער — קאָלזוירטן אָדער ראטוירטן, וווּ מע קאָן קרינג א בעהיימע א לנטישע, און אויסגעהאַד דעוועטן כאַזער אָדער א שעפעלע א נישקאַשעדיקס, — נאָר שאַכ-טעס, ארצגרוכנס אָדער עלעקטרישע סובסטאַנציעס, וווּ עס טוילענ זיך קליינע הייפעלעך מענטשן. וואָס זאָל טאָן, געכעכ, דער וואָלפּ? מוז ער קומען אפּ אונדזער בוינג, וווּ ס'זינען כאַטש פאַראן פּערד. אלע האָבן ראַכמאַנעס געהאַט אפּן וואָלפּ, וואָס איז אומגעקומען מאַכעם געטרנישאַפט צו זיין פּאַר.

— א וואָלפּ איז געגליכן צו א מענטשן, — האָט געזאָגט דעמלֵט דער אַלטער וואָרדאָביניקאָוו, דער נאַכט-וועכטער פונעם פּערד-הויפּ, — נאָר פּאַרט איז אַ כּניע אַ כּניע, און א מענטש איז א מענטש. אַ כּניע ווייסט זיך אירס, און א מענטש ווייסט זיך זינס... — א מאַשלי-קאפּאַשלי! — האָט געלאַכט דערופ דער אוילעם. — עכ, וואָרדאָביני, וואָרדאָביני, גיי שוין בעסער שלאָפּן — ביסט אופ געווען די נאַכט!

אָט די אלע ניסן שיט מען אונדז ארויס מיטאמאָל, ווי נאָר מיר טרעטן אריבער די שוועל פון קאָנטאָר, מיר, דרנ אינושעניער, וואָס זינען אָפגעזעסן עטלעכע טעג אין א קאָמאנדירונג אין פּוסי-טולאָק באַם איבערגעבן דעם נייעם הויצקעסל.

דער זייגער איז שוין האַלב אַכט אינדערפרי, דער פּראָסט 87 גראַד. אינמיטן קלאָרן הימל שטייט א ליכטיקע לעוואָנע מיט צוויי פאלשע לעוואָנעס פון ביידע זייטן — צוויי צעשוואַמענע דיסקן מיט שמאַלע זילבערנע שפּיגלעך, וואָס ציען זיך פון זיי ארום אונ אראָפּ.

דער טאָג זאָגט צו זיך א קלאָרער און א פּראָסטיקער. מיר ריינן זיך צונויף ווידער טרעפן זיך אזויגער צוועלפּ, קעריי באַטראַכטן נאָכאמאָל די אַקטן און אויסדעראַגירן אייניקע טעקסטן. און מיר צעגייען זיך אפּ די ארכעטסיערטער.

אזויגער צוועלפּ אָבער האָבן מיר ניט רעדאָגירט די טעקסטן — אזויגער צוועלפּ זינען מיר געזעסן יעדערער באַ זיך אין דער היימ, זיך אינגעהערט אינעם געהויל פונעם בוראן אין דרויסן און גע-פרוּוט, ווי ווייט מעגלעך, פארפעסטיקן די שלאַכעריקע דעכער און דערע, דער בוראן זאָל זיי ניט צעשעדיקן. אין דרויסן האָט זיך געטאָן כווישעך. פאר די עטלעכע שאָ איז אין דער נאָטור פאָרגעקור מען איינע פון די איבערקערענישן, וואָס זינען אזוי כאַראַקטעריסטיש פארן הייגן קלימאט. אזויגער אַכט האָט דער באַראַממעטער באַוווּזן 77,2; אזויגער צען — 75,3, און עלפּ אזויגער האָט די מער טעאָראָלאָגישע ביוּראָ געקלונגען אפּ אלע בוי-באצירקן. אז די אר-בעט מוז מען אָפּשטעלן, ווייל דער וויינט איז מער ווי 12 מעטער אַ סעקונדע באַם אַטמאָספּערי-דרוק 73,4.

אין א בוראן איז ניט היימלעך צו זיך אליין, אפילו באַ זיך אין שטוב. דעריבער האָבן מיר זיך געמאכט א געווייגשאפט פארברענ-גען די דאָזיקע שאָען באַ די ראָזענבערגס.

ראָזענבערג, אן אינושעניער פון א יאָר פערציק, האָט געהאט א געזונט קיילעכדיק פאָנעם בלויע קיילעכדיקע אויגן און א גריבע-לע אינעם קיין. נאָר ער איז געווען א גרויסער מאָרעשכויבעניק און טאָמיד געווען פארטראַכט איבער וועלט-פּראַגן. אין שטייגער רופט מען אועלכע „פּילאָסאָפּן“. קיינער וואָלט עפּשער צו אים ניט ארייני-געגאנגען, ווען ער וואָלט ניט האָבן צוויי וויכטיקע געשאַנקען פון

דער נאטור — א פרעכטיקן טאלאנט פון א דערציילער און א זעלטן
ליב ווייבל — ניט קיין שיינס און עלטער פון אימ, נאָר זייער א
קלוגס און א לעבעדיקס.

דאָס מאָל האָבן מיר זיך צונויפגענומען באַ ראָזענבערג, קערוי
זיך דורכווארפן אין א פארטיע פּאָקער אָדער „ננינטל“, נאָר דער באַ-
לעבאָס איז געווען ניט אופגעלייגט. מיר האָבן געזען, אז ער האָט
עפעס אפן הארצען, און האָבן אָנגעהויבן אימ אויספרעגן. זיין ווייבל
האָט אונדז פון הינטער זינגע פלייצעם געווינקען, מיר זאָלן פרעגן
ענערנישער, ראָזענבערג האָט געפרוווט אָפקומען מיט: „גאָרניט“,
„עט“, „ניט וויכטיק“, נאָר צום סאָפּ האָט ער געזאָגט:

— די געשיכטע מיט די וועלפּ האָט מיר דערמאָנט א מניסע,
און ווייל געטראָפּן האָט זי אין א בוראן, וויל איך זי אונז דער-
ציילן, אויב איר וועט וועלן הערן.

מיר האָבן זיך אויסגעזעצט ארום אימ, און דאָס ווייבל האָט
דערלאנגט קיבער: שיסעלעכ, אָנגעפילט מיט אויסגעקאָכטע ווילדי
דויזן („שפּאָוויניק“). דאָס דאָזיקע געטראַנק פלעגן מיר טרינקען
אָנשטאָט טיי, קערוי זיך פארהיטן פון אויטאמיגאָז.

האָזענבערג האָט אָנגעהויבן דערציילן. די טיר האָט זיך אלעמאָל
ווידער און ווידער געעפנט, און נייע שכינימ זינגען אריינגעקומען.
טראָגנדיק מיט זיך זייערע שיסעלעכ, ווייל זיי האָבן געוויסט, אז
קיין איבעריק געפעס איז אין ערגעץ ניטאָ. מיר האָבן געווינט פּערצן
פאמיליעס אין איין באַראק, און מיר זינגען אלע געווען היימיש
צווישן זיך.

ראָזענבערג האָט דערציילט:

„איר ווייסט מינאסטאמ, אז איך בין א קוועווער און געארבעט
האָבן איך לעצטנס אין „פּאָלקאמבוי“, אין יול 1941 האָט מען אונדז
עוואקוירט קיין מנרעוויסיביר. אָנהייב אוונגוסט האָבן מיר, אָנדער-
האלבן טויזנט ארבעטער, אינזשעניערן און אָנגעשטעלטע, זיך אויס-
געלאָרן, מיט א גאנצע נישקאָשעדיקער צאָל מיטגעבראכטע מעכאניז-
מען און מאטערוואלן, אפּ א קלייניקער סטאנציע פון דער סיבירער
מאגיסטראל. ניט ווייט פון אָט דער סטאנציע האָט זיך שוין געבוט
א וויכטיקער זאוואָר, וואָס איז טאָגטעגלעכע לעבן האָט מען אימ
גערופן „ספעציעלער“. א יאָר פאר אונדזער אָנקומען האָט מען
אהער אריבערגעפירט אַן אָמסקער בוי־קאָנטראָר.

צווישן די אַמסקער זינגען געווען א סאך רוסי פון סיביר און יודן פון פוילן, וועלכע זינגען אנטלאָפּן פון די פּאַשיסטישע מערדער אין האַרבסט 1939 נאָכן גרויסן כורבן פוילן. דירעס זינגען דאָ נאָך געווען פּאַרנרייט ווייניק, און אלע, וואָס האָבן ניט געהאַט קיין פּאַ-מיליעס, האָט מען באַזעצט אין באַראַקעס.

מע האָט זיך ענערהייט גענומען לערנען די ניי-אַנגעקומענע, צווישן זיי זינגען געווען א סאך אָן ביי-ספּעצואַליטעטן, האָט מען באַשלאָסן זיי איבערקוואַליפּיצירן. דערביי זינגען, פּאַרשטייט זיך, געווען מיספּאַרשטייענישן: די פּעקע וואַרשעווער נייטערן ראָ-זעטשקע, וואָס איז איצט דער „שטערן“ אין אונדזער וואַרשטאט פון אינדיווידועלען גענוי, האָט מען דעמאָלט אוועקגעשטעלט פאַר אַ שלאַ-סער, און אַ מיטליאַריקן יודן אַ זייגערמאַכער, ווי איר וועט זען פון דער דאָזיקער מיסע, האָט מען געמאַכט פאַר אַ סטאַליער.

די ערשטע צייט איז אונדז געווען שווער זיך צוגעווינגען צו די פוילישע. אונדז האָט אויסגעזען מאָרנע זייער רעליגיעזע אָפּגע-שלאָסנקייט. מער פון אלץ אָבער האָט אונדז געאַרט זייער „סיס-טעם“ פון דערצויגען קיטער. זיי האָבן געהאַט אַ סאך קליינע קינ-דערלעך, צו פיר—פינף און מער אין אַ פּאַמיליע, און די דאָזיקע אלע קינדערלעך האָבן זיך דערצויגט אין גאַס. זיי האָבן מאַמעש פאַרפּליצט אלע גאַסן פון אונדזער ביונג. שוואַרצינגקע, צעפּאַטלמע, אָפּגעריסענע פּלעגן זיי אַרומלויפן און הריזען וויסע קינדערליקע ברוקוועס. צייטנווייז פּלעגן זיי זיך געמען קריגן צווישן זיך אַפּ עפעס אַ מינ דואַלעקט, וואָס נאָר אַ געניטער אויער האָט געקאַנט אין אימ כאַפּן אַ מאָל אַ יודיש וואָרט.

צו ווינטער-צו האָט זיך אינגעגעבען ווי-ניט-איז אינגאָרדענען די אלע קינדערלעך אין קינדער-אַנשטאַלטן. די באַצונגען צווישן אונדז מיט די „פוילישע“ זינגען געוואָרן בעסער. זיי האָבן אָבער צו אונדז געהאַט טינגעס, אלעמי מיר מאַכן זיי קאַליע זייער יוגנט. וויבאַלד אַ יוגל פּלעגט באַקומען אַ קוואַליפּיקאַציע, אזוי פּלעגט ער אופּ-הערן לייגן טיפּלן. די מיידלעך פּלעגן זיך באַגעגענען מיט יוגנע רוסי און טאָטערן, און אין אלץ, פּאַרשטייט זיך, זינגען שולדיק געווען מיר. מיט דער צייט איז אויך דאָס דורכגעגאַנגען. די פוילישע יודענעס האָבן באַגלייבט מיט אונדזערע ווייבער גענומען אַר-

בעטן אפ דער בויגונג, און די באציונגען צווישן ביידע צדאָרמי האָבן זיך אויסגעגלייכט.

אָט, אן ערעכ אינ יענער צייט האָב איך אָנגעהויבן באַמערקן דעם מענטשן, וועגן וועלכען איך וויל אייך דערציילן. דאָס איז גע- וועג א יוד פון א יאָר פּופּיק, א קרענקלעכער, מיט אן אינגער- שרומפענעם, ווי שטענדיק פארפרוירענעם פּאַנעם, מיט א שישקעווא- טער נאָז, מיט א ברייט מויל און זייער דינע ליפּן. דאָס ברויטע מויל איז בא אימ געווען אזוי פעסט געשלאָסן, די אנגלעש צערקט און דער באוואקסענער קינ אזוי קורצ, אז ס'האָט זיך גערוכט, דער מענטש האָט קיין איינ צאָג ניט אינ מויל. גערוכט האָט זיך אויב, אז פאר גרויס ווייטעק האָט ער פעסט צונויפגעפרעסט זינע ציינלאָזע יאָס- לעס און וועט שוין קיינמאָל ניט אויסריידג קיין וואָרט. וועגן דעם דאָזיקן ווייטעק האָבן אויך גערעדט זינע אויסגעבליאקעוועטע אויגן, פון וועלכע ס'האָט ארויסגעקוקט א סאך יעש. ער איז גענאנגען אָנגעטאָן אינ א צעריסענעם מאנטל, און אויסגעווען האָט ער, ווי א בעטלער.

שווער איז געווען יענע טעג אינ די קאָריהאָרן פון דער דירעקציע באַמערקן אַ מענטשן. די גאנצע געבנידע האָט געקאכט מיט ארבע- טער: איינע זינען גענאנגען אפּן פּראָנט, די צווייטע האָבן געדארפט זיך שטעלן אפּ דער ארבעט, די בויבאטאליאָנען האָבן זיך רעאָר- גאניזירט. פון אלע יעקן לאַנד זינען אָנגעקומען קאָמאנ- דירטע. ס'האָט געקאכט, ווי אינ א קעסל. און דאָך האָב איך יעדן טאָג באַמערקט דעם דאָזיקן יודן. ער פלעגט קומען אזוינער עלף און פארברענגען דאָ א שאַ—צוויי. אמאָל פלעגט ער פארשפע- טיקן און ארזינלויפן ארום צוועלף—אייגס מיט א דערשראָקענעם אויס- זען, א פארסאָפעטער. איך האָב זיך אָנגעשטויסן, אז ער גייט אהער מיט דער האָפענונג צו קריגן א בריוו, ווייל קיין פּאָטשט איז נאָך דעמלט אפּ דער בויגונג ניט געווען, און אלע בריוו פלעגן אָנקומען אפּן אדרעס פון דער דירעקציע.

איך האָב באַמערקט, אז דעם יודן גליקט ניט. ער באַקומט בריוו זייער זעלטן. דאָס מידל, וואָס איז געזעסן בא דער פּאָטשט, פלעגט דערזענדיק איך, אויסשרייען: "איך איז גאָרנישט ניטאָ!" נאָר אינ די טעג, וועגן ער פלעגט באַקומען א בריוו, פלעגט ער אויסזען נאָך מער פארצווייפלט, ווי שטענדיק.

איינמאל בין איב ארויס פונ קאבינעט פונעם הויפט־שעם
אזיגער דרנ—פיר. אין אָט דער צניט פלעגט די קאָכעניש געוויינלעך
זיב אינשטילן. אין קאָרדאָר איז געשטאנען בלויז איין פארשוין,
עפעס א לעקישעוואט באַכערל אין א סווימער מיט אן אָפגעריבער
נעם רעגנ־מאנטל דערופ. פונ דעם שניט אונ קאָליר פונ די קליידער
איז מיר קלאָר געווען, אז דאָס באַכערל איז פונ די „פּוילישע“. פלור־
צעם איז פאר מיר אויסגעוואקסן דער אָפגעריסענער יוד. ער האָט
אויסגעזען קראַנק. איג די הענט האָט ער געהאלטן צוויי פאפירלעך.
ער איז צוגעגאנגען צו מיר אונ האָט געפרעגט מיט א געבראָכן קאָל
אפ יודיש:

— איר זינט א יוד?

איב האָב געענטפערט אויב אפ יודיש:

— יאָ.

— ליינעט מיר איבער, וואָס שטייט דאָ אָנגעשריבן, אונ גיט

מיר צו פארשטיין.

זיין מויל האָט זיב כאַם ריידן ברייט געעפנט, אונ איב האָב באַ־
מערקט, אז ער פארמאָגט אלע ציינ. דערבן איז פאר מיר קלאָר געד
וואָרן, אז ער דארף זיין א סאך יונגער, ווי איב האָב געמיינט. א יאָר
פערציק, אויב ניט נאָך ווייניקער.

איב האָב אים איבערגעלייענט דאָס ערשטע פאפירל. דאָס איז
געווען א סטאנדארטער ענטפער פונ אן אינפארמאציע־ביוראָ פאר
עוואקוירטע. אין האַלב־גערוקטע, האַלב־געשריבענע שורעם האָט
מען אים געגעבן צו וויסן, אז „די אויב־דערמאָנטע פּערוואָנען (א)
ריי נעמען מיט איין פאמיליע) זיינען אין דער ביוראָ ניט פארע־
גיסטירט“.

דער יוד האָט זיב גענומען קרעכצן; נאָר איב האָב געזען, אז
דעם דאָזיקן בריוו לייען איב אים ניט דער ערשטער. דאָס פאפירל
איז געווען היפש צעקנייטשט. דערנאָך האָט ער מיר דערלאנגט
דאָס צווייטע פאפירל, אונ דאָרט איז געשטאנען: „לאַנדסבערג, איב
זאָג דיר ווידער, דו זאָלסט ארויסגיין אפ דער ארבעט, אניט וועסטו
האָבן א מועסן פסאק. איב האָב אפ דיר ראכמאָגעס, נאָר איב וועל
דיב איבערגעבן אין געריכט“. דאָס דאָזיקע פאפירל האָט געמאכט

אפן יודן א סאכ א קלענערן אינדרוק, כאָטש איכ האָב עס אימ גע-
לייענט, אפּאָנעם, דער ערשטער. איכ האָב א פרענ געטאָן:

— ווער שרײַבט עס אינכ?

— דער בריגאדיר, — האָט געענטפערט דער יוד מיט א לאנג-

ווייליקער, קימאט גלייכגילטיקער שטימ.

— און ווו ארבעט איר?

— אפּן „דאָז“ (זענמיל), — האָט געענטפערט דער יוד.

— פארוואָס זשע גייט איר ניט צו דער ארבעט?

— פארוואָס?! — האָט איבערגעפרעגט דער יוד. און פלוצעם

האָט ער זיכ צעשרייען אפּ מיר: — וואָס ווילט איר פון מיר? וואָס

האָט איר זיכ אלע אָנגעזעצט אפּ מיר? — ער האָט זיכ געטרייסלט

פאר צאָרן און איבערגעכאזערט איין און די זעלבע ווערטער. טרערן

האָבן זיכ אימ געשמעלט אינ די אויגן. פלוצעם האָט ער אויסגע-

שרייען מיט ווייטעק: — אוי, אז אָב און וויי איז מיר! — און איז

ארויס פון קאָנטאָר.

דער לעקישעוואטער באַכער, דער איינציקער איידעם פון אָט

דער סצענע, האָט זיכ צעלאכט מיט א נאריש געלעכטערל.

— ווער איז אָט דער יוד? — האָב איכ אימ געפרעגט.

— לאַנדסבערג, א מעשווגענער, — האָט ער לאכנדיק געענט-

פערט, אונטערווינקענדיק צו מיר.

מיר איז ניט געפעלג געוואָרן זיין פאמיליארישקייט, און איכ

האָב באשלאָסן אימ אפּן אָרט אראָפּזעצן:

— ווער איז דער דאָזיקער מענטש? — האָב איכ אימ שטרענג

איבערגעפרעגט אינ רוסיש, ווי ס'פאסט פאר א „נאטשאַלניק“.

דער באַכער האָט זיכ איבערגעשראָקן און האָט אָנגעהויבן

שטאַמלען:

— פּשעפּראשאמ... כציאלעמ... איכ האָב געוואָלט...

איכ האָב דערזען, אז ער קאָן קיין וואָרט רוסיש ניט, און האָב

אימ דערלויבט ריידן אפּ וואָס פאר א שפּראַך ער וויל. ס'האָט זיכ

ארויסגעווייגט, אז מיט לאַנדסבערג האָט געטראָפּן א גרויסער אומ-

גליק: ער האָט פארלאָרן אינ וועג זײַן פאמיליע — א ווייב מיט פיר

קינדער. פאָרגעקומען איז עס אפּן „פאס“. לאַנדסבערג איז אָפּגעפאָרן

א פאָר סטאַנציעס אינ דער זײַט, קערדי קריגן פראָדוקטן, און האָט

זיכ א ביסל פארוואַמט. אז ער האָט זיכ אומגעקערט צוריק, האָט ער

שוין זינג פאמיליע ניט געטראָפּן, און קיינער האָט אים ניט געקאָנט זאָגן, וווּ זי איז אהינגעקומען. דער באַגאזש איז אויך ניט געווען, דעריבער האָבן מענטשן געדוּנגען, אז זינג ווייב מיט די קינדער זינגען אָפּגעפּאָרן. נאָר ווען? ווהינג? — דאָס אלץ איז געבליבן א רעטעניש. לאַנדסבערג איז געבליבן וואַרטן און איז אוועקגעפּאָרן ערשט דאן, ווען ס'איז שוין ניט געווען קיין מעגלעכקייט צו זיצן מער. ער איז געקומען צוזאמען מיט אלעמען קיין אַמסק און האָט זיך גענומען ענערגיש זוכן זינג פאמיליע. פון אומעטום זינגען אָבער אָנגעקומען איינע און די זעלבע ענטפערן — קיינער האָט ניט גע-וויסט, ווהינג ס'איז אנטרונען געוואָרן לאַנדסבערגס מישפּאָכע.

אין פּוילן איז לאַנדסבערג געווען א זייגערמאכער און טייל-ווייז א גאָרשמיד. אין אַמסק האָט מען אים פּאָרגעלייגט אויס-קליבן זיך עפעס א בויספעצואליטעט. ער האָט זיך אָבער ניט גע-וואָלט פארבינדן. ער האָט זיך געקליבן פּאָרן ערגעץ זוכן זיניקע. דעווייל האָט מען אריבערגעפירט די אַמסקער אפ אָט דער בווינג, און אין עטלעכע כאַדאַשימ נאָך דעם האָט זיך אָנגעהויבן די מיל-כאַמע. לאַנדסבערג האָט מען ווידער פּאָרגעלייגט אויסקליבן זיך עפעס א פאך, און ווייל ער האָט דערצו ניט ארויסגעוויזן קיין שום אינטערעס, איז שטענדיק געווען פארטראָגן אין זינגען אייגענע צאָ-רעם, האָט מען אים געשיקט אפ דער זעג-מיל, וווּ ס'האָבן אויסגע-פעלט ארבעטער.

לאַנדסבערג האָט געלעבט אין שטענדיקער וואַרטעניש. שטענ-דיק געווען ווי ניט הי, און אז ער פלעגט אפילע ארבעטן, האָט זינג ארבעט געהאט א קנאפן ווערט. מע האָט אלעמאָל געמוזט בייטן אים די ארבעט: פרויער איז ער געווען בא די קלעצער, דערנאָך אין מעבל-צעך א סטאַליער, און איצט — א סאָרטירער פון ברעטער. פּיאָדאָ-ראָוו, זינג בריגאדיר, איז אופגעבראכט אפ אים, נאָר אומזיסט ביי-זערט ער זיך, דער בריגאדיר, דער מענטש איז ניט באמ זינגען, און מע קאן מיט אים גאָרנישט ניט מאכן.

אָט דאָס האָט מיר דערציילט דער באַכער. דאָס האַרץ האָט מיר פארקלעמט, און איך האָב זיך געגעבן דאָס וואָרט נאָכאמאָל טרעפן זיך מיט דעם דאָזיקן מענטשן און זען אים מיט עפעס העלפן. מער אָבער האָב איך ניט געהאט קיין געלעגנהייט מיט אים זיך צו באַגעגענען. איך דירעקציע פלעגט ער איצט אריינקומען זעלטן,

און דערזענדיק מיך, פלעגט ער באלד זיך אָפּטרעגן. נאָך זינע בריוו פלעגט, אפּפּאַנעם, קומען עמעצער אנדערש.

א צווייט מאָל האָב איך דערזען נאָענט לאַנדסבערג ערשט אין א ציט ארום, באַ די טאָמעס. מינן באַקאַנטשאַפט מיט די טאָמעס און מינן פּרײַנטשאַפט מיט זיי איז אזא ליב בלעטל פון מינע זיך-רוינעס, אז איך מוז עס אייך באַטש אינקורצן דערצוילן.

איך בין אפּילע דער הויפּט־ענערגעטיקער פּונ הער בוינג, נאָר אין האַרצן בין איך אן עלעקטריקער. איך האָב געענדיקט אן עלעקטרישן פּאַקולטעט און דערנאָך לאַנג געאַרבעט אפּ דעם דאָזיקן געביט. אין דער ענערגעטישער ווירטשאַפט שאַצ איך מער פון אלע־מען די עלעקטרישע ארבעטן, און דעריבער האַלט איך פון גוטע עלעקטראַמאָנטיאָרן. גרינגער איז אוועקשטעלן אן עלעקטרישע ווירטשאַפט מיט שוואַכע אינזשעניערן און שטאַרקע מאָנטיאָרן, איידער פּאַרקערט; קימאט שטענדיק האָב איך א גוטן שטאַט מאָנטיאָרן. נאָר דאָ אפּ דער בוינג האָב איך קיין האַצלאַכע ניט געהאַט; ווע־מען מע שיקט מיר צו, איז אלץ ניט דאָס. סאָפּאַקלאַפּ האָב איך געגעבן צו וויסן אפּ די קורסן פון איבערקוואַליפּיקאַציע, און מ'האַט מיר צוגעשיקט א יונגל — וואָס זאָל איך אייך זאָגן! מע זאָגט: א דיכטער, א מאָלער פון גאָטס גענאָד. דאָס דאָזיקע פּוילישע יונגל — מיטן נאָמען יאַשעק טאָמעק — איז געווען א מאָנטיאָר פון גאָטס גענאָד. ער איז געווען זאָרעכ טאָמעקס, דעם שמידס, זונדל, און ס'איז געווען שוין איינמאָל א יאַשעק! א וועווריק נאָך — סאַכאַקל א יאָר זיבעצן—אַכצן. איך האָב ניט געוויסט, וואָס איז אייך און ווערט־פּולער — דער קאָפּ צי די גאָלדענע הענט זינען. און שטענדיק לעבע־דיק, שטענדיק מוטטער, און קיינמאָל ניט מיר. פון זינט איך האָב באַ־קומען יאַשעקן, זינען מינע טעג געוואָרן טעג און מינע נעכט — נעכט. איך האָב שלאָפּן רווק — איך האָב ניט קיין מוירע פאר אוואַ־ריעס, איך האָרפּ ניט ציטערן, טאָמער קערט מיר דער בוראן איבער די הויכבוואַלטיקע ליניע. איך האָב יאַשעקן — דערמיט איז אלץ גע־זאָגט. אז עס זועט זיך ענדיקן די מילכאַמע, וועל איך אים אָפּגעבן איך אן אינסטיטוט, וויל עס וואַקסט פון אים א גרויסער געלערנ־טער — לאַכט ניט! זינן נאָמען איז אַצינד ברייט באַוויסט, און ווען פּאַראַיאָרן האָט ער זיך אַרײַנגענומען אין קאָפּ גיין צוזאַמען מיט זינען כאַווייריך פּרײַויליק איך דער ארמיי, האָט דער מיליטער־

קאמיסאר אימ געהויסן זיך אומקערן צוריק אפ דער ביוונג — דאָ
איז זיין גאָרט. אפילע די באשטעלער האָבן אָנגעהויבן פויקן, אז אויב
מיר דערלאָזן יאשעקן אוועקגיין, וועלן זיי אים אויסשטארלענע באמ
קאמיסאריאט און אים צונעמען צו זיך.

אדאנק יאשעקן האָב איך מיך באקאנט מיט זיין פאמיליע. א
ווילע, ביז גאָר וווילע פאמיליע, די טאָמעס. אלע ארבעטער: דער
זידע — א בלעכער, דער פאָטער — א שמיר, די מוטער — א שטוי-
קאטור, צוויי זין — טאָקערס, איינער א שאַפער. יאשעק — א מאַנ-
טיאָר, דאָס מיידל — אפ דער זעגמיל. בלויז דאָס קליינווארג האָט
ניט געארבעט — געגאנגען אינ שול. איך פלעג ליב האָבן פאר-
ברענגען אמאָל א ווינטערדיקן אָונט בא די טאָמעס. צווישן די צוויי
הויכגעבעטע בעטן מיט די בערג איבערבעטן האָט זיך אָפגעשפילט
א ווינדערלעכע אידיליע. דער פאָטער מיטן זידע פלעגן שפילן א
פארטיע דאָמינגאָ. די יוגנט פלעגט שפילן אפ א ניטארע (זיי זינגען
געווען פונ דעם ליבהאָבערישן אַרקעסטער). דאָס קליינווארג האָט זיך
געשפילט, און טאָמעקאווע, די באלעבאָסטע, פלעגט דערלאנגען צום
טיש שמעקנדיקע, פריש געקאכטע קארטאָפל. די דאָזיקע טאָמעקאווע
איז געווען אן איישעס-כאָל: זי איז מיר געווען זייער סימפאטיש
מיט איר קאָפטיבל פונ א רעבעצן און מיט די וואטאָווע פלודערן,
וואָס זי פלעגט טראָגן ניט גאָר אפ דער ארבעט, גאָר אויב איז דער
הויב, ניט פילנדיק דערבין קיינ שום פארלענגנהייט. זי האָט, ווי א
סאך אנדערע פרויען, געמאכט אן אנטדעקונג, אז דאָס איז א געוונ-
טער און באקוועמער היילעך.

אָט בא די דאָזיקע טאָמעקס האָב איך זיך דאָס ווידער באגעגנט
מיט לאַנדסבערגן. ער איז געווען זייערער א ווינטער קאָרעו און
האָט געוווינט מיט זיי צוזאמען. ווען איך האָב אים דאָ דערזען, איז
ער געווען נאָך טרויעריקער ווי פרויער, און איך האָב געלייענט אין
זינע אויגן: „איך וואָלט אויך געקאָנט האָבן אזא שטוב מיט אזעלכע
קינדער, מיט אזעלכע איבערבעטן“ — און נאָך קלאָרער איז מיר
געוואָרן דער דאָזיקער געדאנק זינער אפן אָונט אינ דער זעגמיל.
סאָפ יאנוואר האָט די זעגמיל באקומען די איבערנייענדיקע פאָן
פונ דער ביוונג. צוליב דעם איז אינגעאָהנט געוואָרן אן אָונט,
וואָס איז פארוואַנדלט געוואָרן אין אן עמעסער סימבע פאר אלע אר-
בעטער, איבערהויפט האָבן זיך געפרייט די פוילישע. זיי זינגען גע-

קומענ מיט זייערע זקיינימ און זקייגעס, אָנגעטאָן אינ וואַטאָווע ספע-
צאָווקעס. מע האָט פרעמירט א סאכ ארבעטער, דער אָרקעסטער האָט
געשפּילט א טוש, און דער אוילעמ האָט הייס אפּלאָדירט, ביים א
יונגל אָדער א מיידל פּלעגט זיכ אופהייבן אפּ דער סצענע צומ פרע-
זידוּם און פּלעגט באקומען און באווייזן פונדערווייטן די פרעמיע—
א שטיקל געוואנט, א פאָר שיכ, א געפרוירענע גאנדז.

נאָכן קאָנצערט האָט אינ א דערבנייקער גאָרקיב געדארפט זיין
א פרעכטיקע וועטשערע מיט בראַנפּן. און ביז דאָרט וועט אלץ זיין
פארטיק, האָט מען דערווייזל אינגעארדנט טענצ. דער אָרקעסטער האָט
געשפּילט נאָכאנאנד טאנגאָס, רומבעס און פאָקסטראָטן, און דער
אוילעמ האָט געטאנצט אינ די פעלצן און וואָליקעס. אינגיבן האָבן
די קלעזמער אופגעהערט שפּילן די טאנגאָס. א לאנגזאמע, קאָקעטיש-
מאטע טאנגאָ האָט אפּילע דעם זיבעטן ביינ, ביים מע טאנצט זי אינ
א פעלצ, אינ גראָבע וואָליקעס און מיט א פוטערנעמ מאלאכני אפּ
קאָפּ — נאָר פונ דעם דאָזיקן לאנגזאמען טאנצ האָבן די טאנצני-
דיקע ניט געקאָנט זיכ דערווארעמען. ווייל אינ קלוב איז געווען
קאלט. דעריבער האָבן די קלעזמער אָנגעהויבן שפּילן א טאנצ, וואָס
איכ האָב נאָכ קיינמאָל ביז דעמלט ניט געווען, און וועגן וועלכן איכ
קלער, אז אויסגעטראכט האָט מען אימ בא אונדז אפּ דער ביינ, א
טאקע אינ דעם דאָזיקן קלוב, וווּ די יוגנט פּלעגט טאנצן אינ אלע
פרייע טעג. דער טאנצ איז באשטאנען פונ דרייען זיכ ארום זיכ און
צופאַטשן מיט די הענט. די מוזיק צו דעם טאנצ איז געווען דער בא-
רימטער מאָטיוו "זיבן פּערציק", וואָס קאָג אופהייבן א טויטן פונעם
קיווער. ביים די מוזיק האָט אָנגעהויבן שפּילן דעם "זיבן פּערציק",
איז אינ זאל געוואָרן א באוועגונג — אָנשטאָט איינ קרייז טאנצני-
דיקע איז געוואָרן דריי. יעדער האָט געוואָלט זיכ דערווארעמען. די
פא זינען איינפאכ, די מוזיק צענעמט יעדן אייווער, דעריבער איז
די צאָל טאנצנדיקע געוואָרן אלץ גרעסער. איכ אליין האָב דערפּילט,
אז דער פּייערדיקער ניגן ציט מיכ אריין אינ דעם קרייז טאנצנדיקע,
און וואָס פאר א טענצער איכ ביינ, ווייסט איר דאָכ. איכ האָב גע-
געבן א זוכ מיט די אויגן עפעס א דאמע פאר זיכ, גלויב אנטקעגן
מיר איז געשטאנען די טאָמעקאָווע אינ א פארציניקן מאנטל מיט
פליטערלעכ און אינ די וואַטאָווע הויזן. זי האָט זיכ געשמאָלצן פונ
נאכעס — צוויי אירע קינדער האָט מען היינט פרעמירט. איכ האָב

געגעבן א שלעפ פאר דער האנט די טאָמעקאָווע, און מיר זינען
 אריין אין קרייז. ס'האָבן זיך דערהערט דונערנדיקע אפלאַדיסמענטן,
 און די טאָמעקאָווע האָט זיי באַרעכטיקט. איך האָב נישט געדארפט
 זיך א סאך באַוועגן — טאָמעקאָווע האָט געטאָנצט פאר צוויי. זי
 איז אפּאַנעם, אמאָל געווען די עמעסע טענצערן. זי האָט זיך אזוי
 געדרייט, געגאנגען „פּריסידאָקעס“ און אויסגעקלאַפט „טשעטשאַט-
 קעס“, אז דער אוילעם איז אינגאנצן ארויס פון די קיילימ. איך
 גיבן האָט געטאָנצט דער גאנצער זאָל, וווּ ווער ס'איז געשטאנען.
 אַלויג, אינצוויינען, עטלעכע מענטשן צוזאמען — אלע האָבן זיך
 געדרייט ארום זיך, פאטשנדיק מיט די הענט. א שיקרעס האָט ארום
 גענומען דעם אוילעם, און נאָך די קלעזמער זינען געשטאנען מיט
 די קיילימ איך די פארפרוירענע הענט, און ווער ווייסט, צי וואָלט
 זיי זיי נישט אוועקגעוואָרפן, ווען מיטאמאָל זאָל זיך נישט געווען באַר
 ווייזן דער פארוואַלטער פון גאָרדיק און מעלדן, אז די וועטשערע איז
 פארטיק.

צווישן דעם האמויג האָט זיך מיר א וואָרפ געטאָן איך די אויגן
 לאַנדסבערגס פּאַנעם. א שטיקל צייט זינען מיר געגאנגען צוזאמען.
 מיר איז געווען א ביסל מאָדנע צו טרעפן לאַנדסבערג איך אז
 פריילעכער געוועלשאפט. נאָך איך האָב פאַרשטאנען, אז צוגעצויגן
 האָט איך די וועטשערע... ער האָט אויסגעזען נאָך מער פאַרשטארט,
 ווי שטענדיק, איך די אויגן איז באַ איך געלעגן אַ אומענדלעכע
 פינג. מיר האָט זיך געגלוסט איך טרייסטן, זאָגן עפעס אָטגענעמס.
 נישט וויסנדיק וואָס צו זאָגן, האָב איך ארויסגעשטאַמלט:

— א ווילער אָונט, איך?

ער האָט א קוק געטאָן אפּ מיר מיט גרויס ווייטעק און געזאָגט:
 — שר שירים על לב רעו, — און מיינענדיק, אז איך בין עפּשער

נישט פעסט איך העברעיש, האָט ער דערקלערט:

— מע שפּילט מיר צו צו די צאָרעס, א?

דערנאָך האָב איך ווילער נישט געזען לאַנדסבערג עטלעכע כאַ-
 דאַשימ. איך האָב באַקומען א קאָמאנדירונג קיין אַנזשערקע, איר
 ווייסט מינאַסטאַמ — אַנזשערקע-סודזשענסק, איך קוזבאַס. — און בין
 דאָרט אָפּגעזעסן א כאַדאַשימ דרע—פיר. פון די פּרוואַטע און אַפּי-

1 שָׁר שִׁירִים אֶל לֵב רֵעוּ.

צועלע בריוו, וואָס איך פֿלעג באַקומען, בין איך געווייר געוואָרן, אז אונדזער בוי־אַרגאניזאציע ווערט אריבערגעפירט אפ דאָרעמ־אוי־ראל, אָט אהער, וווּ מיר זינען איצט. דאָס איבערפאָרן דארפ פאָר־קומען פּרילינג.

אז איך בין געקומען צוריק אָנהייב יונג, איז שוין געגאנגען דער פּערטער עשעלאָג, מיט וועלכען איך האָב גערארפט פאָרן, ווייל מע האָט מיך דרינגענדיק ארויסגערופּן אפּ דער ניער בוינג. מיטג פּערטער עשעלאָג זינען געפאָרן די געהילפּס־אונטערנעמונג־געג מיט זייערע ארבעטער, און צווישן זיי אויך די זעג־מיל. אין זעג האָב איך דערזען לאַנדסבערג. ס'איז געווען שוין צום סאָפּ פונ אונדזער ריזע, ערגעץ צווישן טשעליאַבינסק און טראָזעק. א גאנצע טאָג זינען מיר אָפּגעשטאנען אין אַ ראַכוועסדיקן סטעפּ, לעבן אַ קלייניקן וואָקזאַל, אויב מע קאָן דאָס אָנרופּן וואָקזאַל — אַ וואַגאַן אָן. רעדער, גלייב אפּן גראָו אוועקגעשטעלט. מיר האָבן זיך דער־פרייט מיט דער מעגלעכקייט צו פארברענגען אַ שטיקל צייט אפּ דער פּרישער לופּט, און מיר זינען אלע אַרויס פונ די וואַגאַנעס. דער סטעפּ איז נאָך ניט געווען אויסגעברענט, און פרעכטיק זינען גע־ווען זינע גרינע זאפטיקע גראָזן — פּוכיקער קאָויל מיט רויטע פּלעק פונ טאטאָרניק. מע האָט ארויסגעטראָגן די פּרימוסן און זיך גענומען גרייטן אוינע מיכאַלימ, וואָס אונדזער קיך, וועלכע אין מיטגעפאָרן מיט אונדז, האָט ניט געקאָכט. אנדערע האָבן געלייענט, ליגנדיק אין גראָו, אָדער געשפּאַצירט. איך האָב דערזען לאַנדסבערג ווינט, אָפּגעזונדערט פונ אַלעמען. ער איז אַרומגעגאנגען פּאַמע־לעך, פּאַרטאָג, ווי שטענדיק, אין זינע מאכשאַוועס און האָט גע־ריסן בלומען און גראָזן. אין האנט האָט ער שוין געהאַט אַ גאנצע גרויסן בוקעט קאָויל און געלע בלימעלעך. צוליב וואָס האָט ער גע־דארפּט אָט דעם דאָזיקן בוקעט, ווייס איך ניט, ווייל איך האָב דאָס מאָל מיט אימ ניט גערעדט.

אז מיר זינען געקומען אהער, איז דאָ נאָך קיין שום נאָוואָקא־מענסק ניט געווען. איר, די ניי־אַנגעקומענע, ווייסט ניט, ווי ס'האָט אויסגעזען אונדזער בוינג מיט אַ דריי יאָר צוריק. קיין שום שטאָט איז נאָך ניט געווען, און פאר די זאוואָרן, וואָס בויען זיך איצט און זינען שוין טיילווייז אויסגעבויט, האָט מען דעמלט ערשט געגראָבן קאָטלאָוואַנעס. קיין דירעס פאר אונדז זינען נאָך ניט געווען. און

מיר האָבן זיך באזעצט אין סטעפּ אין בנידלעך און אין הילצערנע באראקן. יעדן טאָג פלעגן אָנקומען עשעלפּאָנען פונעם פארשיידענע בוי-אָרגאניזאציעס, — מע האָט אהער צונויפגעצויגן צוועלף אועלכע אָרגאניזאציעס, ווי אונדזערע. גאנצע טעג איז אפּ דער טעריטאָריע פונעם דער בוינג געשטאנען א טאראראם פונעם א גרויסער צאָל מענטשן, וואָס האָבן אויסגעלאָרן די געבראכטע מעכאניזמען, מאטעריאלן, זייערע פאמיליעס און שטוב-כפּיצימ. אלעמאָל זינען צוגעקומען צוגן מיט אויסשטאטונג און מאטעריאלן פונעם אלע עקס סאָוועט-פארבאנד. ס'האָט זיך געדרייט שטענדיק אונטער די פיס די גרינע יוגנט פונעם די פאבאוואָשולן און האנטווערקער-שולן. די בוי-באטאליאָנען, וואָס האָבן איצט שוין געהויסן בוי-קאָלאָנעס, האָבן אלץ פארהילכט מיט זייערע לידער.

מיר, עטלעכע אינושעניערן, האָבן זיך אויסגעקליבן א באזונדער ווינקל אין סטעפּ און אוועקגעשטעלט דאָרט אונדזערע זיבן בניד-לעך. אונדזער געסל האָט באקומען צוליב דעם דעם נאָמען „סעמיפּא-לאטינסק“. די פּוילישע האָבן זיך באזעצט צוזאמען מיט זייערע פריינט, די אָמסקער — אין אונדזער עק סטעפּ, און זייער וווי-אָרט האָט באקומען דעם נאָמען „אלאיער קווארטאל“. ניט איינ מאָל טראכט איך, אז דער קומענדיקער פּאָרשער וועט זיך ברעכן דעם קאפּ איבער דער אָפּשטאמונג פונעם די האַזיקע נעמען. מיילע, די גרויסע סעמיפּאלאטינסקער גאס איז דער קומענדיקער גרויסער שטאָט נאָוואָ-קאמענסק, וועט ער מיינען, אז זי שטאמט אָפּ פונעם דער שטאָט סעמי-פּאלאטינסק, נאָר דעם נאָמען „אלאיער“ וועט אים געוויס זיין שווער פאנאנדערשיפּרירן. ער וועט זיך ניט קאָנען פּאָרשטעלן, אז ער קומט ארויס פונעם א קלייניקער סטאנציע אלאי אפּ דער סיבירער מאגיסטראל, צוויי טויזנט קילאָמעטער פונדאָנען.

מיט די פּוילישע פלעגן איך זיך איצט זעלסט ווען טרעפּן. מיר האָבן געווינט ווינט איינס פונעם צווייטן. נאָר יאשעק פלעגט מיר איבערגעבן פונעם זיי גרויסן. לאנדסבערג, האָט ער מיר דערציילט, ארבעט דאָ אַלס טעסלער — קיינ סטאָליער און קיינ סאָרטירער איז פונעם אים ניט געוואָרן. און נאָך איינ זאך האָבן איך זיך דערוואָס: לאנדסבערג האָט אופּגעהערט האָפּן אפּ אונדזערע פונעם די ביראָנען. איצט האָט ער זיך אינגערעדט, אז די זיניקע וועלן אָפּזוכן אים. מיט אָט דער האָפענונג האָט ער געלעבט. ער איז געווען קימאט ווי

זיכער, אז אזוי וועט זיין. ער איז געוואָרן זייער קאָרן. ער פֿלעגט שפּאַרן געלט און פּראָדוקטן — טאַמער קומען זיי. איך האָב זיך עטלעכע מאָל געקליבן צוגיין צו לאַנדסבערג, נאָר באַגעגנט האָב איך אימ ערשט איך א ציט ארומ, ביים דער פּאַרזייקאַמפּאַניע, וואָס האָט אַרייַנגעטראָגן אזא גרויסע ענדערונג אין זיין לעבן.

2

דער פּרילינג־פּאַרווי אין 1943 האָט געהאַט פאַר אונדז אלעמען א גרויסע באַדריטונג. האָבן אייגענע קאַרטאַפּל, גאָרטנוואַרג איז אין די קאַנטן זייער א וויכטיקע זאַך. דערנעבן האָט די דירעקציע אָנגע-נומען אלע מיטלען צו פּאַרגרינגערן אונדז דעם פּאַרווי. ערד האָט מען, פּאַרשטייט זיך, געקאַנט געמען, וויפּל מע וויל, נאָר קיין זרע האָט קיינער ניט געהאַט. די דירעקציע האָט אוועקגעשיקט מאַשינעס נאָך קאַרטאַפּל און אנדערע זוימען, און דערווייל האָבן מיר זיך גענוי מען צו דער ערד. מיר האָבן געמיינט, אז פּונקט ווי אפּ אוקראַינע אָדער אין סיביר, דארפּ מען זי גראָבן מיט גראַב־אַייזנס — ס'איז אָבער געווען דויערד, און מיר האָבן באלד פּאַרשטאַנען אונדזער טאַקס. קיין שום גראַב־אַייזן איז איר ניט געקראָכט. זי איז געווען דורכ־געוואַקסן מיט א מינ געוויקס, וואָס מענטשן פון אוקראַינע האָבן אימ גערופּן „דראַפּעשטאַן“. זיי האָבן געמיניעט, אז איז אוקראַינע וואַקסן אפּ די דויערד פּונקט אזא געוויקס און אז פּאָטער ווערן פּיג אימ איז קימאַט אומגעלעכט. ער דרינגט דורכ און פּלעכט דורכ דעם באָדן אין אלע ריכטונגען, ער איז זייער קרעפטיק און ריכט די הויזן. דער ריבער רופּט מען אימ „דראַפּעשטאַן“. מיר האָבן זיך געפרוּווט בערייַען א טאַג—צוויי, דערנאָך האָבן מיר זיך געווענדט צו דער דירעקציע, מע זאָל אונדז געבן פּערד און אקערס.

א מאָדנע בילד האָט דעמאָלט פּאַרגעשטעלט נאָוואַקאַמענסק מיט זיין באַפּלעקערונג. אין דרויסן איז געווען א ווייכער, ליבער פּרילינג, א ברייטער דורכגעוואַשענער הימל — ס'זיינען אפּילע דורכגעגאַנגענע צוויי רעגנס, און די מענטשן זיינען געוואָרן ניט די זעלבע, זיי שטענדיג די... מאָדנע גייע ווערטער האָבן געקלונגען אין דער לופט: „כאַט־קעס“, „זרע“, „אַקערני“. אלע האָבן זיך ארומגעטראָגן מיט בראַשורן און ציטונגען, וווּ ס'זיינען געווען געדרוקט קאַנסולטאַציעס פון אור־

טאָריטעמע אגראַנאַמענ, יעדערער האָט זיך דערמאָנט, וואָס ער האָט אמאָל געזען ביים פארווי באַ זינע עלטערן איך דאָרפ אָדער איך שטעטל, און יעדערער האָט דערציילט וועגן זיך גאָרטן און וועגן די גערטנער פון אלע באַקאנטע. אָט דעמלט האָב איך פלוצעם דערהערט אַ ווונדערלעך ניס, אַז לאַנדסבערג זייט אַ גאָרטן פון צוועלפּ „סאָטקעס“. אַפּ אַ פאַמיליע פון דרין—פיר פאַרשוין פלעגן מיר נע- מען זעקס—זיבן „סאָטקעס“, און ער איז דאָך איינער אליין! פאַר- שטייט זיך, אַז ניט אינעם שעמעכ ערד איז געווען די מעגלע, גאָר וווּ וועט ער נעמען קויעכ דאָס אלץ באַארבעטן! ס'איז, ווייזט אויס, איינע פון זינע מעשוואַסן.

דערווייל האָט מען געבראכט אַקערס און מ'האָט גענומען שפּאַנען פּערד. אַז די פּערד האָבן אַ שלעפּ, געטאָן דעם אַקער איבערן „דראַ- פּעשטאַן“, איז דער אַקער באַלד אַרויסגעשפּרונגען פון דער ערד. מ'האָט געפרוּווט אינשפּאַנען פיר פּערד, איז דער רעזולטאַט געווען דער זעלבער. אַז מ'איז דערגאַנגען ביז זעקס—אַכט פּערד איז אַן אַקער, האָט די דירעקציע געמאַכט אַ גוואַלד — מע נעמט צו דעם גאַנצן פּערד־הויפּ.

יענע טעג פלעגט מיר אויסקומען אָפּט זיך באַגעגענען מיט לאַנדס- בערג. אונדזערע ערד־באַצירקן זינען געלעגן גאַנצן, איינס לעבן צווייטן. קעדיי ניט זייען ווייט פון שטאָט, האָבן מיר פאַרנומען די ערד, וווּ מ'האָט געהאַפּט בויען די צעכטן צום שפּעטסטן. לאַנדסבערג האָט פאַרנומען אַ טייל פונעם קומענדיקן „דאָמנעבווי“. און איך — פון די „בעסעמערן“. לאַנדסבערג איז געוואָרן פּרישער, יונגער. לע- כאַטכילע האָב איך געמיינט, אַז ס'איז פון דער גרינגער ספּעצאַווקע, וואָס ער טראָגט, אָנשטאָט די צעריסענע ווינטערדיקע קליידער, איך- גיכט אָבער האָב איך באַמערקט אַן ענדערונג אין זיין גאַנצן וועגן: איך האָב באַמערקט אין אים דאָס ערשטע מאָל אַ געפיל פון אינטע- רעס צו עפעס, כּוּצ זיין באַרעווער אינערלעכער וועלט.

איינמאָל האָט ער מיר געזאָגט:

— אלע ווונדערן זיך, צו וואָס דאַרפ איך צוועלפּ „סאָטקעס“. נאָר באַטראַכט אליין: אַ געווינדל קיינ אייגנאַרע פון זעקס פאַרשוין — איך מיינ, אַז גאָט וועט זיי מיר צושיקן — וואָס קאָן דאָ קלעקן אָט. דאָס ביסל גאָרטנוואַרג, וואָס איך וועל צונויפּזאַמלען?

ביים ס'האָט זיך אָנגעהויבן די געשיכטע מיט די פּערד, איז

לאנדסבערג געווען אויסער זיך. אלס א מענטשן און א פאמיליע, פלעגט מען אים באדינען אינ דער לעצטער ריי, און כאָטש די זעקס און אכט פערד האָבן אלציינס קיינ שום עפעקט ניט געגעבן, פלעגט ער דאָך צעגאנגען ווערן פאר קיגע.

ער פלעגט מיר זאָגן, גלאַנצנדיק מיט די אויגן:
— בא סעמיאָנאָוו, זאָלט איר זען, איז מען הינט ארויסגעפאָרן מיט צען פערד!

אפן צווייטן טאָג:
— בא קאצן, זאָלט איר זען, האָט מען זיך געשטעלט אקערן מיט צוועלף פערד!

אימוזיסט האָט ער זיך באקלאָנט. אימוזיסט האָט ער מעקאנע גע-
ווען: ניט אכט, און ניט צען, און ניט צוועלף פערד האָבן ניט גע-
קאָנט אופהייבן דעם אינגעשפארטן באָדן.

דעמלט איז געוואָרן א גוואלד: „טראַקטאָרס!“ די דירעקציע האָט באשלאָסן אראָפּנעמען אפ א שטיקל צייט די טראַקטאָרס פון דער וועג-ארבעט און זיי אוועקשיקן אפ די גערטנער. די טראַקטאָרס האָבן געגעבן א נעם די אקערס, ווי ס'געהער צו זיין, און אינגיבן זינען אונדזערע גערטנער געלעגן „צעאקערטע“, דה. זיי זינען צוגעדעקט געוואָרן מיט גרויסע גרוי-גרינע פליאכעס צעשניטענעם באָדן. די פליאכעס זינען געלעגן מיט דער פרישער שמעקנדיקער ערד ארום אָדער אפ א זייט, און פון דער אנדערער זייט איז זיך אומגעשטערט געוואקסן דאָס גראָז און דער „דראַפעשטאן“ — ס'האָט זיי גאָרנישט ניט געשאַרט. די גערטנער האָבן נאָך אלץ ניט געטויגט צום פארוויי.
דעמלט האָט מען באשלאָסן זיך געמען צו די גראָב-אניזנס.

נאָך דער ארבעט אפ דער בויגן פלעגט זיך בא אונדז אנהייבן ערשט די עמעסע מעלאָכע. מיר פלעגן זיך נעמען צו די גערטנער און מאמעש מיט די הענט ארויסרייסן דעם פארשאַלטענעם „דראַפעשטאן“, וואָס האָט גאָר פלוצעם אָנגעהויבן בלוען. א צעשניטענער, א צע-
פליקטער איז ער געלעגן אונטער אונדזערע הענט — און האָט גע-
בליט. מיר זינען געפאלן פון די פיס. לאנדסבערג פלעגט ארבעטן פאר דריי. איך פלעג מאמעש באוונדערן זיין ארבעטספּעקט. ער איז געוואָרן ניט צו דערקענען, געארבעט געשיקט, באוועגט זיך עלאס-
טיש. מע האָט געזען, אז ער איז פון לאנג שוין געווינט צו ארבעט...
סאָפּקאָלסאָפּ האָבן מיר די גערטנער פארווייט... נאָר דאָ האָט

זיך ארויסגעוויזן, אז דאָס איז ערשט אַן אָנהייב. ס'האָט זיך כאַלד אָנגעהויבן א סעדרע: יעט, ארומהויפן די קארטאָפּל, דורכריסן די בורעקס — א מיסע אָן א סאָפּ. זאָס ערגסטע איז אבער געווען מיטן באַגיסן. וווּ נעמט מען וואסער? די רעג פון דער וואסער-לייטונג האָבן נאָך אהערצו ניט דערגרייכט — האָט מען געפונען א מיטל: פונעם טינ, וואָס פליסט גאנץ ווייט פון אונדזערע גערטנער, האָבן זיך געצויגן ביז אונדזער בוינג אלטע אויסגעטריקנטע „ארבל“, וואָס זינען א גאנץ יאָר געווען טרוקן, נאָר פּרילינג־ציט פלעגן זיי אָנגעפילט ווערן מיט וואסער. אצינד זינען זיי שוין געווען קימאט טרוקן, נאָר אפּן גרונט האָט זיך נאָך געהאלטן א ביסל וואסער. דאָס וואסער איז באוואקסן געווען מיט געדיכטע קוטטעס פון ווילדע רויזן. לאַנדסבערג האָט זיך גלייב מיט אלעמען געלאָזט נאָך דעם דאָזיקן וואסער. איינמאָל האָבן איך אימ געטראָפּן, ביים ער האָט מאמעש ווי דער אורמענטש דורכגעהאקט אונ דורכגעריסן א וועג צווישן די דערנער. דער דאָזיקער וועג איז פון טאָג צו טאָג געוואָרן גרעסער און ברייטער. ער האָט איך אויסגעטראָטן מיט זינע באָר-וועסע פיס און צערוקט אלע שטערונגען מיט זינע נאקעמע קני אין די צעריסענע פארקאטשעטע הויזן. אינגיכט האָט זיך אפּ דער בוינג אָנגעהויבן אן עפידעמיע פון פיבער, אונ געשטאמט האָט עס פון די „אָזערעס“, וווּ מע פלעגט שעפּן דאָס וואסער. די דאקטוירים האָבן פארווערט זיך נוצן מיטן וואסער, און דער אוילעם איז ווידער אריינגעפאלן אין יעש. דאָס גאָרטנווארג האָט שוין אָנגעהויבן צו גרינען. דאָס הארץ האָט וויי געטאָג צו קוקן אפּ די שוואכע וועלכע-דיקע געוויקסן.

דעמלט האָט לאַנדסבערג דערפונדן א מיטל, וואָס האָט אינדן אלעמען מיט אונדזערע גערטנער געראטעוועט. ער האָט זיך אוועק-געשטעלט בא זיך אפּן גאָרטן און גענומען גראָבן א ברונעם. אלע ארום האָבן געלאכט פון לאַנדסבערג. ער איז שוין דעמלט געווען קראַנק אפּ מאַליאַריע, און דאָך האָבן די אויגן בא אימ געלאַנצט ניט נאָר פון היץ, די באוועגונגען זינען געווען גלייכמע, פרייע, מ'האָט געזען, אז דער מענטש האָט האַנאָע פון זיין ארבעט. ער האָט, אפּאָנעם, איבערגעלייענט דעם דאָזיקן געדאָק אין מינע אויגן, ווייל ער האָט געפונען פאר נייטיק זיך „פארענטפערן“: — מע מוז צוהאַרעווען, ווי איר זעט. א קלייניקייט א ביסל —

אזא גערעטעניש קאָן פארפאלן ווערן. פארשטייט זיך, ווער ס'איז אליין — איז עפעס אנדערש, נאָר ווער ס'האָט אַן אָל, א געוונדל אפן קאָפּ...

קיינער האָט ניט געגלייבט, אז לאַנדסבערג זאָל געפינען וואסער בא זיך אפן גאָרטן, און ער האָט טאקע אין צוויי—דריי ערטער גע-גראָבן אומזיסט, די אינזשעניערן און טעכניקער האָבן דערווייזן, אז דאָ קאָן קיין וואסער ניט זיין. נאָר לאַנדסבערג האָט געהאט זייער א ווילן גוט־פרינט — דעם בארימטן געאָלאָג כורניצקי, וועלכער האָט גראדע געשטיצט לאַנדסבערגס האָפענונגען. ער האָט געזאָגט, אז דער וואסער־רעזיש איז אין די דאָזיקע געגנטן נאָך ניט אינ-גאנצן דערלערנט, און אויב א מענטש וויל פרוּוון, דארפ מען אים ניט אָפּריידן.

לאַנדסבערג איז איג יענער צייט געווען ניט צו דערקענען. ער איז געווען געל פון די אַנצאָליקע פּאָרציעס אקריכין, וואָס ער האָט געשלאָנגען יעדן טאָג, קעדיי פּאָטער ווערן פונעם פיבער. מיר האָבן אלע דעמלט געשלאָנגען דעם אקריכין אזוי, אז אינגליך האָט זיך פון אונדז אויסגעבילדעט א ניער מיג געל־הויטיקע ראסע, וואָס איז בא-שטאנען פון צוויי און צוואנציק נאַצאָנאַליטעטן, פונקט אזויפיל נא-צינאָנאַליטעטן, וויפיל ס'איז געווען אפּ אַנדזער בוינגן. און דאָך איז די ארבעט אפּ דער בוינגן ניט געווען אָפּגעשוואכט, און לאַנדסבערג האָט מען גערעכנט אפּ דער אונטערנעמונג שוין פאר א גוטן אר-בעטער.

איינמאָל בין איך צופּטליק געווען אפּן „מעכאניק“, וווּ ס'האָט געארבעט לאַנדסבערג. ביים איך גיין געווען באַם פארוואלטער פּין באצירן, איז מען געקומען אַנזאָגן, אז די „אָפּאלובקע“ ווערט פאר-ענדיקט. איך האָב פארשטאנען, אז ס'איז עפעס א סענסאציע, און בין אויך אוועק א קוק טאָן. אפּן וועג זאָט מיר דער פארוואלטער פונעם באצירן דערציילט, אז איך גוס־ציג מיז מען מאכט א בעטאָן-ווענטל בא א נישע. דאָס ווענטל איז אַנגעוויזן אינ פּראָיעקט, נאָר ס'איז שווער צו מאכט עס פון בעטאָן. מע מוז האָבן א באזונדער סאָרט „אָפּאלובקע“, און איינעם און ארבעטער איז אינגעפאלן ווין אזוי זי אויסצובויען.

ווען מיר זינען צוגעגאנגען נענטער, האָבן מיר דערזען, אז ארום און ארום, ווי פון אן אמפיטעאטער, האָבן אַראָפּגעקוקט

צושויער: דעכטס, אפן מאָדעל-צעב, האָט מען געדעקט דעם דאכ, לינקס, אפן האַלב־פארטיקן גוס-צעב, האָט מען געמויערט א וואנט, גלייכ אנטקעגן איז אפ א הויכע פאַסטאמענט געשטאנען א בעטאָג-מי-שער און פארפולט די לופט מיט גרילצערני. די ארכעטער האָבן פונ אר מעטומ זיך געבויגט א קוק צו טאָג אראָפּ צו דער מיט פונעם פלאץ, איך בין צוגעגאנגען גאָר נאָענט און דערזען — ס'איז לאַנדסבערג. ער איז געווען פארטאָג און האָט מיך גיט מיטאמאָל דערקענט. זינע באוועגונגען זינען געווען פלינק און שפּאַרעוודיק, איך זיג גאנצער פאָזע האָט זיך געפילט א גרויסע אָנשטרענגונג. זיג שטארער, ווי גיט היגער בליק, האָט זיך באגעגנט מיט מינעם. ער איז געבליבן א וויילע שטייג, און איז זינע אויגן האָט זיך באוויזן אן אויסדרוק, ווי בא א געכאלעשטן, ביים ער קומט ביסלעכווייז צו-זיך. ער האָט הילפלאָז א זאָג געטאָגן קימאט מיט א קינדיש קאָל:

— צאָרעס, א?

דעם זעלבן טאָג איז אָוונט האָבן איך געזען לאַנדסבערג אפן גאָרטן. ער איז געשטאנען איך א גיט קיין טיפער גרוב — זיג פערטג ברונעם — און ארום איך זינען ווידעראמאָל געשטאנען צושויער. אלע האָבן געקוקט מיט באוונדערונג איך גרוב אריין: אפן גרונט איז געווען — וואסער! דאָס וואסער האָט לאַנדסבערג געשווענקט די קנעכל. ער איז געווען בלייב-בלוי, ווייל די אָוונטן זינען בא אונדז פונקט אזוי קאלט, ווי די טעג — הייס, ער האָט געציטערט פונ קעלט און פונ פיבער, נאָר בערייזש אונטערגעוואָרפן די לאָפעטעס ערד. יענע טאכט איז לאַנדסבערג מעסוקן קראנק געוואָרן און האָט אָפגעקערענקט קימאט דעם גאנצן זומער. מיר זינען דערנאנגען דעם סאָד פונ זיגן ברונעם און האָבן אלע בא אונדז אפ די גערטנער דער-גראָבן זיך צו וואסער. לאַנדסבערגס גאָרטן פלעגן מיר באגיסן, וויפל מיר האָבן גאָר געקאָנט, פיזיש אָבער איז דאָס געווען זייער שווער, ווייל מיר האָבן געהאט אונדזערע אייגענע געהטנער, און זיגן גאָרטן איז געווען זייער גרויס.

הארבסט-צייט האָבן מיר געהאַלפן לאַנדסבערג אראָפּנעמען די גערעטעניש — א פאָר צענדליק זעק קארטאָפּל און אנדער גאָרטן-ווארג. מיר האָבן זיי זאָרגאמ צעשטעלט איך אונדזערע האלב ליידי-קע קעלערס, ווייל ער האָט קיין אייגענעם קעלער גיט געהאט. ער איז געווען שוין קימאט אינגאנצען געזונט און האָט זיך גע-

נומענ צו דער ארבעט אפ דער בויונג. אז ער האָט באַקומענ די ער-
 שטע פרעמיע — א שיינ שטיקל געוואנט, — האָט ער עס, טראָגנ-
 דיק יאהיימ, גיט אופגעהערט צו באַטראַכטן פון אלע זינטן. ער האָט
 זיך נישט געקאָנט אַנקונן אפ דעם. איך געדאַנק האָט ער זיכער געפּוּצט
 אינעם שטיקל געוואנט אלע זינע קינדער איינס נאָכן אנדערן. איך-
 גיכט האָט ער אָנגעהויבן איבערשטינגן זינע אייגענע רעקאָרדן. זיין
 נאָמען פלעגט אלץ אָפּטער דערמאָנט ווערן אין אונדזער ציטונג, ווי
 ס'האָט זיך באוויזן אפּילע זיין פּאַרטערט.

לאַנדסבערג פלעגט איצט טאַמיר גיין גלאַט ראַזירט, אָנגעטאָג,
 ווי אלע אונדזערע בעסטע סטאכאנאָוועס, איך א קורץ, גרוי-געדעקט
 פעלצל מיט א וויסן פוטערנעם קאָלנער, איך ווילע וואַטאָווע הויזן
 און איך גוטע פאַבריקשנע וואָליקעס.

שעמעוודיק פלעגט ער דורכגיין אין פרעזידענט דורכט גרויסן,
 יאַמטעוודיק געפאַקטן, אפּלאַדירנדיקן זאַל. ער פלעגט גלעטן מיט
 דער האַנט דאָס בערשטעלע האָר אפּן שפיץ קאַפּ, קעדי צודעקן דאָס
 פלאַמענדיקע פּאַנעם. אפּ דער סצענע פלעגט ער זיך פאַרוקן אין די
 הינטערשטע רייען. נאָר באַזונדערס פלעגט ער זיך שעמען פאַר מיר,
 ער פלעגט מיך אויסמיידן, ווי נאָר מעגלעך, און דערזענדיק מיך פּונ-
 דערווייטנס, פלעגט ער אַראַפּלאָזן דעם קאַפּ, און זינע ליפּן פלעגן
 זיך שטיף באַוועגן, גלייב ער זאָל וועלן עפעס זאָגן און נישט קאָנען.

3

א ניער געדאַנק האָט איצט פאַרפּילט לאַנדסבערגס גאַנצע וועזן.
 ער האָט זיך אַרבייטגענומען אין קאַפּ, אז זיין פאַמיליע האָט זיך אומ-
 געקערט צוריק קיין פּוילן. ער איז געווען דעריין אזוי פאַרגלייבט,
 אז באַ קיינעם האָט נישט געקלעקט קיין מוט צו באַשטרענגן עס. ווי-
 דער, פאַסירן דאָס איצט אלערליי ווונדער, און עפּשער טאַקע איך-
 דערעמעסן לעבט זיין פאַמיליע ערגעץ. מיר פלעגן זיך מיט אים
 נישט שפּאַרן, און ער האָט זיך אלץ מער באַפעסטיקט אין זיין גע-
 דאַנק.

צו דער בענקעניש נאָך זינע נאָענטע האָט זיך צוגעמישט נאָך
 א געפיל — א בענקעניש נאָך זיין שטעטל. ער פלעגט זען קלאָר פאַר
 זיך דאָס קליינע שטעטל מיט די קרומע געסלעך, די איינציקע גלייכע

גאס אינ דער מיט, זינ ווינס איינשטאָקס הויז מיט א שטיינ פון פאָרנט, ווו די טרעפלעכ דערגרייכט ניט ביז דער ערד, מיט די קאָל לירטע טאפלעלעכ אינעם פאָדערשטן קאָרדאָר און מיט דעם בלויטן גרויסן צימער, ווו ס'איז געשטאנען זינ זיינערמאכער-טיש. איבערן טיש איז אפ דער וואנט געהאנגען א שיינ בילד, אויסגענויט מיט בליטשקע אפ א קארטאָנענער קאנווע זינ בענקעניש פלעגט אימ מאָלן די צוויי צונויפגעוואקסענע בערעזעס באַם ברונעם און ווייטער הינטערן שטעטל — פעלדער, לאַנקעפ און זאמדיקע פלעצער. איז יענער ווייטער פארביקער געגנט האָט געשטראָמט א זנד-בלויטער טייכ — שוין זשע פלעגט ער טוקן אינ דעם דאָזיקן טייכ זינ איצ-טערדיקן קערפער? שוין זשע האָט ער אינדערעמעסן געלעבט אמאָל אינ אָט דעם קאנט?

דאָס פלעגט ער מיר אָפט דערציילן באַם ברונעם, ווייל ס'איז ווידער געווען זומער, און מיר האָבן ווידער באַגאָסן אינ אָוונט אונז דערע גערמאנער. און ניט אזוי פלעגט ער עס מיר דערציילן, ווו איב פלעג עס פון אימ ארויסציען מיט מנינע פראַנג. ער איז געווען ווי שטענדיק א גרויסער שווינגער, נאָר צו זינ פרויערדיקן רויגעזדיקן שווינג פון אן אוימגליקלעכע מענטשן איז אציט דיוועקומען דאָס בעקאוועדיקע שווינג פוג א מענטשן, וואָס ווייסט זינ ווערט און ווארפט זיב ניט מיט ווערטער. איב האָב זיב טיפ און ערנסט פארני-טערעסירט מיט אימ, און מיר האָט זיב געגלוסט, אז ער זאָל שווינגן נאָב איבער איינ סיבע. מיר איז שווער געווען ארנייקוקן אינ זינ אינערלעכער וועלט, ווו ס'האָבן צוואמענגעלעבט צוויי נעשאַמעס — איינע פון א קליינשטעטלדיקן פארציטיקן באַנטאזיאָר, די צוויי-טע — פון א טיכטיקן, פעזסן פאָוועטישן מענטשן. מיר האָט זיב געגלוסט, אז די צווייטע זאָל זינ, אינ די זרשטע זאָל ניט ווערן, צעגיינ, ווי א פארע. אָבער דאָס אלץ האָב איב נאָר געקאָנט וועלן, לאַנדסבערג איז געגאנגען פאָרויט מיט זינע וועגן, וואָס מיר זיננע זיי געווען אומפאווישטענדלעכ, און עס פלעגט זיב אָפט טרעפן, אז ער פלעגט אפוועקן מינ אינערלעכע וועלט, און ניט איב — זינע.

אזוי האָט ער מיר, לעמאָשל, איינמאָל געזאָגט:

— ס'האָט זיב מיר עפעס געכאַלעמט, א?

דער דאָזיקער „א?“ איז געווען באַ אימ א מינ ריטאָרישע פראַ-גע, וואָס פאָדערט ניט קיין ענטפער. דעריבער האָב איב געשווינגן.

— ס'האָט זיך מיר געכאַלעמט, אז איך קרייך אפ א הויכע בוימ,
אָ? — האָט ער ווייטער גערעדט און האָט מיר ביסלעכווייז דערציילט
זיין באַלעם.

ער איז געקראַכען אפן בוימ אלץ העכער און העכער און האָט
אלץ ניט געקאָנט דערגרייכען צום שפיץ. און ער האָט געוויסט, אז
אויב ער וועט צוקומען צום שפיץ, וועט שוין זיין „אוינמאַל גוט“,
נאָר דער שפיץ איז אלץ געווען ערגעץ ווייט פון אױבן. די קאָרע
פונעם בוימ האָט אים געריסן דאָס לױב, די קױכעס האָבן זיך אים
אויסגעלאָזט — אַט-אַט פאלט ער אראָפּ, נאָר ער האָט זיך גע-
שטארקט און האָט סאָפּקאַלסאָפּ נאָכע דערגרייכט דעם שפיץ. און
וואָס האָט ער דערזען פון דאָרטן? א ברייטע שיינע וועלט מיט א סאך
שמעט און פעלדער, און אין אױנער א זינט — זיין שמעטל, א לע-
בעדיקס, א פארביקס.

— דאָרט איז פאראן א הויךלעך הינטערן שמעטל — א סטויפּ,
און פון אים הענגען אראָפּ שטריק מיט שלייפן אזעלכע — אפ זיך
הוידען. גייען צו יונגלעך, שמעקן ארױן די פיס אין די שלייפן און
הוידען זיך. דאָס האָט נאָך אמאָל דער אלטער פאָרעץ אויסגעבויט די
הויךלעך, אָ?

איך האָב אים שוין ניט געהערט. דאָס הארץ בא מיר האָט גע-
קלאפט. די דאָזיקע כאַלוימעס פון הייבן זיך און ניט דערגרייכען, פון
קרייכן און ניט דערלאנגען, פון שווימען און ניט דערשווימען — ווי
באקאנט זינען זיי מיר געווען! טייערע היימישטאָט מיניע, קווען!
וויפּל מאָל האָב איך זי געזען אין מיניע כאַלוימעס — אין היציקן
פלאַנצער, אין צעריטענע פארבינדונגען, ווי שמענדיק אין א כאַ-
לעם — א ווױטע, א ווױטע, א שמענדיק אומדערגרייכבארע, א גרוי-
זאמ-צויענדיקע, א פאויציטיקע בארג-נעסט אין שפיציקע טרעמס,
אין פעלדן, אין א גארטל פון אוראלטע קופער-געשמידטע ווענט.
קריגערישע ווילד-געמאַלטע שילדן זינען געהאנגען אפ די פייער-
גלאנציקע ווענט, און שווער איז געווען דער זעג צו זיי. גאנצע נעכט
פלעג איך קלעטערן אין באַלעם איבער פארטריקטע זומפן איבער
פארגליווערטע ליימען, איבער דערנער און שמעכלעקעס — אדופּ,
אדופּ, און פלוצעם — אָפּגרוגטן, לעכער און גריבער, באוואקסענע
מיט שפינוועכס און מיט שמעכיקע דראַטן... א האלב-פארבאלעשטער
מיט א קלאפנדיק הארץ, אונגעטונקען אין קאלטן שווייס פלעג איך

זיך אפכאפן פֿון די דאָזיקע כאַלוימעס און ליגן דערנאָך לאַנג אין דער פינצטער, איננהערנדיק זיך אין מיין אייגענעם אָפגעריסענעם אָטעם. א רעפּוע פֿלעגט מיר ברענגען נאָר דער פֿרימאָרגן. איך פֿלעג אַרויסגיין אפּ דער קילער אָדער פֿראַסטיקער פֿרימאָרגנדיקער לופט, דערענן פֿארהאַרעוועטע מענטשן, פֿאַרטאָנענע מאַשינעס און וואַקסנדיקע געביידעס. איך פֿלעג אַרײַנציען אין זיך דעם רייעך פֿון אָפגעברענטע גרעזער אָדער פֿון זײַבערײַוויסן שניי, פֿון צעמענט, קאַלך אָדער איבערגעברענטע טשאַדענדיקע קײלן. איך פֿלעג דערפֿילן פֿרעמדע און דאָך לײבלעכ־אײגענע הענט, וואָס האָבן געדריקט מינע הענט, אָדער געפאַטשט איבער מינע פֿלײצעס, לײפּן, וואָס זאָגן מיר עפעס פֿרײַנטלעכס, אָדער לעבערלעכ־פֿרײַלעכס, אָדער ווײַלערײַש־באַ־רײַמערישס, און איך פֿלעג פֿילן, אז איך בין געטריסט, איך האָב געפֿונען א טײַרע מוטער, א צױיטע הײַם.

א סאַך מענטשן אַרומ מיר האָבן געלעבט און געפֿילט, אזױ ווי איך. מיר זײַנען געווען שטאַלץ, און מיר זײַנען געווען קריגער, מיר זײַנען געווען באַהערשער פֿון דער מידיע, מיר האָבן באַפֿרוכפֿערט די ערד מיט אונדזרע קרעפטן, און מיר האָבן געוואָסט: עס וועט קור מען א טאָג און עס וועט זיך עפֿענען די טראַכט פֿון דער ערד, און די גאַנצע וועלט וועט דערענן אירע פֿרעכטיקע ריכטימער, וואָס זײַער צעטל האָט שױן איצט געפֿירט דער ערשטער אין אונדזרע רײַען, דער אַלטער דאַרינקער געאַלאָג סמירנאָוו. דאָס צעטל האָט שױן פֿון פֿרײַער אַנטהאַלטן אײַז, קופּער, ניקל, מאַנגאַן און אַצינד — וואַלפֿראַם, כראָמיט, טיטאַן און אפֿילע שטײַנקױלן און גאַפט.

דאָס אַלץ האָב איך געפֿרוווט דערקלערן לאַנדסבערגן. איך האָב געוואָלט עס אַרײַנגאַטעמען איך טיפּ אין דער נעשאַמע. ער איז מיר איצט געווען צום האַרצן. אינגיכט אָבער האָט זיך אָנגעהויבן אַ מיַ־סע, וואָס האָט אונדז שיד ניט צעקריגט אפּ שטענדיק.

ווי נאָר ס'זײַנען באַפֿרײַט געוואָרן די ערשטע שטעט פֿון מיַ־דעכ־פֿוילן, האָט לאַנדסבערג גענומען שרײַבן אַהײַן בריוו. זײַן אייגן שטעטל איז דאָך געווען ווײַט אפּ מיַ־רעוו, נאָר ער האָט אָנגעהויבן זיך דערמאָנען ווײַטע קרויזײַם, באַקענטע און באַקענטע פֿון באַקענ־טע, וואָס האָבן געוויינט אין די באַפֿרײַטע שטעט. ער פֿלעגט צו זײַ שרײַבן לאַנגע בריוו אין אַ אַלטמאַדישן יודיש פֿון בריוו־שטעלערס. דעם אַדרעס שרײַבן פֿלעגט ער קומען צו מיר. ער האָט קײַנמאָל ניט

געוויסט, צו וואָס פאר א וואַיעוואַדסטווע עם געהערט די געגעבענע שטאַטן „ליובלינער צי יקאלישער, צי ניינ, טאקע ליובלינער“. ער האָט קיינמאָל גענוי ניט געוויסט די גאס און דעם נומער פונעם הויז, וווּ עם וווינט דער אדרעסאט, ווייל ער איז קיינמאָל אינ די דאָזיקע הויזער און אינ די דאָזיקע שמעט ניט געווען און האָט קיינמאָל די אדרעסאטן אינ די אויגן ניט געזען — ווען ניט די מילכקאָמע, וואָלט ער אָפגעלעבט א לעבן און וואָלט זיי ניט געשריבן. איך פלעג אָפט פארלירן דאָס געדולד און אויסשרייען:

— נו זאָגט, סאָפּאָלקאָפּ, פינקטלעך די גאס און האָס הויז, אַניט — וויהיינ וועט גיין דער בריוו?

— ווייסט איר וואָס? שרײַבט אָן, און דער איספּאָלקאָמ וועט שוין אליין איבערשיקן דעם אדרעסאט.

איך פלעג ווערן אויסער זיך:

— וואָס רערט איר עם, פון היצ, צי וואָס? ערשטנס, איז⁹ אינ פוילן ניטאָ קיין איספּאָלקאָמען, צווייטנס, פונוואנען ווייסט איר, אז דאָרט איז א ראיאָנ-צענטער, און דריטנס, פארוואָס איז מעכויעוו א שטאַט-אָרגאניזאציע צעשיקן בריוו פון פריוואטע ביהערער? דאָס מויל האָט זיך בא מיר ניט געעפנט צו זאָגן אימ, אז ביכלאל זינען די דאָזיקע בריוו א בראַכע-לעוואטאָלע. אינ הארצן אָבער האָב איך אימ ניט געקאָנט מויכל זיין אזא נאווקינט. און ווידעראמאָל האָב איך געגרינוט...!

רֶאָזענבערג האָט אָפּגעטרונקען א ביסל רויזנ-געטראַנק און איז זיך דורכגעגאנגען א פארקלערטער איבערג שטוב.

„פון דעמלט אָן, — האָט רֶאָזענבערג ווייטער דערציילט, — האָב איך זיך פארשוואַרן: ניט צו טראכטן לײַכט וועגן מענטשן... שוין אליין צוליב לאַנדסבערגס אַנדענק, — האָט ער צוגעגעבן.

— וואָס הייסט צוליב זײַן אַנדענק? און וווּ איז ער אצינד? רֶאָזענבערג האָט געענטפערט:

— איך ווייס ניט, וווּ ער איז אצינד. פאראיאָרן, אינ פעווראל 1945, איז ער אוועק אינ פוילישן מיליטער.

דאָס לעצטע מאָל האָב איך אימ געזען דעם 22טן פעווראל. ער האָט זיך לעקאווער דעם טאָג פון דער רויטער ארמיי, צום געזעגענען זיב, געשטעלט אפ א סטאכאנאווישער וואכטע. ער האָט שוין דעמלט

געארבעט אפן „שאמאָטבוי“, וווּ מע האָט געגרייט ציגל אפּ אויסלוינג
אונדזערע דאָמנעס. מע האָט געדארפט אפּ א הייב פון פופצן מעטער
אופבויען א הילצערנע גאלעריי, וואָס זאָל צודעקן א טראַנספּאָר-
טיאָר אפּ דערלאנגען די ציגל. די גאלעריי האָט געדארפט זיי שיצן
פון שנייען און בוראנען. דעם דאָזיקן טאָג וואָלט זי געווען ווי אָנגע-
מאָסטן: דעם גאנצן טאָג האָט דער בוראג געשמוכט און איבערגע-
קערט אלץ אפּ זיינ וועג. איב האָב זיב ניט געקענט פּאַרשטעלן, אז
איב אזא טאָג זאָל לאַנדסבערג דערלויבן זיב קריכן אפּ אזא הייב.
איב בין געווען ניט ווייט און בין ספּעציעל צוגעפּאָרן א קוק טאָג.
איב האָב געטראָפּן דעם אָנפירנדיקן אינוועניער איב גרויס פארלענגט
הייט און אומרו. דער ווינט איז געוואָרן אלץ שטארקער און איז
געווען שוין נאָענט צו צוועלף מעטער א סעקונדע. אראָפּגעמען אָבער
פון דער ארבעט א סטאכאנאָווישע וואכטע איז אויב ניט אזוי פּראָסט.
און יזער האָט זיב געקאָנט ריכטן אפּ אזא צאָרע? אינדערפרי איז
געווען קלאָר און פּראָסטיק. איב בין צוגעגאנגען צום זאוואָד. די ער-
שטע ריי האָט שוין געארבעט און ארויסגעלאָזט ציגל. פאר זיי האָט
מען עס געדארפט מאכן די גאלעריי.

לאַנדסבערג האָט געארבעט מיט זיינ בריגאדע. זיי האָבן צוגע-
טראכט א ראַציאָנאליזאטאָרישן פּלאַן: די עטלעכע טראַפעציעס, וואָס
האָבן געדארפט אויסבילדן דעם סקעלעט פון דער גאלעריי, האָבן זיי
באשלאָסן צונויפקלאַפּן פון אונטן. דערגאָכ זיי ארויפטראַגן איב דער
הייב, צופּעסטיקן דאָרט און ארויפקלאַפּן מיט ברעטער. די לעצטע
אָפּעראַציע וואָלט אויסגעקומען מאכן אפּ רעשטאָוואַניעס, אפּ א גרוי-
סער הייב, נאָר דאָס האָט העט שוין אויסמירן ניט געקענט. דאָס
שווערסטע איז געווען צוקלאַפּן די ערשטע טראַפעציע אפּ דער הייב
פון פופצן מעטער, וווּ ס'איז ניט געווען קיין שום שוץ פונעם בוראג,
און גענומען האָט זיב עס טאָג לאַנדסבערג ער איז געשטאנען מיט
די ארבעטער בא די רעשטאָוואַניעס און האָט געגרייט דעם ארויפ-
גאנג. איב האָב געוואָלט צוגיין צו איב און זאָגן איב די עטלעכע
ווערטער, אפּ וועלכע קליינמוטיקע קוקן ארויס: „צו וואָס דארפט
איר עס? מיר וועלן אייב ניט לאָזן...“ נאָר איב האָב עס ניט גע-
טאָן — לאַנדסבערג איז געווען ניט פון די שלאַבעריקע, ער וואָלט
אליינס געטאָן זיינס, און מיכ וואָלט ער אָפּגעפּאטערט מיט עפעס
א ווערטל, ווי זיינ שטייגער איז. דעריבער בין איב אָפּגעשטאנען

א ביסל און בין אוועקגעגאנגען אין קאנטאר ווארעמען זיב. אין א מינוט צוואנציק ארום איז געקומען צו לויפן א ינגל און האָט מיר געמאַלדן:

— דער אינושעניער בעט איזב צוגיין. לאנדסבערג שטעלט א רעקארד.

דעם יונגלס געזיכט האָט געפלאַמט, פון זיין רוסיש האָט מען געזען, אז ער איז אויב א פוילישער איז א צווייענדיקער באל-סימכע. ער האָט זיב וווילעריש געגעבן א פאטש איבערן גארטל און איז אוועקגעלאָפן קוקן אפן „רעקארד“!

ביים איב בין צוגעגאנגען, איז לאנדסבערג שוין געווען אין דער הייב. די מענטשן פון דער בריגאדע האָבן זיב געהויבן, נאָכ-טראַגנדיק די טראַפעציעס. די ערשטע איז שוין געשטאנען לעבן אימ. ער האָט אָנגעהויבן זי צוקלאַפן. א ביסל נידעריקער פון אימ האָט די צווייטע טראַפעציע צוגעקלאַפט א יונגער ארבעטער. ער איז געשטאנען טיילווייז אונטער דער שויז פין דער וואנט, לאנדסבערג אָבער איז געשטאנען מיט זיין גאנצן קערפער אנטקעגן דעם בוראג. וואווי האָט ער זיב דאָרט געהאלטן! דער בוראג האָט געריסן אין אלע זייטן די ברעטער פון די רעשטאָוואניעס און דאָס שמאַלע בריקל, וואָס די טעסלער האָבן געמאכט. קעדיי זיב אופהייבן. דער ווינט האָט אונדז געשמיסן אין די פענעמער. מיר האָבן זיב אויסגעקערעוויזט מיטן רוקן צום ווינט, ארומגעטוליעט די קעפ פון אלע זייטן און אזוי, דרייענדיק זיב, האָבן מיר ארופגעקוקט אין דער הייב דורכ די שמאַלע שפעלטעלעך, וואָס מיר האָבן זיב דורכגעמאכט אין די קעלנער. די טעסלער זיינען געווען אונטער דער שויז פון א הויכער וואנט: זיי האָבן שוין צוגעקלאַפט אלע טראַפעציעס. איינער האָבן זיי זיי ארומגעקלאַפט מיט ברעטער. לאנדסבערג האָט פון אויבן גע-טאָן דאָס זעלבע. ער האָט ארינגערקוט זיינע ביידע הענטשקעס אונ-טערן היטל און געמאכט א מינ פאָרהאנג איבערג פאָנעם. פלוצעם האָט א מעסקענער שקוואַל א פאטש געמאָג אונדז אלעמען איבער די פענעמער. מיר זיינען געוואָרן מיטאמאָל בלינד פונעם נאסן שניי, וואָס איז דורכגעדרונגען דורכ אלע שפאלטן פון אונדזערע קליידער. אז מיר זיינען געקומען צו זיב, האָבן מיר דערזען, אז די עטלעכע ארבעטער, וואָס זיינען געשטאנען גאָר הויב, האָבן זיב אראָפגעלאָזט נידעריקער. זיי האָבן שוין זייער טייל ארבעט אָפגעמאָגן: ארומגע-

קלאפט דעם שעטעכ צווישן דער ערשטער און צווייטער טראפעציע מיט ברעטער. זיי האבן זיך געשטעלט העלפן די כאוויירימ, וואָס האָבן זיך געפונען נידעריקער.

און וווּ איז לאַנדסבערג? איך האָב אָנגעהויבן זוכן אים מיט די אויגן און האָב דערזען: לאַנדסבערג איז געשטאנען אין דער הייב, אויסגעצויגן אין זיין גאנצן וויקס אנטקעגן דעם שמייסנדיקן בוראן, און האָט געקוקט ווייט פאר זיך. וואָס האָט ער דאָרט דערזען? אלע האָבן זיך אָנגעהויבן איינצוקוקן אויב אהי, ביז א צווייטער שקוואל האָט אונדז ווידער פארשאַטן די פענעמער. נאָר דאָס האָבן מיר באַ-ווויזן צו דערזען, ווי לאַנדסבערג לאָזט זיך אראָפּ צו זינען כאוויירימ. איז צוואנציק מינוט ארום האָבן מיר פריילעך באַגריסט די בריגאדע, וואָס האָט אויסגעפילט איר פארגעכונג. דער אינזשעניער האָט זיי אלעמען דערלאנגט בראַנפן, דריקנדיק זיי האַרציק די הענט, און דאָס פוילישע באַכערל האָט אָנגעקוועלט. ער האָט אליין געזען דעם „רע-קאָרד“. אלע האָבן געהאט בלוזן איין פראַגע, וווייזן האָט געקוקט דורכן בוראן לאַנדסבערג, און וואָס האָט ער דאָרט געזען? לאַנדס-בערג האָט געלאכט גוטמוטיק און האָט גיט געוואָלט דערציילן, נאָר איך האָב געוואוסט: ער איז געשטאנען מיטן פּאָנעם צו מברעוו, און אזוי איז ער געבליבן אין מיין אַנדענק: אין דער הייב, אפן פאר-ניכטנדיקן ווינט, מיטן פּאָנעם געווענדט צו זיין היים".

— און וואָס האָט דאָ צו טאָן די מיסע מיט די וועלפּ? — האָט געפרעגט איינער פון אונדז.

— די וועלפּ? — האָט איבערגעפרעגט ראָזענבערג, — וואָראָד בייניקאָוו האָט דאָס געזאָגט: א מענטש איז גיט קיין כּנע... א מענטש איז א מענטש...

— א מאַשליקאפּאַשלי, — האָט געזאָגט פרוי ראָזענבערג, און מיר האָבן זיך אלע צעלאכט.

איך און בארעלע

1

נאך וואס ביג איך דעמלט דורכגעגאנגענ פארבי דער דירעקציע?
איך וואלט געקאנט געווען גיין דורכ אן אנדער וועג און אלץ וואלט
געווען אנדערש. איך וואלט פארשפארט איבערטראגן די ליידיג פון
דעם דאזיקן אָוונט. און די פריידיג וואלט געקומען פון זיך אליין.
נאָר איך ביג געגאנגען פארבי דער געבידע פון דער די-
רעקציע. ווער עס וווינט בא אונדז איג נאָוואַקאמענסק, דער וואלט
מיך פארשטאנען: אונדזער שטאָט איז נאָך יונג, זי האָט זיך ערשט
מיט א פאָר יאָר צוריק געגרינדעט אָט דאָ, אפ דאָרעם אוראל, ארום
דער ביוניג פונ אזא גרויסן מעטאלורגישן קאָמבינאט. מיר וווינען
נאָך אלץ איג באראקעס, ערדשטיבלעך. אונ קולעכדיקע בנידלעך
מיט מיליטערישע אופשריפטן — אונדזערע ווויניגהינדער זינען נאָך
ניט פארטיק. נאָר די געבידע פון דער דירעקציע איז שויב פארענ-
דיקט. מיר האָבן זיך ניט ווויניק באמיט צוליב דעם — ניט איין
„שאכעסניק“ אָפגעארבעט דאָ, אונ איצט שטייט זי אפ דער ניי-
דורכגעחאקטער גאס, ווי אן עמעסער בריליאנט צווישן פאָטעטע,
גרויע שטיינער. זי איז פרעכטיק שייג! מיט איר וויסער קאָלאָנאדע
מיט די דרייעקיקע פראָנטאָנען און מיט די בארעליעפן איבער די
ארניגאננדיגן איז זי ענלעך אפ א גריכישן טעמפל. נאָר דאָס
שענסטע איג איר זינען די צוויי סעדלעך איג דער גאנצער לענג פון
אירע צוויי ווינט אויסגעצויגענע, לופטיקוויסע פליגלען. סעדלעך
בא אונדז איג דער מידיער, ביימלעך אפ אונדזערע לוימ' און
זאלצבאָדנס! ווינדער איבער ווינדער! אונדז אלעמען ציט ווי א
מאגניט נאָכאמאָל און נאָכאמאָל א קוק טאָג אפ די ביימלעך. זיי
שטייען ווי די סטאטעקעס. דינינקע, געשוירענע אקאציעס, ווי ציכ-

טיקע, גיט דערצויגענע און דאָס ניט זייער קרעפטיקע קינדער. די קע וואסערלייטונג-דערנ, א סאכ די קערע, ווי די שטאמענ פון די ביי- מער, ליגט בא זייערע ווארצלענ און האלטנ שטענדיק אינ איינ שטרומענ וואסער. פריש-זאפטיקע גרינע גרעזער וואקסנ ארום די דערנ, און ווער עס זאָל ניט גיין איבערנ וועג, מוז צוגיין, אריינרוקנ דעמ קאָפ צווישנ די שטאכעט און פארמאכט די אויגן. דער מידער קאָפ רוט אָפ, די אָפגעברענטע הויט דערפרישט זיכ, און דעמ מענטשנ הייבט זיכ אָן פארשטעלנ: א קילע וואלד-געידיכטעניש מיט גרינד-דורכבלייכטנדיקער קראפועווע און בע-עסקלעט, מיט שטראליקנ שפינוועכס און מיט א זשוקל, וואָס קריכט אריינ און ארויס דורכ די לעכעלעכ פון א בלעטל. שווער אויסצוקלייבט אן אנדער וועג! אינ אָוונט צעפענענע זייערע ווייסע שטערנס די טאבעק-הלומענ, א נאנצנ טאָג פריטשמעליעטע פונ דער זונ, און א שטארקער אומבאקאנטער דופט צעגיסט זיכ אינ ארום. צוערשט דאכט זיכ, אז דאָס שמעקט טערפענטיג אָדער באקעליט פון די לאַבאָראַטאָריעס; דערנאָכ — אז דאָס טשאדעט דער איבערגעברענטער בענויג פון די גאראזשנ, און ערשט שפעטער געוויינט מענ זיכ צו צומ לאנג פארגעסענעמ גערוכ פון בלומענ. אָט פארוואָס איכ האָב יענע אָוונט אויסגעקליבט דעמ דאָזיקנ מארשרוט.

ס'איז אָבער מיטאמאָל אלץ אוועק ניט ווי געוויינלעכ. איכ גע- דענק נאָכ ווי איצט די געשעעניש פונ יענע אָוונט, און פרעגט מיכ, ווען און וואו איז ס'האָט זיכ אָנגעהויבט דאָס ראָזיקע אויסער- געוויינלעכע, וואָס איז אזוי געוויינלעכ פאר אונדז אינ אונדזער מאָגטעגלעכנ לעבנ. מיר דוכט זיכ, אז אָנגעהויבט האָט זיכ עס פון דער ערשטער מינוט.

איכ שטיי בא זיכ אפ דער ארבעט אינ בארג-פארוואלטונג. אלע זינגענ שוין אוועקגעגאנגענ, און איכ ענדיק מיינט דעזשורסטווע. אינ דרויסנ זעצט זיכ די זונ, א קנילעכדיקע, אָן שטראלנ, און די נאנצע לופט זעט אויס ווי גרינבלעכ. איכ נעמ ארויס א גראבנ רויטלעכנ בוב, פארשרייב די געשעעניש פונעם טאָג און שרייב זיכ אונטער: „דעזשורנער געאָלאָג אנע גאָלדענטראכט“. איכ פארשליס די קא- בינעט און גיב איבער די שליסל דעמ וועכטער. דערנאָכ לאָז איכ זיכ גיין אהיימ.

איכ פלאַנטער לאנג ארום פארשיידענע ריוונ, קאנאוועס, טראני-

שייענ, וואָס זײַנען אומפארמירטע אפּ יעדער בױונג: דאָ לײַגט מען די וואסערלײטונג־טרויבן, דאָרט — די קאנאליזאציע, ווינטער — די טעלעפאָן־קאבלען. צום סאָפּ, קרײַז איך ארום א גרויסן קאָטלאָך וואן און גײ ארויס אפּ דער נײַ־דורכגעהאַקטער גאַס.

א שפּאַן הונדערט נאָך פאַר דער דירעקציע דערווע איך, אז איך וועל דאָ גרײַט ניט דורכגײן: דער גאַנצער פּלאַץ פּונד דער געבײדע און די גאַס, וואָס ציט זיך דורך דעם דאָזיקן פּלאַץ, זײַנען פאַר־שטעלט מיט אלערלײ מינימ טראנספּאָרט: מאשינעס, פּערדאָנ־וועגעלעך, וועל־אַסיפּערן, און אפּילע עפעס א מאַטאָציקלעט שטייט בא דער זײַט, אינגיכט קאָן איך שוין זאָגן, ווער עס וועינט זיך אין דער דירעקציע: איך דערקען דעם גרײַט „וויילס“ פונעם דאָמנע־בוך, די צוויי „עמאַטשקעס“ פונעם „קאָסאָכימבוי“, דעם געלאַטעטן „לינקאַלג“ פונעם „מעכאַנאָטרוי“, די געפּלאַכטענע בריטשקעס פּונד די פּראָראַבן און די וועל־אַסיפּערן פונד די ווגנטלעכע ברויאַדעס. בא א זײַט שטייען צוויי פּרעכטיקע לימוזינען. דאָס איז פונעם גענטי־קאָמיטעט. אָהאַ! בא די בויער איז הײַנט „א גרויסער טאָג“.

מיטן וועג וועל איך שוין ניט דורכגײן — דאָס איז קלאָר. אומ־קערן זיך צוריק גלױסט זיך ניט. באשלוס איך דורכגײן דורך איין גערטנדל בױ די ברייטע גריכישע טרעפּ פונד דער דירעקציע, דער־נאָך ארוםקרײַז זײ און ארויסגײן דורכטן צווייטן גערטנדל. דאָס איז ניט דערלױבט, נאָר מײַלע — איצט, פאַרנאַכטלעך און אין טאדערהאַט, וועט מען עפּשער ניט באַמערקן.

איך גײ דורך דאָס ערשטע גערטנדל פּאַרביי די רױלענדיקע רערן און די שטערנס פונעם ווייסן, דופּטנדיקן טאַבעק און דער־נענטער זיך צום שײַן געבוטטן נאַנעק מיט דער ווייסער קאָלאָנאַדע. פּלוצעם דערהער איך מיין נאָמען:

— אַניוטע!

איך קוק זיך אום. אונטער דער קאָלאָנאַדע שטייט ארעלע־באַרע־לע, אַראַנטששיק־באַראַנטשיק, „דער ברייליאַנט פונד דער גאַנצער וועלט“, אָדער, אַנדערש גערעדט, דער פאַרטרעטער פונעם הויפּט־איניזשעניער, מיין יונגערער ברודער אַראַן באָריסאָוויטש גאָלדעני־טראַכט.

— באַרעלע! — שרײַ איך אויס, פּול מיט פּרויד, — זדאָראָוו,

זדאָראָוו! וואָס מאַכט מען עפעס, ברודערקע?

— דראָראָווענקי בול, — ענטפערט מיר בארעלע און לאָזט זיך אראָפּ פון די טרעפּ, — לאַפּקו!
איך צי אימ אויס די האנט, און ער שלעפּט מיך ארום פון דער זינט גלויב אפּן דריטן טרעפּ.
מיר גייען ארום אפּ די טרעפּ און שטעלן זיך אנידער אונטער דער קאַלאַנאדע.

כאוויירימ טייערע! ווער פון אייך עס פארמאָגט א טייער ברודער, א מיינעק אינ דער מישפּאַכע, ווער עס באגעגנט זיך מיט דעם דאָזיקן ברודערל איינ מאָל אינ דרין טעג, אינ ראש, אינ טארעראמ, און שטעקט אימ אריין פארבנילויפנדיק די האנט: „זדאָראָוו, זדאָראָוו, קאק זשיונז?“ — ווער עס קריגט זיך מיט דעם דאָזיקן ברודערל אפּ פארשיידענע באראטונגען — די קאַנעג פארשטייג, וואָס פאר א פארגעניג עס איז באגעגענען זיך מיט דעם דאָזיקן ברודערל אינ א קילן זומערדיקן אָונט אונטער א ווייסער קאַלאַנאדע, יענע די פאר גייענדיקע זון איז ענלעך אפּ אן אונז יענדיקער לעוואָנע.
— א, בארעלע, — זאָג אייך, קיכנדיק זאָ מיינ ברודערל, — וואָס ביסטו עפעס אזוי אויסגעפּוצט?

אפּ בארעלעס דארע אקסלען הענגט א פרעכטיקער לערערנער מאנטל — די לעצטע פרעמיע פון „נארקאמסטרוי“, די גלעש שטייב לעטן זינען שיינ אויסגעפּוצט. דער שניידווייסער קאַלנער איז גוט געפרעסט (דער מאמעס הענט, געזונט זאָלן זיי זינן), איבערן קאַלנער ליגט א זינדענע קאשנע.

— וואָס בין אייך אויסגעפּוצט? — פרעגט איבער בארעלע. — ווייל בא אונדז איז היינט צוגאסט דער נארקאמ.

— אזוי? — ווונדער אייך זיך. — אייך האָב גאָר ניט געוויסט. — אוואדע, — זאָגט בארעלע, — ער איז געקומען אינדערפרי, ארומגעקוקט די „אויטשאסטקעס“, און איצט וועט זיין א באראטונג פונעם אקטיוו. אָט דאָס שטיי אייך טאקע, קעדיי באגעגענען אייך, און דער אקטיוו קלייבט זיך ביסלעכווייז.

— פארוואָס עפעס דו? ס'איז דען ניטאָ היינ עלמערע פון דיר? — ס'איז ניטאָ, שטעל זיך פאַר, — ענטפערט בארעלע, — דער דירעקטאָר איז אינ מאַסקווע
— און דער אלטער?

— אונ דער אלטער איז קראנק, אן אטאקע פון רעוומאטיזם,
אפ מיין מאול.

„דער אלטער“ — דאס איז דער הויפט־אינושעניער פון דער
ביונג, דער בארימטער יאָזעפּאָוויטש, דער אָנפירער פון א סאך באַ-
וויסטע ביונגענ אינ סאָוועט־פארבאנד.

— אזוי, אזוי, ביסטו, הייסט עס, בארעלע, א באַלטימכע — נו,
נו, מאולטאָו דיר!

— א דאנק, „טעכטערל“, — ענטפערט מיר ערנסט בארעלע. ער
הופט מיך, ווי דער מאמע אמאָל, „טעכטערל“, כאַטש ער איז זינגער
פון מיר אפ 8 יאָר... מיר ריינד האַלב־יהודיש, האַלב־רוסיש.

אפ די טרעפ לויפן דורכ אַנלינדיקע מענטשן. זיי גריסן זיך מיט
אונדו, אונ אלעמאָל, ווען זיי גיבן אן עפן די טיר, דערהערט זיך
ווי א גערויש פון א ווינטן יאמ.

איך קוק אפ בארעלען. וויי, וויי, וואָס די מילכאָמע האָט גע-
מאכט פון אימ! ווו איז אהינגעקומען זײַן ליכטיק דאָס פּאָנעם, די
שפּענעדיקע אויגן, די געדיכטע קודלע האָר. א גרויגעלע הויט ציט
ארום זינג פּאָנעם, די אויגן צווישן די רויטלעכע ווועס זינגען שטענ-
דיק מיד; פיר קארבן אפן שטערן — דרײַ פון זאָרן אונ מי, אונ דער
פערטער — א שניט פון א שפּליטער, אריינגעכאפט אין די ערשטע
כאדאַשימ פון דער מילכאָמע, בייסג בייגן די באפעסטיקונגען.

ניט ווילנדיק טו איך א זיפצ.

— ביסט מיר, טעכטערל, — זאָגט בארעלע, — גוי שויג, גוי
אהימ!

— איך גוי, — ענטפער איך אונ בלונב שטייג, מיר גלויבט זיך
ניט שיידין מיט בארעלען.

א ווונדערלעכער גוירל פון מענטשלעכע לעבנס! מיר האָבן גע-
לעבט אזויפיל יאָרן באזונדער — ברידער אונ שוועסטער, צעוואָרפן
אין פארשיידענע שטעט, אָפּגעטיילט איינס פונעם אנדערן אפ טויזנטער
קילאָמעטער, שטענדיק געבענקט, געריסן זיך איינס צום אנדערן,
געטרוימט וועגן דער זעליקער אונ ראָב אונדערגרייכבארציר מיניט
פון ווידערזען, אונ פּלוצעם איז געקומען די גרויזאמע מילכאָמע,
וואָס האָט אונדו געזאָלט צעשיידן אפ שטענדיק, אונ אָט די דאָזיקע
מילכאָמע האָט אונדו גאָר צונויכגעפירט צוזאמען פון פארשיידענע
עקן פונעם לאַנד אהער, אפ אָט דער ביונג — זעמען מ'האָט אהער

עוואקסורט, און ווער ס'איז אלייג אהער געקומען, וויל די פון שטענדיג
דיק אינגעשטעלעטע פארבינדונגען זינען צעריסן געווארן, און איבערן
גאנצן לאנד האט זיך געטראגן א שטורעם, וואס האט געווארפן
מענטשן, ווי אפגעריסענע בלעטער אין א הארבסטיקן טאג. מיר וווי-
גען דאָ דריי כרידער און א שוועסטער אין מיט אונדז די מאמע און
א טוטע האלב טוצ קרויווימ, וואס פאר דער מילכקאמע האבן מיר
קוימ געוויסט פון זיי.

איך דער געבינדע צינדט זיך אָן שונא.

— גיי, בארעלע, — זאג איך, — גיי, ס'הייבט זיך שוין אָן.
— איך גיי, — ענטפערט בארעלע און כאפט זיך ניט. איך
גלויבט זיך נאך שטייגן א ביסל לעבן מיר אונטער דער קאלאנאדע.
ער זאגט: — ערשטנס, קאָן איך ניט אוועקגיין פוגראנען. עמעצער
דארפ דאָך באגעגענען דעם נארקאמ, און, צווייטנס, קערן זיי דאָרט
האלטן ערשט פון פאָרנט.

ס'פאָרט צו א מאשינ, אפ די טרעפ לויפן אנליק ארום א גרופע
אויבעקן — ערהרגעבער. בא אייניקע אפ די קליידער גלאנצן די
צייכנס „פאר פעהגאנער קאנאל“.

אונטער דער קאלאנאדע ווערט טונקל. בארעלע מאכט צו זינען
מידע אויגן, א שטראל פונעם לאמטערן באלויבט זיין אויסגעמאטערט,
שלעפערדיק געזיכט.

א שטראל ליבע פארטרינקט אונדז ביידן. מיר שטייען אומבא-
וועגלעכ. מיר היטן זיך א קוק און איינס אפן אנהערן. א פניכט
היטל הענגט איבער מינע אויגן.

וואס זאגט מען עפעס? וויאזוי ווערט מען פאָטער פון דעם קישעפ?
איך זאָג:

— ביסט מיר, בארעלע?

בארעלע שרייט ביז:

— גלעט מיך!

אזוי שרייען מיר טאָמיר, ווען מיר ווילן אראָפּווארפן פון זיך
די נעץ פון צארטקייט, וואס שוואכט אָפּ אונדזער ווילן און דראָט
אונדזער אינגעשפארטקייט.

און איך „גלעט“ בארעלען, ווי מיר טוען שטענדיק איך אועלכע
פאלן: איך צי אויס די לינקע האנט פאר זיך איך גלעט זי מיט דער
רעכטער פון די פינגער צו עלנכויגן, אזוי ווי דאָס מאכט די אר-

טיסטן פונעם „גאסעט“, ביים זיי שפילן „רעם געט“. דערבן זאגן
איב מיט א פעסטנדיקן קאָל, ווי זיי:
— באַרעלע, קעצעלע, קאַטיקל...
בארעלע לאַכט. די אַנשטרענגונג איז דורכגעגאנגען. אַצינד קאָן
איב גיין.

2

מיר איז ניט באַשערט געווען אוועקגיין.
אינעם לינקן גערטנדל האָבן זיך דערהערט שנעלע טריט. און
אפ די טרעפ איז ליכט ארוםגעלאָפן א הויכער שלאַנקער בלאַנדיג.
מיט זינע לאַנגע באַקענבארדן פונ די שלויפן ביז דער מיט באַק ענד
לעב אפ א דעקאבריסט. דאָס איז אַדינצאָוו. דער גאַטשאַלניק איבער
די קאַריער, א יונגער פעיקער אינושעניער.
ער פליט מיט אימפעט צו דער טיר, נאָר באַרעלע שטעלט אימ אָפּ:
— כאַפט זיך ניט אזוי, אַנדריי אַנדרייטש. דער נאַרקאָם איז
נאָך ניטאָ.

אַדינצאָוו בליבט שטיין. ער גריסט זיך מיט אונזן ביידע אינ
נעמט ארויס א פאפיראַם. פלוצעם מאכט ער א פייערלעך פאָנעם און
פאַרנייגט זיך פאַר מיר אינ א טיפן רעוועיאַנס.
— מאַדאַם, דערלויבט מיר באַגריסן אַיך און אַנער בעקאָר
וועדיקן אַנשטאַלט מיט די גרויסע דערגרייכונגען אינ וויסנשאַפט
און טעכניק, וואָס איר באַגליקט מיט זיי די מענטשהייט.
מיר ווילט זיך זייער ניט קאַליע מאַכן מינן גוטע אָונט מיט
בארעלענ! איך פרוו אָפּווענדן דעם שמועס אינ אן אַנדער זינט. איך
זאָג אַדינצאָוו:

— איר האָט נאָרוואָס אויסגעזען, ווי קאַבאָוסקי, ביים ער האָט
געוואָלט האַרנענען דעם קייסער...
נאָר באַרעלע האָט אימ שוין א פרעג געטאָן:
— וואָס פאַראַ ניע נאָמערג האָבן זיי שיינ ווידער אָפּגעסמאַ-
ליעט?

„זיי“ — דאָס איז דער מעטאָרנישער קאַמבינאַט, וואָס פּונדזיי
נעטוועגן שאַפן די בויער די ניע געביידעס, זאוואָדנ, הילפס־אונטער-
נעמונגען, סקלאַדן און וווינ־הימוזער. „זיי“ — דאָס זינען די
„באַשטעלער“, וואָס ווילן אז אלע זאָל זינן אויסגעבויט וואָס גיכער

און וואָס ביליקער, און „מיר“ — דאָס איז דער בויטרעסט פון נארקאָמסטרוי, דער פאָדריאטשיק, וואָס שטרעבט פון זיין גאנצע הארצן צו דעם זעלבן, נאָר פאלט אומאָל דורכ מיט זינע פלענער. דעריבער זינען „זיי“ און „מיר“ אין גאנצ קאלטע באצונגען. ביידע האָבן באזונדערע אנשטאלטן, פערסאָנאַל און אפילע קלובן און ווייניקווארטאלן. די בארגפאכוואלטונג געהערט צו „זיי“, דעריבער באציט זיך צו מיר בארעלע א ביסל מיט כשאד.

— איר ווילט וויסן, וואָס פאר א נאָמער? — זאָגט אָדינצאָוו. — זיי האָבן פארמאכט די גרוב פון מארגאנעצ בא סוכאָדאָיעוועס. — בא סוכאָדאָיעוועס? די גרויסע? נומער פיר? — בארעלע שפרינגט שיר ניט אונטער, — אכ, פארוואָס? — פארמאכט, וויל ס'האָט זיך אויסגעשעפט דער ארץ. — גיסט אונטער בוימל אפן פניער אָדינצאָוו.

— יא, יא, דאָס איז א פארברעכן, — שרייבט בארעלע אויסער זיך. — צעטרענצלענ אזא גוטס!..

אדיע, מיין גוטברודערשע ליבע מיט בארעלע! נאָר וויבאלד אזוי, איז לאָמיר כאָטש קרייג זיך ווי מענטשן.

— וואָס גייט אייך אָן מארגאנעצ? — זאָג אייך, — איר דארפט עס צום בויען? ס'איז דאָך אן אינערלעכער איינע פון מעטאלורגן. — ניין, — זאָגט בארעלע, — ס'איז אונדזער איינע פונקט ווי דינער! איינע, צוליב וואָס בויען מיר דעם קאָמבינאַט פונקט אָט דאָ און ניט ערגעץ אנדערש. וויל דאָ איז איינז-ארץ, מארגאנעצ, קאלכ-שטיינער און אנדערע זאכן. נאָר וויבאלד קיינ מארגאנעצ איז שוין ניטאָ, וואָלט דאָך געווען ריכטיקער בויען ערגעץ אנדערש. אייך קומ ארויס פון אייך בלוט מיט בארעלע און ביז אויב פאר מינע צוויי גילדן א קניסנטע.

אייך זאָג:

— וויבאלד עס גייט אייך אזוי איין לעבן, פארוואָס זשע האָט איר ניט אויסגעפילט דעם פלאַן? ווער האָט אייך געשטערט צו לאָזן ביז אהער די ערשטע דאָמנע?

ניין, דאָס האָב אייך ניט געדארפט זאָגן! זע, ווי ווייטעקדיק עס פארקרימט זיך דאָס ליבע פאָנעם בארעלעס.

די טיר האָט זיך געעפנט, און ס'איז ארויס גינע, די סעקרעטאָר-שע, אויסגעפוצט און אָנגעקרויזט, נאָר דערשראָקן.

— אראָן באַריסאָוויטש, זאָגט זי. — מע רופט איך צום
 טעלעפאָן. פונ קאריער... ווו די קאלכשטיינער...
 — פונעם קאריער? — זאָגט בארעלע, — וואָס קאָן דאָרט זיין?
 זי זאָגט:
 — עפעס אַן אוואַריע צי וואָס, איך קאָן ניט פארשטיין.
 בארעלע און אַדינצאָוו גייען אַגליק אוועק.
 איך שטיי איך אומרו און ווארט. וואָס איז דאָרט פארלאָפּנ?
 באַלד קומען ביידע צוריק.
 — עפעס קאָן מען ניט פארשטיין, — זאָגט בארעלע, — זיי
 בעטן צושיקן אהיין אַן אינושעניער. איינ זאך איז קלאָר: קיינ אומ-
 גליק-פאלג זינען ניט פאַרנעקומען.
 אַדינצאָוו פארקנעפלט זיין קורטקע.
 — איך פאַר אהיין, אראָן באַריסאָוויטש.
 ער געזעננט זיך און גייט אוועק. איצט גיי איך אהיים, און אפּן
 הארצן איז מיר מאַדנע שווער.

3

איך קומ צו זיך איך צימער און לייג זיך אַנידער אפ דער קאַנאַפּע.
 עסן גלוסט זיך מיר ניט — נאָך א טאָג האַרעוואַניע איז אזא היצ
 קומט ניט גלייב דער אפעטיט. הינטער דער וואנט, איך קאָרידאָר,
 זינגט א בעסאראבער מיידל. זי קליבט זיך איך קלוב אריין טאַנצן
 און פּוצט די שייך בא דער שוואכער שניג פונעם עלעקטרישן לעמפל.
 זי שטאַמט פונעם גרויסן שייזעט בעסאראבער שוסטער, וואָס פילן
 אָן אונדזערע ארטעלן. און זי זינגט זייער באליבט ליד: „דער אומקום
 פון „טיטאַניק“! זי גרילצט מיט א הויב דיין קאָל, און עס דאַכט זיך,
 אז פונעם קאָל הערט מען, וואָס פאר א לאַנגע, דארע און שווארצע
 זי איז:

צי האָט איר, מינע לעיטן, געהע-ע-ע-רט
 פונעם אומגליק, וואָס האָט זיך פארלאָפּנ?
 אמעריקאַנער שיף האָט זיך איבערגע-קע-ע-רט,
 און פיל מענטשן האָט דער אומגליק געטראָפּן...

אפּן הארצן איז מיר שווער. אלץ שאַרפּער און שאַרפּער שניידט
 זיך דורך מיין אומרו פאר בארעלען. אַן אוואַריע, — וועלכע זי זאָל
 ניט זיין, — איז ניט קיינ פאַרנעניגן, כאַונדערס איצט, ביים מ'איז
 דאָ דער נאַרקאָם.

איך פראו עפעס טאָן. איך לייג זיך ארום מיט פאפיר און האנטזיכער און מאכ זיך, אז איך וויל שרייבן א באריכט, נאָר גאָר-ניט גלױסט זיך מיר ניט טאָן. וואָס האָט דאָרט געקאָנט געשען? צי איז שוין געקומען אהיין אָדינצאָון?

עס גייעט דורך נאָך 15 מינוט. איך שטיי אופ, איך וועל צוגיין אינ דירעקציע — מינאסטאמ האָט שוין אָדינצאָון געקלונגען. איך שלעפ ארום אפ זיך מיין מאנטל — די אַזונטן זינען בא אונדן קאלטע. איך גיי צו דער טיר און בלייב שטיין. ס'דערמאָנט זיך מיר די פארויסנקיגט פונ די בויער, זייערע פארוואנדערטע מינעס... ניין, איך וועל ניט גיין! מעגלעך, אז דאָרט איז שוין אלץ אינ אַרדעגונג און בארעלע זיצט אן אומגעלייגטער אינ פּרעזידענט. וואָס פאר א פאָנעם וועל איך האָבן?

איך פינט מינוט ארום טו איך זיך ווידער אָן. פאר די פינף מינוט זינען מיר געקומען אינ קאָפּ אריין פינף מאָל פינף שווערע, פינצטערע געראנקען.

איך גיי מיט א זיטיק געסל און קומ ארויס צום לינקן גערטנל. אפן פלאץ שטייען מאשינעס נאָך מער, ווי פרויער. די גאנצע געביידע לױכט זיך, ווי ביים אן אילומינאציע. איך גיי ארום אפ די באקענטע טרעפ און שטיי א פאָר מינוט אונטער דער קאָלאָנאדע... איך גיי דורך דעם ברייטן וועסטזיבול און דורך די קאָרידאָרן. אינגיכט דערזע איך דעם פרעכטיקן פול געפאקטן זאל. איך זע אימ דאָס ערשטע מאָל, זינט מ'האָט אימ פארענדיקט. בא דער טיר שטייען די פאָר-שפעטיקטע — ס'האָט פאר זיי ניט געקלעקט קיין ערטער. איך רוק זיך אריין צווישן זיי און הייב אָן קוקן אינ אלע זיטן — צי וועל איך ניט דעווען דאָרט בארעלען, נאָר איך זע אימ אינ ערגעץ ניט. אינ פּרעזידענט איז ער ניטאָ, אינ זאל אויך ניט. אייניקע דערקענען מיך און גריסן זיך, אנהערע קוקן זיך איבער, נאָר דאָס האַזיקע אינטע-רעסירט מיך איצט ניט — איך זיך בארעלען. ווו איז ער?

פלוצעם טו איך א ציטער — איך דערווע אינ פּרעזידענט יאָזע-פּאָוויטשן. איצט איז מיר אלץ קלאָר: אפן קאריער איז עפעס אן ערגסטע מינע; אָדינצאָון האָט ארויסגערופן אהיין בארעלען, און בארעלע האָט געמוזט ארויסרופן דעם קראנקן יאָזעפּאָוויטשן. ניט ווייט פון מיר שטייט נייע, די סעקרעטארשע, איך גיב איר א ווונק. און מיר ביידע גייען ארויס אינ קאָרידאָר.

— אראָן באַריסאָוויטש איז אפֿן קאָרידאָר?

— יאָ.

— אונ וואָס טוט זיך דאָרטן, גינע?

זי ענטפערט מיט איר קעלבערנעם אויסהרוק:

— איך ווייס גיט.

אונעקגיין, גיט וויסנדיק, קאָן איך נישט. איך גיי ווידער ארונט איז זאל. איך זוכ מיט די אויגן א מענטשן, וואָס זאָל מיר קומען צו הילפֿ.

אפֿ דער טריבונע שטייט אן אומבאקאנטער מענטש, א געפאקטער, פונ גיט קיין הויכנ ווקס, עלענאנט געקליידט, אונ עפעס איז איך איך דאָ פֿינערלעכס — אָפֿגעפרעמדטס אונ צוצינעוודיקס.

אוי, דאָס איז דער נארקאָמ זייערער. איך הער זיך איך איך זונע רייד. ער האַלט אינמיטן, ער זאָגט:

— די ריכטימער פונעם היגן קאנט קאָן מען נאָר פארגלייבן מיט די ריכטימער, וואָס נעסטן זיך איך דער אינערלעכער וועלט פונ די מענטשן, וואָס בויען דאָ...

פונ א ווינטער באנק פאָכט מיר עמעצער מיט דער האנט. דאָס איז א באקענטער אינזשעניער פונ פראַיעקט־ביוראָ. ער ווונט מיר, איך זאָל ארויס איך קאָרידאָר.

איך קאָרידאָר זאָגט ער מיר:

— אראָן באַריסאָוויטש האָט מיך געבעטן איבערגעבן זיך פא־מיליע, מע זאָל זיך גיט באומרוקן, טאָמער וועט ער קומען א ביסל שפעטלעך. עפעס איז בא איך אן אוואַריע.

— אן ערנסטע?

— איך ווייס גיט, — ענטפערט ער.

אונ וואָס קען ער בעמעס וויסן — א פראַיעקט־מאן! אָבער אז ער גייט אוועק, הויבט זיך מיר אָן דאכטן, אז ער ווייסט, נאָר ער ווייל מיר גיט זאָגן.

איך קער זיך אום צוריק אהיים, איך מיין צימער. הינטער דער טיר זיטענן די בעסאהאבער שוסטערס:

שטעלט איך פאָר, מינע לייט, די קארטינע,

ווי גרויס ס'איז געוועזן דער צאָרן,

אז די וואסער איז אריין איך דער מאשינע,

אונ די לעקטער איז פארלאָשן געוואָרן.

פו, זאָלסטו ווערן! איך נעם צונויף מינע פאפירן און גיי אוועק צו דער מאמע. ביים איך קנעפל צוגויפ מינ רעקל, קנאקן אין ביזעמ' קעשענע מינ אריקס בריוו. ווי לאנג האָב איך זיך געטרייסלט איבער אריקס! געדאכט האָט זיך מיר, אז קיין שוואכערע באשעפעניש פון אימ איז נאָר אפ דער וועלט ניטאָ. אזוי ציטעריק, אזוי ניט באשיצט, אזוי צוטרימלעכ פאר יעדן סוינע, און איצט שטעלט זיך מיר פאָר, אז ער איז שטארק ווי א מויער מיט זינע צוויי פאָנגעס, און שוואכ איז איצט בארעלע — שוואכ ווי א פליג.

4

דער מאמעס צימער האָט בא אונדו פארשיידענע צונעמענישן. מיר רופן אימ: „דער מוזיי“, „דער קלוב“, „דער בודואר“, נאָר איז דער עמעסן איז דאָס געווען א גוט אינגעאָרדנט, גוט באוויינט צימער. דאָס נעמט זיך פון דער מאמעס כאראקטער. נאָך א האלב יאָר עוואקואציע האָט זי אונדו געזאָגט:

— קינדער, גענוג זיין „בעזשענצעס“. מיר זינען אפ דער בוינג אפ לאנג, מע דארף זיך אינגערדענען ווי ס'געהער צו זיין. צום אלעם ערשט: האָבן מיר אלע אָנגעטאָן אונדזערע אלטע ספעצאָוקעס און אונטער איר אָנפירונג אויסגעוויינט די צימערן. דערנאָך האָבן מיר זיי ארומגעשטעלט און אויסגעפוצט, מיט וואָס נאָר מיר האָבן געקאָנט. לאנג האָבן זיך בא אונדו די באפוּצונגען ניט געהאלטן, ווייל מיר זינען ווייניק אין דער היים. דערפאר אָבער בא דער מאמען ווערט דאָס צימער אלעמאָל שענער און פרייט פאָשע אונדזערע הערצער.

בא דער מאמען איז צימער שטייט א ברייטע, ווייכע טאכטא און אפן בעט ליגט אן עמעסער קישן פון פעדערן, דער איינציקער, וואָס מיר האָבן באווייזן מיטנעמען פון דער היים; אפ די פענצטער הענגען מאַרלענע פאָרהאנגען, גוט אָנגערקאָמאַלעטע, מיט אויסגענייטע שפיצן, און הינטער זיי שטייען וואזאָנעס; איבערן טיש הענגט אן אבאזשור, געפארבט געל — מיר פארבן דאָ אלע מיט אקריכיני (מיר זינען אלע אָפט קראַנק אפ מאַליאריע און האָבן גענוג טאַבלעטקעס); אפ די ווענט הענגען שיינע גראוירן און פארשיידענע האנט־ארבעטן; אפליקאציעס, טעפּיכלעך, אויסגענייטע האנטעכער, אפן טאטנס לאָשן

פלעגט עס אמאל הייסן „מעשטשאנסקי ווקוס“, און אויב עס פלעגט הענגען צוויי אזעלכע זאכן, פלעגט ער זאגן: „צוויי מעשטשאנסקי ווקוסן“. דעמלט פלעגט די מאמע זיין אינשטימיק מיט אימ, נאָר איצט, אז מיר פרוווגן אָפלאַכן פון אירע באַפּוצונגען, זאָגט זי: — אלץ בעסער, ווי אָפּגעלאָזנקייט און יועש. צי עפּשער ווילט איר ניוניענ?

ניין, מיר ווילן קיינער ניט „ניוניענ“, מיר ווילן נאָר אונטער איינער דעם אנדערן אפּן גרויסן טעפּיכ און אפּ „דיומעס פּערספּעק-טיווע“.

דער גרויסער „טעפּיכ“ איבער דער מאמעס בעט איז געמאַלט מיט אייל-פּאַרב אפּ ברעזענט. פּאַרגעשטעלט זינען, ווי געוויינלעך, מאַרקזעס אינ געפּחדערטע לאַקס, קאוואַלערנ מיט מידלשע פענע-מער און וויסע שוואַנען אפּ אַן אָזערע. דאָס איז אַ פּראָדוקט פון מיין אייגענעם פענדל. מע האָט געדאַרפט האָבן נאָר דער מאמעס אייגענע שפּאַרטקייט אפּ צו צווינגען מיכ מאַלן אָט די „פּאַסקוּדסטווע“ אינ יענע שווערע אומפּאַרגעסלעכע טעג, ביים אונטער סטאַלינגראַד האָט זיכ געלייזט אונדזער אלעמענס גוירל. אַה, האָבן מיר דעמלט געאַרבעט! אַה, האָבן מיר געגעבן „צינגערס!“ אז עס טרעפט זיכ מיר איצט אמאל אינ די הענט אַ נומער פון אונדזער קלייניקער ציטונג, ארויסגעלאָזט אינ יענע צייטן איז מיר נאָר שיווער צו גלייבן, אז דאָס האָבן מיר באוויזן אזעלכע גוורעס. מיר פלעגן דעמלט אַרבעטן אָן אָפּרירטע, נאָר אויב עס פלעגט מיר אמאל אויס-פּאַלן אַ פרניע מינוט, פלעגט מיכ די מאמע באלד אוועקשטעלן צום טעפּיכ. אייניקע אינ אונדזער קאַלעקטיוו האָבן זיכ אַרומגעטראַגן מיט שווערע שטימונגען: נאָך סטאַלינגראַד גייט דאָרעם-אוראל. זיי פלעגן קוקן אפּ דער קארטע און מעסטן זי מיט די קלייניקע מעטא-לענע רולעטקעס, וואָס מיר טראָגן שטענדיק אַרום אינ די קעשע-געס, און איב פלעגן דאַרפן שטיין און מאַלן די ראַזעווע שמויכלען אפּ די פענעמער בא די קאוואַלערנ און דאַמעס. אָפט פלעגט נעבן מיר אפּ דער קאַנאַפּע ליגן אַ צוגיפּגעקאַרטשעטער באַרלעע און פּיי-ניקן זיכ פון די שרעקלעכע קאַפּ-זווייטעקן, וואָס פלעגן קומען צו אימ אינ זייער הייסע טעג. אימ פלעגט אָנהייבן שטאַרק שנעידן דער שטערן נעבן דער וווגה און ער פלעגט אָפט ברעכן. צייטנווייז פלעגט מיכ אזוי אָנעמען באַמ האַרצן פון אָט דעם אלעמען, אז איב פלעג

זיב אראָפּלעָזונ אין קעלער קלוימערשט זוכנ פארבנ: דאָרט פלעג איב זיב שטארק אָנכאפּן מיט הער האנט פאר א ברעטל, וואָס האָט זיב געצויגט אין דער ברייט פונעם קעלער, און פלעג ריידן צו זיב אליינ מאָדנע רייד, וואָס איב אליינ פלעג זיי אויסטראכטן און וואָס האָבן קיינ שום באַדניטונג ניט געהאט: עפעס א גנץ מינ וואָרט אָדער א פאָר שורעס פונ א געדיכט — וואָס ס'איז מיר דאָס ערשטע אַרניג געפאלט אין מויל אַרניג. די דאָזיקע ווערטער און שורעס פלעג איב כאַזערנ מעכאניש אזוי לאנג, ביז צו מיר פלעג זיב אומקערנ דאָס גלויבגעוויכט. איינמאָל האָב איב אין קעלער דערזענ מינ עלטערנ ברודער טאָליענ, ער איז געשטאנען אָנגעכאפט מיט די פינגער פארנ זעלבנ ברעטל און האָט געקוקט ערגעץ איג דער ווייט אַרניג. א רגע האָבן מיר אַרניגעקוקט איינער דעם אנדערנ איג די אויגן, און איב בין באַלד אַרופגעגאנגען צוריק. טאָליע האָט אָפּגעווארט א שטיקל צייט און איז אויב אַרניג איג צימער. צוערשט האָט ער געשוויגן, דער- נאָכ האָט ער אָטגעוויבן זייער הויב און זייער גענוי דערציילט, ווי- אזוי ער האָט זיב אראָפּגעלעָזט אין קעלער נאָכ עפעס א שטיקל גלעָז.

סאָפּקאַלסאָפּ האָב איב דעם טעפּיב פארענדיקט, און איצט הענגט ער שיינ דאָס אנדערע יאָר און רופט ארויס בא מענטשן א געפיל פונ ליבע און דאנקבאַרקיײַט. זיי דערמאָנען זיב די שווערע סטאלינגראדער טעג און די רוג וואָס זיי פלעגן דערפילן, אז זיי פלעגן אַרנינקומען צו אונדז און טרעפּן מיב מאָלן די שוואַנען. די מאמע זאָגט מיר:

— אהא!

און די ברידער ווייזן מיר אפ דער מאמען:

— לערנ זיב, טעכטער!

„דיומעס פערספעקטיווע“ דאָס איז דאָס פערספעקטיוו-בילד פונ אונדזער ביווג אין אזא אויסזען, ווי זי וועט האָבן איג א יאָר 15—20 אַרום, זי פארנעמט א גרויסן בויגן וואטמאניפאפיר און הענגט פונקט אנטקעגנ דעם טעפּיב. געמאָלט האָט זי אונדזער עלט-סטער ברודער דיומע — דער שטאָט-אַרכיטעקטאָר איג דער סאָצ-שטאָט, וועלכע בויט זיב 12 קילאָמעטער פונ אונדז. געמאָלט האָט ער עס לעכטאכילע פארנ הויפט-זאל פונ דער דירעקציע. דערנאָכ האָט מעג דעם פלאַן פונ דער ביווג געענדערט, קאָנקרעטיזירט, און

דאָס געמעל האָט אופגעהערט טויגן. דעמילט האָט דיומע אימ אָפגע-
 נומענ און אוועקגעשענקט דער מאמע. אפּן געמעל איז פאָרגע-
 שמעלט די בויגן אינ פיר פאָרענדיקטע ציקלען: העל-גרוינלעכע גע-
 בידעס פון צעכט און געהילפֿ-אונטערנעמונגען פארשטעלג טיילוונג
 די געלבלעכ-ראָזעווע דאָמעס, וואָס זינגען ענלעכ אפּ פאסיקלעכ
 קאַנפעקטנדפאסטילא; די גרוי-בלויִלעכע קאופערן באקומענ א גלויב-
 געוויכט אינ די בלוילעכע צוגן, וואָס גייען אפּן האָריזאָנט. ווי אינ
 יעדער אזא געמעל, זינגען דאָ פאראנ א סאכ קופעס אָפטיק-גרניע
 קומשעראווע ביימער און פילפארביקע קלומבעס; העל-געפארבטע
 אווטאָמאָבילן דרעמלענ בא די טראַטוארן און שפייגלען זיכ אָפּ אינ
 וואסער-גלאַנציקע אספאלטן; די דורכגייער זינגען העל און יאָמטעוור
 דיק געקליידט.

די מאמע האָט זייער ליב דאָס דאָזיקע בילד און שאצט זייער
 דיומע. זי זאָגט אָפּט:

— ער איז זייער באגאכט און וואָלט געקאָנט מאכנ א פרעכטיקע
 קאריער, ווען ער זאָל ניט זיגן אזא אידעאליסט...

די מאמע פארמאָגט אינ איר לעקסיקאָן א סאכ אויגע ווערטער,
 ווי „פראָגרעס“, „צוואנציקסטער יאָרהונדערט“, „מיר — די מיטעלע
 קלאַסע“ (בעפיריש „קלאַסע“, — ניט קלאַס), נאָר מער פאר
 אלעמען האָט זי ליב די ווערטער „אידעאליזם“, „אידעאליסטיש“,
 וואָס באַטונט ניט ווי בא אונדז א באשטימטע פילאָסאָפישע קאטע-
 גאָריע, דער הויפּעכ פון „מאטעראַליזם“ און „מאטעראַליסטיש“,
 נאָר א מינ מאָדאלישע אייגנשאפט, אן ערעכ ווי בא אונדז „אידיויש-
 קניט“, „אידיויש“.

איכ האָב געטראָפּן די מאמע, ווי שטענדיק, בא אן ארבעט: זי
 האָט עפעס גענויט. מיר האכט, אז איכ האָב זי קיינמאָל אינ לעכט ניט
 געזען ליידיק. זי איז ניט יונג — דיומע איז שוין אלט בא די פופ-
 ציק, נאָר זי איז שטענדיק פארנומען. שטענדיק פארטאָג — באנייט
 און באלאטעט אלע קינדער, די שניר און די אייניקלעכ, זי קאכט קי-
 מאט פון גאָרניט געשמאקע מינכאָלימ, וואָס זינגען זייער א גוטער
 צוגאָב צו אונדזערע ווארמעסן אינ גאָרקיב, זי האלט זויבערדייג
 די שטוב און געפינט נאָכ צייט אפּ לייענען א ציטונג. איר לאָזונג
 איז: „א מענטש האָפּ זינג דיעלנע“, דאָס הייסט טעטיק, און פון
 קליינעהייט זינגען מיר געוויינט צו דעם דאָזיקן לאָזונג, אז עמע-

צער פון אונדז קערט זיך אומ פון דער ארבעט צוויי אויגער בא-
נאכט, אָדער ער גייט אוועק זעקס פארטאָג, ענטפערט ער אפ אירע
טיינעס:

— מאמאָטשקע, איך בין דיעלנע.

די מאמע פראָטעסטירט:

— אלץ דארף זיך מיט א מאָס.

דאָס דאָזיקע מאָל פּרעגט זי מיך לאַקאַניש, ווי שטענדיק (א סאך
צייט פאטער אפ רייזן קאָן זי ניט):

— קאשע?

— ניין, — ענטפער איך, — איך האָב גענעסן אין גאָרקיב.

און איך צי זיך אויס אפ דער טאכטא.

די מאמע קאָן ניט לֵבדן, אז מע וואלנערט זיך, דעריבער פרוווט
זי מיך אראָפּטארן פונעם געלעגער:

— גוטע קאשע, א מעכניע, האלב הירוש — האלב קלנען, דאָס

האָט מיך נאטאליא איואנאָוונא אויסגעלערנט.

— איך וויל ניט, א דאנק.

די מאמע רייסט זיך אָפ אפ א מינוט און ווארפט מיר א צייטונג:

— נו, איז לייען דאָ רוזוועלטס נייע רעדע.

צו אָט די קורצע באפעלן זינען מיר אויך געוויינט פון דער קינד-

הייט. אמאָל הערן מיר פון דער מאמע: „פוצ אָפ די שיב, זיי זינען

בא דיר שטויביק!“, „לייען איבער מאקארענקאָס „פּעדאָגאָגישע

פּאָעמע“ — זי ליגט בא מיר אונטערן קישן!“, „גיי בעט איבער ליי-

זען (די שגור), זי איז אפ דיר בערויגען!“

מיר זינען געוויינט און אזעלכע פאלן זי צו פאָלגן, און

דעריבער נעם איך רוזוועלטס רעדע און מאכ זיך, אז איך לייען.

ס'איז גוט דערמיט, וואָס איך קאָן זיך פארדעקן פון דער שניג און

פון דער מאמע.

איך פארמאכ די אויגן און דערזע פאר זיך בארעלען, ווי ער

שפאנט איבערן קאריער אין דער געבלעכער שניג פון די ווייט צע-

רוקטע לאמטערנס. איך זע, ווי ער שפרינגט אין זינע יאָמטעוודיקע

שיב איבער די שארפע ראנג פון די פריש אָנגעשאַטענע שטיינער,

נאָך אימ — אָדינצאָוו, נאָך אָדינצאָוו — דעמענטשוק, דער סליי-

נינקער טעכניקער, דער בריגאדיר פון די אוּפּרטיילער, דרין שוואכע

שפאטנס גייען מיט זיי מיט איבער די שטיינער און פעלדונג, ווי פאר-
 מערגנדיק זייער צאָל. זיי זינען פון פארשידענעם וווקס, די דרני יונג-
 געלעבט, און פארמאָגן גאנצ פארשידענע געזיכט-שטריכן, נאָר א
 מאָדע מיט אויסדריקלעכקייט אפ זייערע פענעמער מאכט זיי איצט
 ענלעכ איינס אפן צווייטן און גלייכט זיי אויס אין וווקס. זיי גייען
 אלע עטוואָס געבויגן, די קעפ אויסגעצויגן פאָרויס און א ביסל גע-
 נייגט אפ א זייט, ווי כאפנדיק א ווינטן קויט הערבארן קלאנג, די
 מינלעך זינען בא זיי עטוואָס אָפן, די צייג א ביסל אויסגעשטירעט.
 די ווינקלעך פון די ליפן — ארום, ארום דער גאָז און אויגן — שווערע
 קנייטשן פון אָנשטרענגונג. זיי האָבן א ביסל אן אויסזען פון א
 כניע, וואָס יאָגט זיך נאָך איר רויב, און פון די סטאנדארטע אויס-
 געשטירעטע סאמוריען, וואָס מע מאַלט זיי אפ יאפאָנישע שפא-
 ליר-ווענטלעך, אפ זינדענע פעכערס און אפ טייגנעפּעס — נאָר דאָס
 אלץ איז ביי די אויגן, איז די אויגן איז גאָר עפעס אנדערש. איז
 די אויגן איז דער גוט באקאנטער פלאַם פון פאָרשערישער דרייסט-
 קייט, דער פייכטער גלאַנץ פון איבערגעגעבנקייט און דער געלעך
 אָפּשניג פון אונדזערע לאַמטערנס, צעשטעלטע איז דער מידער. א
 גוטע כאווערישע אכדעם בינדט צונויפ די דאָזיקע דרני מענטשן,
 וואָס זוכן די שפורג פון געפאר. איך קען זי גוט, די דאָזיקע אכדעם,
 און עס ווערט מיר גרינגער פאר בארעלען — ער איז ניט אליין. זיי
 זינען ניט אליין. מיר זינען ניט אליין, מיר זינען אלע אייניגעם,
 ענג פארבונדן, פעסט געשלאָסן, ברידערלעך פארפלאַכטן אונדזערע
 הענט. דו האַלטסט מיין האנט, איך האַלט זיין האנט, און ער האַלט
 נאָך עמעצנס — מיר זינען שטארק!

איך באַרוק זיך א ביסל און ליג האַלב פארמאכט די אויגן. די
 צייטונג פארשטעלט פון מיר די שטוב. און פלוצעם דערזע איך די
 גאנצע געגנט ארום דעם קאריער, מיט די זאמדן, מיט די פעלדונג,
 מיט ניקל-ארצן, מיט די מאַנאנ-ארצן, איז דער טונקעלער נאכט
 דורכגעשטעפט מיט די שיטערע שורעס פון אונדזערע לאַמטערנס.
 וואָס קאָן זיין שענער ווי לאַמטערנס איבער א ווילדן, ווינט-פארוואַר-
 פענעם סטעם! איך דערזע די זעלבע געגנט איז א ברעניק-סארפענ-
 דיקן זומערדיקן טאָג, ווען דער ליימיקער סטעם איז צעפלאצט אין
 אלע ריכטונגען ווי א פריש-אויסגעטריקנטע קאליוושע, און די
 שפאָלטן זינען אזוי גיגאנטיש-גרויס, אזוי גיגאנטיש-ברייט, אז עס

יאכט זיב, זיי גייען ביז די טיפסטע טיפענישן פון דער ערד-קארע, ביז דער פנער-פליסקער מאגמע, און פון דאָרט גייען עס ארויס די אָנגעגליטע שטרומען לופט, וואָס הייבן זיב אופ און ציטערן אינעם רוימ. אין אזא מינוט זעט מען זייער דײַטלעך, ווי זײַט דאָרט, פאר א האלבן קילאָמעטער, אפן קאָסאַכימ-זאָואָד, בײַט מען די הײַכע צײַלנדרישע קױלנ-טורעמס. די סײַלעטן פון די ארבעטער אפ די פלאַטפארמעס, וואָס קרוינען די טורעמס, זײַערע פארפאַרעטע באַ-וועגונגען רופן ארויס די ווינטסטע אסאַציאַציעס: מיטלעלטערלעכע שלאכטן, באלאָגערונגען פון פעסטונגען, דער גרײַז-גרױער אשור און די באוועגלעכע טורעמס בא די פײַנטלעכע ווענט.

דערנאָך דערזען איב די זעלבע געגנט אין א פראַקטיק-פּערשיסן-דיקן טאָג, ווען מענטשן האַלטן זיב אומיסטן אפ די ברייטע וועגן, קעדיי דערהערן באַצײטנס פון די דורכגײער: „בא אייב פרייט א באַק — זי איז ווייט!“ די זון שטייט האַן אפן הימל אין אזא קער-ניגלעכע בלענד, אין אזא מינ איבערפלוס פון לאַנגע מױטערפערלענע שטראַלן, און מענטשן האָבן מױרע פאטערן די רױע און האַלטן זיב דעריבער מיטן רוקן צו דער זײַט, נאָר ווער עס קערעוועט זיב צו איר אויס מיטן פאַנעם, דערזעט די צוויי ברייטע קױמ אויסגעבױגענע רעגנבױגן-זײַלן, וואָס שטייען בא אירע בײַדע זײַטן, ווי צוויי וועכ-טער אָדער ווי צוויי פּרעכטיקע זײַלן פון איר קעניגלעכע זראָן, און זאָגט: „דער פראַסט וועט זיב נאָך שטארקן.“ אין אזעלכע טעג הייבט זיב אופ איבער די פריש געבױטע ווענט א דאמפ פונעם אָנ-געווארעמטן „דאסטוואָר“, מיט וואָס מע צעמענטירט די ציגל. דער דאמפ זעצט זיב אָפ אפ די ברעמען, בערד און וואַנצעס פון די מו-ליאַרעס און ווערט פארוואנדלט אין ווייסן פראַסט. און צום סאָפ טאָג, ביים די צוויי זײַלן פארשווינדן און פון דער זון ציען זיב אויס צוויי לאַנגע בלוטיקרויטע שפייצן ארופ און אראָפ פון איר, זאָגט דער בריגאדיר: „כעוורע-גרייט אָן די מאטעס, עס געפּעלט מיר ניט דער הימל.“ די בלוטיקרויטע זון פארזינקט הינטערן האָרױזאָנט צווא-מען מיט איר אונטערשטער שפייט, נאָר די אייבערשטע בלױבט נאָך שטיין — א פורפורנע, א שמאַלע, א דאָענדיקע, און אז זי צעשווימט זיב אינדערלופטן, הענגט נאָך לאַנג אין יענער זײַט הימל א ברייטע בלאַס-רויטלעכע צױג. די ארבעטער פארענדיקן די ארבעט און דעקן אַונ די האַלב פארענדיקטע ווענט מיט די מאטעס. אפ די מאטעס

ליונג זיי ארום שווערע שטייגער — דער בוראן זאל ניט צונישט
מאכט זייער ארבעט.

פאר מינע אוינג שווימען דורכ פארשידענע בילדער פון דער
גאענטער פארהאנגענהייט: איך זע אונדזערע צוויי עשעלאָגען ביים
דער עוואקואציע, די וואגאָנ־פלאַטפאָרמעס מיט די מעכאניזמען,
ארוםגעשטעקט מיט גרינע וועלקטדיקע צווינג — א באשיצונג פון
פינטלעכע אערפלאַנען — און די צוויי „דעוואלגע“ מיט די
ביקסן, וואָס מיר פלעגן ארויסשטעלן יעדן טאָג נעבן זיי; איך זע
אונדזערע ערשטע בנדלעך, דעם ערשטן נאכטלעגער אין מוירעדיק
קאלטן סאָפֿזומערדיקן סטעפֿ און דעם ערשטן העליש־ברענענדיקן
ארבעט־ס־טאָג, וואָס איז געקומען נאָך דער קאלטער נאכט. מיר
שטייען דאָרט ביים ערשטן וואַרמע־איבעריסן ארום אונדזערע
בנדלעך, די האַרע־מיזרעכדיקע ווינטן רייסן די ליוונטן פון די
ווענט און דעכער ארום אונדז, און מיר שטייען האנט־בא־האנט און
מיר קוקן אלע אין פּאָנעם אַרײַנג די ניוע ווינטן אפֿ דער ניוער ערד,
איך זע אונדזערע ערשטע טריט אפֿ דער בוינג און אונדזערע ער־
שטע דערגרייכונגען. די ערשטע קאָטלאָוואַנע און טראַנשייען, די
ערשטע אויסגעבויטע צעכן, און א געיעג נאָך וועלפֿ, און די ערשטע
בעטאָנ־ארבעטן אפֿן פּראָסט, און דאָס גרויסע געוויסער פֿון 1942,
און אונדזערע ערשטע קינדערלעך, געבוירן אין דער עוואקואציע,
וואָס הייסן מיט פּאָעטישע נעמען נאָך טייַכן, בערג און מעטאלן
אָדער מיט שיינע סימבאָלישע נעמען — נאָדעוּשדאָ, וויקטאָר,
וויקטאָריאַ.

א מאַדנע מיט זיסער ווייטעק שטעכט דורכ מיין האַרצ, דאָרט
שניידט זיך דורכ אַ ניו געוויקס, האָס געוויקס פון מיין ליבע צו דער
נייער היים. עס שניידט זיך שווער און ווייטעקדיק, ווי א צארטער
שפּראַצלינג דורכ אונדזערע פארהארטעוועטע באַדנס, נאָר עס
שניידט זיך, עס וואַקסט, עס צווינגט זיך אין אלע זייטן, עס וואַקסט
דורכ דורכן פֿלייש, עס גייט דורכ דורכ די ביינער, עס דערגרייכט
ביו די אַקסל... אַכ, די אַקסל, די אַקסל טוען מיר ווייל... זיי ברעכן
מיר... איך קאָן זיך ניט אינהאַלטן פֿון א קרעכצ.

די מאמע פרעגט:

— ווידערמאָל די אַקסל?

איך ענטפער:

— עט, א קלויניקיט.

וואָס קאָג איך איר זאָגן? וועגן מיניע געדאנקען? וועגן דעם
נניעם געוויקס, וואָס שטעכט דורך מיניע ביינער? צי וועגן מיניע
שווערע אומרענ פאר בארעלען? כאָלילע! נאָר ניט דאָס דאָזיקע!
וועגן בארעלען טאָר זי נאָרנישט ניט וויסן. זי האָט א שוואכ הארצ.
רווועלטס רעדע פאלט אראָפּ אפּ דער ערד.

5

די מאמע באמערקט, אז די צייטונג איז אראָפּגעפאלן, און פאר-
שטייט, אז איך לייען ניט, הייבט זי אָן נייען לאנגזאמער. איך זע,
אז זי באטראכט עפעס. זי טראכט געוויס, וואָס פאר א באשעפטי-
קינג זאָל זי מיר אופגעבן. סאָפּקאָלסאָפּ באשליסט זי פארפירן מיט
מיר א „וויכטיקן שמועס“, זי שטעקט אריין די נאָדל אינעם געניי און
זאָגט מיר:

— איך האלט אין איינ טראכטן. איך טראכט וועגן טאָליעס
„וואָפּראָס“. ווי איז דיני מיינונג וועגן דעם?

„טאָליעס וואָפּראָס“ איז מיר באקענט אין אלע זינע איינצל-
היטן, און די מאמע ווייסט שוין פונ לאנג מיין מיינונג וועגן דעם,
ווייל מיר האָבן שוין ניט איינ מאָל גערעדט אפּ דער דאָזיקער טעמע,
נאָר זי האלט, אז בעסער רייזן אן איבעריק מאָל וועגן א וויכטיקן
איניען, איידער זיך וואלגערן אָן א טאָלק אפּ דער קאנאפע. טאָליע
איז מיין עלטערער ברודער, צווישן מיר און דיומען. ער איז אן איי-
זשעניער א מעכאניקער, מיט גרויסע דערפינדערישע פעיקליטעטן. די
לעצטע יאָרן האָט ער געארבעט אין מאַסקווע אין א וויסנשאפטלעכע
אינסטיטוט. זיין „וואָפּראָס“ באשטייט פונ זינע באציאונגען צו זיין
וויסנשאפטלעכער קאריער.

— דו ווייסט, — זאָגט די מאמע, גלייב ווי זי זאָל מיר דער-
צוילן א נניס, — ער האָט זיך דאָך פארפעסטיקט דאָ אפּ דער בויגן
אפּ 12 יאָר. גוט, וואָס מ'האָט פונ אימ מער ניט געפאָדערט. ער
זאָגט, אז די בעסטע לאבאָראַטאָריע איז דאָ, בא דער פראקטישער
ארבעט.

טאָליעס שפּיצלעך זינען מיר שוין פונ לאנג באקענט, קיין שום
זאך גייט בא אימ ניט אין קלוינע מאסשטאבן. אלץ גייט „הורטאָמ“.

דערפאר האָט ער באַ אונדז דעם צונעמעניש „דער פראָגער גוילעם“ ווי ס'איז באַוווּסט, האָט דער דאָזיקער גוילעם אויב ניט געוואָס פונ קיינ קליינלעכקייט — אז מע פלעגט אימ ישיק פארמאכט די לאָדנ פונ שטוב, פלעגט ער פארמאכט די לאָדנ אין דער גאנצער שטאָט. אז מע פלעגט אימ ישיק נאָכ אַן עמער וואסער, פלעגט ער פארטרייב קענ די שטאָט. טאָליע, אז ער דארפ זיב קויפן א קעסטלע ציינ-פראָ-שעה, אָדער „א האנט-ביכל פאר מעכאניקער“, קויפט ער מיטאמאָל א 10—20 שטיק און נאָכ דעם גייט ער ארום צווישן באקענטע און בעט, אז מע זאָל זיי באַ אימ נעמען צום אָנדענק.

— מאַמאָטשקע, — זאָג איב, — ווילסט וויסן ענדליכטיק מיין מיינונג, איז הער מיב אויס: לאָז צורו טאָליע, ער איז שוין ניט קיינ קינד. ער קאָן שוין אליין זיין שטעטל באשטיין.

— ניט קיינ קינד? — זאָגט ביטער די מאמע (אין די פראג, וואָס געהערט צו אירע קינדער, איז זי שטענדיק לנדנשאפטלעכ), — ער איז ערגער פונ א קינד, ער איז א פארטראָגענער מאלעכ און א דאָנקיכאָט. מע טאָר ניט זיין אזוי אידעאליסטיש געשטימט.

אליין פלעגט זי אונדז, קלייננווארג, דערציילן אַנטשאַט קינדער-מיטלעכ די בואָראַפיעס פונ סאַפיע פּעראַוואָסקע און דוּשאַדראַנאָ ברונאָ, און איצט קאָן זי ניט פארשטיין, וואָס טוט זיב עם מיט אירע קינדער.

זי איז זייער אומצופרידן מיט מיר. זי זאָגט מיר:

— הער זיב אופ וואלגערן אָן א זיין. דערצי שוין ביז עלף און לייג זיב ילאָפן. ספענסער זאָגט, אז אַן אָנגעשטעלטער דארף אופ-שטיין זיבן אינדערפרי און זיב לייגן עלף אין אָוונט.

ספענסער איז אונדזערער אַן אַלטער באקאנטער. לויט „ספענ-סערס סיסטעם“ פלעגט מען אונדז קינדוויז אופוועקן פארטאָג און ריכטן לאנג דאָס גאנצע לייב מיט גראָכע האנטעכער אינגעמאָנענע אין זאָלצוואסער — די מאמע, דער טאטע, די מומעס. דערנאָכ פלעגט דער טאטע אוועקלויפן אפ דער ארבעט אין קאָנטאָר (ער איז געווען א בוכהאלטער און פלעגט אופשטיין נאָכ פרויער, ווי ספענסער האָט געהייסן), און די מאמע פלעגט פאר אונדז קאָכט א זופ פונ האָבער-גרויפן, וואָס איז געווען זייער היגעניש און האָט געקאָסט זייער וואָלוף. צי זינען מיר געוואָרן געזינטער פונ „ספענ-“

סערס סיסטעם" ווייס איב ניט, נאָר פּינט געקראָגן האָבן מיר איב
גרינטלעכ, ביז הינטיקט טאָג.

פּלוצעם דערמאָנט זיב עפעס די מאמע:

— אַניוטע! — זאָגט זי, — איב האָב נאָר פּאַרזעסן: אפּ דער
טומבאָטשקע לעבן דיר ליגט אַ בויגן: „הילף די קינדער פּונ פּראָג-
טאָוויקעס". שרניב זיב אונטער אונ גיב מיר עפעס פּאַר די קינדער.
— וואָס קאָן איב זיי געבן? — ווּנדער איב זיב, — אַז כּוּצ דעם
טישל אונ דעם הילצערנעם באַנק־בעטל באַ מיר איב צימער פּאַר-
טאָג איב גאַרנישט ניט. די מאמע דערמאָנט מיר:

— דו האָסט ווּיסע וואָלענע הענטשקעלעכ. פּאַר אַ קינד איב
דאָס אַ גוטע מאַטאָנע.

אַב, מינע וואָלענע הענטשקעלעכ? דאָס איב דאָס איבניציקע פּונ
מינע שיינע טואַלעט־קלייניקייטן, וואָס איב האָב געבראַכט מיט זיב
פּונ דער היימ. בייס איב טו זיי אָג, ווּניז זיב מיר אויס ציטנווּניז,
אַז איב ביג געקליידט פּונ אויבן ביז אַראָפּ איב שיינע, לייכטע
עלעגאַנטע קליידער, אַזעלכע ווי איב האָב לייב. אוועקגעבן די
הענטשקעלעכ? עס טוט מיר באַנק! נאָר וויבאַלד די מאמע האָט אפּ
זיי געוואָרפּן אַז אויג, איב פּאַרפּאַלן. איב שרניב זיב אונטער, גיב
אַפּ די הענטשקעלעכ אונ פּרעג איב שפּאַס:

— אונ וואָס גיסטו, מאמע?

די מאמע ווערט פּלוצעם טונקל אפּן פּאַנעם אונ זאָגט מיט אַ ניט-
זיכערן טאָג:

— דו פּאַרשטייט, איב האָב באַשלאָסן אונטערשרייבן מינע
פּוקס. קיינ אַנדער זאב האָב איב ניט, אונ זאַמלענ זאַבן אונ אליין זיב
ניט אונטערשרייבן איב ניט שיינ. ווי זאָנסטו?

— זוכ אויס עפעס אַנדערש פּאַר די קינדער. ווייסטו נאָר וואָס?
גיב זיי אַ שטיקל ברויט אָדער עטלעכע טאלאָנען פּונ די ברויט-
קאַרטלעכ.

די מאמע פּאַרטראַכט זיב. ס'איב אַ שווערע זאב — גרינגער
אַזעקגעבן אַ כּייפּעצ פּונ שטוב.

די מאמע קוקט אפּן ברויט, וואָס איב געבליבן אפּ מאָרגן צומ
פּרישטיק: זייער ווייניק. איב קוק אויב אפּן ברויט. מיר קוקן אויב-
פּיל מאָל איב טאָג אפּן ברויט, אַז עס קאָן ניט סטינען נאָר פּונעם
קוקן. דערנאָך שטייט די מאמע פּלוצעם אַנטשלאָסן אופּ, גיט אַ נעם

דאָס שטיקל ברויט און לאָזט זיך צום קעסטל — באהאַלט עס פאר
די קינדער. טראָגנדיק, וועגט זי עס אָפּ אפּ דער האַנט און זאָגט
מיט א געדריכטן סאָלידן קאָל:

— א היפשע פאָרציע! ס'וועט זיי צונויף קומען. מאָרגן נאָנצפרי
וועל איך עס אוועקטראָגן אין גאַרקיך.

דאָס מיינט זי די גאַרקיך פאר קינדער פונ פראַנטאָוויקעס. א
סאך פרויען קומען אהין אינדערפרי און ברענגען די קינדער א צו-
גאָב צו זייערע פאָרציעס עפעס היימיש געקעכטס, צוקער, ברויט. דאָס
הייסט בא אונדז "לעכעדיקע הילפ". איך פיל די גרויסע כאַדנר
טונג פונ דער מאַטאָגע, און די מאמע ליינעט עס אין מיניע אויגן.
זי בלעבט צופרידן.

מיניע אומרוען גייען דורכ. מיר דאכט זיך, אז באַרעלע אין
שוין ווידער אפ דער באַראַטונג. איך וויל עסן, גאָר שטארקער נאָך
וויל איך שלאָפן. איך גיב זיך א לייג אפ דער טאכטא און שלאָפ אונט.

6

איך טאפ זיך אופ פון א גערויש: פאָרויכטיקע מענערשע טריט,
שטילע שמועסן און צוגעטויכטע קלאַנגען פון איבערהערקטן מעבל.
איך עפן אופ די אויגן. אינמיטן שטוב שטייט טאָליע, אג אויסגע-
פוצטער, א פרישדאזירטער, נאָר מיט א מאָדנע צעדרייטן אויסזען.
עפעס ניט אזוי ווי שטענדיק. אלע טישלעך און בענקלעך זינען אָפּ-
גערוקט פון זייערע ערטער, די שאַפקעלעך — אָפּן. די מאמע שטייט
אפ די קני נעבן דער טומבאָטשקע און זוכט דאָרט עפעס. טאָליע
באמערקט, אז איך האָב זיך אוּפגעכאַפט, און פרעגט מיך:
— אַנימטע, האָסט מיניע טעזיסן ניט געזען? האָזעווע, אפ ראָד-
זעוונ פאפיר.

איך קומ צו זיך און דערמאָגן זיך גלויב: די באַראַטונג, באַרעלע,
די אוואַריע... א פרעג טאָגן בא טאָליען: "דו האָסט באַרעלען ניט
געזען?" ער קען וויסן, און עפשער ניינ? אזא צערטראָגענער מאלעך.
צו וואָס דארף ער די טעזיסן? מינאַסטאַמ ארויסטרעטן אפ דער באַ-
ראַטונג. ער ארבעט אין דער היגער אָפּטיילונג פון "סאָיוז-עקסקאָר-
וואַציע", און עפעס קומען זיי ניט דורכ מיטן בויטרעסט.
— ניינ, טאָליע, איך האָב ניט געזען די טעזיסן.

טאָליע קוקט אומבאהאַלפּט אונטער די טישן, אונטער די בענק-
לעך, רוקט אָפּ צוליב עפעס דעם עמער אפּ דער באַנק און מורמלט
פאַר זיך:

— אָט ניט לאַנג זינען זיי דאָ גשווען.

ער בעט די מאמע:

— מאמוסיע, עפּן מיר די פּינערקאַסע!

די „פּינערקאַסע“ — דאָס איז אַ פּאַשעט הילצערן קעסטל, וווּ
מיר האַלטן אונדזערע דאָקומענטן, געלט, אַבליגאַציעס. דאָס קעסטל
שטייט באַ דער מאמע, וווּ עס שטייען אינג אַלע אונדזערע ווערט-
פולע זאַכן. טאָליע האָט אַ טעווע שטופּן אין „פּינערקאַסע“ אַלץ,
וואָס אימ קומט נאָר אונטער דער האַנט.

די מאמע עפּנט די „פּינערקאַסע“, טאָליע הייבט דאָרט אַן ניש-
טערן און פּלאַנטערט דאָרט אַלץ איבער. דערנאָך שטעלט ער אַרום
דאָס קעסטל אפּ צוויי בענקלעך און זאָגט מיט אַ קינדעריש קאָל:

— מאמאַטשקע, גיב דו אַ זוכ, עפעס קאָן איך ניט געפינגען.

די מאמע הייבט אַן זוכן, זי שטייט מיטן פּאַנעם צו דער שינ, מיטן
רוקן צו מיר.

טאָליע גייט צו און שטעלט זיך אַנידער גלייב אַנטקעגן מיר.

וואָס באַטייט זיין קוק? וואָס?

איך הייב זיך אונטער, איך דרינג אַרײַן אין זײַן בליק.

וואָס וויל ער זאָגן? וואָס?

מיר זינען געוויינט ריידן צווישן זיך מיט די אויגן, נאָר איצט
קאָן איך אימ ניט פאַרשטיין.

זינע אויגן ווערן גלאַנציקער, קינלעכדיקער.

...באַרעלע!!! — שרײַ איך אויס ניט מיט מינע קאָל און פאַל

אפּ דעם קישן און רײַס מיר שיר ניט אויס אַלע האָר...

ניין — איך שרײַ ניט אפּ אַ קאָל. די מאמע קאָן דערהערן. די
מאמע דאַרף מען היטן. זי האָט אַ שוואַכ האַרץ, נאָר טאָליע דערזעט
דעם ווילדן אויסגעשרוי אין מינע אויגן. ער קערעוועט זיך אָפּ אין
אַ זיט, הייבט גאַרלעסדיק אײַף דעם קאָפּ און זאָגט מיט אַ טרוקע-
נעם אומצופּרידענעם טאָן, זיך ווענדנדיק צו דער מאמע:

— מאמוסיע, דו זוכסט ניט דאָרט, וווּ מע דאַרף.

דאָס דאָזיקע איז געוואָגט געוואָרן ניט צו דער מאמע, נאָר צו
מיר. טאָליע דרייט זיך אוועק און גייט אָפּ אין אַ זיט. איך אַטעמ

אָפּ אַ ביסל, אפאָנעמ די געפאר איז ניט אזוי גרויס, ווי איך האָב
געמיינט. וואָס אָבער ווייסט ער, טאָליע? וויאזוי צווינגט מען אים
צוגיין? איך הייב אָן קלאַפּן מיט מיין זייגערל איך דער טומבאָטשקע.
טאָליע זאָגט:

— וועסט צעברעכנ דעם זייגער... — און צוגייענדיק צו דער
מאמע, זאָגט ער ווינטער:

— געדולד, געדולד. דאָס איינציקע מיטל — געדולד.
דאָס האָזיקע איז ווידער געזאָגט צו מיר אונ, עפּשער, אויב צו
זיך אליין.

צו ער ווייסט טאקע עפעס? צו רעדט ער וועגן עפעס אנדערש? נאָר
די מאמע האָט שוין געכאפט די אומגעוויינלעכקייט פון זינע רייד.
זי הייבט אופ דעם קאָפּ און כאַפּט אַ קוק אפּ אונדז מיט כשאד.
דערנאָך נעמט זי ווידער נישטערן און געפינט פּלוצעם די
טעזיסן.

טאָליע ווערט מאַלע-גדולע. אָט איצט וועט ער אָפּדייט זיין
רעדע אפּ דער באראטונג און וועט פּאָטער ווערן פון איר. זי שטייט
איך ווי אַ בייג איך האַלדן, — אזוי זאָגט ער.
— רייד אָפּ און קומ גלייב עסן וועטשערע, — זאָגט די מאמע, —
דער זייגער איז האַלב איינס.

— איבערגעפּוצעוועט ספענסערן, — לאַכט פארן אוועקגיין
טאָליע. ער זייל אונדז ניט איבערלאָזן איך אַן אומעטיקער שטימונג.
איך זע, ווי ער זוכט. איך קאָפּ עפעס אַ כּאָכמע. ער זאָגט: — איך
וועל באלד פונעם בויטרעסט מאַכנ אַ מאַטשענקע. איך וועל זיי
מאכנ אַ „זאקוציע“.

טאָליע האָט שטארק ליב פארשידענע אַלמאָדישע אויסדרוקן.
„זאקוציע“ האָבן אונדזערע עלטערזיידעס פארגרייזט פונעם וואָרט
„עקזעקוציע“, וואָס האָט אים זייער ציט באַטייט שמוץ, קלעפּ,
ניקאָלאַיעווסקע שפּיצרוטנס, נאָר דאָס וואָרט איז אזוי קאָמיש, און
איך הייב אָן לאַכנ, אָט דאָס טאקע דארפּ טאָליע. ער געזענגט זיך
אָפּ און גייט ארויס, און בייס ער גייט ארויס, זע איך איך זיין בליק,
און ער איז זייער ניט רווק.

די מאמע שיט אָן אַ ביסל הירוש איך אַן ערדן שיסעלע און הייבט
עס אָן איבערקלייבן פאר דער מאָרגעדיקער קאשע. זי האַלט דאָס
שיסעלע נאָענט צו אירע קורצזיכטיקע אויגן און יאָגט זיך מיט גרויס

ערנסט נאָך יעדן זעמדעלע, נאָך יעדן שטיקעלע שאַלעכצ... אירע גרויע קומשערן שנינען זיי זילבער. זי איז, זיי שטענדיק, שיינ פאר- קעמט און אָנגעטאָן מיט געשמאק.

פּלוצעם שטעלט זי אוועק דאָס שייסעלע און קערעוועט זיב אויס צו מיר. זי פרעגט האַרב:

— אַניוטע, וואָס איז געשען?

איב מאַכ זיב גיט וויסנדיק:

— וואָס האָט געזאָלט געשען?

נאָר די מאַמע כאַוערט איבער:

— וואָס איז געשען? אי דו אי טאָליע זיט איר זייער „ראַס-

טראַיעט“ זאָג מיר בעסער דעם עמעס.

זאָג איר דעם עמעס! איב קאָן איר זאָגן: דער קאַפּ טוט מיר וויי, איב בינ אופגעשטאַנען זעקס פאַרטאָג, איב בינ געווען דעזשורנע, אַרומגעטרייסלט זיב רייטנדיק אפּ א שלעכט פּערד, נאָר עס וועט דען העלפּן? זי וועט גיט גלייבן. דעריבער זאָג איב:

— איב האָב זיב צעקריגט מיט די בויער.

— פאַרוואָס?

— וויל זיי זינגען אויסוורפּן, — איב מינן קאַל ציטערן אועלכע

אופריכטיקע טרערן, אז די מאַמע הייבט מיר אָן א ביסל גלייבן. זי האַלט פאַר מעגלעכ מאַכן מיר א באַמערקונג:

— דריק זיב גיט אויס גראַב, ס'איז א מוּעסע מידע, קאָנסט

זיב נאָך ציגעווינען. פאַרוואָס, פונדעסטוועגן, האָסטו זיב מיט זיי צעקריגט?

זיי דערציילן איר די גאַנצע מיניע! נאָר פאַרשווינגן איז נאָך ערגער. איב גיב איר איבער מינן קריג מיט די בויער. זי איז אויסגע- קאָכט איב אלע קלייניקייטן פונ דער בויונג אונ איז אויסער זיב, אז זי דערווייט זיב וועגן סוכאַדאָיעווקער אַדאָ-גרייבן. פאַרמאכט דעם נומער פיר, אויסגעשעפט דעם מאַגנאַדאַרצ! ס'איז דאָך הימל עפּן זיב!

— נו, און מיר זינגען גיט גערעכט?

זי טראַכט א ווילע אונ געפינט, אז ביידע צדאָדימ זינגען אומד גערעכט, אזוי איז בא איר שטענדיק, נאָר זי איינע איז שטענדיק גערעכט, זי גיט צו:

— איך בין געווען אזוי אומרוק, איך האָב געמיינט, עפעס מיט אַרױקן.

אַרױק איז מײַן זױג, דער יונגױטשקער לײטענאַנט, װאָס לױגט אײַצט אײַן קױבײשעווער שפּײטאַל.

— נײַן, נײַן, באַ אַרױק איז אַלץ אײַן אָרדענונג, דו האָסט זײַך געלײענט הײַנט דעם בױוּן.

זי באַרוקט זיך און נעמט זיך װידער צו דער הירוש.

אײַן טיר גײט מען אַ לײכטן קלאַפּ, די מאַמע גײט אַרױס און באַלד גײט זי אַרױן צוריק.

— װער איז דאָס, װער?

— ס'איז דאָרע (די שכױנע), אָפּגעבראַכט דאָס װאַש־ברעטל. דאָס קומט זי פּונ דער באַראַטונג, ס'האָט זיך דאָרט נאָך נײַט געענדיקט, ס'איז שױן אָבער נאָך אײַנס.

— װעגן װאָס רעדט מען דאָרט?

— זי זאָגט: מע קרײטיקירט די װעג־אַרבעטן.

די שכױנימ איז אונדזערע הײַזער לײענ פאַרשױדענע כפּײַצײם אױזער באַ דעם אַנדערן. מיר זײַנען אַלע געקומען אהער אָן שטוב־באַלעבאַטישקײַט, דערפאַר אָבער געפּײַנט זיך אײַן יעדער שטוב־באָטש אײַן נײַטיקע זאַכ: דאָ — אַ שער, האָרט — אַ פּרעסל, אַ װאַש־ברעטל, און אונדזערע באַלעבאַסטעס זײַנען רײַכער אײַן באַלעבאַטישקײַט, זײ אַמאָל אײַן אונדזערע אַלטע הײַמען, װײל זײ גײען צו די שכױנימ, זײ צו זיך אײַן קאַמער אַרױן, און קײנעם שײַנט עס נײַט מאָדנע. אָן דאָך איז מיר אַ װונדער אפּ דאָרען — זי װאָלט, דאַכט זיך, געקאָנט אָנקלאַפּן מאָרגן אײַנדערפּרײַ, אײַך, װען מע קאָן זי אַ פּרעג טאָן, װאָס הערט זיך דאָרט?

די מאַמע זאָגט:

— לײַן זיך, טאַכטער, שלאָפּן, נעכטיק הײַנט באַ מיר, נא דיר

דעם קישן.

„דער קישן“ הײַסט באַ איר דער קישן פּונ „עמעסע פּעדערן“. זי לײַגט אײַם מיר אונטערן קאַפּ. אײַך לײַג האַלב שלעפּעדיק, האַלב װאַך, דער לאָמפּ שײַנט אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער. די מאַמע קלײַבט אײַבער די הירוש. אײַן דרויסן רעדט ערגעץ אַ ראַדוּאַ...
און ערגעץ זײַנט דאָרט בלאַנדזשעט אַרומ באַרעלע מיט זײַנע כאַװירימ און פאַר קעלט נרען זײ זיך אײַן זײַערע נידעריקע זומער-

דיקע קאָלגערים און קריכנ ארזנ איג זיי. ביז איבער דער קינ. און ווינטער, ווינטער אפ מנירעוו לינט איג שפיטאָל מינ יונגעלע אריק, וואָס האָט שוין איצט יעדנ פרימאָרגנ 36,9 און יעדנ אָונט ניט מער ווי 37,5, און אז ער וועט ווערנ געזונט, וועט ער ניט אוועקפאָרג אפ א שטעקעלע רינטנדיק צו דער מאמענ איג פעלענע ארזנ, נאָר ער וועט אוועקפלוענ אפ אן אערפלאַג פונ דער גניסטער קאָנסטרוקציע אהיג, ווו די מאמעס פארלירנ זייערע רעכט... און ערגעז ווינט, ווינט דאָרט ליגט א קופע פארייכערטע ציגל — דאָס איז מינ הויז איג דער גרויסער אוקראינישער שטאָט, און איב בינ דאָ. און גאָר דאָ איז מינ הייט. וואָס זשע איז דאָס אלצ? א פארפֿאָנטעניש... עפעס ציט זיב א דינער קלאנג איג דער לופט... איב ווער אנשלאָפן...

7

דאָס מאָל כאָלעמענ זיב מיר שווערע, אומרוקע כאָלוימעס. מיר כאָלעמט זיב, אז איב לעב מינ געווייגלעכ לעבנ, נאָר עס קומט פאָר אפג גרונט פונעמ יאמ. אלצ איז ווי שטענדיק, נאָר אלצ איז געפארבט איג א גרינבלעכנ קאָליר און אלצ איז אָנגעזעטיקט מיט בענקעניש און אלצ איז ניט דאָס, וואָס מע דארפ, גיט אזוי, ווי מע דארפ, און גאָרניט גייט מיר ניט איני.

איב שווימ צו א גרויסער גרינבלעכער שטאָט, איב זע אלע אירע היזער, ברייטע גאסנ און פילשטאָקיקע ביניאָנימ און פלעצער. מיר איז דאָ אלצ גוט באקענט, איב ווייס אלע ארזנגענג און אלע ארויס-גענג. נאָר עפעס גלוסט זיב מיר ניט אָפשטעלנ זיב איג אָט דער שטאָט, קיין זאב גייט מיר דאָ גיט איני, ס'איז דאָ עפעס גיט בעשאָ-לעמ, און איב שווימ אוועק ווינטער. אינמיטנ יאמ הייבנ זיב יום גלאטע, גרינע זאמר-בערגלעכ אָנ שומ גרעזער אפ זיי. איב שווימ צו און לייג זיב אנידער אפנ זאמר. פלוצעמ הייבט אָנ ערגעז בא דער זיט ריזלעג וואסער, און איב דערהער נאָענט לעבנ זיב בארעלעם קאָל — איב לאָז זיב נאָכנ קאָל. עס ווערט אלצ ווינטער און ווינטער, און איב שווימ, און עס ברעכנ מיר פונעמ שווימענ די אקסל. פלוצעמ פארשווינדט דאָס קאָל, און עס הערט זיב נאָר דאָס ריזלעג פונעמ וואסער, און מיטאמאָל דערהער איב בארעלעג ריידנ הארט נעבנ מיר. איב דערפריי זיב שטארק. נאָר ער ווערט ווידער אנשווינג, און נאָר

דאָס פאררראַקסיקע ריווענ פונעם וואסער הערט זיך אלץ שטארקער
און שטארקער. איך צי זיך איך דער זינט, ווו כ'האָב ערשט געהערט
בארעלעס קאָל, נאָר פלוצעם גיט א שונג א בלייז, ס'פלייט אראָפּ א
„פונאסקע" און צערניסט זיך...

איך עפּן אופּ די אויגן. לעבן מינן קאָפּ פארמאכט די מאמע דאָס
שאַפּקעלע. אנטקעגן מיר, באַמ וואַשטישעל, שטייט באַרעלע און
וואַשט זיך. איבערן שטוב בלאַנזשעט אַרומ טאַליע, דער צעטראַך
גענער מאלעכ. באַרעלע האַלט איך איינ רייזן. דאָס וואַסער ריוועט
און גיסט אפּ זיין קאָפּ, אפּ זיין האַלדז, אפּ די הענט... איך קומ
צו זיך.

— באַרעלע! — שרין איך אויס און וואַרפּ זיך צו אימ, —
באָרינקע, טייערער, וואָס איז מיט דיר געשען?

איך וואַרפּ זיך אימ אַרופּ אפּן האַלדז, און ער כאַפּט מיך אַרומ
מיט די עלנבויגנס, וויל די הענט זינען באַ אימ נאָס.
— ווייניקער אימפעט! — זאָגט קאַלטבלוטיק די מאַמע, — לאָז
אימ זיך אַפּווישן.

נאָר ער ווייט זיך ניט. ער קושט מיך פאַרויכטיק איך די האַר,
איך די אויערן, איך האַלדז, ער זאָל מיך ניט פאַרנעצן, און דאָך ביך
איך שוין פּיטשנאָס.

— אַן אידזאָט קושט זיך מיט אַן אידזאָטקע, — זאָגט טאַליע,
אַ בילד פאַר די געטער. א גערולע מיט גריוון.

— באַרעלע, זאָג, וואָס זשע איז דאָרט פאַרגעקומען? — בעט
איך זיך.

— לאָזן זיי דיר דערציילן, — זאָגט באַרעלע.
די מינסע דערציילט מיר, סאַפּקאַלסאַפּ, די מאַמע, און ס'איז דאָ
וואָס צו הערן!

אַז די אַרבעטער זינען געקומען פאַרנאכטלעך אפּן קאַריער, האָבן
זיי פאַרלייגט אַמאַנאַל אפּ א גרויסן שעטעך איך א סאַכ גרויסע
בויערלעכער. זיי האָבן באַשלאָסן אַפּרעסן מיטאַמאָל א גרויסע
נאַרמע שטיין, וויל מ'האַט זיך געקליבן אָנהייבן בויען א סאַכ גייע
אַביעקטן. געטאָג האָבן זיי אלץ לויטן סידער — אויסגעשטעלט די
וואַכ און אונטערנעצונדן דעם שוור. אַז ס'האַבן זיך געענדיקט די
אַפּרעסן, האָבן זיי דערוען א מערקווירדיקע זאַכ: א טייל שטיינער

זינגען געווען וויסלעכע, ווי געוויינלעך, און א טייל -- שווארצע,
ווי סאזשע -- ניט אזעלכע, ווי די, וואָס מע נוצט בא דער בוינג.
איב הער, און פלוצעם טוט מיר עפעס א בליצ איב מויעכ, נאָר
איב שווינג -- וויטער, וויטער!

-- נו, איז געקומען אָדינצאָו און האָט ניט געוויסט וואָס צו
זאָגן. האָט ער געהויבן פארלוינג א פאָר אנדערע אויסגעבויערטע
לעכער, פונ צוויי פארשידענע זיטן, האָט אייגע געגעבן קאלכשטיין.
אין די אנדערע...

-- מאנגאנאָרצ! -- שרני איב אויס.

-- נו, פארשטייט זיך, -- זאָגט בארעלע, -- זעסטו שויג, טעכטערל,
אז מיר האָבן נאָר ניט געדארפט אזוי זיך אמפערן. בא אונדז אפן
אוראל ווערט מען ניט פארפאלגן. אָט איז, דאכט זיך, ניט געווען,
אין אָט איז ווידער דאָ.

-- הינט ווו האָסטו פארבראכט די נאכט?

-- דאָרטן. אָדינצאָו האָט מוירע געהאט שטעלן אפ זיך, האָט
ער מיך ארויסגערופן, און דאָס זינגען מיר דאָרט ארומגעגאנגען בין
אָט ערשט -- געפרווט דעם באָדן. דו ווייסט, ס'איז דאָרט א שלאָל,
און אזוי נאָענט.

-- קומט אויס, בארעלע, אז דו האָסט אָפגעארבעט די נאכט פאר
"זיי", פאר די באשטעלער...

-- אוואדע! וואָס דען! מיר דארפן דעם מאנגאנאָרצ? איב האָב
נוטע עטלעכע שאָ אָפגעהאָרעוועט פאר אונדזערע טינערע באשטער
לער, וואָס איב האָב זיי אזוי ליב!..

-- דו דריקסט זיך אויס ניט פינקטלעך, -- פארוכט אימ טאָד
ליע, -- מע זאָגט ניט "איב האָב זיי ליב", נאָר "איב האָב זיי
זיס".

-- נו יאָ, וואָס איב האָב זיי זייער זיס.

בארעלע באמערקט מיטן אָנגעכמוירעט פאָגעם אין זאָגט:

-- ערגער זיך ניט, טעכטערל, איב האָב דאָך טאקע אין דער
עמעסן געארבעט פאר איב -- אינגערזיסן די שייב און דורכגעלאָזט
דעם נארקאָמס רעדע. איב בין דאָך שווארצ ווי א קוימענקערער
פונעם ארץ.

אינגערזיסן, נעכע, די שייב... נו, זאָגט, איז נאָך דאָ אזא בארעלע

אפ דער וועלט? ניט אומויסט רופט מען אים „דער בריקיאנט פון דער גאנצער וועלט“.

די מאמע שרייבט:

— קינדער, גענוג פלאפלען. גייט עסן וועטשערע!

די מאמע טיילט די קאשע אפ פיר כאלאקיס, די שנור שלאפן שוין — דער זייגער איז דרין. ריומע איז אינ שטאָט.

פלוצעמ זאָגט טאָליע:

— מער פון אלעמען האָב איך הינטטיקן אָונט איבערגעלעבט.

— דו?! — שרייען מיר אלע אויס מיטאמאָל.

— יא, איך, און איבער פאנטאזיעס, איר פארשטייט, איך קומ

אפ דער באראטונג, פארשפעטיקט א ביסל...

— ווי שטענדיק!

— זעצ איך זיב אוועק אונ הייב אָן זוכן מיט די אויגן בא-

רעלען, אינ ערגעץ איז ער ניטאָ. צום סאָפּ דערזע איך, אז אינ פרע-

זידנום זיצט יאָזעפּאָוויטש, אין מיר אלץ געוואָרן קלאָר. איך האָב

כאַר א נעם געטאָן דעם, יענעם. ביז איך האָב זיב דערוויסט וועגן

דער „אוואריע“. דאָ איז אפּ מיר הימלאַנגערד געפאלן. אינדערפרי

האָב איך אוועקגעשטעלט ארבעטן אן עקסקאוואַטאָר, וואָס גראַבט

קאנאוועס ניט ווייט פונעם קאריער. כאטאָג בין איך צוגעפאָרן גע-

וויירע ווערן און טו אַ פרעג דעם עקסקאוואַטאָרשטיק; נאָ וואַזוי

גייט די ארבעט? ענטפערט ער מיר: „צו גוט. איך מאכ צוועלפּ מע-

טער א שאָ“ (און די נאָרמע איז זיבן מעטער). — „הייסט עס, אן

דער גרונט איז א ווייכער?“ ענטפערט ער: „דער גרונט איז ניט קיין

ווייכער, נאָר עפעס איז ער מאַדנע“. איך גיב א נעם אינ האנט דעם

גרויט: ער איז געלעכערט און פיצעלעכ קאלב אינ אים. טראכט איך

זיב: א צאָרע, דער באָדן וואַלגערט זיב אָפּ. דאָ אפּ דאָרעמ-אוראל,

טרעפן אזעלכע זאכען. דעריבער, אז מע האָט מיר הערציילט די מינסע

מיט דער אוואריע, האָט זיך מיר גלויב פאָרגעשטעלט אן אונטער-

ערדישער כאַלעל, און איר פארשטייט דאָס וואָס... האָב איך געוואָלט

כאפּן אַ מאַשין און פלענען אהיין, זאָגט מען מיר: איר זעט פארשריבן

צום וואָרט. איך גיב זיך אַ כאפּ — ניטאָ די טעוויסן, בין איך צו-

געלאָפּן אהער — זוכן די טעוויסן און עפשער וועל איך עפעס הערן

וועגן דעם „בריקיאנט“. איר שטעלט זיך פאָר?

מיר שטעלן זיך פאָר און ענטפערן:

— המממ...

ווייל אונדזערע מיילער זענען פול מיט קאשע.

בארעלע לויבט:

— א פרעכטיקע קאשע! נאטאליא אייוואנאָוונען קומט אן אָרדענ!

די מאמע ענטפערט:

— גיט נאטאליא אייוואנאָוונען קומט אן אָרדענ, נאָר מיר, ווייל

איך האָב פונ דער ערשטער מינוט זיך דערווייט וועגן בארעלעס גע-

שעפטן הינטיקן אָונט, איך האָב אָבער גיט געוואָלט מאכט קיין

פאניקע.

— דו?! — שרנען מיר אלע אויב, — פון וועמענ?

— פון נינען, דער סעקרעטארשע. מע האָט זי דרען מאָל גע-

שיקט הינטיקן אָונט אהער זיך אָנפרעגן וועגן בארעלעס. ער האָט

זיי אפילע גיט אָנגעקלונגען.

— איך האָב גיט געקאָנט, מאמע, מיר זענען צו ווייט פארגאנג-

גען. פארוואָס זשע האָסטו גאָרנישט גיט געזאָגט אניוטענ?

— צו וואָס? מיר וואָלט שוין דערפון געוואָרן גרינגער?

די ברידער גלעטן דער מאמעס הענט (קושט זיך האָט זי פּונט)

און כאַזערן אָן א סאָפּ:

— מאָלאָדיצע, מאמוסיע!

זיי שפּיגלען זיך איך דער מאמעס האָר, איך דער מאמעס הענט,

איך אירע קליידער און, ווי קינדווני, ווי יונגלוויני, ווי מענערווני

שרנען זיי אויס מיט דער גרעסטער זיכעקייט:

— מאמוסיע, דו ביסט די שענסטע פרוי איך דער וועלט!

און ווידער צו מיר:

— לערן זיך, טעכטערל!

נאָר איך נעם שוין קימאט גיט קיין אָנטייל אינעם שמועס. איך

בינ מיר, מיר...

איך פארוק זיך איך עק טיש. איך פארטרע דעם קאָפּ איך די

הענט און אזוי ליג איך. איך טראכט: לערנען זיך בא דער מאמענ!

נאראַנימ! וואָס מע דארף, האָב איך שוין לאַנג זיך אָפּגעלערנט פון

דער מאמע, נאָר וואָס האָב איך ביכלאל געקאָנט פונ איר. זיך אָפּ-

לערנענ? קאָן מען דען גלעבן מינן לעבן צו דער מאמעס לעבן? די

מאמע איז אלט געווען פערציק יאָר, ביים זי האָט דאָס ערשטע מאָל

דערזען א מילכקאָמע. און איך? איך דערמאָן זיך מינן לעבן: די

קינד הינט — אינ דער ערשטער וועלט־מלחמה, די פרויע יוגנט — אינעם בירגערקריג, דערנאָך די שוועריקייט פון אופבויען דאָס נייע לעבן... האָט געוווסט פון דעם אלעמען די מאמע? האָט זי גע-ווסט פון די סארפּעדיקע ווינטן פון אכרניעס? איז זי געשטאנען אינ איינ ריי מיט די אטלאַנט, וואָס האַלטן אפּ זייערע אַקסלען דעם ערד־קנילעך! אונ מיר גלוקס זיכ זיי זאָגן: קינדערלעך, איב בינ א וועטעראַן! אמאָל, אינ דער רוימישער ארמיי, וואָלט מען מיר שוין געגעבן עטלעכע העקטאר ערד צום אייביקן באזיצ אונ א דעמיסיע ביוג סאָפּ פון מינע יאָרן, נאָר ווער דעמיסיע, וואָס דעמיסיע! קיין נער טראכט ניט וועגן דעם אונ איב די ערשטע טראכט ניט. איב טראכט גיט וועגן מינע עלטער, איב טראכט ניט וועגן מינע געשלעכט. איב גיי ארום אינ מענערשע קליידער, איב פאָר ארום ריטנדיק, אונ מעגלעך, אז די מאמע איז גערעכט, אז דערפון ברעכט מיר אוי די אַקסל, אונ עפשער פונעם קלימאט, וואָס ביזט זיכ עטלעכע מאָל אינ טאָג...

איב הער, ווי די מאמע זאָגט:

— שא, זי איז אנשלאָפּן געוואָרן...

אונ טאָליע זאָגט:

— זי האָט זיכ הינט שטארק פארמאטערט. זי איז ווידעראמאָל ארומגעפאָרן אפּ דער גרינער קליאטשע. זיי קאָנען ניט באזאָרגן זייער פערסאָנאַל מיט פערדיאונ־וועגעלעך, אָדער באַטיט די ריטי־פּערד צו־פעסטיקן צו יעדן באזונדער, אָן אנאָנימקעס.

נאָר באַרעלע קאָן מיכ בעסער פון אַלע. ער זאָגט:

— זי שלאָפט ניט. זי איז נאָר זייער מיד.

אונ באַלד דערהער איב נעבן זיכ זינן ליב קאָל:

— א קליינינקס... א מידינקס... נעבעכ...

דאָס דאָזיקע איז שוין פאר מיר צופיל. איב שפּרינג אפּ אונ שרין ביז:

— גלעט מיכ!

באַרעלע „גלעט מיכ“, ער ציט אויס פאר זיכ זינן לינקע האנט אונ גלעט זי מיט דער רעכטער, פון די פינגער צום עלנבויגן, ווי די ארטיסטן פונעם „גאָסעט“. דערביי רעדט ער, ווי זיי, מיט א בעסטענ־דיק קאָל:

— טעכטערל... קעצעלע... קאָטיקל...

און ער מאכט אזעלכע האווניעס, אז מיר קענען אלע פאר געלעכ-
 טער. דערזענ אזא דערפאלג, באווייזט אונדז בארעלע זינע איבע-
 ריקע נאָמערן. ס'איז שפעט, און ער אַיילט זיך, דעריבער מאכט ער
 זיי אפניב. און דערפונ זינגען זיי נאָכ קאָמישער. ער ווייזט, וויאזוי
 דער דירעקטאָר האלט א רעדע צו די קאזאכע, און וויאזוי יאָזעפאָר
 ווייטש גיט פאנאנדער די איבערגייענדיקע פאָנען און פּלאַנטערט די
 יוגנטלעכע בריגאדעס, און די מיידלעכ פונ די בריגאדעס ווישן זיך
 די אויגן פאר פרייד. צום סאָפּ זינגען מינע ביידע ברידער די ליד
 וועגן דעם פרעכטיקן "טיטאניק" און וועגן די מענטשן, וואָס האָבן
 זיך געראטעוועט איג שיפלעך און זינגען צוגעקומען צו נייע, גאסט-
 פּריינטלעכע ברעגן:

נעמט אראָפּ אייך, מינע לייט, א מוסער,
 אז א מענטש טאָר זיך קיינמאָל ניט שרעקן.
 די כוואליעס האָבן די שיפלעך, אוי, צעשמיסן,
 נאָר זיי זינגען דאָס פארגאנגען ביז די ברעגן...

8

די ברידער זינגען אוועקגעגאנגען צו זיך, און איך נעכטיק בא
 דער מאמען.

מיר גלוסט זיך אָבער ניט שלאָפּן, איך האָב אָפּגעגעסן און זיך
 אָנגעלאכט, און איצט מוז איך לעפעס טאָן. ערגעץ גיי, מיט איין
 וואָרט — זיין "דיעלנע". מער פונ אלץ גלוסט זיך מיר צום נייעם
 מאנגאנ-ארץ — אויסמעסטן אימ מיט מינע טריט איך דער לענג
 און איך דער ברייט, אז די שטיוול זאָלן ווערן פול מיט קליינע הרוד-
 קעלעך ארץ, זיי זאָלן שניידן איך די טריט, זיי זאָלן שטעכן איך דער
 הויט און זאָלן מיך גיט לָאָזן גיין. מיר גלוסט זיך אראָפּווארפן
 אן ארבל פונ דער ספעצאָווקע און אריינקריכן מיט דער נאקעטער
 האנט ביזן אקסל איך דער בויער-לאָב און ארויסנעמען זי איך רויטע
 צעדראפעטע פאסן, און דאָס פּאַנעם זאָל זיך דערביי בארעקן מיט
 שווארצע פלעקן — אפן שטערן און ארום דער נאָז. מיר גלוסט זיך
 אָנעמען פולע בערעמעס מיט די נייע און אלטע רייכטימער און ארייני-
 רוקן צווישן זיי דעם קאָפּ און שמעקן זיי פראוין אפ דער צונג...
 מיר גלוסט זיך נאָכ א סאך אזעלכע זאכען, נאָר ס'איז פיר אוייער
 באנאכט, ביז טאָן איז נאָכ ווייט...

— מאמאָטשקע, וואָס זאָל איך עפעס טאָן?
 — וואָס הייסט, וואָס? לײג זיך שלאָפן.
 — עס גלױסט זיך מיר גיט שלאָפן.
 — נו, פארשטייט זיך, קײנמאָל גיט, ווי באַ לײטן, ווען מע
 דאַרף וואַכן, שלאָפסטו, ווען מע דאַרף שלאָפן, וואַכסטו.
 — מאמאָטשקע, לאָמיר איבערפּרעסן דאָס וועט.
 — וואָס פאַר אַ וועש? וואָס כאַלעמט זיך דיר?

מיר כאַלעמען זיך די פּרילעכע צײַטן. מיר גלױסט זיך, מיר
 זאָלן האָבן אַ סאַך פּריש איבערגעטריקנט זױבער צוגעבלאָזט וועט,
 מע זאָל עס ארײַנטראַגן פּונד דרויסן, און עס זאָל שמעקן מיט רײַן-
 קײט, מיט קראַכמעל און מיט ווייכער פּרילינגדיקער לופט; מיר
 גלױסט זיך, און אַ סאַך זאָל נאָך הענגען אַפּ די שטריק און רײַצן
 אונדז פּונדערױונטן מיט די פּרײַנטלעכ-רופּנדיקע אַרבל פּוג די מע-
 גערשע העמדער, און אומעטום זאָלן זײַן די פענצער אָפּן, און די
 לאַמפּן זאָלן העלן שײַנען דורך די פּרישע בוקעטן און דורך די טױר-
 לעגע פּאַרהאַנגען, און מע זאָל זיך אומעטום ריכטן אַפּ געסט, און
 איך זאָל פּרעסן מיט צוויי פּרעסלעך מיטאַמאָל, אײַנס אײַן די הענט,
 און אײַנס זאָל גלױען, און איך זאָל שרײַען אַ בײַזע: „גיבער הענגט
 אופּ די גאַרדינען, עס פאַלט צו די נאַכט!“, און מע זאָל מיר אלע
 אײַניגעמ ענטפּערן, טומלענדיק: „שווינג אַ מינוט, דער שטרוהל
 ברענט צו!“.

— מאמאָטשקע, לאָמיר באַקן אַ שטרוהל.
 — אַניוטע, איך זאָג דיר, לײג זיך שלאָפן, אָט באלד לעש איך
 אויס די שײַן.

— מאמאָטשקע, לאָמיר קױפּן אַ שפּיגל.
 — אַניוטע, איך פאַרלעש די שײַן, דו האָסט זיך אויסגע-
 שלאָפּן, און איך גיט.

אזוי, איצט זיצ איך שױן אײַן דער פּינצטער. טאָן קאָן איך גאָר-
 ניט, גײן קאָן איך אײַן ערגעץ גיט. איך קאָן נאָר טראַכטן, און
 טראַכטן האָב איך פּונד וואָס: קינד מײַנס, אריק! וואָס טוסטו איצט?
 איך האַלט אײַן די הענט דינן בילד, אַ פּאַטאַגראַפּיע, אַראַפּגענומען
 ערגעץ אײַן וועג. איך געפּינ זי שטענדיק אײַן דער פּינצטער, ווייל
 זי איז אומנאַטירלעך גלאַט און גלאַנציק פּונד דער רעכטער זײַט.
 גאָט באַהיט, זי אַ קוש טאָן אײַן דער זײַט ארײַן — באלד ווערט אַ

פלעק און א נעפל פארשטעלט אפ שטענדיק דינע טייערע שטריכן. איך קוש זי שטענדיק פון דער לינקער זייט, און מיך ארט ניט, אויב דער קוש פאלט ניט אפ דינע טייערע אויגן, וואָס איך בענק אזוי נאָך זיי, מיר איז גוט, ווהיני דער קוש זאָל ניט טרעבן, אלציינס קומט מיר צו א שטיק געזונט, ווייל דו ביסט מיין פרייד און מיין געזונט, קינד מינס, דרייסטער זון מינער, שלאנקער סאָלאַט אינ דער גרינ-בלויער פילאָטקע, ווהיני קוסטו פון אונטער די פארבראָ- כענע ברעמען דינע? וואָס ווילג זאָגן דינע בלוי-גרוע פארשטאנ- דיקע אויגן? אכ, דיר איז אויב אויסגעפאלן א שטיק פון אונדזער גוט באקענטער שווערער ארבעט: אויסראָטן די מיסט-גרוער פונעם פרעכטיקן גאָרטן, וואָס הייסט — אונדזער ערד, צערטערט די שלענג און ענדעשן, וואָס פארשטערן אונדזער יאָמטעוון. נו, איז וואָס, זונד? העכער דעם קאָפּ און שטעל זיך אינ איין ריי מיט אונדז, עלטערע! מיר וועלן דיר דערציילן א סאָד, וואָס דו ווייסט אים מינאסטאם אליינ: אפ דער וועלט איז דאָ א גרויסער אויצער, און דער אויצער הייסט — לעבן, נאָר מע דארף פארדיגען דאָס רעכט צו געניסן פון דעם דאָ- זיקן אויצער, דערמיט פארנעמסטו זיך איצט, איז זאָל דיר ניט שווער זיין דינע מי, זאָלן דיך ניט שרעקן די שווערסטע געפארן. פאָרויס, קינד מינס, דער זיג איז שוין ניט ווייט!

איך לייג אוועק אריקס בילד אפ מיין הארץ, אָדער גאָר דאָרט, וווּ עס געפינט זיך דאָס צארטע גריבעלע כאַם אָנהייב האַלדו. אהיני פלעגט אַריק לייב האָבן קינדווייז פארוקן זינע פינגערלעך מיט די לאנגע ברעקעלעך נעגעלעך אפ זיי, איך פלעג קושן, ווי א דולע, די קלויניקע פינגערלעך און פלעג באַדויערן, אלעמי זינען מינע ליפן אזוי גרויס און די פינגערלעך אזוי קליין און אזוי ווייניק קושן קאָן איך שענקען זיי, נאָר אַריקל פלעגט פלוצעם אויסשרייען: „א—בו“... און פלעגט זיך מיטאמאָל אַרײַנבניסן מיט זינע ווייכע יאסלעלעך אין מיין האַלדו, און דעמלט פלעג איך דריקן זינע טייערע פיסעלעך, וואָס אפ זיי איז אַצינד אזא גרויסע „זוואווע“...

איך טו זיך אויס און לייג זיך אַריין אין בעט. איך דערמאָן זיך וועגן דעם נייעם מאַנגאנ-ארץ. באַרעלע איז געקומען אהיים א גאנ- צער. מאַנגאנ-ארץ האָבן מיר באַלד נעבן זיך, דער סוינע אנטלויפט אלץ ווייטער אפ מירערעו און לַינדט א מאַפאָלע נאָך א מאַפאָלע... אכ, ס'איז גוט, מינע טייערע! ס'איז „גימל“, ווי טאָלע זאָגט.

און אינ מניג זיקאָרע קלינגענ אָפּ די ווערטער: די „ריכטימער פונעם הינג קאנט קאָנ מענ נאָר פארגליכט מיט די ריכטימער, וואָס נעסט זיב אינ דער אינערלעכער וועלט פונ די מענטשן, וואָס בויענ דאָ...“

א ווייכע שניג גיסט זיב אינ פענצטער ארניג, דורכגעשניטן מיט די בליצן פונעם עלעקטראָצעב. מינ קינדס בילד לינט אפּ מניג הארצן. מיט דער לינקער זייט צו מיר, מיטן פאָנעם געווענדט צו דער גאָדער וועלט. איב נעם אראָפּ דאָס בילד אונ לייג עס נעבן זיב. איב כאַפּ ארום מיט ביידע הענט דעם קישן פונ די עמעסע פערערנ און ווער אנשלאָפּן. א גוטע נאכט!

דעם זיידנס קינדער

1

— היינט פאָרן מיר צום זיידנס קינדער, — זאָגט מוניע אין איי-
נעם א זונטיק אינדערפרי, — היינט אפ געוויס. גא דיר מיין האנט.
פארוואָס זאָל טאניע ניט נעמען איר מאנס האנט? פארוואָס זאָל
זי ניט כאטראכטן דאָס וויפלטע מאָל די פארוואקסענע גריבער און די
נעט אפ איר, פארוואָס זאָל זי ניט א רינג טאָג איר באק מיט דער
שאַרסקער דלאָניע? זי לייגט ארום די האנט אפ איר האַלדז, זי
קוועטשט זי צו מיט איר קינ, זי פארמאכט די אויגן און טוט זיב
א פאָר מאָל א וויג מיט דער טייערער האנט: ליו-ליו-ליו. דערנאָך
הייבט זי זי אופ און קוקט דורכ איר אפ דער זונ: א ווידערלעכע
האנט! א מענטשלעכע האנט! רויט-גאלדענע שטראָמע פליסן דורכ
די לעבעדיקע געוועבן. אין הייס-דורכזיכטיקן בלוט באַדן זיב טונ-
קעלע שאַטנס, ווי לענגלעכע קערנער פונ א ווילדגעוואקסענער גאַל-
דענער פירע — א ווידערלעכע האנט, איר מאנס האנט, די האנט
פונ א פראַנטאָווי, וואָס האָט מיט זיג זיב אימגעקערט אהיימ.
— מוניע, דו נארסט מיכ ניט אָפ?
— קינד, כ/האָב דיר געזאָגט דאָס: אפ געוויס. איכ מוז דאָרט
זיגן. צוליב א וויכטיקן איניענ...
טאניע שפּיצט אָן די אויערן:
— צוליב יענער מינס?
מוניע טוט א ציטער און כאפט א קוק אין ביידע זינטן:
— טאניע, רייד ניט דאָס, וואָס דו פארשטייסט ניט. סע קער
זיב צו דיר ניט אָן.
— אָבער מיר פאָרן?
— מיר פאָרן. אפ געוויס.

ס'איז נאָך זייער פריי. טאניע נעמט זיך גרויסן דעם פרישטיק.
ביידע ריינדן שטיל. קעדיי ניט וועקן דאָס פיצעלע. דערנאָך פארמישט
טאניע אפגיכ לאַטקעס און גייט זיי באקן אין דרויסן אפ דער פליטע.
— אז דאָס קינד וועט זיך אופכאפן, זאָלסטו א קוק טאָן.
נאָך אפ דער שוועל הערט טאניע, ווי א שכינע שרײַט בא דער
פליטע:

— און דער דאָקטערנס טשײַניק וווּ האָט איר אוועקגעשטעלט?
ער וועט אזוי קיינמאָל ניט אופזינדן...

טאניע איז די דאָקטערין, און זי דארף, דער טשײַניק זאָל באלד
און שוין אופזינדן. דעריבער גייט זי גיכ צו דער פליטע און הייבט
זיך אָן פאַרען.

באלד דערהערט זי הורכט פּענצטער דעם קינדס געוויינ און מוֹר
ניעם דונערדיקע שטימ. זי הייבט אָן גיכער גרויסן דעם פרישטיק,
דעם קינדס שטימ ווערט שטיל, און מוניעס שטימ ווערט אויך שטי-
לער. ווער ווייסט, וואָס דאָרט טוט זיך?

א סאך קינדערלעך זינען געבוירן געוואָרן הינטיקס יאָר און
פאראיאָרן, א סאך בעבעלעך טוליען זייערע צארטע פענעמלעך אין
די פאָטערשע אָפגעבליאקעוועטע גימנאסטיאָרקעס, א סאך ווייכע
צוגעשוואַלענע יאסלעלעך בניסן זיך ארײַן אין די גלאַנצנדיקע פאַ-
טערשע מעדאלן. „הו, הו“ — שרײַען די בעבעלעך און ווײַזן אפ די
קאָלירטע סטענגעלעך, און די פאָטערס קוקן זיך אייניג אין זייערע
טייערע קינדערלעך און ווערן מעשוגע פונ דער אומדערטרעגלעכער
ליבע צו זיי. „א-ברא-א-ברא-ברא“ — שרײַען זיי מיט ווילדע קוילעס
און בניסן זיך ארײַן אין די ווייכע קליידעלעך און ווינדעלעך פונ
זייערע קינדערלעך און בניסן, בניסן די בוזיעלעך אין זייערע טייערע
בניבעלעך, נאָר די בוזיעלעך שרעקן זיך קיינ האָר ניט איבער: זיי
פארווארפן זייערע ווײַסע העלדזעלעך און לאַכטן, לאַכטן, פארגייען זיך
פאר געלעכטער. דעמלט ווערן די פאָטערס ערשט עמעס ווילד און
פארשיקערט. זיי שטעקן אפגיב ארײַן די בעבעלעך ערגעץ צווישן
קישנס און קאָלדערס, צעלויפן זיך און ווארפן זיך אָן אפ זיי מיט
פארדריקטע פויסטן, מיט אָנגעגאָסענע אויגן און מיט אומענטשלעכע
געשרייען: „אכ, דו באנדיט, דו גאנעפעצ איינער, אָט מאכ איך פונ
דיר טאבעקע!“ און די קינדערלעך שרעקן זיך ווידער ניט איבער,
לאַכטן מיט א געדיכטן געלעכטער פונ דערוואקסענע און שלוקערצן

אויש, און קרייענ, און אז זיי ענדיקן, קוקן זיי אפ די פאָטערס מיט
ביטרע, לאַכנדיקע, ווארטנדיקע אייגעלעך, טאָמער וועט דער טאטע
מאכט ווידערמאָל די זעלבע שפיל, נאָר סאמע אינ אזא מאָמענט
רײַסט זיך ארײַנ די מאמעס מיט א געשרײ:
— דו ביסט פונעם זינענ צי וואָס? ווילסט מאכט פונעם קינד
א קאליקע?

זיי כאפן דאָס בעבעלע און אנטלויפן מיט דעם, און די טאטעס
בלעבן ניט אהינ, ניט אהער.

אזוי קומט פאָר אינ א סאך פאמיליעס, נאָר ניט אזוי קומט פאָר
מיט מוניע זאָלצמאן. מוניע האָט א גוטן געהער, וואָס האָט אימ ניט
ווייניק געדינט אפן פראָנט. דערהערט טאניעס טריט, ווי אָט איצט,
כאפט ער זיך וויטיווינטשיקן און שפאנט אריבער איבערן פענץ-
טער מיט זינע צוויי לאנגע פיס, און אז טאניע רײַסט זיך ארײַנ אינ
צימער, זינענ זיי שויג העט-ווי — אינעם אנטקעגנדיקן הויפ, בא
די קאהאנס, פון יענער זײַט ווען.

דאָרט הייבן זיך אָן די קאהאנס הענגענ אפן קינד. די עלטערע
און די יונגערע, נאָר מוניע דארפ זיי קיינעם ניט האָבן. ער דרייט
זיך אויס פון זייערע הענט און גייט ארײַנ מיטן קינד אינ גערטנדל,
ווי סע וואקסט די גוטמוטיקע בוזינע מיט אירע בליטן, ווי גרויסע
ווייסע טעצעלעך. דאָרט גייט ער לאנג ארום, צוגעהריקט דאָס בוך
זיעלע צו זיך, און שווינגט, און דאָס בוזיעלע זיצט בא אימ אפ די
הענט אויב שטיל-שא, סע רירט זיך ניט, און קיינעם טשעפענ זיי
ניט, און נאָר די בוזינע קוקט אפ זיי מיט די גרויסע בליטן-טעצעלעך,
ווי מיט שיינע, ווייסע, גוטמוטיקע פענעמער.

סאָפאָקלאָפ רײַסט זיך טאניע ארײַנ אינ גערטנדל און נעמט
צו וויטיווינטשיקן. זי טראָגט אימ איבערן הויפ, און נאָך איר
גייענ נאָך אלע קאהאנס און ריידיג מיטן קינד מיט א וויינענדיק-
טאדלענדיקן טאָן, ווי ס'איז אָנגענומען צו ריידיג מיט קינדערלעך:

— וואָס זשע קוקסטו אפ מיר מיט די אויגאנעס און דו ענט-
פערסט מיר קיין וואָרט ניט, דו גאנעוו איינער? (וויטיווינטשיק איז
אלט 6 באראָשימ.) וואָס זשע האָסטו זיך אָנגעוואָרפן אפ דער מא-
מענ? דו קאָנסט אַלייניט גיין מיט די פיסעלעך?
אינגיכט שטייט שויג טאניע ווידער בא דער פליטע. די שכינימי

ווייסן שוין, אז זי פאָרט צום „זיידנס קינדער“, און ניבן איבער גרוסן:

— גריסט אַנע אלעקסאנדראָוונעג. אָט דאָס איז א דאָקטער — שוין איינמאָל א דאָקטער!..

— און שפּריניע אלעקסאנדראָוונעג? ניט קיין טעראפּעווט — אַן אַקאָליסט, נאָר דער עמעסער! מיין מאַן געמאַכט פון בלינד זעעוודיק. — און קלאַרע אלעקסאנדראָוונעג?!

— און דאָניטשקע מיט אַנדרייענ?!

אַלע אפּ דער בוינג קענען „דעם זיידנס קינדער“, האַגאַם זיי וויינען אַכט קילאָמעטער פּונדאַנען, אין דער „ווייג-זאָנע“ פּונ די „באַשטעלער“. די פּרויען פּונ די אינזשעניערן קענען אויך מיילעך אלעקסאנדראָוויטשן, נאָר זיי האַלטן פּונ אים ווייניקער. ער איז אַן אינזשעניער באַ די „באַשטעלער“, א קוראַטאָר¹ איבער זייערע מענערס אָביעקטן און „זיצט אלעמען אין האַרצן“. „ווען מע זאָל אים הערן, — זאָגן זיי, — וואָלט די בוינג געהאַלטן ווייסט איר ווי? און זיי וויינגן מיט דער האַנט ווייט פּונ יענער זיט פּליטע, וואָס דאַרפּ באַטייטן: „דאָרט, וווּ פּאַהרדניאַרן...“ אַנדערע קענען אויך מיילעכס פּרוי און זייער געראָטן אייניקל, ווייל „דעם זיידנס קינדער“ זינען שוין זייער אַלט און אייניקע פּונ זיי האָבן שוין אַליין אייניקלעך.

אין א האַלבער שאָ אַרום איז וויטיוגנטיק שוין פּאַרפּוזט צו דער ריזע, מוּניע שפּאַנט דאָס פּערד-אונזוועגעלע, און טאַניע טוט זיך אָן צום פּאַרן. זי שטייט באַם שפּיגל און דרייט אַרום דעם קאָפּ דעם קאַלירטן שאַרפּ, וואָס מוּניע האָט איר געבראַכט אַ מאַטאָנע. אין שפּיגל קוקט אַרײַן אַ בלייכער אוראַלער פּרילינג. אַ לאַנגער גרינער קוסט ציט אויס אַ שייטערע קוים ציטערנדיקע צוּונג, אין ס'איז אפּאַנעם קיל אין דרויסן. טאַניע איז אָבער וואַרעם און רוּק אפּן האַרצן. זי הערט דורכן פּענצטער קלאַנגען און שטימען. דאָס פּערד-אונזוועגעלע קלינגט באַם אַרײַנגאַנג, וויטיוגנטיק שפּאַצירט אפּ די הענט באַ מורקע קאַהאַן און לאַכט אפּ אַ קאָל, ווייל נאָך אים לויפט נאָך זיין צענאַריק ברודערל און שרייט: „אָט כאַפּ איך אים!“ און

¹ א קוראַטאָר פּאַרווירקלעכט דעם טעכנישן אפּזיכט איבער דער בוינג מיצאַד דעם „באַשטעלער“.

פאר אכט קילאָמעטער פונדאנען זיצן „דעם זיידנס קינדער“ מעגלעכ
פארטראכטע, מעגלעכ פארבמארעטע, ווי סע טרעפט מיט זיי אָפּט
די לעצטע ציט, און זיי ווייסן ניט, וואָס פאר א געדולע עס ווארט
אפ זיי — אז אַטראַט קומען צו זיי זייער טייערע פלימעניצע טאניע,
ניט קיין בלאַנד קינד אפ די הענט פונ איר מאמע, נאָר אליין א מאמע
מיט איר טייער יונגעלע אפ די הענט, מיט איר טייערן געשענקטן
מאנ... אכ, זי האָט שוין קיין געדולד ניט, אזוי וויל זי פאָרן. זי
דרייט גיב דעם שארפ ארום די האָר און קעדעוועט גיב דעם קאָפּ
אפ רעכטס און לינקס, צודריקנדיק מיט דער האנט די קאָקעטישע
פאלדן און שלויפן אפ אימ, און פלוצעם דערפילט זי, אז זי קען
ניט מאכן דעם לעצטן קנופ איבערן בונטיזינדענעם געפלאַנטער.
די פינגער ווערן ווייב, די הענט ווערן מליאָווע, דאָס הארץ ווערט
שוואכער, שוואכער... זי ווייסט, בא דער טיר שטייט מוניע. זי שטייט
מיטן רוקן צו אימ, זי זעט אימ ניט אין שפיגל, גאָר זי ווייסט: ער
שטייט בא דער טיר, אָנגעשפארט מיטן קאָפּ אָנעם בנישטידל, קוימ
אָפגעשטעלט דעם דורכגעשאַסענעם פוס און פירט מיט דער בניטש
איבערן די. טאניע קערעוועט זיב ניט אויס: ניין, ניין, ניין, אַניט
וועט זיגן ווי יענעם זונטיק און ווי גאָר יענעם זונטיק, און זיי וועלן
שוין פארשפאָרן פאָרן צום „זיידנס קינדער“. ניין, ניין אין ווידער-
אמאָל ניין! און מוניע טראכט אויב אפאָנעם דאָס זעלבע, נאָר גיכער
טראכט ער גאָרניט. די בניטש שורוועט אלץ שטילער און שטילער
איבערן די. ער שטייט געוויס פארוואָרפן דעם קאָפּ ארום און אפ
זיין פאָנעם נידערט א זיסע רו און א ווייכער שלומער, וואָס וויל ניט
זייסן פונ צייט און רוימ. ערגעץ טוט מען אן עפּן א פענצטער, א
ווינטער שטראַל טוט א זעץ אין שפיגל, אפ דער סטעליע צעווינג זיב
רעגנבוניג-כוואליעס — זאָל מען ווינגן ערגעץ וואסער איג א דיוזשקע?
נאָר שטילע, שטילע, קוימבאמערקבארע ציען זיב אפּן הומל כמא-
רעם — א זיבכערנע פּראָצעסיע — און סע ווערט אלץ ווארעמער,
סע דאכט זיב, אז סע שמעקט מיט עפּל-צווייט און ראָמאַשקעס —
טייערער מוניע! טייערער, טייערער מוניע!...
נאָר מוניע גייט שוין אליין צו טאניע. די בניטש פאלט אפ דער
ערד... ער גייט זוי א בלינדער און סע שטערט אימ דער דורכגעשאַ-
סענער פוס (געוויינטלעכ זעט מען דאָס ניט).
— טאניע, — זאָגט ער, — טאגיעטשקע, טאניע...

נאָר טאניע טוט זיך א קערעווע און לאָזט פלוצעם ארויס א
וויילדן געשריי:

— מוניע... דאָס פערד... די קינדער...

זי לויפט, ווי א דולע צו דער טיר, נאָר מוניע איז פלינקער. ער
שפאנט אריבער דאָס פענצטער און כאפט ארום דאָס פערד ארום
דעם האלדז. ער האלט עס אזוי און קוקט דעם גלייב איך די אויגן.
דאָס פערד ציטערט מיט ואלע אייווירימ... פארשטענדלעך זייער גוט:
נאָכן צעניאָריקן שוריק האָבן זיך ארבעטגעזעצט איך זענעלע א סאך
קלייניקע קינדערלעך, דער פעטער מוניע זאָל זיי „דורכקאמאיענ“.
דאָס פערד האָט זיך דערשראָקן, און ווען גיט מוניע — אָ! נאָר מוניע
איז דאָ: ער שטייט לעמ פערד און הערט גיט אופ עס צו האלדז,
דאָס פערד הערט אופ ציטערן, לאָזט אראָפּ די אויערן און שמעקט
מוניעס אַקסל — א ווילער פארשוין מוניע — פאָרט א באלעגאָ-
לעס א זון!

דערנאָך זעצט זיך מוניע ארום אפ דער קעלניע איך „קאמאיעט“
דאָס קלייטווארג. זיי זיצן געריכט אָנגעזעצט, די גרעסערע האלטן
אפ די קני די קלענערע, און אלע זינען רויט פון פארגעניגן און
האלטן די מיילער אָפּן. מוניע זיצט אפ דער קעלניע א הויכער, מיט
א גוטמוטיק-שמייכלעךדיק, לענגלעך קאנטיק פאָנעם, די שימערע
צייג וועלן באלד-באלד זיך עפענען, די ליפן וועלן עפעס זאָגן טאניע,
האגאם טאניע איז ווייט פון הינטן. אפ מוניעס באקן טונקלט די
ברוינלעכע „סטערניע“: ערשט נעכטן זיך גענאָלט און הינט שוין
וויידער... ער מאכט א קרניז מיט די קינדערלעך און קערעוועט זיך
אויס צוריק. די קינדערלעך שרייען:

— נאָך, נאָך, ביזן גוס-צעכ...

נאָר מוניע שטעלט אָפּ דאָס פערד אפן פרועריקן אָרט. אפן
גאנעק ווארט אפ איך קוזמענקאָ. טאניע האלט וויטיוגטשיקן אפ די
הענט און טרעט גיט אָפּ: זאָל מוניע גיט פארגעסן זיין צוזאָג, וויל
ער קען אָנהייבן רייזן מיט קוזמענקאָ און פארגעסן ענדיקן. נאָר
הינטן קומט פאָר דער שמועס גיב:

— גוטמאָרגן, טאווער נאטשאַלניק! (ביידע זשמורען אן אויג
און שמייכלעך — ווי לאנג איז מוניע א נאטשאַלניק איבער קוזמענ-
קאָן! — געווען גיט לאנג ביידע פראַראַכן). נה איז וואוּזוי?
— אזוי ווי איך האָב געזאָגט.

— ס'איז אָבער פאראן דערווידערונגען...
 — וועל איך באלד מאכן א סאָפּ צו די דערווידערונגען...
 זיי קוקן איינס אפן אנדערן ערנסט און באדרייטנד, און מוניע זאָגט:
 — איך וויל נאָכאמאָל באטראכטן דאָס אָרט. איך וועל דורכ-
 פאָרנדיק זיך אָפּשטעלן אפן באצירק. פאָרט אהין גלויב, איך וועל
 באלד דאָרט זיין.
 טאניע ווייסט, אז דאָס רעדט מען פון „יענער מיטן“; נאָר דאָס
 מאָל פילט זי ניט אפילע דעם שטענדיקן נניגיר. אכ, „דעם זיידנס
 קינדער“, ווען וועט זי זיי שוין זען!
 מוניע זעצט זי אריין מיטן קינד אין וועגעלע, זעצט זיך אַלײַן
 אנידער לעמ איר, נעמט זי ארום מיט דער לינקער האנט און ציט
 אָן די לייצעס. אלע שביינימ שטייען באמ אָפּפאָר אין זאָגן:
 — סטשאסטליוואָ!

2

דאָס וועגעלע פליט איבער די גאסן פון נאָוואקאמענסק, איבער
 די גאסן פון דער „יונגסטער שטאָט אפ אוראל“, ווי סע שרייבט וועגן
 דעם די „פראוורא“. לענגוים די דאָזיקע גאסן זינען געשטאנען
 אמאָל די פאלאטקעס פון די עוואקורטע — די ערשטע אינוווינער
 פון נאָוואקאמענסק. ניט זייער אמאָל — פינף יאָר צוריק. אצינד
 זינען די גאסן ארומגעוואקסן געוואָרן מיט א נעץ בניגעסלעך —
 מעלכישע בוינג מישט זיך מיט איגרווידעלער, פון די גאסן זינען
 געוואָרן קווארטאלן, און קיינ נעמען האלטן זיך ניט בא זיי — זיי
 וואקסן ארויס פון זייערע נעמען.
 — דו ווייסט? — זאָגט מוניע, — זייער אָפט פלאָנטער איך
 דאָ די היזער. די ערשטע טעג נאָך מיין אומקערן זיך פלעג איך
 קוימ געפינען אונדזער הויז, ניט איבער די היזער, נאָר איבער די
 שטאלן.
 — איבער די שטאלן?
 — ווייל מיר האָבן דאָך פריער קיינ שטאלן ניט געהאט. אז
 איך בין אוועק, זינען דאָך בא אונדז קיינ שום שטאלן ניט געווען —
 ווער האָט זיי געדארפט?

— יאָ, יאָ, איך דערמאָגן מיך — לעבן יעדער הויז איז געשטאנען
א קאסטן אפ הייצונג און מער גאָרניט. אב, ווי לאַנג איז דאָס געווען!
— ניט זייער לאַנג. פיר יאָר צוריק. קיינער האָט ניט געהאט
קיינ קי, קיינער האָט ניט געהאט קיינ שאַפ. אז איך בין געקומען
פאָריקן ווינטער, זינען אפ אלע דעכער פון די שטאלן געשטאנען
סטערדעס היי, און איך אָוונט האָט זיך געדאַכט, אז מע גייט צווישן
פעסטונגען און טורעמס.

— יאָ, יאָ. דאָס היי זאָל ניט פּוילג... אב, ווי סע לויפט די צייט!
דעמלט זינען בא אונדז די גאסן גאָך ניט געווען ברוקירט.

— און אצינד זינען זיי ברוקירט?

— אוואדע. איך צענטער.

— און וואָס הייסט בא דיר דער צענטער?

— וואָס הייסט וואָס? דאָרט, ווי ס'איז דער איספּאָלקאָם, דער

טעאטער, דער באַנק...

— דאָס איז-דען דער צענטער? אצינד איז דאָס עק שטאָט.

פרווי באשטימ, ווי ס'איז איצט דער צענטער?

נאָר טאניע פרוווט ניט. זי זעט: מוניע כיטרעוועט, ער פארעדט
איר די צייט, קערוי זי אָפּווענדג פון די שווערע געדאַנקען, וואָס קור-
מען איר איך קאָפ ארייני, ביים זיי פאָרן דורכ דורסן שיינעם קוואַר-
טאל „ברוסניטשקי“. ער ווייסט זייער גוט טאניעס געדאַנקענגאָנג
און וויל ניט, טאניע זאָל אזוי טראַכטן.

דער קוואַרטאל „ברוסניטשקי“ באשטייט פון צענדליקער ראָ-
זעווע דרניציערדיקע היזעלעך מיט עטערניטענע דעכער. מיט ווייס-
געפאַרבעטע פענצטער און מיט געשניצטע גאַנעקלעך — שטיבעלעך,
ווי פון גרימס מניסעלעך, מיט ווענט פון פאַסטילאַ, מיט פענצטער
פון צוקערקע-גלאָז. סע דאַכט זיך, אז קיינ שום בייז קאָגן ניט צו-
שטייט צו די דאָזיקע פריילעכע געסטן פון ליבע און זאָרגלאָזיקייט.
וואָס פאר א קאָנטראַסט צו די מאָרעשכוירעדיקע קאָנגלאָמעראַטענע
באַראַקעס, ווו סע וווינט טאניע און וואָס די ערשטע צייט האָבן זיי
אויסגעווען פאר די עוואַקוירטע ווי קעניגלעכע פאַלאַצן! די ראָזעווע
היזעלעך קאָסטן ניט טייער — צען טויזנט רובל אפ אויסצאָלן. דער
קוואַרטאל איז גאַנעט צו מוניעס אַרבעט, דאָ איז גרינג צו פיטערן
א בעהיימע, און פאר די קינדער מוז מען האָבן סני אייגענע מילך,
סני א גראַמערע דירע — די מענע איז נאָר איך טאניע, וואָס וועט

- טאניע זאָגט? און וואָס קאָן טאניע זאָגט? ס'ע ארט זי ניט בלעבן אפן אוראל — ס'הייסט, ס'איז אויב ניט קאָליר-גלאט — נאָר מיילע.
- ס'ע ארט זי ניט אפילע פארבלעבן איגן גאָוואָקאמענסק, נאָר ס'ע גלוסט זיב איר ניט באזעצן זיב איגן „ברוסניטשקי". ס'ע דאכט זיב איר, אז דעמלט וועט זי זיגן אינגאנצן אָפגעשניטן פונ דער לעבעדיקער וועלט. אז ס'ע שטעלט זיב זונטיק, און ס'ע הייבט אן פאָרן קיין גאָוואָקאמענסק די „פראָווינציאלן" — די איינזויגער פונ די ווינטע רודניקעס און קאָלוידיטן, לאכט טאניע צוזאמען מיט אנדערע, וואָס האָבן געוויינט פאר דער מילכאָמע איגן מאַסקווע, איגן לענינגראד, איגן קיעוו. איר איז מאָדנע צו קוקן אפ זייערע פניערלעכע טואלעטן און אפ די גרויסע געלטן, וואָס זיי צאָלן איגן פאר די בילעטן איגן טעאטער, ווו ס'ע שפילן די גאָוואָקאמענסקער ליבהאָבער. זי ווייסט אָבער, אז אויב זי וועט זיב באזעצן איגן „ברוסניטשקי", וועט זי אויב ווערן אזא און זי וועט מעגלעכ לאכט פונ זיב אלייגן. דעריבער קען זי ניט קומען צו קיין באשלוס, און איר איינציקע האָפענונג איז אפן זיידנס קינדער — עפשער וועלן זיי עפעס אויסזיען.
- מוניע פארערט איר אלץ די ציינער. ער קען ניט לערן, אז טא-ניע לעבט איבער. ס'ע ארן אימ ניט קיין שום איבעריקע שטרעקעס, ער איז גרייט וווינען, ווו זי וויל, אבי זי זאָל ניט צונויפזען די ברעמען, ווי אָט ערשט.
- הער, ווי פריילעכ מע שפילט, זאָגט ער, קוקנדיק אפ רעכטס. איגן דער לופט הערט מען גאָר גאָענט די קלאנגען פונ א בא-יאן און דאָס טופען פונ א סאכ פיס. מוניע נעמט ארויס דעם זייגער.
- אָן צען מינוט צען. נו מידלעכ! נו, א פ.ז.א.!
- ס'ע ווייזט זיב ארויס, אז נעכטן איז אפ מוניעס באצירק פאָרגע-קומען און אָונט מיט פרעמיעס באמ אונטערפירן די כוידעש-סאכא-ק-לען. מ'האָט געדונגען א באיאניסט ביז דרני פארטאָג, נאָר דער אָפצויעלער טייל מיט די פרעמירונגען האָט זיב פארצויגן, און די מידלעכ (צומיינסטן „ארויסלאָזניצעס" פונעם פ. ז. א.) האָבן נאָכ זיב ניט צעטאנצט, ווי ס'ע געהער צו זיגן, ווי דער באיאניסט האָט געענדיקט שפילן און איז אוועק שלאָפן. די מידלעכ האָבן אינגע-ריסן וועלטן — סטיטיש, אזא אָונט, מיט אזעלכע פרעמיעס! זינען זיי אוועק ערגעץ ווייט און מאמעש ארויסגעשלעפט פונעם בעט אן אנדער באיאניסט, וואָס שפילט ביז איצט. ביים מ'האָט אימ געזוכט

און ביז מ'האט אים געבראכט אהער, האבן א סאך מיידלעך באוויזן
כאפן א דרימל, און איינר אפאָנעם טאנצן זיי נאָך אלץ.
— געדענקסט דעם פ. ז. א. ? — פרעגט מוניע,
צי געדענקט טאניע די מיידלעך פון פאכזאווישול, וואָס זינען
געקומען אהער איינציטיק מיט איר?

זי געדענקט זיי גוט, די דרייצן-פערצן-יאָריקע גרינע זשאַכעלעך,
די דארע כראַנדיעס אינ די פאחוואישענע קליידעלעך מיט וואווקעס
בא די געזער. זיי פלעגן זיך דרייען בא אלעמען אונטער די פיס אין
די ערשטע טעג פון דער בוינג, באגעגענען מיט גרויס היספּילעס
יעדן ניעמ צוג מיט אויסשטאטונג, מאטעריאַל אָדער מענטשן און
זינגען אפ קוילע-קוילעס: „קאָמאנדיר, געראַי, געראַי טשאפאיעוו“...
אָפט פלעגט אין זייער בלוז-גרויער כאַפּטע באוויזן זיך א בונט-
פאסנדיק קלייד פון א קליינער טאָטערקע אָדער באשקירקע און איבערן
לאנגן קלייד פונקט אזוינע לאנגע פילצאָליקע צעפלעך אונטער א
בונטער פאטשויילע, און כאלד פלעגט דער בונטער פלעק פארשווינדן
ווערן — דאָס מיידלע איז אפ מאָרגן געגאנגען שוין גלייך מיט אלע
געקליידט אין דער בלוז-גרויער אונטער. דערנאָך האָט מען טא-
ניען געגעבן א צוגאָב-ארבעט — זינ א דאָקטער בא די „פאכזאו-
ציעס“, און זי האָט זיך געענטער מיט זיי באקאנט. און איינר זינען
זיי שוין גרויסע און ארבעטן דאָ בא מוניען.

דער סטעפ גייט אייגן גלאט-גלאט, ווי א טעלער. פונדערווייטן
זעט מען דיטלעך די טאנצנדיקע פאָרן, און הינטער זיי — די הויכע
כמארע פונעם צעמענט-זאוואָד — מוניעס הויפט-אָביעקט פון בוינג.
וויסטער אפ רעכטס גייט דער דאָמנעבוי, נאָך אים — דער קימאט
פארענדיקטער מעכאנאָ-זאוואָד און דער קאָסאָכוי, וואָס האלט זיך
אין מאַנטירן. לינקס בויט זיך די „טעצ“, אלע אונטערנעמונגען
הייבן זיך, דאכט זיך, בארג-ארום, נאָך דאָס איז נאָר אן עפעקט פון
דער פּרילינגדיקער לופט. זיי שטייען אפ א גלאטן פלייג, סלאָר-גע-
צייכנטע, ווי אין א שיינע-מאָלטן פּריווקוראנט, און גרייס איינס
דאָס אנדערע מיט די רויטע פאָנען איבער זייערע שפיצן.

דאָס פּעחד-אונזעגעלע שטעלט זיך אָפ לעבן א גרויסן היל-
צערנעם „קרניז“, ווו סע טאנצן די פאָרן. לעבן א ווענטל פון נאקטע
אקאציע-ביימעלעך זיצט א בלינדער באיאניסט. זינע וועס זינען
צוגיפגעוואקסן און דאָס פאָנעם איז צארט און ווייב, ווי דער וואלס,

וואָס ער שפּילט. לעבן אימ זיצט א יונגע פּרוי, וואָס קוקט פאר זיך פונקט אזוי צארט און ווייך, און פון צייט צו צייט קערעוועלט זי זיך צו אימ אויס און נעמט אימ שטיל אָן פאר אַן אקסל. מיט שטילע באַוועגונגען גיט זי אימ צו פארשטיין, וואָס זי וויל, און ער טוט איר צוליב, פארלאַנגזאמט עטוואָס דעם מאַטיוו און טוט איר עפעס א זאָג אין דער כוואליע פון קלאַנגען.

אצינד לייגט זי ארום איר האנט אפ זינג האנט: זי זעט, אז דער נאטשאַלניק איז געקומען און האַלט פאר אַנשטענדיק אַפּשטעלן די מוזיק. נאָר דער בלינדער ווייסט גיט, פארוואָס דארף ער זיך אָפּ-שטעלן, און קוקט אפּ איר מיט ווונדער, מיט פארלעגנהייט און כּשאַד. זי זאָגט אימ א פאָר ווערטער, נאָר ער בלייבט זיצן מיט פארווונדערונג און כּשאַד אפּן פּאַנעם.

לעבן וועגעלע שטייט שויב קוזמענאָ. מוניע קריכט ארויס פון וועגעלע, און זיי ווערן ביידע פארשווונדן הינטערן צעמענט-זאָוואָד. אפּן "קרניז" שפּאַצירן דערווייץ ארום די טאַנצנדיקע, דאָסראָוו מיידלעך, עטלעכע מיליטער-לייט מיט קלינגענדיקע מעדאלן און אָר-דענס, עטלעכע כּעוורע — געוועזענע "פּאַבזאָוצעס", א מיידל אין א מאָדנע גענייט זיידן קלייד, מיט הויכע, "הערנער" שיינ אויסגע-קעמט איבער איר גלאַטן שטערן, גייט צו צו טאַניען:

— גוטמאַחנן, טאַטיאַנאַ אבראַמאַוואַ. איר דערקענט מיכ? טאַניע קוקט אפּן פּרוישן וויסן פּאַנעם, קוימ-קוימ נאָר פאר-ברענט אפּ דער ערשטער זון. זי קוקט אפּ די גלאַנציקע אויגן, וואָס קוקן מיט דערווארטונג ארויס פון די שמאַלע אויגן-שפּעלטלעך, און וויל אומיסטן גיט דערקענען. זי זאָגט:

— נו, ראַבאיעוואַ? ..

דאָס מיידל לאַכט:

— ניינ!

— ניגמאַטוליאַנאַ! ...

ווידער א געלעכטער:

— ניינ!

— וואַלייעוואַ?

דאָס מיידל פארווארפט אזש איר פּולן וויסן האַלדן, וואָס וועט אינגיכטן שוואַרצ ווערן, ווי איר פּאַנעם. זי לאַכט, זי לאַכט, זי לאַכט... ..

ארום און ארום קלויבט זיך דער איבעריקער אוילעמ. דער באַיאניסט זיצט א פארגעסענער אליין. זיין פּאָנעם איז, ווי בא אלע בלינדע, פֿאַרהויבן שטאַלץ און שמערצלעך ארום. דאָס ווייב שטייט שוין באַגלויב מיט אלע ארום טאניע, און טאניע האַלט, אז ס'איז שוין ציט דערקענען דאָס מוידל. זי מאכט א פארטראכט פּאָנעם, קוקט אָן די ווארטנדיקע שטיפערישע מיידלשע כאַפּטע, די זינדענע קאָפּטלעך און די אַנגעקרויזטע „הערנער“ ארום זיך און זאָגט, ווי דורכ א גרויסן צווייפֿל:

— סייפוטדינאָווא?

פריילעכע אפלאָדיסמענטן, געלעכטערן, געשרייען באַגעגענען טאניעס מעלדונגן. פּלוצעם ווערט א טארעראמ. דער בלינדער ציט דעם באיאני, און עס דערהערט זיך א פריילעכע רומבע. די יוגנט טאנצט. נאָר באַלד באווייזט זיך הינטערן בלינדן קוזמענקאָ און זאָגט עפעס זיין ווייב איז אויער. דאָס ווייבל זאָגט עפעס צום בלינדן, און מיטאמאָל ווערט שטיל דער פריילעכער. מאָטיוו. די פּאַרן בלייבן אינמיטן דעם טאנץ מיט אופגעהויבענע פיס, נאָר זאָגן דערוועגט זיך קיינער גאָרניט. מוניע, דער נאטשאַליק פונעם באצירק, שטייט אויך ניט ווייט פונעם בלינדן און ווארט אפ אימ. ער גייט אוועק מיט אימ און מיט קוזמענקאָ אפ רעכטס און פארלירט זיך הינטערן זאוואָד און אנדערע ניט־דערבויטע געבינדעס.

וואָס איז דאָס פאר אַ נייער פּאַקוס?

נאָר טאניע דערמאָגט זיך: דער בלינדער איז דאָך א געוועזענער בוי־מיסטרע, א גרויסער קענער אין זיין פאך, איז דער מילכקאָמע האָט ער פאראַרלאָרן זיין ריע, ניט אפ שטענדיק, זאָגט מעגן. ער היילט זיך, זיין שטעלע ווארט אפ אימ, און דערווייל שפילט ער אפ א באיאני אפ „הולקעס“. צוליב וואָס זשע דארפ אימ מוניע — צוליב „יענער מיסע“?

נאָר זיי גייען שוין צוריק. מוניע שטייט כאַמ „קרניו“ און דריקט געטרען די האנט פונעם באיאניסט. דער בלינדער גייט אוועק מיט זיין ווייב. די טאנצנדיקע פארהאלטן אימ ניט. זיי זינען שוין אפּאַנעם מיד. מוניע גייט צו צום וועגעלע און זעצט זיך צו לעבן מאניע, אייג פוס איז דרויסן ארויס, און טוט א טרייב דאָס פערדל.

נוט איז פאָרן פּרילינג אין סטעפּ צווישן די פּרישע גרעזער
און טויזנטער טולפאנען — געלע, רויטע, ווייסע, בלויע! ביים דער
ווינט טוט א בלאָז פאָרויס, בייגט זיי זיך אלע צי צודער ערד, און דער
גאנצער שעטעכ איז ווי באדעקט מיט אַנצאָליקע גרויע רירעוודיקע
כניעלעך — בעכערלעך פון די בלומען. טוט דער ווינט א בלאָז אפ
צוריק, צעבלייט זיך דער סטעפּ מיט טויזנטער פינקלענדיקע איידל-
שטיינער. דער ווינט ברענגט מיט זיך שטויב. דער שטויב שיט זיך
אין די קאָלירטע קרוינדעלעך, נאָר ער בלייבט ניט אין זיי. א זעל-
טענע פּרישקייט פליסט פון די ליבע דערפרוירענע גלעקעלעך — א
קילער פּרילינג!...

ציענ זיך נאָך די לעצטע הויזער פון נאָוואַקאמענסק (ווי גרויס
איז איצט פאָרט די שטאָט!), אונז מע זעט שוין אפּן האָריוואַנט די צוויי
מאסינע טורעמס פון דער „טעצ“.

קימאט אנטקעגן וווינען דעם „זיידנס קינדער“. טאניעס הארץ
קלאפט. ווי בלוטיקראיינג זעט אויס זייער נייע היים, אונז ווי ווינט איז
זי, ווי פרעמד איז זי — א מאָרנע שטוב געבויט דאפּקע פון גראָבע
קלעצער, האנאמ וועלדער וואקסן דאָ ווייניק — א טונקלע שטוב.
שווארץ פון פיל רעגנס און שנייען מיט פונקט אזא שווארצער פאָרטקע
באמ טויער און מיט א קוסט פרינדליקער טשערעמוכע לעבן אימ. ווי
פרעמד, ווי אומנאטורלעך זעט אויס זייער היים, אונז ווי נאָענט, ווי
אוינגעבאקן אין הארצן איז זי.

אז טאניע דערזעט נאָר די צוויי טורעמס אפּן האָריוואַנט, דאכט
זיך איר, אז באלד וועט זיך אָפּשטעלן דאָס וועגעלע לעבן דעם זיידנס
ציכטיקצווייטן הויז און סע וועט זיך עפענען דאָס גרינע טירל פונעם
קלייניגן הויפּל אפּ אוקראינע. די גרינע פאָרן איז אָפּגעקאלופּעט,
און מע זעט ארויס דאָס געלע האָלץ פון אונטן, דעריבער דאכט זיך
שמענדיק, אז אפּן טירל ליגט א זונ-פלעק און אז פונקט אזעלכע זונ-
פלעקן ליגן אפּ די אָפּגעקאלופּעטע פאָרענטשעס פון דעם „באלקאן“,
ווי מע רופט באַם זיידן די קלייניקע גרינבאוואקסענע וועראנדע.
באלד, באלד וועט זיך עפענען די טיר, סע וועט א שמעק טאָן מיט
דער פּוּדע „פּשעדיטאָנר מיולגענס“, מיט זויבער געוואשענע טיר-
לענע פאָרהאנגען און מיט פּרישע מייזלשע הענט, נאָך קילע און

ראָזגעפלעקטע נאָכן וואָשן זיך. באלד, באלד, וועלן זיי ארויס אלע
 אנטקענע: שפּריניע, קלאַרע, ראָזע, אניע. „מייַלעך, — וועט מען
 שרייַען, — מייַלעך! ווױהן ביסטו אהינגעקומענע? טאניע איז געקור
 מען! טאניע מיט מוניען מיטן קינד! שויע, וווּ ביסטו? שויע?“ און שויע
 וועט זיך באווייזן מיט א האנטעך און וועט, פונקט ווי דער זיידע,
 ווישן די הענט ביז דער לעצטער מינוט און קושן זיך און געצן מיטן
 האנטעך און אנטשולדיקן זיך: „איך בין גלייך פון דער לאכאָרא-
 טראַיע.“ דערנאָך, נאָך אלע אַוואַציעס און היספּאַלעסן, וועט זיך
 ערגעץ פון א ווינקל אופהייבן מייַלעך און וועט זאָגן: „גו, נאט אונז
 שאַלעם-אלייכעם“, און אלע וועלן פרעגן: „וווּ ביסטו געווענע?“ און
 מייַלעך וועט קאלטבלוטיק ווייזן אפ א בענקל אינ א ווינקל, קימאט
 אינמיטן שטוב: „אַט דאָ-אַ!“

— גיכער, מוניע, גיכער!

מוניע טרייבט אונטער דאָס פערדל, די צוויי טורעמס ווערן גע-
 ענטער, געענטער...

— „פּאַווקע“ זיינען געמאכט דאָ די גראַדיניעס, — זאָגט מוניע,
 וויינדיק מיט דער בייטש אפ די צוויי טורעמס, — א סאך ראצונאָ-
 געלער, ווי די פּאַנטאנטשיקעס.

די טורעמס, הייסט עס, זיינען גראַדיניעס. טאניען איז אלצייטס.
 זי ווייסט נאָר, אז בייס זי גיט א קוק אפ זיי, קאפט זיך איר דאָס
 הארצ, און איר דאכט זיך, אז סע שמעקט מיט „פּעדינאנד מייַל-
 גענס“ און מיט די בלויע בלומען, וואָס וויקלען ארום דעם זיידנס
 „באלקאָנ“.

דער לעצטער קיפּאַמעטער, דאָס פערדל שטעלט זיך אָפ באמ
 טויער. וווּ איז דעם זיידנס ווינס הויז? וווּ איז דער „באלקאָנ“ מיט
 די בלויע פארפלאַנטערטע קווייטן? באמ טויער איז א שווארצע אָפּענע
 פּאַרטקע. לעבן דער פּאַרטקע פּירט א קוכט טשערעמוכע און סע
 שטייט שפּריניע, אכ, ווי אלט, ווי אלט איז זי געוואָרן! מיטן זיידע
 געט טיכל, אונטערגעבונדן, לויט דער מאָדע, אונטערן קי, זעט זי
 אויס, ווי די באַבע אפ דער עלטער, אירע אויגן זיינען ווי פארוויינט.
 זי דערקענט ניט קיינעם אפּאַנעם, נאָר פון פענצטער דערהערט זיך:
 „טאניע! טאניע מיט מוניען מיטן קינד!“ און באלד שיטן ארויס
 צום טויער קלאַרע, ראָזע, אניע און קלאַרעס ניט לאנג כאסענע
 געהאטע מאַכטער דאָניע און איר יונגער מאן נאָך אינ מיליטערישע

קליידער. מע רינגלט ארום דאָס ווענעלע, מע כאפט וויטיונטשיקן אפ די הענט, מע שרייט — „ווי איז מיילעכ? מיילעכ? מיילעכ! ווהיגן איז אהינגעקומען מיילעכ? און שווע ווי איז?"

כאלד זיצט שוין טאניע באמ טיש און קושט זיך נאָך אלץ מיט די לערנערס (אזא פאמיליע טראָגן דעם „זיידנס קינדער"). די מומעס לייגט צו פעסט צו אירע ליפן זייערע פוכע-צונויפגעצויגענע און נאָך אלץ שיינע מיילער און בלייבן אזוי שטיין און אויגנבליק, ווי איבערניסנדיק איז איר זייער גאנצע ליבע און געטרנישאפט. זיי טשמאָקען ניט, זיי ריידן ניט און גייען דערנאָך אָפּ, ווי נאָך א וויכ-טיקער, פילכאריטיטדיקער ארבעט.

אין קיך גרייט מען צום ווארמעס לעבער מיט ציבעלעך, אייער מיט ציבעלעך, פאסאָליעס מיט ציבעלעך, פונקט ווי אמאָל אינעם ווייסן הויז אפ אוקראינע. די מומעס דרייען זיך ארום, און איז זייער גיכט גאנג דאכט זיך, אז זיי האָבן זיך גאָר ניט געענדערט אין זייער זיי וועלן זיך אָפּשטעלן, וועט מען דערזען זייערע לאנגע שווארצע צעפּ, וואָס ציען זיך ביז די קני איבער זייערע אויסגענייטע שווארצע „קאָסאָוואָראָטקעס", און פון צייט צו צייט בלייבן זיי טאקע שטיין און פרעגן פּלוצעם:

— ווי זאָלן זיין די קינדער?

נאָר דעמאלט זעט מען ניט קיין שווארצע צעפּ — פון אונטער די זינדענע טיבלעך און בערעמטן שטעקן ארויס גרוילעכע האָר. ווער סע זינען די „קינדער", ווייסט טאניע אין אפילו מוניע זייער גוט: ס'האנדלט זיך וועגן מיילעכ און שווע, וואָס זינען ערנע צו אוועקגע-גאנגען. טאניעס מוטער, די עלטסטע אינעם זיידנס געזינד, האָט אין די ווייטע אמאָליקע יאָרן דערצויגן און געשטעלט אפ די פיס אלע אירע פילצאָליקע ברידערלעך און שוועסטערלעך (די באָבע איז גע-ווען א קרענקלעכע) און האָט זיי גערופן דערבני „די קינדער". שפּריי-ניע, דער בארימטער קוועווער אַקאָליסט, שטייט איצנד באמ פענצטער, קוקט באהאלטנימאָרעשכירעדיק (קעדיי ניט פארשטערן אלעמען די פרייד) און צופט די קליינע פאסמעלעך האָר, וואָס שטעקן זיך ארויס פון אונטער איר טיכל — אזא טעווע האָט זי. ווי זשע זינען פונדעסטוועגן די „קינדער"? קלארע דערקלערט:

— די קינדער זינען געגאנגען קויפן א קו.

מוניע קוקט אפ קלארענ און דערנאָכ לאַנג אפ טאניענ. אלע פארר שטייענ: דעם „זיידנס קינדער“ בלייבנ אפ אוראל. מיילעכ האָט אויסגעפירט זינס, ווי שטענדיק. ער קאָנ זיכ ניט שיידנ מיט דער בוינג. און שפריניע קאָנ זיכ ניט שיידנ מיטן געדאנק וועגנ דעם ווינסן הויז אפ אוקראינע. אזוי, אזוי. „אינד פארשטייסטן, מאַ-ניע?“—זאָגנ מוניעס אויגנ, נאָר טאניע פארשטייט אינד ביכלאל גאָרניט. עפעס פלאַנטערט זיכ בא איר אינ קאָפּ. א מאָדנער נעפל פארר דעקט אלץ ארום. פונקט אזא צימער מיט פענצטער אפ דאָרעם איז פא-ראַן אינ דעם ווינסן זיידנס הויז. אַט הענגט דאָרט עפעס א פירעקעכר דיקס אפ דער וואנט — א טעפּיכל מיט אַן אויסגעגייט בילד: ציווי צווערגנ באגיסנ א רויטן שוואַם. ניין, ניין, ניט קיין צווערגנ דארפנ דאָ הענגענ, נאָר א גרויס בילד, וווּ אָנגעשפארט אָן א פלויט שטייט א יונגע שיינע פרוי, דעם קאָפּ אָפגעוואָרפּן אפ צוריק אינ א שרעקל לעכער גרימאסע פון סינע, ארויסרופ און פנינ. זי האָט ניט גע-וואָלט גיין אינ די געוויינלעכע וועגנ, זי איז געגאנגענ, ווהינ איר הארצ און געוויסן האָבנ זי געצויגנ. אונ דאָס קאָנ איר ניט מייכל זיגן דער האמוינ, וואָס לעבט מיטן געכטן — שטיינער פלענע פוג אלע זינטן, נאָר די פרוי שרעקט זיכ ניט פאר דער העצע און בייגט ניט דעם קאָפּ — אזוי האָט דערקלערט אמאָל טאניענ איר מוטער. א גוט קרישטאָלנ גלאָז האָט אמאָל צוגעדעקט דאָס דאָזיקע בילד — שויג זשע האָט א שטיינ צעבראָכן דאָס גלאָז, א שטיינ פוג א ווילדער דיר-טישער האנט — נאָכ א שטיינ צו אלע שטיינער, וואָס זינענ גע-פלויגן אינעם שטאָלצן פארפאָלגטן פרויענ-קאָפּ? און קאָנ מען דערצו בלייבן גלייכגילטיק, ניט לאָזן זיכ גלייכ מיט שפריניענ אויסזוכן די טייערע שפּליטערן, באהעפטנ זיי, אופשטעלנ דעם זיידנס ווינסן הויז? טאניע איז אפ שפריניעס זינט און קוקט מיט אַן ארויסרופ אפ מוניענ. און וואָס זאָגנ קלארע, ראָזע, אניע, וואָס האָבנ דורכגעמאכט דעם לעבנס-וועג צוזאמען מיט שפריניענ און ניט איין מאָל געשטאנען צו-געשפארט צום פלויט—אַרעמ-באלעבאטישע מיידלעכ, וואָס האָבנ גע-קעמפט פאר הויכער בילדונג? שווער צו זאָגן, וואָס זיי טראכטן. זיי טראָגן צימ טיש ווארעניקעס אינ א היגער אוראלער קאָרטשאנע, וואָס איז זייער ענלעכ אפ די פאָרצעלנענע „וואזעס“ אינעם זיידנס הויז, און ווילן אפאָנעם, אז טאניע מיט מוניענ זאָלן האנאָע האָבן. נאָר עמעצער שטעקט זיכ ארויס פונעם פענצטער און שרייט אויס:

— שוין דאָ דער שאָדן! אָט גייען שוין די קינדער! און קיין קו
האָבן זיי ניט געקויפט.

טאניע זעט דורכג פּענצטער אירע פּעטערס. אָט גייען זיי פּונ-
דערווייטנס — דער הויכער טרוקענער מיילעכ און דער קורצער גראָ-
בינקער שווע (אינ דער באַבענ געראָטן). מיילעכ איז אלט באַ די זעכ-
ציק און עפּשער מער. שווע איז מיט עטלעכע יאָר יונגער. דער ווינט
שפּרייט זייערע ברייטע זומערדיקע מאַנטלען, און סע דאכט זיכ, אז
זיי גייען, ווי אינ דער יוגנט, געקליידט אינ ברייטע שוואַרצע פעלע-
דינעס, וואָס שפּילען זיכ כאַמ האַלדז מיט מעשענע קייטלעכ און
לייבניקעפּ. אז זיי וועלן אויסטאָגן די פעלעדינעס, דאכט זיכ, וועלן
זיי בלייבן אינ ציצענע בלוזעס, „איבערגעכאפט אינ טאליע“ מיט
ברייטע גומעלאַסטיקענע גארטלען מיט אַ סאכ לעדערנע קעשענקעלעכ
אפּ זיי, קעשענקעלעכ, וואָס מע קאָג אינ זיי האַלטן אַ וואָלויל זיי-
גערל, אַ שטיפטל, אַ סוידעספּיל צופּעליק געפונען שרעפּל און אַ
שטיקל פּאפּיר מיט אַ ציטאטע פּונ קאנטן. זיי שטעלן זיכ אריין בייזע
און צערוויצטע און ווערן פּריילעכער ערשט, ווען זיי דערווענן די
געסט. מיילעכ קאָג זיכ פּונדעסטוועגן ניט אַזנהאַלטן און וואַרפט
זיכ ארום אפּן שטילן שווען:

— שלימאזל! מאַנילאָוו! ס'איז רינג שוואַך!

— וואָס איז געשען, מיילעכ? — פּרעגט לאַכנדיק טאניע (זי
איז שוין לאנג אָפּגעוויינט פּונ די ווערטער „פּעטער“ און „מומע“,
ווייל דעם זייהנס קינדער זינען איר נאָענט, ווי ברידער און שוועס-
טער).

— פּרעגן שווען, וואָס איז געשען! — בייזערט זיכ מיילעכ, און
ניט וואַרטנדיק אפּ שוועס ענטפּער (אוואַדע וועט ער אימ לאָזן דאָס
מויל עפענען דעם שלימאזל!), ענטפּערט ער אליין:

— דו פּאַרשטייסט, מיר קומען אפּן מאַרק, איז דאָרט פּאַראַן
עטלעכע בעהיימעס. איינע איז אַ גאַנצ נישקאַשעדיקע. דאַרפּ מען
וויסן, וויפּל מאָל זי האָט זיכ שוין געקעלכט. גייט ער צו, דער מאַני-
לאָוו, און טוט אויס דאָס היטל און זאָגט אזוי העפלעכ, אז ס'האָבן
בא מיר אָנגעהויבן אזש וויי טאָגן די צייט, ווי פּונ צו זיסע צוקער-
קעס: „זינט אזוי גוט, איכ אַנטשולדיק מיכ, וואָס איכ באַמי אַינז,
זאָגט מיר, איכ בעט אַינז, דאָס וויפּלמע מאָל האָט זי זיכ גע-

קעלכט? נה פארשטייט זיך, זעט מען, אז מע האָט צו טאָגן מיט א פאָרעצ, זאָגט מען א פרניז, אז ס'איז א געלעכטער.
— נו, און איר, ווואווי וואָלט איר געזאָגט, מיילעכ? — פרענט מוניע.

— ווואווי? מע דארף ניט מאכטן קיין געשעפטן: יענער האָט קיין צינט ניט גלעב מיט מיר. מע דארף צוגיין און זאָגן קורצ און פעסט אפן הינג לאָשן: "קאקאָמ טעלקאָמ"? וועט מען דיר באלד ענטפערן: "פּיאַטאָמ" אָדער "שעסטאָמ" און מע וועט זען, אז דו ביסט ניט קיין פאָרעצ.

אלע לאבן, און שווע פארענטפערט זיך:

— איך האָב זיך ניט געהאלטן ווי קיין פאָרעצ. איך האָב געקוקט אפן עק. איך האָב צעבלאָזן די האָר. מ'האָט מיר געזאָגט: אויב צווישן די האָר איז פאראן א געלער פעטער פלעק, איז א סימען, אז דו מיכ וועט זיין פעטע.

אלע לאבן, און גלעב מיט אלע לאבט שפריינע, צומ גליק האָט זי אונגענהיט איר שיינ יונג געלעכטער. ניט קיין גרינג לעבן איז איר אויסגעפאלן. דער זיידע, א בוכהאלטער אין א מיל, האָט ניט געהאט קיין מעגלעכקייט צו געבן בילדונג זינגע קינדער. ער האָט אפילו ניט געקאָנט זיי אויסהאלטן ווי ס'געהער צו זיין, און שפריי-ניע האָט אימ פרי אָנגעהויבן העלפן, געבנדיק שטונדן. דערביי האָט זי זיך אליין געלערנט עקסטרענע און פלעגט פאָרן אין די גרויסע שטעט אָפגעבן עקזאמענס פאר פיר קלאסן גימנאזיע, פאר זעקס קלאסן און פאר "אטעסטאט זעלעסטוי". סאָפאָלסאָפּ איז זי אָנגעקומען פאר א, "קאָמפּאָניאָנקע" אין א ריזיקער פאמיליע, געפאָרן מיט איר צוזאמען קיין פאריזש און געענדיקט מעדיצינ. קלארע איז דערווייל פארבליבן אָן הויכער בילדונג, געענדיקט נאָר פעלדשער-קורסן. מיילעכ האָט זיך געלאָזט קיין אמעריקע, געטראָפן קיין לאָנג-דאָן, געארבעט אפ שווערסטע ארבעטן, אָנגעקומען אין דער מעלבוּרי-שער שיפ-בויערישער אקאדעמיע, דערנאָך זי פארלאָזט — ס'האָט צו טייער געקאָסט — און האָט סאָפּאָלסאָפּ געענדיקט אפ ארכיטעקט-טאָר. אלע איבעריקע האָבן מיט דער הילף פון די עלטערע געעני-דיקט דעם יודיעווער אוניווערסיטעט: אַניע — מעדיצינ, שווע און ראָוע — כעמיע.

אַט שטייט ראָוע א הויכע, א ברייטביינגעדיקע, א פאָרמלאָזע,

מיט א גרויס טונקל פאָנעם — ניט ענלעכ אפ קיינעם אין שטוב. זי האלט אין די הענט א הויפּן היג געפעס — עררענע שיסעלעכ — און וויל אפּאָנעם, עפעס זאָגן. אלע בלייבן שטיל. ראָזע רעדט זעלטן, נאָר דאָס, וואָס זי ברענגט ארויס פון איר מויל, האָט אויב אן אויס-זען פון א ניעם סאָרט כעמישן צונויפשמעלצ, ווי די צונויפשמעלצן, וואָס זי ארבעט איבער זיי אין דער לאַבאָראַטאָריע — אָפּגעווויגן, איבערגעמאָסטן, אויסגעפרוּווט אין קאָנטראָל-עקספערימענטן, אויס-גערעכנט אין דעאקציעס און אומבעראכמאָנעסדיק־ריכטיק.

זי זאָגט:

— צו וואָס טויגט די גייענישן אין מאַרק? כ'האָב געזען אַט ערשט וולאסענקאָגן. ער וועט ברענגען אהער זיין קו. זי האָט זיך גע-קעלבט דאָס דריטע מאָל און גיט ערפֿ ליטער א טאָג. די פרנז, ווייסט איר, איז א פאסיקע.

אזוי! אצינד איז שוין ניטאָ וועגן וואָס צו שטרענגן. וולאסענ-קאָס קו איז זייער א גוטע קו, און מע וואָלט אלע געדארפט זיין דאנסבאר ראָזען פאר אזא לייווג פון דער פראגע, נאָר אלע זאָגן איר אומצופרידן:

— נעכאמע!

ווינל אין דער מישפּאָכע איז געווען נאָך איין מענטש, וואָס ראָזע איז ענלעכ אפ אימ סני מיט איר כאַראַקטער, סני מיט איר אויסערלעכקייט — א ווייטע קרויווע, א מומע נעכאמע. די מומע נעכאמע וואָלט אויב ניט פארשטאנען, אז נאָר גיט וועגן א בעהיימע גייט עס אצינד, נאָר וועגן דער וויכטיקסטער פראגע — בלייבן צי אוועקפאָרן. און אפילע דער טרוקענער מיילעכ, וואָס האָט פאר זיך געלייזט שוין די פראגע, האָט ניט באשלאָסן זי לייזן פאר די איבע-ריקע — אָט פארוואָס ער האָט הינט ניט געקויפט די קו אפּן מאַרק און ניט איבער שזעס העפלעכקייט.

נאָר מוגיען געפעלט דאפקע ראָזעס כאַראַקטער:

— א דאנק גאָט, כאָטש איין מענטש אין שטוב. מיילעכ איז אויב א „האַמלעט“!

ער וואָלט געוואָלט, שפּריניע זאָל אויב זיין אזא ווי ראָזע, ווינל צו שפּריניען האָט ער א וויכטיקן איניען:

— איך וויל אייך עפעס בעטן, שפּריניע, — זאָגט ער, — בא אונדז איז דאָ א גוטער ארבעטער, א דעמאָביליזירטער, וואָס קאָגן ניט

ארבעטן — ער האָט פארלאָרן די רױע. עפּשער וואָלט איר אים באַ-
טראַכט? ער קאָן ברענגען אַ גרויסע נוצ אפּ דער בױונג. ער הייסט
בעלאָוו.

— בעלאָוו? — אַ יענער, וואָס שפּילט אפּן באיאנ? — זאָגט
שפּריניע, — ער איז באַ מיר געווען, האָב איך דאָך אים געזאָגט, אז ער
זאָל נאָר אַ ביסל זיך פאַריכטן, וועל איך אים מאַכן אַן אָפּעראַציע.
בא אים איז ניט קיין ערנסטער פאַל. די רױע האָט ער ניט פאַרלאָרן.
בא אים ווערן צונויפגעוואַקסן די ווױעס, ווייל ס'האָבן אים זיי גע-
טראָפּן קליינע שפּליטערן. איך וועל אים מאַכן אַ פּלאַסטישע אָפּע-
ראַציע — ס'איז אַ קלייניקייט. סאָפּקאַלסאָפּ, ער וועט זענן...

טאניע דערמאָנט זיך דעם בלינדנס שטאַלצן און ווייטעקדיק פאַר-
וואַרפּענעם קאָפּ און פּילט אַ גרויסע אַכטונג צו שפּריניע. ווי גליק-
לעך קאָן שפּריניע מאַכן אַ מענטשן — פאַרוואָס זשע זשע זי אַצינד
אויס אומגליקלעך?

מוניע קוקט מיט באַנייסטערונג אפּ שפּריניעס קליינע, ווייסע,
פּוכסע־געקנייטשטע הענטלעך. וואָס פאַר אַ קויעב זיי באַהאַלטן אינ
זיך!

— שפּריניע, אַנער אָפּפאַרן פּונדאָנען איז אַ פאַרברעכן! באַ-
טראַכט אייך: אזא גרויסע מיַדבער אָן אַינער הילפּ...

שפּריניע לאָזט אַראָפּ די אויגן און צופּעט די פּאַסמעלעך האָר,
וואָס הענגען אַראָפּ פּונ אונטער איר טיכל. דערנאָך הייבט זי אָן
קלייבן מיט אירע פינגער די קליינע ברעקעלעך ברויט אפּ דער סעך-
וועט, דריקט זיי שטאַרק אָן מיטן פינגער און טראָגט אונטער דעם
פינגער נאָענט צו אירע קורצזיכטיקע אויגן. אלע שווינגן געדריקט.
פּלוצעם זאָגט קלאַרע:

— איך בלייב דאָ, און אַניע בלייבט אויך...

קלאַר, אז קלאַרע וועט פּונדאָנען ניט אוועקפאַרן. איר דאָניעס
יונגער מאַן איז אַ היגער אַ געבוירענער. זינע עלטערן, אַ באיאָרטע
פאַר קאָלוירטניקעס, קומען צייטנווייז צו איר צוגאַסט מניסע מע-
כּוטאַנימ, און קעדיי באווייזן זייער הינטוועלטטיקייט, רופּן זיי דעם
זון ניט „אַנדרובאַ" ווי אים דער היימ, נאָר „אַדיק". אַנדריי קעג
ניט אוועקוואַרפּן די בױונג, און קלאַרע וויל זיך ניט שױרן מיטן
פאַרפּאַלע.

נאָר אַניע פאַרט אויך ניט אוועק — דאָס האָט אַ גרויסע ווערט:

אניע איז א זעלטענער גינקעקאלאג און האָט דאָ אפּ דער ביווג אָפּגע-
ראטעוועט ניט איין פרויענלעכע.

מוניע טראָגט איבער זינע באגניסטערטע אויג אפּ אניע, וואָס
מע רופט זי דאָ אינ שטוב „קוראָטשקע“ פאר איר קלייניק, באשיידן,
שטענדיק־פּריירנדיק פיגורל. זי נורעט זיכ שטענדיק אינ ווארעמע
געארבעטע שאלנ און קוט ארויס פון זיי טאקע ווי א הינדעלע פון
א נעסט. ווער וואָלט געגלייבט, אז זי איז פעזק א סאכ געכט דורכא-
נאנד ניט שלאָפּן און איבערטראָגן די שווערע פיזישע אָגשטרענגונג,
וואָס פאָדערט זיכ פון אן אקושער — שווערע געכט אפּ דער ווייט-
צעוואָרפענער ביווג אינ באראקן, ערד־שטיבלעכ און בידלעכ און
ווייט אפּן סטעפּ — אינ די געצעלטן פון די פּיציקטלער. מאָלאָדיע צו
אניע! נאָר וואָס טראכט זיכ פונדעסטוועגן שפּריניע!

טאניע ווייסט, וואָס שפּריניע טראכט. זי טראכט וועגן די בריוו,
וואָס זי באקומט איינס נאָכ איינס פון דער ווייטער אוקראינישער
שטאָט, א שטאָט, וואָס מע דארף זי גיבער רופּן א שטעטל. דער
קאָמונאָפּטייל שרעכט, אז סאָפּקאָלסאָפּ דארף זי געבן ענטפּער וועגן
דער דירע: אויב זי וועט זי ניט אופשטעלן, וועט זיכ נעמען דערצו
דער שטאָטראט, נאָר דעמלט וועט זי, שפּריניע, פארלירן די רעכט
אפּ דער דירע. און די דירע איז דאָכ אָפּגעברענט... ניטאָ דער שווי-
נער באלקאָן, ניטאָ די ליכטיקע צימערן, ניטאָ אפּילע די קלאָרוויסס
געפארבטע טירן און פענצטער, געבליבן נאָר די פיר ווענט און
צוויי פארדארטע ווינגש־ביימלעכ. נו, און די שטאל? דער סעלעך?
דאָס „דרויסנדל“? אכ, האָט ליב געהאט טאניע „דאָס דרויסנדל“ —
א קליין שעמעכל צווישן הויז און שטאל, ארומגעצאמט פון איין
זיט מיט א פלווי. דאָרט פלעגט שטענדיק שטיין א מינ סאָרט
שטעקן, אריינגעגראָבן אינ דער ערד מיט א סאכ צווינגן אינ אלע
זיטן און אפּ די צווינגן פלעגן זיכ שטענדיק טריקענען טעפלעכ. אינ
„דרויסנדל“ זינען ארויסגעגאנגען די פענצטער פונעם זיידנס כויר-
דערל און דורכן פענצטער האָט מען געקאָנט זען דאָס שענסטע בילד
אינ דער וועלט — אזוי האָט געהאלטן טאניע אינ דער קינדשהיט —
דאָס בילד פון די „סאנהעדרינ“. אפּ א ווייס־בלויען געקעסטלטן דיך
אונטער מעשענע זילנ און זינדענע גאָלד־קאָלירטע פאָרהאנגען זי-
נען געזעסן אינ א האַלבן קרייז קליינע געל־בלויע מענטשלעכע, וואָס
האָבן געהייסן „סאנהעדרינ“ — קיינ גרעסערע פראכט האָט טאניע

זיכ ניט געקאנט פארשטעלן. און אלע געשעענישן פון די קינדער-
מנטעלעך זענען פאר איר פארגעקומען אין דעם דאזיקן ווונדער-
לעבן פאלאצ — דער געריכט איבער אנדערענס צוועלף שוואנען,
די ווילדענישן פון פעראס בלויבארד און אלע ווונדערלעכע פאלאצ-
געשיכטעס פון גרימס מיסעלעכ.

קאָן מען גלייבן, אז דאָס „דרויסנדרל“ איז ניטאָ — א גרויסער
און היימלעכער דרויסן שטייט ארום די לעבעדיקע ווענט — און
די „סאנהעדינג“ זענען שוין אויב ניטאָ? שפריניע וועט אופשטעלן
דאָס הויז און דעם באלקאן און די שטאל און אפילע דאָס „דרוי-
סנדרל“, נאָר וווּ וועט זי נעמען די „מעשומערעס“ און די „סאנהעד-
רינג“? זי וועט זיי ניט קענען קריגן און וועט זיי ניט זוכן.

— זי וועט גיין מיט גאָר נייע וועגן, — זאָגט מוניע, גאָר ער
זאָגט עס ניט דאָ אין צימער — ער איז שוין פון לאַנג דאָ ניטאָ.

ער זיצט מיט מיילעכע אינעם שכיניעסדיקן צימער, און זיי
קוקן איבער עפעס צייכענונגען. מיילעך דארפן אָנעמען אינעם גאָ-
מען פונעם „באשטעלער“ מוניעס ארבעט און שטייט מוניען אין
הארצן ווי גאָב א סאכ אנדערע אינושעניערן. ער האָט זיכ ניט גע-
קויפט קיין ליבע בא זיי און איז קימאט שטאַלצ דערמיט. דעם גאָ-
מען „פערדאנט“, וואָס זיי האָבן אימ געגעבן, טראָגט ער קימאט ווי
אן ערגטיטל, און ער פילט, אז די „געליטענע“ האָבן צו אימ אָפּשני-
זיי שטאַלצירן אפילע א ביסל פאר אינושעניערן פון אנדערע בויגן-
גען מיט זיין סטאוש. מיט זיין ווונדערלעכער קאריערע (פון אן אר-
כיטעקטאָר זיכ איבערקוואליפיצירט פאר א טיכטיקן בוי-אינושע-
ניער, נאָר ניט אָנגעווירן דאָס ארכיטעקטאָרישע), מיט זיין בייז-
קייט אפילע און מיט זינע מאָדנע שטיקלעך.

— פארוואָס קלערט איר, אז זי וועט גיין מיט נייע וועגן? —
פרעגט ער בייז בא מוניען.

— ווייל זי איז א בריגאדע פון פעיקער יוגנט — די דעמאָבי-
ליזירטע רויטארמייער און די ארויסלאָזניקעס פון פ.ז.אָ.

— און וואָס וועלן זיי אופטאָן אפ די נייע וועגן? — פרעגט
איראָניש מיילעך.

נאָר טאניע וויל ניט הערן ווינטער. זי טראכט ווידער וועגן
שפריניען. וואָס זשע וועט שפריניע אופהענגען אפ די פריש-אָפּגע-
רעמאָנירטע ווענט אין דער אופגעשטעלטער שטוב? זי קען אופ-

הענגענדיג גרויסע פאָטאָגראַפֿיע פֿון דער בױונג, וווּ זײ האָט געפֿאַ-
 מֶרעט פֿינפֿ יאָר פֿון איר לֶעבן, וואָס הענגט אײַן שװײַנעסדיקן צײַ-
 מער, זײ קען אױפֿהענגען ווימױנטשיקס פֿאַרטרעט אױן די לײַבֿהאַבע-
 רישע פֿאַטאָגראַפֿיע פֿונעם הײַגן אױראַלער הױז, וואָס אײַז געבױט
 דאַפֿקע פֿון גראַבע קלעצער, האַנאַמ אײַן קאַנט וואַקסן ווײַניק וועל-
 דער, פֿונעם הױז מיט דער שװאַרצער פֿאַרטקע אױן מיט דער צײַ-
 בלײַטער פֿרירנדיקער טשערעמוכע באַם טױער. אַז מע טוט אַ קוק
 אַפֿ דעם דאָזיקן הױז, הײַבט אָן קלאַפֿן דאָס האַרץ, סײַ שטעלן זײַך
 טרערן אײַן די אױגן און מ'אײַז גרײַט אױססאָגן פֿון זײַך דאָס לעצטע
 קלײד און צודעקן דעם פֿרירנדיקן קוסט מיט די אָפֿגעשײטע בלײַט-
 לעב און אפֿילע די צױײַ טרערעס — די גראַדירניעס פֿון דער „טעצײ“,
 וואָס שײַט אַנטקעגן דער שטוב... אַ סאַכ, אַ סאַכ אַזעלכע בילדער
 פֿונעם ווײַטן גאַסטפֿרײַנטלעכען מױזרעכ וועלן הענגען אפֿ מנערען —
 אַ צײַכע פֿון גרױסער מענטשלעכער אײַניקײַט און ברידערלעכקײַט
 אײַן די שװערע מילכאַמע-צײַטן, און העל און רױט וועט זײַך הױבן
 באַ מענטשן דאָס בלוט אײַן די אָדערן באַם קוקן אפֿ אָט די ביל-
 דער — דאָס בלוט פֿון קעמפֿער, וואָס האָבן נײַט געוויכט פֿון שטרײַטן
 און געטײלט זײַך מיטן לעצטן שטיקל ברויט, מיטן לעצטן טראַפֿן
 וואַרעם, מיט דער לעצטער אָנשטרענגונג פֿון די אײַבערגעמידטע
 בלוטנדיקע הענט...

פֿלוצעם דערהערן זײַך קױלעס פֿונעם שװײַנעסדיקן צײַמער:
 — אױאַנטױריסט! — שרײַט דאָרטן מײַלעכ, — שאַנטאַ-
 זשיסט! אײַך וועל דיר נײַט אױנטערשרײַבן — ס'אײַז קעגן דעם גענ-
 פֿלאַנ...

טאַניע האָט אָבער געוויסט, אַז גוט וועט דאָ נײַט זײַן: מױנע מיט
 זײַנע נײַע אױפֿטוען — דער בױער, און מײַלעכ מיט זײַנע שטיק —
 דער קוראַטאָר. מױנע ענטפֿערט דעם פעטער שטיקל, און טאַניע ווײַסט,
 וואָס באַטײַט זײַנע שטיקל אײַדל קאָל:

— מײַלעכ, איר וועט מיר אױנטערשרײַבן! און ס'אײַז לױטן גענ-
 פֿלאַנ. טוט אַ קוק, וועט איר זען...

— שאַנטאַזש! — שרײַט מײַלעכ, און מױנע הײַבט אָן רײַדן
 פֿלוצעם מיטן הױבן אַנטשלאָסענעם „באַלענאַלײַשן“ טאָג, וואָס טאַ-
 ניע האָט אײַם אױז נײַט לײַב:

— פעטער! איך וועל קיין סאך ניט ריירן. איך האָב ניט קיין געהילץ, און איר וועט דאָך מיר ניט געבן, ווייל איר האָט אויך ניט. מע מוז זיך באַנייגן, ווי מע קאָגן, אָג געהילץ. מאַכ איך א פרוווג. פאַר-שטייט עס. און אויב איר וועט ניט פאַרשטייגן, וועל איך אַזיך ניט פרעגן, איך וועל מיך אָנשפּאַרן אפּן געזעצ. — שאַנטאַזשיסם! — רעוועט מיילעכ.

און טאניע פליט אריין קוימ א לעבעדיקע איג צימער. אפ די הענט האלט זי וויטיונטשיקן און שטופט אימ אריין מוניעגן — ס'איז דאָס איינציקע מיטל אינשטילגן אימ און אָפּזעגן פון ווינטערדיקן אָננריפּ. אלייגן ווארפט זי זיך צו מיילעכ, נאָר איר אנטקעגן פליען פאַפּירן, צייכענונגען און א פּאָטאַגראַפיע פון עפעס א מאָדנע מיג געבינדע. זי הייבט אופ די פּאָטאָ און זעט — פיר הויכע ווענט צו געדעקט מיט א מאָדנעם סאָרט דאָך; דאָס געוועלכ פונעם דאָך באַ-שטייט אלייגן פון א ריי לאַנגע שמאַלע געוועלכ, און די גאַנצע גע-בינדע איז ניט קיינ היגע, ווי געבויט ערנעצ איג א וועלט פון אַזי דערע אויסמעסטונגען — א מאַרסוואַנישע געבינדע — דאָכט זיך טאניעגן.

נאָר מוניע איז שוין לעבן איר און ריכט דאָס בילד פון אירע הענט. ער גיט איר צוריק אָפּ וויטיונטשיקן און שפּאַנט ביין אוועק פונעם צימער.

מיילעכ שטייט א בלייכער, א לאַנגער, א טרוסענער — סע צי-טערן אימ די הענט.

— טאניע, — רעדט ער קוימ באהערשנדיק זיך, — דו זעסט?.. דן זעסט?.. דו ביסט אן איידעם, דו ביסט אן איידעם... — יאָ, יאָ, מיילעכ, — באשטעטיקט, שיר ניט וויינענדיק, טאניע, — יאָ, יאָ, מיילעכ — איך בין אן איידעם...

זי ווייסט אלייגן ניט, פון וואָס איז זי אן איידעם, נאָר מיילעכ האָט א האַרצאָנגיגע, און גאָט באַהיט צעבייזערן אימ. און פּונד דער אַנדערער זייט איז זי דען ניט קייגן איידעם? זי איז אן איידעם איג מעשעכ פון א סאך יאָרן, ווי מיילעכ שטייט אפּ דער עמעסער וואַכ פון דער גראַנדיזער בויגן אינעם לאַנד. ער לאָזט ניט אָפּ זיגן באַ-שיידענע און ווייניק-פּרידלעכע ארבעט פון א קוראַטאָר, ווייל ער איז א מענטש פון גרויסער דערפאַרונג און גרויסער גערעכטיקייט און פילט יעדע ווונד אינעם ליב פונעם לאַנד, ווי זיגע אן אייגענע.

— אוואנטיריסטן... שאנטאזשיסטן... — שטאמלט ער שווער
אָטעמענדיק, ווי שטענדיק איז א מאכלוויקעס קעגן ער כאזער: נאָר
איינ וואָרט, וואָס איז אימ ארנינגעפאלג איז מויל ארנינג.

— מיילעכ, מיילעכ טיפערער! — טאניע ריכט זיך מיטן פאָנעם
איג מיילעכס רוקן, ווייל מיילעכ וויל זיך ניט אויסקערעווען צו איר,
מוניעס ווייב. זי געפינט אָבער א מיטל. זי לייגט צו וויטיונטשיקן
צו מיילעכס אקסל. וויטיונטשיק לאָזט ארויס א „וורד-מירמ“... און
כאפט אָן מיילעכס פארן נאקן, פארן קאָלנער, קיצלט אימ איז האלדז,
און מע זעט, אז מיילעכ פילט עס און דולדעט עס אלץ. וויטיונטשיק
בייגט זיך איבער און האלט זיך שוין קוימ בא טאניע אפ די הענט,
פלוצעם קערעוועט זיך מיילעכ אויס, א פריילעכער, א שטראלנדי-
קער, טוט א כאפ וויטיונטשיקן אפ די הענט און הייבט אימ אפ
שטארק איז דער הייב...
— קאוועאנט קאָנסולעס, — זאָגט ער צו וויטיונטשיקן אפ לא-
טינג (ווי אלע מענטשן פון זינג דאָר, קאָגן ער לאטינג), — „זאָלן זינג
אפ דער וואכ די קאָנסולן, די רעפובליק זאָל ניט לייגן קיין שום
שאַרדן.“ דינג טאטע וויל פארשאפן שאַרדן מינג רעפובליק רספסר,
און איך וועל ניט דערלאָזן.

וויטיונטשיק באשטעטיקט מיילעכס געדאנק מיט א כאווערשן
„ארממ“, און מיילעכ שווינגט א מינוט.
— א „דורכויסקע“... — זאָגט ער קימאט מיטן פריערדיקן
קאָל, וועננדיק זיך צו טאניען.

— וואָס א „דורכויסקע“? — פּרעגט טאניע.
— א „דורכויסקע קו“, אזוי זאָגט מען אפן הינגן לאָשן — א
קו, וואָס מעלקט זיך דורכויס דאָס גאנצע יאָר פון קעלבל צו קעלבל,
און ער ווייזט מיט זינג לאנגן דארן קיין אפן פענצטער.

הינטערן פענצטער זעט טאניע די גאנצע באפעלקערונג פונעם
הינגן הויז: די מומעס, שזען, דאָניען, אנדרייען... איז צענטער שטייט
א פויער און האלט אפ א שמריקל א גרויסע רויטע קו. דאָס איז
אפאָנעם וולאסענקאָ.

טאניע נעמט וויטיונטשיקן אפ די הענט און לויפט איז הויפ
ארנינג. די צימערן זינגען ליידיק, נאָר איז קיך טרעפט זי אומגעריכט
מוניען. ער שטייט, צעלויגט די צייכענונגען אפן ריינעם טאָפּשאַן
און ריכט מיט א גומקע עפעס אָפ א בויגן. אפאָנעם ער איז פאר-

גאנצע אהער, קערדי זינג וואָס ווייטער פון מייַלעכנ. סע פארקלעמט איר דאָס הארצ. זי גייט צו צו מוניען און בלייבט שטיינ אָן ווערן טער, גלייב פאר אירע אויגן ליגט די פאָטאָ פונ דער סוידעספולער געביידע. מוניע נעמט צו אפגיב די פאָטאָ און טוט שנעל א קוש זי מיטן בעבעלע, ווי מיט איינ קוש ביידע.

זי גייט ארויס אין הויפ. דער פויער איז שוין ניטאָ. די קו שטייט צוגעבונדן פארן שטריקל און עסט עפעס פון א צעכער. די מומעס זיצן אויסגעזעצט אונטער דער טשערעמוכע, פארקוטעט אין ברוינע אָרענבורגער שאלעכלעכ פונ ציגענעם פוכ, אניע — אפילע אין צוויי. זיי טראכטן אלע עפעס זייער אָנגעשטרענגט. קלארע פאריכט אָדער גייט עפעס. גלייב אנטקעגן זיי שטייט אמרדיי און דערציילט עפעס. זיי הערן אימ קוימ.

פלוצעמ ווערט א פרייד — זיי האָבן דערזען דאָס קינד. וויטיונ-טשיק האָט ליב א גרויסע געזעלשאפט. ער ווערט מיטאמאָל אופגע-לעבט און האלט א גרויסע דראָשע בא אנדרייען אפ די הענט. אנדריי קושט אימ די הענטעלעכ און הייבט אימ אופ הויכ-הויב, ביזן שפיץ פונעם קוסט. וויטיונטשיק ציט אויס א הענטעלע, טשעפעט זיכ פעסט אָן אין א צווייגל, און א רעגן ווייסע בלימעלעכ שיט זיכ אויס אפ אלע ארומ.

— אכ, דו באנדיט! — שרייט אנדריי, — מע מען דען אזוי? דו קלאפסט דאָך ארומ דעם צווייט. ס'וועלן ניט זינג קיין יאגעדעס. די באָבע וועט זעלן אָפבאקן פירעשקעס, זי וועט קומען צום בוים נאָך יאגעדעס, וועט זי פרעגן, ווער האָט עס אראָפגעקלאפט די יא-געדעס? וועט מען איר זאָגן: וויטיע.

אלע לאכט, נאָך ניט פון וויטיען. מע לאַכט פון אנדרייען — וואָס הייסט געבוירן ווערן אפ דאָרעם-אוראל! ביז איצט דאכט זיכ אימ, אז די בעסטע פרוכט איג דער וועלט זינגען טשערעמוכע-יאגע-דעס, ווייל קיין אנדערע וואקסן ניט אפ טיוונטער קוואדראט-קילאָ-טעטער ארומ. די ערשטע אינדרוקן פון דער קינדעזשט זינגען אפאָ-נעם זייער שטארק: אנדריי האָט אויסגעוואנדערט מיט דער ארמיי ניט ווייניק געגנטן בא זיכ אין לאַנד און אין אנדערע לענדער, נאָך ביז איצט הייסט בא אימ א גרויסע שטאָט „טשקאלאָוו“, קאָנטרע-וואָליציע — „דוטאָוו“ און א סאָסנע הייסט בא אימ טענענבוים. וויפל „קאלקעס“ ער האָט געזען אין זינג קינדעזשט, זינגען דאָס אלע

געווען שימערע, אָפּגעקראָכענע סאָסנעס מיט געלע פארושאווערטע
נאָרלען — עמעסע טענענביימער זינען געוואקסן ערגעץ ווייט אפ
דער וועלט... דערפאר אָבער הייסט בא אים קלארע „מאמע“, און
דאָס האָט א גרויסע ווערט. אָט ציט ער אויס צו קלארען די האנט
און פרעגט:

— נו, מאמע, שוין פארטיק דאָס רעקל?

און קלארע ענטפערט אים, ווי אן אייגן קינד:

— פארטיק, פארטיק, אדיק.

און ס'איז אָנגענעם צו זען, ווי זי טוט אים אָן דאָס רעקל און
ציט עס ארום פון אלע זיטן, ווי א מאמע, וואָס וויל, אז איר קינד
זאָל אויסנעמען, און אדיק געפעלט טאקע אלעמען. מע קען גיט
בלויבן גלויבניגלייך צו זיין ליכטיקן, גוטמוטיקן פאָנעם מיט די
שוואַרצע לעבעדיקע אויגן — זאָל זיין אים א ביסל באשקיריש
בלוט? זייער מעגלעך — אלע פעלקער זינען דאָ איבערגעמישט
צווישן זיך, נאָר וואָס מאכט עס אויס דאָניען? אירע בלאַנדע צעפ
זינען נאָך שענער לעבן אנדרייט שוואַרצע האָר. זיי שטייען איינס
לעבן אנדערן — א גוט אונטערגעקליבן פאָרל, וואָס האָבן זיך גע-
פונען אפן לעצטן קילאָמעטער פון אייראָפּע — באַלד נאָך דער
„טעצ“ גייט דורך דער אוראל — די גרענעץ מיט אזיע — און פילן
אָן די גאנצע וועלט ארום זיך מיט פרישקייט, מיט האָפענונגען, מיט
דער גאנצער דערשיטערנדיקער סימפאָניע פון יוגנט...

און דעם זיידנס קינדער ווערט ליכטער אפן הארצן. וואָס האָבן
זיי אראָפּגעלאָזט די נעזער? סע עקט זיך די וועלט? די בריידע איז
דאָך בא זיי איין די הענט: זיי קענען בלויבן דאָ און וועלן זיין געבע-
טענע און געוונטשענע, זיי קענען זיך אומקערן קיין אוקראַינע און
זיין דאָרט געבעטענע און געוונטשענע. אומעטום וועלן זיי ברענגען
מיט זיך אופלעבונג און נוצן, ווייל זיי זינען אינעם גליקלעכע על-
טער פון דער גרעסטער ריפּאָליטיק. מיילעך היט די רעפּובליק פון
שאַדן, שפּריינע עקספּערימענטירט מיט דער גרעסטער געוואונטשענע,
אניע דערשלאָפּט גיט די נעכט און דערגרייכט אירע צילן, און אלע
זינען זיי יונג מיט דער הייסער אייגנארטיקער יוגנט פון דער על-
טער, מיט דער געבענטשטער יוגנט, וואָס קומט נאָך יאָרן מי,
שטרייטן, נאָך טייערע קוואַרימ, נאָך פילצאָליקע יערידעס און
אלעס, נאָך שווערע אויספראַוון, דורכפאלן און טרומופּן. אינעם

ווינט אוקראינישן הויז ווארטן אפ זיי רויזענע און גרויסע פלענער פון אפשטעלונג, דאָהי ווארט אפ זיי דאָס הילצערנע הויז און די אָנברעניקע פלענער פון בויונג. און דעם זיידנס קינדער פילן א צור פלוס פון גליק און שטאַלצ, וואָס צעגיסט זיך גנערדיק אפ אלץ ארום. זיי פילן זיך אלמעכטיק, און דעריבער זינען זיי גנערדיק און גוט. אפילע מיילעך זיצט אצינד און שמייכלט און ריכט זיך דגל לאונג דארן קיין. וואָס זינען סאָפּקאָלסאָפּ הארצ־אנגינעס, נירנ־קראנקייטן און רעוומאטיזם? נישטיקע דעטאלן אפן גראַדיענז ביניען, וואָס יעדער איינער פון זיי האָט אויסגעבויט פון זיך אליין.

זיי זיצן אויסגעזעצט אונטער דער טשערעמוכע, ווי מעכומאָניס פון א גרויסער ראשיקער כאסענע, וואָס נוצן אויס א מאָמענט, קעדוי זיך אָפּפּאַטאַנראַפירן אלע אינוינעם. זייערע טונקלע קליידער, פאַר־שאַטן מיט וויסע בלימעלעך און בלעטעלעך, זענען אויס ווי געמאכט פון די טייערסטע, פריילעכסטע שטאַפּן. בא די מענער אין די לאַצן שטעקן וויסע צווינגעלעך פון טשערעמוכע, ווי די סטעארינאָווע בלימעלעך, וואָס עס פלעגן טראָגן אמאָל כאסאנימ און פריילעכע קאַ וואלערן אפ כאסענעס. א ווינטער אַרקעסטער ברענגט לעבעדיקע קלאנגען פון א מאַרש. ערנעץ ניט ווינט גייט א מיליטערישער טייל, און די אויגן בא די "קינדער" ווערן פינקלענדיק און אופגעלעכט, זיי וויגן זיך קוימ־קוימ אין טאקט פונעם מאַרש און פארשטעלן די פענעמער פונעם ווינט, וואָס פארשיט זיי מיט שטויב, מיט צוויט און מיט קלאנגען. אן עכטער עקסטאז דערשיטערט זיי, זיי, די אלט יונגע, די אומדערפארנדערפארענע, די אויסגפרוויט־נאָווע, די אופגעהאלט־נ־דרייסטע — דעם "זיידנס קינדער", וואָס זייער לעבן איז פול מיט צוקונפט, מיט האָפענונגען און מיט די שויםענדיקע אומדערוואַרטקייטן פון דער יוגנט... און פונקט אין דעם דאָזיקן מאָמענט עפנט זיך די פאַרטקע... און א פאַטשטאליאָן ברענגט שפּריי־ניען א טעלעגראַם פון אוקראַנע. דער קאָמונאַפּטייל מעלדעט, אן דעם 15־טן איז דער לעצטער טערמין אפ אָפּגעמען דאָס הויז.

4

שפעטלעך אין אָונט פאָרן מוניע מיט טאניען אהימ, שפעט־לעך, האגאמ די זון שטייט נאָך אין הימל, ריכטיקער גערעדט, זי הענגט נאָך אין הימל. ס'איז נאָך צען, און די זון פארגייט ניט.

ארום זינענ די פעלדער גרוילעכ-בלוי, אינ דער קילער בלויקייט
פרינג די גרעזער און די זונ שטייט אג אומבאוועגלעכע, ווארעמט
ניט, דירט זיכ ניט פונ אָרט, אינ ס'דאכט זיכ, אז זי וועט טאקע
קיינמאָל ניט פארגיינ — א רָאָד־רויטער קליינער קפּלעכ אָג שומ
שקיע, אָג שומ שטראַלג און כמארעם, ווי אָטנעמאָלט אפּג גרוי-
בלויענ טאָוול פונ הימל און ערד אָג א שומ ליניע פונ האָריוואַנט
צווישן זיי. טאניע האָט זיכ אינגענורעט אינ מוניעס אקסל, דאָס
קינד שלאָפט אפ אירע קני. מוניעס האנט האלט זי פעסט ארום דער
טאליע. גוט אזוי: פאָרנ, פאָרנ אָג א סאָפּ און זענ אונטער זיכ די
בלויע פּירנדיקע גרעזער און גלעכ אנטקעגנ זיכ — א רָאָד־רויט-
לעכע זונ, וואָס האָט פארגעסנ פארגיינ.

מוניע טוט א צי די לייצעס אָג זאָגט:

— יאָ...

טאניע פארשטייט: דער "יאָ" איז א סאכאקל פונעם טאָג, און
זי זאָגט אויב באדייטנדיק:

— יאָ...

פלוצעם דערפילט זי, אז מוניע לאכט: עפעס וויגט זיכ בא אימ
קוימ צו באנעמען אינ ברוסט, עפעס רוקט זיכ לעבג אקסל. זי קוקט
פונ דער זייט אפ זינג פאָנעם, דאָס פאָנעם איז רווק און ערנסט

— וואָס לאכסטו, מוניע?

— איכ לאכ דענ?

און באלד זאָגט ער:

— יאָ, איכ לאכ, נאָר איכ האָב עס ניט געפילט. איכ לאכ פונ
רָאָזענ, דאָס הייסט ניט פונ רָאָיענ, נאָר פונ דער גאנצער מיניע.
רָאָזע איז א מאָלאָדיע. אייג שטיקל מענטש איג שטוב.

טאניע זאָגט אומצופרידן:

— נעכאמע!...

מוניע דערווידערט:

— נייג, נייג, זאָג ניט.

און זיי דערמאָנען זיכ דעם זיידנס קינדער, ווי זיי זינענ געזעסן
באמ טיש נאָכג באקומען די טעלעגראַם, געזעסן פארכמארעט און
פּנעלעכע, און אפּג מיטן טיש איז געלעגט די טעלעגראַם, אלעמאָל
האָט זי עמעצער אנדערש גענומען. צוגעטראָגן צו די קורצזיכטיקע
אויגן, ווי וועלנדיק זיכ איבערצינגן, אז זי עקזיסטירט, אז זי איז

א פאקט, וואס מע קאן אימ ניט אפליקענענ. און דערנאָך זינען זיי ווידער געזעסן ערנסט און פּערלעכ ארומ דעם טיש, ווי הפירט, פארקישעפט פון א גרויסער זעונג. און טאקע, זיי האָבן געזען פאר זיך א זעונג — א בילד פון א גרויס הויז, ווו ס'איז דורכגעגאנגען זייער קינדהייט, זייער יוגנט, זייערע ערשטע פּרזנטשאפטן און לוי-בעס, א בילד פון זויבער-וויסע צימערן מיטן רייעכ פון זייס "זעמ-ליאניקע", מיטן גרויסן בילד אפ דער וואנט, מיט אלבאמען, ווו אפ פאסטקארטלעך זינען פארגעשטעלט דער יונגער גארקי מיט א קודלע טונקלע האָר, א יודישער בעסוילעם מיט וויבער, וואָס שרייען און טינגען צום הימל, פארווארפן ארופ זייערע ווייטעקדיקצערקרימטע פענעמער, און א פייוואזש באמ טיכ לענע מיט אן אופשריפט: "א גרוס צום גייער יאָר פונעם וועלט-בירגער אָ."

פלוצעם האָט זיך דערהערט ראָזעס קאָל:

— איך פאָר אהיים איבערמאָרגן דעם 2-טן יון.

און ס'האָט זיך מיטאמאָל געענדיקט דאָס פּערלעכע ישׂוונגן.

— פארוואָס עפעס דו? וואָסערע טימימ האָסטו?

— איך מוז פאָרן. מיך רופט ארויס דער צוקער-זאוואָד. זיי קאָ-

נען אָן מיר זיך ניט באגיין.

און אלע האָבן פארשטאנען: אזוי איז עס. די אלע יאָרן, וואָס זיי זינען ארומגעפאָרן, גערניט איבערן לאַנד, ספעצואליזירט זיך, איז דאָזע ניט ארויספאָרניק געזעסן אינעם זיידנס הויז און געאר-בעט אינעם דאָרטיקן צוקער-זאוואָד. אירע איצטיקע עקספּערימענטן מיט די צונויפשמעלצן זינען א היגע פארגעבונג. איר סטיכיע איז צוקער — וואָס זשע איז פאר א וונדער, אויב סע ציט זי צו איר שטענדיקער ארבעט? די געבורט-שטאָט איז אויב קיינעם פון זיי ניט אזוי נאָענט, ווי איר, און קיינער פון זיי האָט ניט אזא גרויסן כילעק אינעם זיידנס הויז, ווי זיי: דער זיידע איז געבליבן א באל-כיוון בייסן בויען דאָס הויז, דאָס גאנצע לעבן געטראָגן אפ זיך דעם אָל פון די כויוועס, און אפ דער עלטער איז ער ניט בעקויעכ געווען שלעפן ווינטער אפ זיך די לאסט. דעמלט האָט זיך אוועקגעזעצט לעבן אימ ראָזע און האָט געארבעט און געשפאָרט און ניט פארגינגען זיך קיין קלענסטע הויצאָע איבער די אוועקגעשטעלטע גרענעצן, ביז זיי האָט ניט אויסגעצאָלט דעם כיוון. איז קלאָר, פארוואָס איז איר ליב

די אלטע היים, נאָר פארוואָס זשע האָט זי ביז אהער געשווינג? —
נעכאמע!

— ניין, איך האָב ליב אקשאַנימ, — זאָגט מוניע, — פעסטע
מענטשן.

— אוואַרע! ביסט אליינ א דיבעק!

— א דיבעק? באַליידיקט זיך מוניע, — ניין אונג ניין, און

אקשן — יאָ, נאָר א דיבעק — גיט.

ער איז אזוי באַליידיקט, אז ער שטעלט אָפּ אזש דאָס פערדל. די
זון הענגט נאָך אלץ אינעם גרויבליילעכע אָפּגרויט.

— יאָ, — שרייט טאניע, — א דיבעק! א דיבעק! א דיבעק!

און זי דערמאָנט זיך דעם מאָמענט, ווען די גאנצע שטוב
מענטשן איז געשטאנען ארום ראָזען און געקירעט מיט איר וועג
איר אָפּפאַרן אָדער בלייבן. מיילעך איז געוועסן דעמלט אינ א זינט
א קאלטער, א בייזער און האָט עפעס געמאָלט אפן קליינעם טישע-
לע — געמאָלט אינגעשפארט און בייז, זוי וועלנדיק אויסגיסן דאָס
הארץ צו דעם געמעל. וואָס האָט ער געמאָלט? טאניע האָט זיך אָנג-
געשפארט אָן זיין אקסל און האָט געזען: אפן געמעל איז פאַרגע-
שטעלט א געבינדע מיט מאָדנע מינימ געוועלכט: דאָס הויפט-געוועלכ
שטעלט מיט זיך פאַר א סומע פון לאנגע שמאַלע פאראלעלע גע-
וועלכט. א ווידערלעכע געבינדע, בא דער זינט האָט מיילעך געהאלטן
אינ איין שרייבן. ביים ראָזע האָט אָנשטאָט לאנגע רייד געענטפערט
קורצן: „דינסטיק פאַר איך“ — האָט ער אָנגעהויבן קריצן בייז מיטן
בלייזער: „קורבאטור“, „קורבאטור“, „צווייענדיקע קורבאטור“ און
צעבראָכן דעם שטיפט פונעם בלייזער.

— וואָס הייסט צווייענדיקע קורבאטור? — פרעגט אצינד איינ-
געשפארט טאניע, — וואָס איז דאָס פאר א געבינדע? וואָס איז דאָס

פאר א געוועלכט? איך וויל וויסן. איך בין ניט קיין אידוואַטקע, וואָס
מע דארף פון מיר באהאלטן. איך וויל וויסן, איך וויל וויסן, איך
וויל וויסן...

די אָנשטרענגונג פון גאנצע טאָג שיסט ארויס בא טאניע טרערן
פון די אויגן, און זי פאלט צו מיטן פאַנעם צו דער גראַבער קאַלדרע,
וואָס וויקלט ארום וויטיוגטישקס פיסעלעך, און וויינט.

מוניע קוקט געפלעפט. דערופּ האָט ער זיך ניט געריכט.

— טאניעטשקע, טאטאשע, לעבן מונס, — פליסטערט ער איר

אינ אויער ארײַנג. ער האָט מוירע אופוועקן דאָס קינד און קען נישט צוזען, אז טאניע זאָל וויינען איבער אים. — טאניעטשקע, טאנטישק ליביקער...

ער שטעלט ווידער אָפּ דאָס וועגעלע. ער קריכט אראָפּ און נישט צו צו טאניע פון דער זײַט.

— טאניעטשקע! זײַ מיר מויבל. איך בין גאָר קיין מענטש נישט, וואווי האָב איך נישט פארשטאנען...

גאָר טאניע וויינט ביטער. זי קען זיך שוין נישט אַנטהאלטן פון די טרערן. עפעס דריקט איר הארץ, עפעס טוט איר באַנק...

— טאניעטשקע, הארציקע, איך בעט דיך, הער אופ וויינען... עס ריכטט מיר דאָס הארץ...

גאָר טאניע וויינט. די טרערן ברענגען איר א גרויסע פאַרלײַכ-טערונג. זי שטאַמלט:

— איך בין נישט קיין אידוואַטקע, מע מעג מיר פארטרויען... מוניע, עס טוט מיר באַנק...

— וואָס טוט דיר באַנק, לעבן מינס?

מוניע וויינט שיר נישט אליין. עפעס הייבט ער אָן פארשטיין. — שא, — זאָנט ער, — איך האָב א פאַרשלאָגן. לאָמיר אָפקער רעווען א האלבן קילאָמעטער אינ א זײַט, וועסטו זען דעם גאַנצן סאָך.

אינ עטלעכע מינוטן ארום שטייט דאָס פערד-אוי-וועגעלע לעבן א געבינדע מיט הויכע ווענט און א מאָרנעם סאָרט דאכ: דאָס ציגלענע געוועלכ איז א סומע פון א סאכ שמאַלע פאראלעלע געוועלכ, די געבינדע זעט אויס, ווי א ניט-היגע, א מארס-אנישע, ווי געכויט אינ א וועלט פון אנדערע אויסמעסטונגען, און א זון שטייט הינטער איר, א רויטע ווי מארס, א זון, וואָס האָט פארגעסן פארגיין, און וויינט אונטער איר פריהן בלויע פרילינגדיקע גרעזער.

טאניע וויינט שוין נישט. זי קוקט מיט גרויס געגיר. זי קוקט מיט אלע איינורטיג:

— אָט דאָס איז „יענע מינסע“?

— וואָסער מינסע? — פארשטייט נישט מוניע און באלד שטויסט ער זיך אָן: — יא, יא, דאָס איז „יענע מינסע“, דאָס זײַנען די גע-וועלכ פון דאָפלטער קורבאטור. דו זעסט: יעדער קליין געוועלכ שאפט א קרומע ליניע — א „קורבע“, און אלע אייניגעם שאפט זוי

דאָס גרויסע געוועלכ — א צווייטע "קורבע" — דערפאר האָבן זיי
אזא נאָמען.

— און צו וואָס דארפ מען זיי?

— אזעלכע מינים געבנדעס זינען זייער לוינבאר אין אונזער
קאנט, ווו ס'איז שטענדיק א מאנגל אין געהילץ. די דעכער זינען
געמאכט אָן א שטיקל געהילץ.

— ריכטיק, ריכטיק. איב פארשטיי.

נאָר פון דער געבנדע באווייג זיב מענטשן: קומענקאָ, סיפוט-
דינאָווא, פעראַטאָווא. זיי זינען אצינד געקליידט וואַכעדיק. די
הענט און די קליידער זינען בא זיי פארשמירט מיט "ראסטוואָר".

— גוטן אָוונט, — זאָגט קומענקאָ, — נו, מיר האָבן דאָ אלץ
פאריכט, ווי מיר האָבן זיב צונויפגערערט. איב האָב ווידער דורכגע-
פירט אויספראוונ און אויסמעסטן. אלץ איז ווי מיר האָבן געקלערט.
נו, און מיילעכ אלעקסאנדראָוויטש וואָס זאָגט?

מוניע מאכט א זשעסט, וואָס באטייט: ער האָט מיר געגעבן דעם
וועג. די מיידלעכ לאבן. קומענקאָ פארטראכט זיב:

— איב דארפ איב זאָגן, עמאנוול יאקאָוולעוויטש, אז איב בין
פון די דאָזיקע, וואָס לאבן ניט אָפ פון מיילעכ אלעקסאנדראָוויטשן,
און אזעלכע, ווי איב, זינען פאראן ניט ווייניק. אויב ער האָט גע-
זאָגט גיין, איז עפעס ניט קעשורע.

— איב בין מאסקימ מיט איב, קומענקאָ, נאָר אויסרעבענונגען,
עקספערימענטן האָבן דאָך אויב א ווערט. וויפל מענטשן האָבן
ביבלאל ניט געגלייבט אין די דאָזיקע געוועלכ און אצינד זינען זיי
אומעטום אָנגענומען — מיר פארברייטערן נאָר די אידיי. ביז אהער
פלעגט מען בויען נאָר סקלאדן אזעלכע, און מיר ווילן בויען צעבן
אזעלכע. ס'איז ניט קיין אוואנטיוורע...

ער קוקט אפ טאניען און שמייכלט. די מיידלעכ שמייכלען אויב.
ס'איז פונדעסטוועגן פרילינג: פארוואָס זאָלג זיי ניט שמייכלען.
אינגיכט פאָרן מוניע מיט טאניען ווונטער. ס'איז שוין ניט
וונט ביז דער היים. טאניע צווייפלמ:

— הערסט, מוניע, קומענקאָ האלט אויב פון מיילעכ. מיילעכ
האָט א גרויסן אווטאָריטעט.

מוניע שמוכט אין דער פינצטער:

— וויל ער און אפ דער וואך, די רעפובליק זאל נישט האבן קיין שאדן.

— נו, און דאָס האָט נישט קיין ווערט?

— כ'ווייס? וואָס זאָל איך דיר זאָגן? מיר זענען אלע דורכגע-
גאנגען דעם פראָנט. אי איך, אי קוזמענקאָ, אי אנדריי, אי דער בליי-
דער באיאניסט. פאר וואָס האָבן מיר אינגעשטעלט דאָס לעבן? פאר
דער רעפובליק — די רעפובליק זאל נישט האָבן קיין שאַדן. כאַטש
מיר זענען נישט קיין רוימישע קאָנסולן. נאָר ווייסטו, וואָס מ'האָט
אונדז געלערנט אפּן פראָנט? אז דיסציפלין גייט האַנט-בא-האַנט מיט
פּערזענלעכער אינציזאטיוו. און מיינע איז אפּן פראָנט נישט געווען.
דערפאר האָט ער נישט טיפּ פארשטאנען די טעטיקייט פונ די קאָנסולן,
וואָס זענען אין דער ערשטער ריי געווען קעמפּער.

— יאָ, — זאָגט אופגעלעבט טאניע (זי איז איצט אין דער
בעסטער שטימונג). ווי געפעלט דיר שפּריניע?..

— נו, און מיינע?.. — טוט צו איר א שמיכל מוניע. — אז
ער האָט זיך מיט מיר געקריגט, האָט ער געשרייען: „בוו איך א בוי-
ונג, וויל איך א לעבנלאנג פונ איר האַנאָע האָבן!“ א לעבנלאנג!
פארשטייט, טאניושע?

— שפּריניע וועט אויך נישט פאָרן! — טוט פריידיק א זאָן
טאניע.

ביידע שמיכלען, נרנא, דעם זיידנס קינדער! קיינמאָל ווייסט
מען נישט, וווּ מע האַלט מיט זיי. מ'איז אלע געווען איבערזעצט, אז
שפּריניע שטרעבט פאָרן אפּ אוקראינע און ראָוע וויל בלייבן דאָ, צום
סאָפּ ווויזט זיך ארויס, אז פארקערט.

— ס'איז דערפאר, וויל שפּריניע האָט דאָ א וויסנשאפטלעכע
אינטערעס, פונקט דאָ איז פאראן א סאך אויגנאקראנקע צוליב די
ווינט, וואָס פארשיטן די אויגן, און דער קאָנטראַקט מיט דער באפעל-
קערונג איז אויך טייער. זי וויל דערלערנען די היגע אויגנאקראַנ-
קייט.

— אכ, זי זאל מיר כאַטש אויסהיילן דעם בלינדן, — זאָגט
מוניע, — אזא גאָלדענער מינסטער! ער וואַלט בא מיר געווען די
רעכטע האַנט.

— זי וועט איך אויסהיילן. דו ווייסט, ווואוּזוי? זי וועט איך
אויסשניידן א שטיקעלע הויט פונ פוס און וועט איך פארלאטען

די ווילעם. איך האָב שוין געזען מענטשן, וואָס זי מאַכט זיי פּלאַס-
טישע אָפּעראַציעס.

ס'איז שפעט, די פּרישע לופט שלעפּערט איינ, דאָס וועגעלע
וויגט זיך.

— טאנישע, — זאָגט איר איך א מינוט ארום מוניע, נאָר זי
געטפערט ניט קלאָר:

— ניינ, ניינ, סע טוט מיר ניט באַנק, דו פארשטייסט ניט...

און זי שלאָפט ווידער איינ.

דערנאָך דערוועט זי פאר זיך א טונקעלע געבינדע מיט א לאַנ-
גער ריי באלויבטענע פענצטער. עמעצער געמט פונ אירע הענט דאָס
קינד, און די זעלבע הענט נעמען זי ארויס פונ וועגעלע און פירן
זי — טראָגן זי איך צימער. דאָרט שטייט זי א פאָר מינוט ווי נע-
ליימט איך מוניעס אָרעמס און הייבט אָן ביסלעכווייז זיך אופמונ-
טערן. זי האַרפּ אפּאַנעמ האָבן א קאָמישן אויסזען, ווייל מוניע
הייבט אָן לאַבן, קוקנדיק אפּ איר:

— טאניעניא! — זאָגט ער, צופלעטשנדיק איר די נאָז מיט
פינגער.

די שניג ברענט ליכטיק, שנידט איך די אויגן. ביסלעכווייז קומט
זי צו די געדאַנקען און פארשטייט: זיי זינגען שוין געווען באַם
זיירנס קינדער. דאָרט איז אלץ איך אָרדענונג, און מוניע האָט איר
געוויזן די גייע געבינדע. סע טוט איר עפעס באַנק און סע טוט איר
ניט באַנק. גוט איז פּוטרעסטוועגן איך דער היימ... איך דער היימ
העלפּן די ווענט דעם מענטשן, און ניט שלעכט איז אויסער דער
היימ. אויסער דער היימ העלפּט דער מענטש די ווענט. ער העלפּט
זיי הייבן זיך פונ דער ערד, וואַקסן הויב, הויב און צודעקן זיך מיט
א דאַך. גוט איז וווינען אפּ אוראל און גוט איז וווינען אפּ
אוקראַינע...

טאניען ווערט פריילעך אפּן האַרצן און איר גלוסט זיך, אז
מוניען זאָל אויך זיין פריילעך. זי זאָגט פייערלעך:

— מוניע, איך האָב דיך ליב...

— אזוי? — זאָגט גאַנצ גליכגיילטיק מוניע, — גוט וואָס דו
האָסט געזאָגט — וועל איך וויסן, א שטומער וואָלט עס איך א יאָר
ניט אויסגערעדט.

— אה, אזוי!

און טאניע זאגט נאך פויערלעכער:

— מוניע, לאַמיר זיך איבערקלייבן אין „ברוסניטשקי“.

נאָר מוניע איז א דיבעק און ענטפערט:

— וואָס עפעס פלוצעמ? אייג א האלב יאָר ארום וועט דאָרט זיין

א מעאטער, א שול, א באַנק, ברוקירטע גאסן, אפילע א בולוואַר...

און זעענדיק טאניעס אנטוישט פאַנעם, קאָן ער זיך ניט אַניי-

האלטן פון געלעכטער:

— אוי, טאניעניע, וואָס זאָל איך מיט דיר טאָן?.. — און ער

פלעמט איר צו די נאָז מיט א פינגער.

א געמעל אפ א בעכער

— אבי ניט קיין געוויטער, — האָט געזאָגט דאָזענבערג, באַ-
טראַכטנדיק דעם האַרזאָגנט, — אבי ניט קיין רעגנס, קיין בלאַטעס,
וואָלט מען נאָך געקאָנט לעבן אפּ דער וועלט...
ער איז געווען הויפט־ענערגעטיקער פּונד דער בויגנ, אונ מער
פּונד אלץ אפּ דער וועלט האָט ער איצט מוירע געהאט פאר א וואָלסט,
וואָס מע רופט אימ אינ דער מעטערעאַלאָגיע „קאָוואַדלע“. אָנהייב
זומער פלעגט דער דאָזיקער וואָלסט דאָפּקע ליב האָבן באַווייזן זיך
איבער דער בויגנ, אונ שטענדיק פלעגט ער ברענגען מיט זיך גע-
וויטער, שלאַסרענגס אונ אוואַריעס. לעכאטכילע פלעגט עס, איי-
גנטלעכ, צוגייג גאנץ לײַטיש: אפּ א לײַטער־בליוען הימל באַווייזט
זיך אן אומשולדיק געדיכט־ווייסס כמארעלע, וואָס האָט ניט אַרויס-
גערופּן קיין שום כשאד, דערנאָך נעמט אָן דאָס כמארעלע א פאָרמ
פּונד אן „אונערקע“, אונ די ראַנדן ווערן באַלויכטן גרוילעכ־געל, ווי
כײַלעוו אָדער פאַראַפיג, וואָס האַלט זיך אינ אייג שמעלצן. מיט
אַמאָל בײַט דער וואָלסט זיג מאַרע, אונ אפּן הימל באַווייזט זיך א
פּילעט פּונד א „קאָוואַדלע“ מיט א גראָבן „פּוס“ אונ מיט צוויי הער-
נער, כאַטש נעמ אונ האַק איבער איר מיט א האַמער. די הערנער הייבן
זיך אָן רייכערן אונ צעשווימען זיך אינ א שוואַרצ־רויביקער כמארע,
וואָס פאַרציט א האַלבן הימל. באַזונדערס שרעקלעך איז געווען
דעמלעט, ווען אפּן הימל פלעגט זיך אויסשטעלן מיטאַמאָל צוויי—
דריי אַזעלכע „קאָוואַדלעס“.

גאָר איצט איז דער הימל געווען ווונדערלעך קלאָר, אונ דאָזענ-
בערג האָט געקאָנט רויק נעמען זיך צום טוואַלעט. דער טאָג איז גע-
ווען ניט קיין געוויינלעכער — דער טאָג פּונעם צווייטן מצ, וואָס
מע פלעגט אימ באַזונדערס פּיערלעך אָפּמערקן אפּ דער בויגנ, ווייל
פּריער מיט עטלעכע יאָר האָט מען אינ אָט דעם טאָג די בויגנ גע-

גרינדעט. אינדערפרי, אויגער צען, פלעגן זיך שוין באווייזן בא די גאנצעס מאנצבלעך — גוט אויסגעשלאפענע, רייך אינגעוואשענע, מיט א רייכ פון אדעקאלאג, אויסגעפוצט אין ניע אַנצונג און גלאנציק געוועקסלטע שיכ.

אויגער עלף פלעגן מיטאמאל זיך צעפענען אלע טירן און פענצער איבער דער גאנצער בויג, און פון אינווייניק פלעגן זיך לאָזן זען געשפרייטע טיש, באלאָדן מיט קאלטווא. פון אלע הניזער הערן זיך גערוכט פון געפרעגלטע פלייש און פיש, טאָרט און פאר-פראוועטע בראנפנס, וואָס מישן זיך מיטן רייכ פון פעלד-טולפא-נען און ראָמאשקעס, ווייל אלע אפ דער בויג פלעגן באקומען בא-זאָרגונג פון די זעלבע קראַמען און רינסן בלומען אין דעם זעלבן סטעפ. א גאנצן טאָג דערנאָך שטייען שוין די הניזער מיט אָפענע טירן און פענצער, און פון שטוב צו שטוב גייען ארום באַפֿטעסווייזן געסט: צוערשט — שכיינים צו שכיינים, ארבעטער צו ארבעטער, אינזשעניערן צו אינזשעניערן, דערנאָך — אלע איבערגעמישט אינוי-נעם. אין אלע הניזער פלעגט זיך פול און ראשיק, און פון אלע פענצ-טער הערן זיך לוסטיקע, יאָמטעוודיקע לידער.

באטאָג, אויגער דריי, איז ראָזענבערג שוין געזעסן אפ זיין פערטן וויזיט. ער האָט געהאלטן אין האנט א זיכערנעם בעכער און געווארט אפן אָרדנטלעכן טאָסט. דער באלעכאָס האָט ניט גע-קאָנט זיך איינפאַרען מיט די פילצאָליקע געסט, און ראָזענבערג האָט געהאט דערווייזל גענוג צייט אפ צו קלערן. די געפאר פון א געווי-טער האָט אים ניט געלאָזט צורו. ער האָט גוט געוויסט, אז די הויכ-וואָלטיקע ליניע פאָדערט א קאפיטאלן רעמאָנט. די אכרניעס פאר איר נאָרמאלער ארבעט ליגט אפ אים, און פרוער ווי אין צוויי וואָכן ארום קאָן מען צו דעם דאָזיקן רעמאָנט זיך ניט געמען, ווייל פונעם לעצטן געוויסער און פון די פרילינגדיקע רעגנס איז די ערד שטארק צעווייקט. ער האָט באשלאָסן איצט וועגן דעם ניט טראכטן און גע-נומען קוקן אפ זיין בעכער.

אזעלכע בעכערס — גרעסערע און קלענערע, איז אים אויסגע-קומען זען אמאל אין דער קינדהייט, בא זיין מאמען און בא די קרוי-ווימ אין די איצט וווינטע אוקראינישע שטעטלעך. אזעלכע בעכערס זעט ער אויך דאָ אפ סימכעס אין זיין קאָלעקטיוו, אפ דער בויג, דער בעכער זינער איז געווען באדעקט מיט א מינ אינגעקריצט גע-

פלעכט פון רינגעלעך און דריידעלעך, און אין ביידע זעטן—צוויי אונז-
געשניטענע פייזאזשן איג צוויי קיילעכדיקע רעמעלעך פון שווארצ-
לעכט אָקסידירטן זילבער, וואָס האָט זיך שטארק אויסגעטויילט אפן
זעטן, שוואַך באַגילדטן זילבער פונעם בעכער. אייגנטלעך, ניט קיין
צוויי פייזאזשן, נאָר צוויי געמעלע פון אייג און דער זעלבער גאס
איג פארשידענע עקס אירע, אָדער פון צוויי גאסן, זייער ענלעכע
איינע אפ דער צווייטער. איג אייג רעמעלע — עטלעכע דרישטאָקיקע
היזער מיט שארפע גאָטישע דעכער, מיט הויכע, שמאַלע פענצטער.
א טורעם און נאָך א טורעם, א ווינקל פון א ריכער געבנדע (א פא-
לעז אָדער א דאָטהויז) מיט א הויכע שפיץ, דערנאָך א שטאַט-וואַל,
א שעטעך וואסער און לעבן דעם וואַל א מאָדערן מיג בוימ, וואָס
זיגן גאַנצע קרוין איז פאַרנעשטעלט אין דער פאַרמ פון אייג בלאַט.
אינעם צווייטן רעמעלע — דער זעלבער שעטעך וואסער, נאָר מיט
געוועלעך פון א בריק איבער אימ, און מיט פונקט אזעלכע היזער
און שפיצעכדיקע טורעםס.

ראַזענבערג האָט געקוקט און האָט געטראַכט: פונוואָנען שטאַמט
דאָס דאָזיקע געמעלע? וועלכע מיטלעלטערלעכע שטאַט איז דאָ פאַר-
געשטעלט? רעגענסבורג? קעלן? אמסטערדאַם? גיכער פון אלץ אמ-
סטערדאַם, וואָס איז געווען באַווסט מיט זינע יודישע גאָלדשמירן.
דאָס האָבן זיי איינמאַל פאר אלעמאַל אריינגעשניטן זייער שטאַט אין
זילבער, און אזוי גייט זי בעיערושע פון בעכער צו בעכער ביז אהער.
מעגלעך, אז דאָס דאָזיקע געמעלע איז ניט אייג מאָל ארענגעפאלן אין
די הענט פון גענאַלע מינסטערס, וואָס זינען געווען בעקויע אריינ-
טראָגן נייע מאָטיוון אין זיגן אינהאַלט, נאָר די הייליקע טראַדי-
ציע האָט זיי געצוואַנגען איבערכאַזערן דאָס טווינטסטע מאָל דאָס
זעלבע געמעלע.

איג צימער איז פלוצעם געוואָרן שטיל. דער באלעבאָס פון
שטוב — אַניסימאָוו — האָט געגעבן א צייכע, און דער שעפ פון דער
בוינג האָט צום וויפלעטן מאָל שוין הינגטיקן טאָג אויסגערופן א
טאָסט:

— פאר אונדזער ניצאָכנ!

אַנטקעגן ראַזענבערג איז געזעסן דזשאַלאַמאַגאַמבעטאָוו. דער
בארימטער ערד-גרעבער, דער אינסטרוקטאָר פון סטאַכאַנאָווישע אר-
בעטס-מעטאָרן. די פיגור דזשאַלאַמאַגאַמבעטאָוו איז געווען פונקט

אזוי לאנג און אויסגעצויגט, ווי זינט נאָמען, נאָר יעדער שמייכל פון זינט פרישט מויל און פון די לאנגע טונקלע אויגן איז געווען אייני-געטונקט אין בייני. ראָזענבערג איז ניט איינ מאָל אויסגעקומען צו ארבעטן צוזאמען מיט אימ. ער האָט אימ ליב געהאט אדאזואס-נע-פעש, און ער האָט געוויסט, אז דזשאלמאָמבעטאָוו האָט אימ ליב ניט ווייניקער. דעריבער האָבן זיי זיך אָנגעקוקט און, ניט וויסנדיק וואָס צו זאָגן, האָבן זיי לאַכנדיק געשרייען איינער צום אנדערן אדיר בערג טיש:

— יאָסיפּ אַבראַמאָוויטש!

— דזשאלמאָמבעטאָוו!

לעבן ראָזענבערג איז געווען דער הויפט-אינזשעניער יאָזעפּאַ-וויטש. ער האָט געפרעגט באַ ראָזענבערג:

— פּונדוואַנען קומען אהער אָט די בעכערלעכ? אינ אלע הונדער

זע איך פונקט אזעלכע בעכערלעכ.

ראָזענבערג האָט אַ שמוך געטאָן און געזאָגט:

— פּרעגט באַ דער באַלעבאָסטע!

מיטאמאָל האָבן אלע אָנגעהויבן שרייען צו יאָזעפּאַוויטש.

— אַ טאָסט, אַ טאָסט! אַבראַם איליטש, אַ טאָסט!

און יאָזעפּאַוויטש האָט געענטפּערט:

— ניט דאָ, באַ די סאָזאַנאָווס. קומט, זיי ווארטן. זיי קאָנען זיך

באליידיקן.

בא די סאָזאַנאָווס האָט מען אויך דערלאנגט גערייכערט פלייש, ווי בא די אניסימאָווס, און אָנשטאָט פּראָסטן בראַנפן האָט מען דערלאנגט זובראָווקע. ראָזענבערג האָט מען אָנטענגאָסן אין אַ בלויע גלעזערנעם קעלישעקל, אָבער „זינט“ בעכער איז אויך גע-ווען אפּן טיש. ער איז געשטאנען אנטקעגן אָסטראָווסקינ און האָט געשיינט מיט דער גאנצער פּראַכט פון זינע שפיציקע טורעמס. דערפאר איז לעבן ראָזענבערג געשטאנען אַ שיינער טעלער פול מיט געבעקס. אז מע האָט אראָפּגענומען דאָס לעצטע שטיקל טאָרט, האָט דער טעלער אַ גלאַנצ געטאָן פאר זינע אויגן ווי אַ געפלאַס-טערטער הויפּ. אינמיטן הויפּ איז געשטאנען אַ פּרעכטיקער האָן — אַ גיבער, אינעם רומפולן בלענד פון זינע רויט-גרינגאָלדענע פע-דערן, מיט אַ קרעפטיקער ברוסט, מיט אַ שטאַלענעם שטאַלצ-אויסגעבויענעם האַלדז מיט אַ קריגערישן רויט-אָנגעגאָסענעם

קאמ — א האָג א סעמפער, אינ זינג נאנצער גרויזאמער שיינקייט.
אפן טיש זינגען אויב געשטאנען שיינע העל־בלויע פֿאלעס מיט
אינגעמאכטס.

— א וויגדערלעכע זאכ, — האָט געזאָגט יאָזעפֿאָוויטש, — ווויגן
מיר קומען ניט, זינגען אומעטומ פֿאראן אזעלכע טעלער און אזעלכע
בעכערלעכ. וואָס זאָל עס באַטייטן?

האָזענבערג האָט ווידער געענטפֿערט:

— פֿרעגט בא דער באלעבאָסטע!

נאָכן אָרדנטלעכן טאָסט האָט יאָזעפֿאָוויטש זיך אנידערגעזעצט
און זיך אָנגעבויגן צו דער באלעבאָסטע. א ביסל האָט ער זיך שוין
אָנגעשטיסן, ער האָט אָבער געוואָלט גענוי דערגיין דעם סאָד
פונעם געפעס. נאָר זי, די באלעבאָסטע, האָט אים ניט אזוי פֿאָר־
שטאנען. דער מאַן האָט זי ניט לאַנג געבראכט אהער פֿונ א דערפֿל
אינ סיביר, און לויטן מינהעג פֿונ דעם דאָזיקן דאָרפֿ, האָט די באַ־
לעבאָסטע געדארפט זיך קושן מיט די געסט נאָך יעדן לעכאָמ —
אזוי האָט געפֿאָדערט דער דאָרטיקער עטיקעט. זי איז אופגעשטאנען
און האָט אויסגעצויגן יאָזעפֿאָוויטשן אירע פּוכקע קינדערשע ליפֿן.
לעכאָטכילע האָט ער ניט באַנומען, וואָס קומט דאָ פֿאָר, נאָר באלד
פֿאַרשטאנען איז זיך צעקושט מיט דער באלעבאָסטע. אלע האָבן
געקוקט מיט גרויס ערנסט אפֿ דער דאָזיקער צערעמאָניע.

וועגן דעם געפעס האָט שוין יאָזעפֿאָוויטש מער ניט געפֿרעגט:
ער איז געפֿאלן אפֿן סייכל, אז אפֿ סימכעס לײַען די באלעבאָסטעס
איינע דער אנדערער דאָס געפעס. און קעדיי ער זאָל נאָך בעסער
פֿאַרשטיין, האָט ראָזענבערג אים דערלאנגט אפֿן וועג צו די קאהאנס
א געפֿלאָכטן קוישל מיט טעלער, און ער האָט עס געטראָגן צו־
גלייך מיט אנדערע.

אפֿן וועג צו די קאהאנס איז שוין אין דרויסן געווען קאלט.
ס'האָט געבלאָזן א שטארקער ווינט, און אפֿן אויסגעקלאָרטן הימל
איז געשטאנען אויסגעצויגן א געדיכט־ווינטס כמארעלע מיט פֿאַ־
ראַפיניע רעדן. ראָזענבערג האָט א ציטער געטאָן. יאָזעפֿאָוויטש
האָט געפֿרעגט:

— מיט די „אָגשפֿאַרן“ איז באַ איינע דאָרט אין אָרדענונג?

ראָזענבערג האָט געענטפֿערט:

— דער געוויטער קאָן נאָך דורכגיין מיט א זיט.

כא די קאהאנס האָט מען ווידעראמאָל דערלאנגט גערייכערט
 פלייש, און דער בראנפן איז געווען פארפראוועט מיט ווילדרייזן.
 דער אמסטערדאמער בעכער איז ווידער געשטאנען לעבן ראָזעני
 בערג, דער האָג איז געלעגן אונטער א בארג ווירשטדעדעלעכ,
 און אין די הימל-בלויע פּוואַלעס האָט מען דערלאנגט קאַמפּאַט.
 ראָזענבערג איז געוועסן מיד נאָך די עטלעכע בעכערס בראנפן,
 וואָס ער האָט געהאט אויסגעטרונקען, און נאָך די שווערע ערעוּר-
 יאָמטעוודיקע וואכטעס, וואָס נאָך זיי האָט ער זיך נאָך רעכט ניט
 אויסגעשלאָפּן. ער איז געוועסן ענג פארפרעסט צווישן די שכינימ,
 פרענט און מיטארבעטער, דאָס הארץ מילך און צעפעסטעט פון
 זייער קרויווישער נאָענטקייט. ער איז געווען צופרידן פון די גוטע
 צינגערס אין דער ארבעט, פונעם קאווער, וואָס מ'האָט אים אָפּ-
 געגעבן, און פון זיין באשיידנקייט, וואָס האָט אים ניט דערלויבט
 צופיל זיך איבערנעמען. אים האָט זיך געגלוסט האָבן אין דעם
 מאַמענט א בענימעס פאַנעם, ווי באמ בארימטן פּואַניסט, וואָס ער
 האָט געזען הינט אין א זשורנאל. אים איז זייער ניט געפעלי זיין
 איינע פאַנעם מיט די בלאַנדע ברעמע, און ער איז געוועסן דער-
 דיכער אין דער כיינעוודיקער פּאָזע פונעם שווארצהאָריקן פּואַניסט
 מיט פונקט אזעלכע גריבלעך בא די עקן פון די ליפּן, און אים
 האָט געדאכט, אז אלע זעען די וויכטיקע ענדערונג פון זיין אויסער-
 לעכקייט. איג זיין האלב-דרעמלדיקן באוויסזונג האָבן ארימגע-
 בלאַנדזשעט לאנג פארגעסענע קינדערשע באגערן. אים האָט זיך
 געגלוסט אין אלע באטייליקן זיך, אין אלע זיך ארזינמישן. ער
 האָט געקוקט אפן בעכער, און ס'האָט זיך אים געוואָלט ארזיני
 קריכן אינעם שמאַלן הויכן פענצטער פונעם ראַטהויז, אראָפּ-
 שפּרינגען אפ א שאַבכרעט-נעפלאסטערטן דיל, ארויסגיין דורכ א
 געשניצטער שפיצעבדיקער ארקע, אריבערגיין דעם וואסער-שעמע, א
 אנידערזעצן זיך אונטערן אייגנבלאטיקן בוימ לעבן "וואל"...
 ער האָט געטראכט:

רעגענסבורג, וואַרמס, מאגענצא — ערטער פון רעדיפּעס אפ
 יודן און פון זייער ווונדערבארער שטאנדאהפטיקייט... ווען אין
 דאָס געווענץ איז מיטלאַטערץ איג דער ניערער צייט... און
 איצט — מינדאנק, אַסווענצימ... און איבער דעם אלעם — א
 שרעקלעכער טשאד פון געברענט מענטשלעך לויב, נאָר איך בין

געוואקסן, און איינציטיק מיט מיר איז אפ א זעקסטל פון דער
ערד געוואקסן און גערעפט די גערעכטיקייט.
פון אלע זייטן האט מען צו אימ גערעהט. מע האט אים גע-
שלעפט פאר די ארבל:

— ראָזענבערג, א טאָסט! יאָסיפּ אבראָמאָוויטש, א טאָסט!
ער האָט זיך אָפּגעהויבן און געזאָגט, פונקט ווי פּרוער יאָזע-
פּאָוויטש:

— ניט דאָ. בא די באלענקאָס, קומט, זיי ווארטן אפ אונדז!
אז מ'איז ארויס אפן גאנעק, האָט ראָזענבערג מיט שרעק דער-
זען: גלויב אנטקעגן זינען געשטאנען אפן הימל צוויי בלויע, קלאָר
געצייכנטע „קאָוואַרלעס“, מיט גראַבע „פּיס“ און מיט שאַרפע
הערנער — כאַטש שטעל זיך קאָווען אפ זיי. ער האָט א קוק גע-
טאָן אפ יאָזעפּאָוויטש, און יאָזעפּאָוויטש האָט צוגעזשמורעט די
אויגן — דאָס הייסט: ער האָט פארשטאנען.

ראָזענבערג איז טייקעפּ אַזעק איך דירעקציע און האָט זיך
אָוועקגעזעצט באַמ טעלעפּאָן. אינגיכט האָט ער באַקומען אַ רוי
קלאָרע יעדועס. פון די סובסטאַנציעס האָט מען טעלעפּאָנירט, אַן
זיי זינען אפ דער זאכ און איז אַ נויט וועט מען געבן צו וויסן.
פונעם „עלעקטראָמאָנטאָזש“ האָט מען געמאָלדן, אַז אַ בריגאדע
איז גרייט צום אַרויספאַרן, און פאַר 10—15 מינוט קאָן מען צו-
נויפזאַמלען אַ צווייטע בריגאדע; די פּינערלעשער האָבן פאַרויכערט,
אַז זיי זינען שטענדיק אפ דער וואכ. פונעם גאראזש האָט מען גע-
שטפערט: „יעסט“, צוויי מאַשינעס צו באלענקאָס הויז און איינע
צום „עלעקטראָמאָנטאָזש“.

אַז ראָזענבערג האָט געראַרפּט אַרויסגיין פונ דער דירעקציע,
האָט ער שוין אַליין ניט געקאָנט עפענען די טיר. אזוי גרויס איז
געווען די „שאַרגע“ איך דרויסן. דער וואכטיגאַר האָט אים גע-
האַלפּן אַרויסרייסן זיך איך גאס. בא די באלענקאָס האָט געברענגט
דער לאָמפּ, און אלע זינען געזעסן שטיל, איינהערנדיק זיך אינעם
געווייל פונ דער „שאַרגע“. ס'איז געוואָרן שטאַרק פינצטער. ראָר
זענבערג האָט זיך אָוועקגעזעצט באַ באלענקאָן איך שלאָפּ-צימער,
וון ס'איז געשטאנען דער טעלעפּאָן. פּלוצעם איז די שפּן אויסגע-
לאָשן געוואָרן, און ס'האָט אָנגעהויבן קלינגען דער טעלעפּאָן. פון
אַ סובסטאַנציע האָט מען געמאָלדן:

— אפן פינפטן פידער — ערד!

אונ טייקעפ פונ דער אנדערער:

— אפן נפנטן פידער — ערד!

דאָס האָט באַטויט: אַן אוואַריע אַפּ דער הויכ־וואַלטיקער ליניע.
די דראַטן האָבן זיך ערגעץ אָנגערירט אין דער ערד.

באַלד זינגען עטלעכע מענטשן געשטאַנען גרייט צום אָפּפּאַרן.
יאָזעפּאָוויטש האָט געזאָגט:

— נעמט מיני „ווייליס“. ער גייט דורך אין אלע וועטערן אפּ

אלע וועגן. די איבעריקע מאַשינעס וועלן אים נאָכגיין.

שוין באַמ זעצן זיך אין מאַשינן האָט ראָזענבערג פּלוצעם זיך
אומגעקערט, און אונטערן שלאַקסרענג איז ער צוריק געגאַנגען אין פּאַר-
דערצימער. גלייך אַנטקעגן אים איז אַ רעגנמאַטל איז געגאַנגען
דער באַרימטער ערד־גרעבער. ראָזענבערג האָט נאָר אויסגעשרייען:

— הוּשאַלמאַנאַמבעטאָוו!

דאָס האָט באַטויט זייער אַ סאַך. דאָס האָט געהייסן: „די־שאַל-
מאַנאַמבעטאָוו, איך האָב זיך נישט געקאָנט באַשליסן אוועקפּאַרן אָן דיר.

איך ווײס זייער גוט, דו ביסט אַן ערד־גרעבער פונ גאָר אַן אנדער
פּאַך, באַ מיר איז אָבער די לאַגע אַן אויסערסט שווערע: ווי גראַבט
מען אַרײַן די „אַנשפּאַרן“ אין אַזאַ צעווייקטער ערד?“

הוּשאַלמאַנאַמבעטאָוו האָט גלייך פאַרשטאַנען און געענטפּערט:

— יאַסיף אַבראַמאָוויטש!

זיי האָבן זיך געלאָזט פּאַרן. די „שאַרגע“ האָט זיך אַנגע-
שטילט. אַן איינטאָניקער געדיכטער גוסרענג האָט געקלאַפט אין

טענט און געשפּריצט פונ דער זײַט אפּ די פּאַרנדיקע. קורצע בליצן
האָבן באַלויכטן דעם „ווייליס“, און די צוויי מאַשינעס זינגען מיט

גרויס שוועריקייט נאָכגעפּאַרן פונ הינטן. באַמ אַריבערפּאַרן די
באַנליניע זינגען די מאַשינעס שטיין געבליבן, און עמעצער האָט

זיך אַרײַנגעזעצט אין „ווייליס“. ראָזענבערג האָט דערפּילט אַן ענג-
שאַפט לעבן זיך, און אַ נאָענט קאָל, וואָס האָט געשמעקט מיט רענג

און מיט רויג־בראַנפּן, האָט אים געזאָגט:

— איך האָב געבראַכט די בריגאַדע פונ עלעקטראָמאַגנאַטאָזש.

דאָס איז געווען אַניסימאָוו — דער פאַרטאָרג פונעם ענערדאָ-
צעב. צען שטיינער מיטאַמאָל זינגען אַראָפּגעפּאַלן פונ ראָזענבערגס

האַרץ. ביז אַהער איז ער געזעסן אין איינע זאָרג: וואַזוי וועט זיי

די בריגאדע געפינשט אין דער פינצטער? איצט איז שוין אלץ גע-
ווענ'רעכט. ער איז געזעסן אין דער פינצטער, ענג פארפרעסט
צווישן פרענט און מיטארבעטער — ער איז געפאָרן מיט זינע
נאָענטע ליקווידירט און אוואַריע, און קענען אזא געשלאָסענעם קאָד
לעקטיוון ווילן האָט זיך גאַרנישט ניט געקאָנט קעגנשטעלן. אימ
איז געוואָרן וואַרעם און געמיטלעכ. דער רעגן האָט געפויקט אין
טענט, ביזן אָרט פון דער אוואַריע איז נאָך גאנץ ווייט, און ניט
וויילנדיק האָט ראָזענבערג ווידער גענומען טראכטן וועגן דעם
געזעץ אפן בעכער...

„רוימ, שפּאַניע, דניטשלאַנד... — האָט זיך באַ אימ געפלאָגן-
טערט אין מידן קאַפּ. — שאַרפע וויסוכימ, פּאַגראַמען, אַליאָס-
דאמ... „די יורדנפּראַגע“ האָט מען דאָס שפּעטער גערופּן — אַ שרעק-
לעכער לאַבירינט, וווּ ס'האַבן געלויערט אין יעדן ווינקל פינצטערע
געשפּענסטער. דעמלט האָט זיך געדאַכט: ס'וועט דורכדרינגען אַמאָל
אהער אַ ליכטיקער שטראַל, ס'וועט קומען ווען אהער די זונען?“

— עס טאָגט, — האָט זיך פּלוצעם דערהערט אַניסימאָוס קאָל.
ער האָט אַרויסגעשטעקט דעם קאַפּ פון אונטערן טענט, אין אלע
האַבן אימ באַלד נאָכגעטאָן. דאָס געוויטער איז שנעל געגאַנגען צום
סאָפּ. דער הימל איז געוואָרן קלערער — ס'האַט געטאָגט אינמיטן
באַטאָן. איבערן גרינעם הימל זינען נאָך געשווימען שוואַרצע,
צערויסענע, זייער נידעריקע כמאַרעס. אז אזא כמאַרע האָט זיך אָפּ-
געריסן, האָט זיך געדאַכט, אז אָט פאַלט זי גלויב אין מאַשין אַריין.
אז ס'איז צוגעפּאָרן צום שיידי-וועג, איז שוין געשטאַנען אַפּ
מנורעוו אַ גרינע מעשענע זון, און מע האָט קלאָר געזען די קאַנטורן
פון דער הויכוואַלטיקער ליניע.

די מענטשן האָבן זיך צעטיילט אפּ גרופּעס און האָבן זיך
צעלאָזט לענגויס דער ליניע, זוכן דאָס אָרט פון דער אוואַריע.
זיי האָבן עס באַלד געפונען: איינער פון די אָנשפּאַרן איז גע-
שטאַנען קוימ אָנגעבויגן, שטאַרק אָנגעצויגן די דראַטן, דער צוויי-
טער נאָך אימ איז געווען אָנגעבויגן אונטער אַ ווינקל פון 80 גראַד,
דער פּערטער איז געלעגן אפּ דר'ערד. ער איז געווען אָפּגעברענט,
די איזאָליאַטאָרס צעשמאַלצן.

דרין טעג און דרין נעכט האָבן די מענטשן געדאַרבעט באַם רע-
מאַנטירן די הויכוואַלטיקע ליניע...

אינ איינעם א פארנאכט איז ראָזענבערג אריינגעגאנגען איז דער האַלב־אויסגעבויטער געבנדע, ווו ער האָט צווישן די דריי ווענט איינגעקאָרנט אן עס־ציימער פאַר די ארבעטער. ער איז געווען ירעקלעך מיד, באוואקסן און אויסגעשמירט איז ליימ, ער האָט זיך אנידערגעוועצט אפן דיל און זיך אָנגעשפארט אָן דער וואנט. איז געראנק איז בא אימ דורכגעלאָפן דאָס געשענע פאר די לעצטע דריי טעג. ער האָט געטראכט: איסימאָוו, דושאלמאָמבעטאָוו, יאָזעפּאָוויטש... איינ פעסט־צעמענטירטע סאָוועטישע מישפּאָכע — גראניט געמישט פון פארשיידענע שטאַפּן. אָט לייגט מיין קאָפּ אפּ א שטיקל גראניט צוגיפגעשמאַלצן איז די גרויסע פינערן פון דער אורוועלט — פרוו צעשמעטער עס.

בא דער טיר האָט זיך דערהערט א באוועגונג. פון דער בוינג איז געקומען קאהאן — דער בארימטער מאָנטאזשניק. מע האָט אים אהער ארויסגערופן אפּ קאָנסולטאציע. קאהאן האָט געבראכט מיט זיך אן עמער.

— א גרום! — האָט ער אויסגעשריגן נאָך בא דער טיר, צו לייגנדיק די האנט צום שליים, — געקומען איז אַזער רעיוס. און אָט דאָס האָבן אַזיך געשיקט די ווייבער.

איז עמער איז געווען געבעקס — פון אויבן איז ער געווען צו געדעקט מיט א טעלער. ראָזענבערג האָט אראָפּגענומען דעם טעלער און האָט א קוק געטאָן אפּ אים. א ברייטער געפלאסטערטער הויף האָט אים א בליאסק געטאָן איז די אויגן. אפּן הויף איז געשטאנען א האָן א גיבער אינעם רומפולג בלענד פון זיינע רויט־גרינג־אָלדענע פער־דערג. זינג קרעפטיקע ברוסט איז געווען אָנגעשמרענגט און זינג גאנץ צער קערפער אויסגעבוינג, ווי א מעכטיקער האָרן, וואָס איז גרייט געווען אויסשרענען א כסודע אפּ דער גאנצער וועלט: ניצאָכנ! ניצאָכנ!

און אייניכט, אז די ארבעטער זיינען געקומען עסן און מע האָט צעגאָסן די מאשקע אייך בעכער און קענדלעך, האָט ראָזענבערג אפּ־געוויבן דעם אלטן אמסטערדאמער בעכער און האָט געזאָגט:

— כאוויירימ! אייך בין אייך שולדיק געבליבן א טאָסט. פאר אומדער ניצאָכנ איבערן פאשיומ!

דאָס אלטע גאָלד האָט א שטראל געטאָן פון הינטער די שפיץ צעבדיקע טורעם אפּן בעכער, און עמלעכע צענדליק קויסעס האָבן א קלונג געטאָן אינעם באגילדעטן זילבער.

דער הונדערטסטער מערידיאן

„פאר מוסיען זיין רויק, — האָט שנעל געשריבן קראָנבערג, — איר געזונט ווערט אלץ בעסער און בעסער, און ביכלאל איז איר צו קילונג א נארישע מיסע. אינ אלץ איז שולדיק די ננייאָר-נאכט. די ננייאָר-נאכט, א פארלאָרענער שוכ און — דער הונדערטסטער מערידיאן, אויב דו ווילסט וויסן. נאָר דאָס אלץ וועל איך דיר באַשרייבן שפעטער. אצינד זאָג מיר, טייערער, ווען קלעבסטו זיך אהיים? כ'האָב מוירע, אז ביז דו וועסט קומען, וועסטו שוין זיין לע-מאל א באַכע, כ'האָב שיר ניט געזאָגט א זידע'...“

ס'איז געווען שפעט. דער זייגער האָט באוויזן האַלב צוויי, אינ פירפֿינף שאַ ארום האָט קראָנבערג געדארפט שוין אופשטיין צו דער ארבעט. א זיסע מידקייט האָט געצויגן אים אנדערלייגן זיך באַקוועמער אפ דער קאנאפע און אנשלאָפן ווערן, נאָר ער האָט זיך ניט דערלויבט עס טאָן, ער האָט געמוזט ענדיקן דעם בריוו צו דער מאַמע, וואוּווי סע זאָל דאָרט ניט זיין.

קראָנבערגס מוטער איז געווען דער שטאַט-ארכיטעקטאָר אפ דער בויונג פון גאָוואָקאמענסקער מעטאָלורגישן קאָמבינאט, וווּ איר זון האָט געארבעט אלס אינזשעניער פון א בויהאָזער. אצינד איז זי געווען אינ א קאָמאנדירונג אינ דער גרויסער דאָרעמ-אוראלער גע-גנט-שטאַט און האָט אלץ ניט געוויסט, ווען וועט זי קאָנען קומען צוריק. זי האָט אוועקגעפירט אהינ אפ א קאָנקורס א פראַיעקט פון אן אינדווידועלן ווויניהויז און האָט אלץ ניט געקאָנט זיך צוריק קערן. אפן אָרט האָט זיך ארויסגעוויזן, אז א סאך פאָדערוגענע זעענ אויס נאָר אנדערש, ווי אפ דער בויונג האָט מען זיך עס פאָרגע-שטעלט. אייניקע טיילן האָט מען געמוזט איבערפראַיעקטירן, אייניקע איבערצייכענען, מאכן גלע אופשריפטן, און דאָס אלץ האָט געפאָדערט צייט און צייט, און דאָ איז דער היים האָבן די געשעפטן

ניט געווארט: איר פארטרעטער, נאָך א גאָר יונגער ארכיטעקטאָר, האָט געפלאַנטערט די איניאַנימ, געפירט זיך ניט טאַקטיש אונג גע- בראכט שאַדנ. מוסייע, איר יונגע שנור, האָט געדארפט אינגיכנ גע- בויִרנ, איר יונגיטשקע טאַכטער האָט זיך געמאַטערט מיט דער הויז- ווירטשאפט — מיט איינ וואָרט, אלץ האָט געפאָדערט, זי זאָל וואָס גיכער קומענ אהיימ.

קראַנבערג האָט זיך פאָרגעשטעלט אפ א מינוט זינ מאמע, ווי זי גייט איבער די גאַסן פונ דער גרויסער שטאָט, א הויכע, א ברייט- ביינערדיקע איג א ווייסן פויערשן פעלץ, איג גרויסע פוישטנ, מיט א פוטערנעם מאלאַכני אפן קאַפּ. דער פראָסט איז גרויס, ארום דער זונ שטייט א מוטערפערלנער קרניז, וואָס שמעלצט זיך בא די זיטנ פונ דער זונ אונ בילדעט אויס צוויי פאלשע זונענ. צוליב ווארעם- קייט האָט די מאמע אַנטגעצויגן דעם פעלץ מיט א ברייטן רימענעט פאַס אונ דעם פאָרטפעל האָט זי איבערגעלאָזט איג דער היימ, נאָר די גרויסע כעזשכנ-ווירע אינעם טונקעלן שידל האָט זי גענומען מיט זיך אונ ארזינגערוקט זי איג גארטל. איר גרויס פאַנעם איז רויט- צעפלאַקערט פונ דער קעלט, אונ יעדער קנייטשעלע אפ דעם איז ווי אונטערנעפירט מיט א בלויען בלויער. ביים זי גייט אזוי איבער דער טאַם, עטוואָס געבויגן פונ דעם פראָסט, מיטן טונקעלן שידל אינעם גארטל, די הענט ארזינגערוקט איג די ארבל, זעט זי אויס ווי אן אמאָליקער האַלצהעקער, וואָס איז געקומען איג דער גרויסער שטאָט אפ פארדינסטנ. אונ טאַקע, „זי האקט האַלץ“ — האַרעוועט גאַנצע טעג, אונ אז זי קומט איג אָונט איג איר שיינ-אויסגעשטאַטן קילב- לעכנ נאָמער פונעם בעסטן האַטעל, מוז זי זיצן א שטיקל צייט אומ- באַוועגלעכ, ביז די מידקייט אונ קעלט וועלן ארויס פונ איר, אונ סע וועט זיך באַוויזן אן אפעיטיט צום עסן עפעס.

קראַנבערגס מאמע איז צו פרי געבליבן אן אלמאַנע — זי איז א „ווילער יאט“, א „זעלמענער באַכער“, ווי סע זאָגן זינע כאוויי- דימ. פונ קליינעהייט איז ער געוויגט זינן איר שטענדיקער כאווער איג אלע אירע אונטערנעמונגען, העלפן איר איג אלץ, לייענען מיט איר צוזאַמען די זעלבע ביכלעך אונ העלפן איר דערצויען דאָס קליינע שוועסטערל זינס. ער פילט שטענדיק אָפּשני פאר איר גרויסער ענערגיע אונ ארבעטספעיקייט אונ איינציטיק — גרויסע צארטקייט צו איר, דעריבער רופט ער זי מיט א סאַך ליבע, צארטע ווערטער,

נאך שטענדיק איז מענערשן מינו: „טייערער“, „ליבינקער“, „געליב-
קער“ — וויפל זי האָט פּרעכטיקע געלע האָר — און אפּילע „ברא-
טוכא“. מאָדנע איז פּאַרשטעלן זי זיב, אזא יונגע, איז דער ראָל פּונ
א באַבע, און קראַנבערג רופט זי בעסער „זיידע“, און אלע לאַבן
דערביי.

„וועג אונדזער נייַיאָר-באגעגעניש, — שרייבט קראַנבערג
וויטער, — איז א ביזאָיענע צו דערצוילן, נאָך דיר איינער קאָן איך
עס פארטרויען, לייט ווייסן נאָך ביז איינער גיט דעם עמעס, און מיר
קלייבן זיב גיט דערצוילן זיי די מיטע, פונדעסטוועגן איז זי גאנץ
אינטערעסאנט, און איך וועל זי דיר באלד באשרייבן, נאָך ליינען
מיט קאָפּ!“

געקומען בין איך דעם 31-טן אהיים האלב אכט אויגער, א
באוואקסענער, א דערפֿווירענער, מיט א רויטער נאָז, מיט א פאר-
בלאָזן פּאַנעם, ווי אלע מיר אפּ דער בוינג. אַ די לעצטע טעג פּונ
דער פּראָדויר-פּראָגראַם, גיט גרינג קומען זיי אָן! ווען וועט עס
זיין, אז א באצירק-אינזשעניער זאָל באגעגענען דאָס נענע יאָר גיט
א פארדולטער, גיט מיט א רויטער נאָז, גיט מיט באקט, צעשניטן
פונעם אנליקט גאָלד זיב? ווען וועט עס זיין, ער זאָל גיט פארשי-
קערט ווערן פונעם ערשטן גלעזל מאשקע און אפּילע אָן א גלעזל
מאשקע, נאָך פּונדעם ווארעמקייט און רול! ערשט נאָכן דריטן-פּערטן
גלעזל ווערן מיר אופגעמונטערט און פריילעכ, און דעמלט קאָנען
מיר היליען ביזן ווייסן טאָג ארײַן, אָבער טבילעם גלויבט זיב נאָך
זיצן, זיצן, זיצן אָן קיינ שום באוועגונג, שמועסן פריינטלעך
מיט באווייזן, חידוּן שטיף און טרינקען זיסע טיי ווי
מילכ...

מיט אייג וואָרט, איך בין געקומען אהיים האלב אכט אויגער.
אינטיגן זינען געקומען אירע מיט לעאָניד און די פּיאָדאָראָוו.
מיר האָבן זיב אלע געקליבן צו די אָסטראָווסקיס. אפּן פענצטער זיי-
גען שוין געשטאנען עטלעכע פלעשלעך „וויסער מאַסקווער“ און
„רויטער“ אוראלער, היגע פּראָדוקציע, פארפראוועט, פארשטייט זיב,
מיט דער אומפארמינדלעכער טשערעמוכע. מיר האָבן געדארפט זיי
מיטנעמען מיט זיב. דערווייף האָבן מיר פונעם צימער געמאכט א
פאריקמאכער. מיר האָבן אלע גענומען זיב דאזיג, און די וויי-
בער — זיב קרויזן, איינגטלעך, נאָך אירע און פּיאָדאָראָוו ווייב —

מוסיען האָט מען צוגעשיקט פון מאַסקווע מעטאלענע פּאַפּיליאַטקעס
„ביגורדי“, און זי גייט אינ זיי ארום מעסלעסנווייז.

ערשט מיר הערן — סע רעדט די ראדנאָ. וואָס זשע רעדט מען
אינ ראדנאָ? מע באגריסט, ווייזט זיב ארויס, די באפעלקערונג לויט
די צייטגאטלעג — יעדע שאָ א ניעמ צייטגארטל — מיטן גליק
לעבן נייגאנגעקומענע יאָר. פלוצעם הערן מיר: „א גרום אינ, אינ-
וויינער פונעם הונדערטסטן מערידואנ! א גרום צום ניעמ יאָר! פאָ-
ליארניקעס אפ די ווייטע אינדזלעג, יענער אינ דער טינגע, גאָלד-
גרעבער אפ דער לעגע, אינוויינער פון דער בליענדיקער זיכאָט באָ-
דניבאָ! נעמט אָ א גרום פון אונדזער לאַנד און פון אונדזער רעג-
רונג!“

איב זע, אלע האָבן זיב פארטראכט... אב, סיביר, סיביר! סיביר
און מילכאָמע! אויב דען הארצ קלאפט, געלינקער? איב זע, פיאָראָ-
ראָו עפנט א פלעשל... און מיר האָבן אויסגעטרונקען פארן הונ-
דערטסטן מערידואנ און פאר די יענער פון דער טינגע און פאר דער
וויילער גאָלדרייכער שטאָט באָדניבאָ... די צייט גייט דערווייל. מיר
גאָל זיב, און דניבן זיב, און וואשן זיב, א שאָ גייט אוועק, און מיר
הערן: „א גרום אינ, אינוויינער פון מינרעוויסיביר! שאכטיאָרן
פון קוזבאָ, ארבעטער פון מעטאלורגישע זאוואָדנ, באפעלקערונג פון
אלטן און פון דער וואלדיקער בארג-שאַריע...“ נו, טיערינקער, דאָ
האָבן זיב אונדז געשטעלט טרערן אינ די אויגן, ווי מינאסטאמ בא
דיר אצינד, ביים דו ליינעסט די דאָזיקע שורעס, צי עפּשער האָסטו
אליין געהערט די דאָזיקע ווערטער און העמלט האָט זיב פארצאפלט
בא דיר יעדער איינווער... אב, דאָס ערשטע מילכאָמע-יאָר אינ מיר
רעוויסיביר! די בוינג פונעם מיליטערישן זאוואָד, און מיר, צוויי
עוואקורטע ספעצאליסטן — דו באמ פראַיעקטירן און איבערפראַ-
יעקטירן און צופאסן צו די מילכאָמע-באדינונגען פארשיידענע גע-
בידעס, און איב, א יונגער צוצעק, ערשט פונעם אינסטיטוט בא אז
שווערער אומגעוויינלעכער פראקטיק! אָ, דער צוועלפטער צעב מיט
זינגע בעטאָניזלע! וויפל איב וועל לעבן, וועל איב זיי ניט פאר-
געסן... קיינמאָל האָט מען ניט געקאָנט וויסן, ווי מע האלט מיט זיי
אינ די דאָרטיקע שרעקלעכע פרעסט: אָט, דאכט זיב, ווארעמען זיי
זיב, און דער בעטאָנ וועט באלד אָנהייבן גליווערן, און אָט ווערן
זיי פארפראָרן, און פון אלץ ווערט אשפע... מיר פלעגן ווארעמען

זיי מיט עלעקטערע, און מיר זינען געווען גרויס ווארעמען זיי מיט אונדזערע אייגענע קליידער, ווי מע פלעגט דערציילען וועגן אנדערע בויגנען, און דאך וויפל מאָל פלעגן מיר דורכפאלן, און וויפל מאָל פלעגן מיר פונדעסטוועגן זיגן, וואָס ווייטער אלץ אָפטער זיגן...

נו, דאָ האָבן מיר אויסגעטרונקען, טייערער! ווער — פונעם ווייסן, און ווער — פונעם רויטן, נאָר ניט מער ווי צו איין גלעזעלע, מער האָבן די ווייבער ניט דערלויבט. מיר האָבן אויסגעטרונקען מיטאמאָל אי פאר מנירעוויסיביר, אי פאר קוזבאס, אי פאר אלטן, אי פאר דער ווייטער בארגשאַרע. געדענקסטו, טייערער, דעם בייזן טיכ טאָם, העם בנטניכ פונ דער גרויסער אָב? געדענקסטו די הארבסטגעוויסערן אפ דעם דאָזיקן טיכ, ביים ער פלעגט בושע-זוען לעבן דער בויגן, און איינמאָל האָבן מיר פלוצעם דערזען, ווי ער טראָגט מיט זיכ אָן א שיר קלעצער, ברעטער, האָלץ און א לע-כעריסע באַרושע עפעס — און מיר האָבן סאמע דעמלט געדארפט זיכ אריבערשיפן איבערן טיכ — דאָס אלץ האָט אראָפגעוואשן דער טאָם פונ דער ווייטער שאַרע, פונ דאָרט, ווו ס'הייבן זיכ אָן די ביידע שטרעמונגען זינען... מיט איין וואָרט מיר האָבן אויסגעטרונ-קען אזויגער אכט מאָסקווער, אזויגער צען היגע אוראלער צינט.

אינ א שאַ ארום האָט מען געדארפט באגריסן אָמסקער געגנט, מיט וועלכער ס'איז בא אונדז אויכ פארבונדן ניט ווייניק זיכרוי-נעס — א סאכ אונדזערע קאדערען זינען דאָך פונ דאָרט, און פיאַ-דאָראָוו — דער ערשטער. נאָר די ווייבער האָבן געמאכט א גוואלד, אז מיר זאָלן שוין גיין, וואָרעם אניט וועלן מיר שוין פארשפאָרן באגעגענען דאָס גניע יאָר און וועלן אנשלאָפן ווערן פאר אלע-מען... און מיר האָבן זיכ געלאָזט גיין אין די „נייע קאָטעדזשן“, ווו סע וווינט אָסטראָווסקי... איכ ווייס ניט, טייערער, וואָס האָסטו געטראכט, ביים דו האָסט פראַיעקטירט דעם דאָזיקן קווארטאל, וואָס איז אזוי אָפגעריסן פונעם שטעטל... זאָלסט כאָטש געווען אימ מיט גוטע וועגן באוואָרענען... לעכער, גריבער און שניי-בערג, און די ברייטע טראַנשייע, וואָס דו האָסט זי צוגעדעקט מיט א בריקל קלוי-מערשט, און אצינד איז דאָס בריקל באדעקט דורכויס מיט אפן, און די פארענטשע הוידעט זיכ... דערנאָכ די באַנליניע מיטן הויכ אָנ-שיט אפ איר. מיר האָבן געקלעטערט אפ איר, האלטנדיק זיכ אלע פאר די הענט, ווי אלפניגער. קוימ איבערגעקראַכן, דעהער איכ

פלוצעמ א נוואלד: מוסיע האָט פארלאָרן א שוכ — א שווארצע זאמט
 שענע טופליע (געדענקסט מינאסטאמ אירע יאָמטעוודיקע שיכ) —
 פארלאָרן ניט פינעם פוס, פארשטייט זיכ, ביסט אצינד א גרויס-
 שטעטיקע מאדאם און קערסט געוויס ניט געדענקענ, אז בא אונדז
 גייען די פרויען אפ באלן אין וואַליקעס, און די שיכ טראָגן זיי
 אין די הענט, פארוויקלט אין א גאזעט. מוסיע האָט פונ די הענט
 פארלאָרן א שוכ, און מיר האָבן געהאט צו זינגען און צו זאָגן...
 צוערשט האָבן מיר געזוכט לעבן זיכ, דערנאָכ האָבן מיר דערוען —
 ס'איז א פוסטע מיסע — מע מוז קריכן איבער דער ליניע... בין
 מיר האָבן געפונען דעם שוכ, האָט מוסיע זיכ צוגעקילט... מער
 איז ניט קערט צו רידן, אבי זי איז אצינד געזונט. נאָר דערצייל
 אונדז, ליבנקער — וואזוי האָסטו באגעגנט דאָס נייע יאָר?!"

קראַנבערג הערט אופ שרייבן און פארטראכט זיכ וועגן דער
 מאמע, וואזוי האָט זי געקאָנט באגעגענען דאָס נייע יאָר. דאָס איז
 אימ ניט שווער פאָרצושטעלן זיכ, ווייל די מאמע מיט איר ענער-
 גישער נאטור, האָט אימ שוין ניט מאָל באשריבן איר זינג דאָרט
 אין געגנט-צענטער אפילע גענוי — איר שכייע פונ האָטעל-צימער,
 די לערערן. און ער זעט פאר זיכ קלאָר, ווי די מאמע זיצט בא דער
 ארבעט דעם 31-טן אין איינעם פון די אנשטאלטן אין דער געגנט-
 שטאָט. דער פראָסט איז גרויס. די זונ שטייט צווישן צוויי רעגן-
 בויגנס, אויסגעבויגענע ווי צוויי שוואכ-באפארבעטע קלאמערן. די
 מאמע איילט זיכ: זי כעזשכנט, זי צייכנט, זי מאָלט. איר נלוסט
 זיכ פארענדיקן בין זונ-פארגאנג, נאָר די זונ נידערט אלץ טיפער
 און טיפער. זי שטייט, א פייערדיקער קיילעכ, באם סאמע האָריוואָנט,
 און וואָס רויטער זי ווערט, אלץ געדיכטער גיסן זיכ אָן די צוויי
 קלאמערן מיט טיפע רעגנבויגן-פארבן: רויט, און געל, און גרינ,
 און בלוי, און פּאַלעט-קאָליר... סאָפקאָלסאָפ גייט די מאמע ארויס,
 די ווירע אריינגעדוקט אין גארטל. זי גייט עטוואָס געבויגן אין איר
 ענג-פארצויגענעם פויערשן פעלצ, ווי א האָלצהעקער, וואס האט
 געטרען אָפגעארבעט זינג וואָג. די זונ איז פאראנגען, און איבערן
 הימל ציט זיכ א שמאָלע שארפע בלוט-רויטע שווערד — דער לעצ-
 טער אָפשישן פון דער זונ. די מוטער איילט זיכ... אין האָטעל איז
 יאָמטעוודיק, ליכטיק, און סע שמעקט מיט סאָסנע, אפ דער ערד
 וואלגען זיכ גרינע נאָרלען — אפאָנעם, אז מע פוצט ערגעץ א

יאָלעט. די מאמע גייט ארױנג איך איך שױן אויסגעשטאמט גרויסן
 קיבלעכען צימער און בלעבט זיצן אפ א בענקל. די מידקייט און
 די קעלט גייען ארויס פון איר, ביז סע קומט דער אפעטיט און מיט
 אים פארשיידענע היימישע געדאנקען. זי עסט דערנאָך אליין ווע-
 טשערע און טראכט, ווו זאָל זי באגעגענען דאָס ניריאָר. מע האָט זי
 אנגעלאדן אין פארבאנד פון די ארכיטעקטאָרס און אין קלוב פון
 די בויער, ווו זי האָט ווייניקער באקאנטע, נאָר סע שטעלט זי אָפּ
 דער טואלעט: זי איז געווינט טראָגט אונטערן קלייד ווארעמע מע-
 נערשע הויז, וואסנע ספעציפֿלודערן, אומפאחטערלעכע פאר יעדן
 בויער, נאָר וואָס פאר אן אויסזען האָט אפ זיי א דינ וויבערש
 קלייד! און אויסטאָגן זיי איז געפערלעכ איז אזא פראָסט — זי איז
 שוין צופיל געווינט צו זיי, און דאָס קלייד גופע! די בופן זינגען
 הויב ביז די אויערן — אזעלכע גייט מען שוין גיט הינט, פון אָנהויב
 מילכבאָמע האָט זי זיב גיט גענייט נאָך קיין רעכט קלייד, איז אזא
 טואלעט, ווי אירער, קאָגן מען גיט גיין אפ אָונט, נאָר ווהיג זשע
 גייט מען פונדעסטוועגן?

פֿלוצעם דערהערט זיב א קלאפ אין טיר, ס'קומט ארױנג א באקאנ-
 טע פרוי פונעם שביינעסדיקן נומער — א לערערקע פונעם ראיאָן,
 וואָס זיצט דאָ אפ א קאָנפערענץ פון קלאסנאָפירער, די מאמע
 האָט זיב באפרינדערט מיט איר דאָ אין האָטעל, זי איז אויב א הויכע,
 א ברייט־ביינע־דיקע, איז א פויערשן וויסן פעלצ, זי טראָגט קינלעכ-
 דיקע ברילן אין דיקע שווארצע רעמעלעכ, זי האלט אין דער האנט
 צוויי טעאטער־בילעטן און לייגט פאָר איינעם דער מאמע.

די מאמע לעבט אופ, אָט דאָס איז דאָס סאמע געוונטשענע פאר
 זיי ביידן, צווישן פרעמדע מענטשן איז נישקאָשע גיין ערגער אָנ-
 געטאָגן, און די פרעמדע זינגען דאָך אויב גיט אינגאנצן פרעמד, און
 סע דארפ זינג זייער וויל באגעגענען מיט זיי צוזאמען דאָס נייע יאָר,
 הינט די פאָרשטעלונג גופע! און ביידע קוקן צופרידן איינע אפ דער
 אנדערער.

זיי גייען ארויס אפ די פראָסטיקע גאסן, איז טראמוווי שלע-
 פערט זיי פון דער ווארעמער ענגשאפט, נאָר דער טעאטער איז
 נאָענט, און זיי זיצן אינגיכט אין די מיטקסטע רייע אין זייערע
 הויכע בופן און ענגע קליידער (די הויזן האָבן זיי גיט אראָפגענו-
 מען) און האלטן איך איינע אויסרעכענען, וויפל זינגען זיי שוין גיט

געווען איז אן עמעסן טעאטער. זיי איז זייער פריילעך. נאָך די
לאנגע כאדאָשימ און יאָרן איז די פארוואָרפענע יושווימ זעט זיי
אלץ אויס גיט און פריש און ווונדערשיין: די געבנדרע, דער אוילעם,
די ארטיסטן... זיי נעמען אופ די פאָרשטעלונג, ״ווי דער ערשטער
שנדרער אפ דער וועלט״ — זאָגט די מאמע. איז די אנטראקטן היטן
זיי זיב לאנג ארומגיין, מע זאָל ניט זען די הויז. און זעצט זיב אוועק
באמ טישל און בעטן זיב דערלאנגען זיסע זאכע. עפעס א שלאס
מיט לאנגע וואַנצעס, אפאָנעם אן אייזנבאנער, טשעפעט זיב צו צו
זיי, זעצט זיב אוועק באמ זעלבן טישל און האקט א באַכמע נאָך א
באָכמע — אפאָנעם א פיק געטאָן שוין גאנץ געשמאק צום נעמע
יאָר... די צוויי פרויען ווערט אלץ פריילעכער און פריילעכער. איז
צווייטן אקט, ווו סע קומט צו א טראגישער סיטואציע, לאָזן זיי א
טרער, ווייל זיי פילן אלץ טיפ און לעבעדיק. נאָך אינגליבן לאָזט
זיב אויס די סיטואציע אפ א גליקלעכסטן אויפן, און זיי לעבן ווי-
דער אופ. נאָך אייב זאכ קימערט זיי. עפעס נייט די האנדלונג זייער
שנעל. שוין זשע פארמאָגט די פיעסע נאָך דרין אקט? וואָס זשע
וועט זען מיט דער באגעגעניש פונעם ניי-יאָר? ס'איז דאָך ניט מער
ווי צען אזויגער — וועט מען ענדיקן פאר צוועלפ? ווהינ זשע
וועט זיב אהינטאָן דער אוילעם, ווו וועט מען באגעגענען דאָס
נייע יאָר?

בייסן צווייטן אנטראקט פארגייען זיי טיפ איז קאָרידאָר, קעדי
איבערלייענען די אפישע — עפישער איז דאָרט אָנגעשריבן, אז נאָכט
ספעקטאקל וועט זיין א ״פארשיידנארטיקער דייווערטיסמענט״, נאָך
ניין — אפ דער אפישע איז גאָרנישט ניט אָנגעשריבן.

צום סאָפ פון דריטן אקט ווערט די שטימונג בא די פרויען
א סאכ ערגער, האנאמ איז דער פיעסע גייען די געשעפטן דאפקע
גוט. און ביים דער אוילעם באגריסט מיט אפלאָדיסמענטן דעם גליק
לעבן סאָפ פון דער פיעסע און די שיינע שפיל פון די ארטיסטן, גיבן
זיי נאָך א פאָר מאָל א פאטש מיט די רויטע פון פראָסט און ווינט
שאַרסטקע געוואָרענע הענט און בלעבן אומבאוועגלעך שטיינ, ניט
קוקנדיק איינע אפ דער צווייטער...

זיי גייען ארויס פונעם טעאטער האַלב צוועלפ און ווייסן ניט
ווהיב גיין וויטער. אפ די גאסן איז קאלט און ליידיק. זעלטנ-ווען
לויפט דורכ א מענטש אָדער סע רוישט דורכ א פריילעכע פארשפע-

טיקטע קאמפאניע. זיי אנטלן זיך אין די הויזער, וואָס שנינען איצט מיט רויטע, ראָזע און געלע אבאזשורן. דאָרט איז ליכטיק און וואַד-רעם, פריילעך און געמיטלעך, און אין גאס איז קאלט און איינזאמל, און ס'ע שנינען אין די סקווערן די קאלטע, פארשלאָפּענע, העל-בא-לויכטע: "יאָלקעס". א פראַסטיקער נעפל ציט זיך איבער זיי, ווי זילבערנ שפינוועבס, און זיי ווינגן זיך שטיל-שטייל און שלעפּערן אונטן אפ זייערע צווינגן די קלייניקע ליאלקעס און פּוביקע העזערעך. א קעלט שטעכט דורך די לזבער פון ביידע פרויען, נאָך פּלוצעם דער-הערן זיי א קאָל איבער זיך:

— א ניי גליקלעך יאָר אייך, אונטרוויינער פון אוראל! מעטאָר-לורנג, מעטאָל-ארבעטער, מאשינבויער! ארבעטעך פון זאוואָדנ און בוינגען פון נייע שטעט און דערפער! א ווינטש פאר נשער פרוכט-בארער ארבעט! א גרוס פונעם גאנצן לאַנד!

זיי קוקן איינע אפ דער אנדערער און פארשטייען: דאָס באַגרייסט זיי דורכן ראדנאָ די רעגירונג. זי האָט אין זינען אלע, וואָס געפינען זיך אצינד אפ אוראל: די, וואָס פארברענגען איצט אין א פריילעך-כער קאָמפאניע, און די, וואָס שטייען בא א נייטיקער ארבעט פון א צעך, און די, וואָס זינען אין גאס, און די, וואָס זינען אין דער היים, און פונעם ווארעמען פרינטלעכען קאָל דערפילן ביידע פרויען, ווי דינע פייערדיקע שפּיזלעך הייבן אָן שטראַלן פון זייערע אויגן. די ליפן און באקן הייבן בא זיי אָן שטעכנ, אין הארצן ווערט ענג, און א קיילעכדיקע טרער שטעלט זיך אָפּ אינעם גריבעלע פונעם אויג און שטייט, קינקלט זיך ניט אראָפּ, דערפאר טאקע שטראַלן אזוי די אויגן, און פול מיט געפיל פון פרייד און דאנקבארקייט, דער-לאַנגען זיי זיך ביידע די הענט און צעקושן זיך הארציק איינ-מיטן גאס.

— הוילען איז הוילען, — זאָגט דעמלט די מאמע, — נאָך צו פרי גיין אהיים. קומט, לאָמיר גיין צו די ארכיטעקטאָרס.
— ווי איז דאָס מעגלעך, — צווייפלט די לערערקע, — איז אזעלכע בופנ? און די הויזנ?

נאָך די מאמע וויל גאַרנישט ניט הערן:
— מירן פארקריכן איז א ווינקעלע, און קיינער וועט ניט זען. איבער דער גאס פליט דורך א פורמאן מיט א שליטעלע. דאָס לייזט די פראגע.

— איי, איזוואָזטשיק! — שרײַט די מאמע איבער דער ווינטער
אַנגעפרוירענער גאָס.

— יעסט, — ענטפערט פרוילעך דער פורמאן, — אַ גוט יאָר
אײַנכ, בירגערנס!

און זיי זעצן זיך ארײַן אין שלײטעלע און פלעגן פארבײַ די
שלאַפנדיקע, העל־באלויכטענע „יאָלקעס“, פארבײַ די הײזער מיט
דױטע, ראָזע אכאזשורן, און א פּרעכטיק געפיל פון ערעוו־פרייד
נעמט זיי ארום, א געפיל, וואָס איז נאָך טייערער, ווי די פרייד
אליין...

קראַנבערג קומט צו זיך. ער איז קימאט אנדרעמלעט געוואָרן אי-
בער דעם בריוו, און ער מוז דאָך אים ענדיקן. ניט מאָרגן, ניט איבער
מאָרגן וועט ער דערופ קיין צײַט ניט האָבן, און די מאמע וועט
ארוםגיין דאָרט אומרוק און וועט ניט קאָנען ארבעטן. ער באשליסט
ארויסגיין אין דרויסן זיך דערפרישן. ער גייט ארויס פאָרויכטיק
און שטיף, קערדיי ניט וועקן מוסיען. זי אַטעמט שטיף און רוזק. אין
עטלעכע טעג ארום וועט זי אים געבוירן א קינד.

אין דרויסן איז א סאך ווארעמער, ווי באטאָן, און סע דאכט
זיך, אז די ווארעמקײט גייט פונ דער לעוואָנע. זי שטייט אינמיטן
הימל א קלייניקע, א זילבערנע, א היימישע, אַן רענגבויונגס, אַן
פאלשע לעוואָנעס ארום זיך, זי איז ענלעך אפ דער מעדאל „פאר
געוואנטקײט“. און טאקע, ס'קומט איר א לױט פאר אזא העלער קי-
מאט באטאָגעדיקער שינ, בא אזא קליינעם פארנעם אירן, און פארן
געוואנטן פרידן אפן פראָסט. זי באשינגט טרײַ און איבערגעגעבן
דעם גאנצן שעטעך פונ דער בויונג, און מענטשן ארבעטן אומגע-
שטערט אין איר שינ, ווי באטאָן. די באנאכטיקע וואכטעס פילן
אויס מיט דערפאלג זייערע גאָרמעס, די בליצן פונ דער עלעקטראָ-
שווייסונג שאטן ניט צו די אויגן.

א מאשיניסט רוקט זיך ארויס פונעם לאַקאָמאָטיוו פונ דעם
ערשט אַנקומענדיקן צוג און באגריסט אלעמען. ער, דער מאשיניסט,
איז שוין לאנג ניט געווען אין דער היים, און אצינד דערקענט ער
אין דער הערלעכער שינ די ליבע און די טייערע פרענט זינגע און
טוט אויס מיט פרייד זינג הימל אפן פראָסט. אפן האַרזיאָנט שיט
מיט פונקען דער מעכאנישער זאוואָד, וואָס קראַנבערג האָט

איניינעם מיט אנדערע אויסגעבויט און וואָס אצינד מאַנטירט ער אימ
שוין. אינגיכט וועט דער זאוואָד אוועק אינ עקספּלאַטאציע, אינ-
גיכט וועט קראַנבערג ווערן א טאטע, אינגיכט — וואָס נאָכ? און
קראַנבערגס הארץ ווערט פול מיטן געפיל פון ערעוון פרייד, וואָס
איז נאָכ טייערער פון דער פרייד אליינ...

ער גייט אריין אין שטוב און ענדיקט דעם בריוו צו דער

מאמע:

„כ'האָב אָט ערשט געדערעמלט, און מיר האָט זיך געכאַלעמט, אז
דו האָסט באגעגנט גנדיאָר אין גאס. איך ווייס, אז ווו דו זאָלסט
ניט באגעגענען — אין גאס, אין קלוב, צי הי, צי אפג הונדערטסטן
מערירדאנ, וועסטו אומעטומ זיין א ווילער יאט, נאָר אויב סע וועט
דיר אויספאלן אמאָל א מינוט פון איינזאמקייט און אומעט — איך
לעבן טרעפט זיך אלץ, מיר זינען דערוויייל נאָכ ניט גאראנטירט —
ווייס איך אויב, אז שטענדיק וועט זיך דערהערן לעבן דיר א קאָל
פון פרענטשאפט און פון מוט, און פון דער לייך וועט ווערן א
פרייד. דו פארשטייט ניט אינגאנצן מינע ווערטער, ווילסט וויסן
גענויער זייער באטעט? איז קומ צו פאָרן וואָס גיכער, וועל איך דיר
דערציילן, אגעוון וועסטו ווערן א באַכע, כ'האָב שיר ניט געזאָגט —
א זיידע, וואָס גייט דיר דען אָפ?..”

און מיט א צעהעלטן שמייכלענדיקן פאָנעם גייט קראַנבערג

שלאָפן.

א מיסע מיט א פארנייט הארץ

1

ביים מע רעדט בא אונדז אפ דער ביונג וועג מורע קאהאנ, ניט מעג שטענדיק צו: "איך ווייסט, — א יענע... וואס האט כאסענע געהאט דורך דער ראדיק" ... און אלע ווייסט, וועגט וועמען מע רעדט און וועגט וואס מע רעדט זיב. ס'זינגט אבער שטענדיק פאראן מענטשן, וואס האבן ליב פארנעבן קלאצ-קאשעס, און אזעלכע פרעגן באלד (צומיינסט, אויב זיי זינגען פונ די ניראנעקומענע): "זאגט מיר, איך בעט אייך, וואס זשע האט צו טאן איך אט דער גאנצער מיסע אט יענער... דער הויכער... דער וואסערלייטלער... פונ די ביס-מאטליגער ארצ-גרובנס? איר ווייסט, וועגט וועמען איך רייד!..." און דעמלט ווערט א שטייטשווינגעניש, ווייל קיינער קאן אפ דער פראגע קיי ענטפער ניט געבן. און דאך פילן אלע, ואן די מיסע איז גאר ניט אזוי גלאט, און די פראגע איז טאקע א פראגע. מע וואלט אוואדע געוואלט דערגויג דעם עמעס, נאר אז מע זאגט ניט, מאכט מען זיך הארץ — און אן עק.

און מיר מעלדג אפיציעל, אז מיר קאמען דערצייילן די דאזיקע געשיכטע, און מיר האלטן עס אפילע פאר אונדזער כיוון — אדע-ראבע, זאל מען זען, וואס עס איז אזוינס אונדזער קאנט און ווער סע זינגען אונדזערע מענטשן, ניט מער, מיר האבן מורע א ביסל פארזענע די דערצייילונג, ווייל מע מוז זי אנהייבן פונ גאנץ ווייט. פונדעסטוועג וועלן מיר זי דערצייילן, און זאל מען אפ אונדז קיי פארייב ניט האבן, אויב זי וועט ערטערדייג זיין ניט אזוי גלאט — דאס וועט זיין טאקע מאכמעס אונדזער ווילן קירענ דעם אייסעק ווי ווייט ס'איז מעגלעכ. מיר ווארענען אויך, אז אנהייבן וועלן מיר ניט פונעם "וואסערלייטלער" און אפילע ניט פונ מורע קאהאנ, נאר

דאפסקע פונ מישע גרינבערג, וואָס שפּילט אין דער דאָזיקער געשיכטע
 א וויכטיקע ראָל. אזויארום הייבט מיר אָן, און מיר בעטן גוט גערענ-
 קענ דעם טונ, וואָס מיר האָבן אויסגענומען.
 מישע גרינבערג איז געווען א לייטענאנט פון יאמאאינפאנטעריע.
 ער איז שוין דאָס דריטע יאָר אפּן פּראָנט. ער איז געווען א ראָטע-
 קאָמאנדיר. די מערהייט פון זיינע שלאכטלעך האָט גיט געהאט גיט
 קיין ווינבער, גיט קיין קאלעס, א סאכ האָבן אָנגעווויהן זייערע על-
 טערן און זייערע נאָענטע און פּלעגן באקומען ווייניק בריוו. די קרי-
 גערישע מי, האָט זיכ מישען געדאכט, איז זיי געווען שווערער ווי
 אין די אנדערע ראָטעס. האָט ער דעריבער זיכ געווענט דורך דער
 ראדנאָ צו דער גאנצער באפעלקערונג פונעם לאַנד מיט א ביטע
 שרייבן צו זינע שלאכטלעך. אינגליכ האָבן אָנגעהויבן גיין בריוו
 פון אלע עקן. ס'האָבן געשריבן מענער און פרויען, ארבעטער און
 קאָלווירטניקעס, יונגע מיירלעך און הויזווירטנס — מוטערס פון
 ארמיער. מישע פּלעגט באקומען די בריוו אפּ זיין נאָמען און פּלעגט
 זיי צעגעבן זיינע שלאכטלעך, און יענע פּלעגן שוין ענטפערן און
 שליסן באקאנטשאפט מיט די אדרעסאטן. זיכ אליין האָט ער בא-
 שלאָסן געמען דעם פּופציקסטן בריוו.
 ער איז מעקאנע געווען די דאָזיקע, וואָס האָבן זיכ שוין געהאט
 באקענט דורך די בריוו מיט אינטערעסאנטע מיידלעך, ווייל ער האָט
 אויב גיט געהאט גיט קיין ווינב, גיט קיין קאלע. סאָפּאָלסאָפּ האָט
 זיכ באקומען דער פּופציקסטער בריוו. ער האָט אימ גענומען זיכ, נאָר
 עפענען אימ האָט ער גיט געהאט קיין צייט, ווייל דער טאָג איז גע-
 ווען פול מיט מי און מיט געפארן, וואָס האָבן גיט אָפּגעלאָזט אפּ
 קיין מינוט. ער האָט ארטינגערקט דעם בריוו אין בוזעמקעשענע,
 עטלעכע מאָל פארנעסן אָן אימ און ווידער דערמאָנט זיכ, און איז
 אויעלכע מינוטן האָט זיכ אימ געדאכט, אז ער פּילט די וואָג פון דעם
 בריוו, אלע זיינע קנייטשן און קאָנטורן דורכן גרינגן צייג פון זיין
 קיטעל און אז זי העלפט אימ אפּילע אין שלאכט. ווער — זיי?
 סאָפּ טאָג האָט ער געפאקט א פּרינע מינוט און האָט געעפנט דעם
 בריוו. באלד האָט ער אָבער דערפּילט א מאָדנעם מיג געפיל פון
 פארדראָס, באפּרידיקונג און אייפּערזוכט צוזאמען: דער בריוו איז
 געווען גיט פון קיין מיידל און ביכלאל גיט פון קיין יאָכיד — ס'איז
 געווען א קאָלעקטיווער בריוו, און געשריבן האָט אימ אג ארמעל יע-

גער פון קאמטשאטקע, וואָס זײַנען אײַנצײטיק געווען א שײַוועט
פון א קימאט פארשווױנד פאָלק — אזױ האָבן זײ וועגן זיך גע-
שריבן — און געשיקט די בעסטע גרוסן מישען און זינגע שלאכט-
לײט. זײ האָבן בײַגעלײגט זײער פּאָטאָגראפיע, וווּ מע האָט זײ געזען
שטיינ אפּ לײזשעס אײנ א האַלב־קרייז און זײ זינגען געווען אזױ
אַנגעפּעלצט, אז מ'האָט ניט געקאָנט פּאנאנדערקלײבן, ווער פון זײ
איז א מאנצבל און ווער — א פּרוי. בא זײערע פּיס איז געלענג
זײער פּראָדוקציע — פעלן און פּוטערס פון ווילדע כּניעס, וואָס זײ
האָבן געשאַסן אײנ די טײַגע־וועלדער.

מישע האָט די ערשטע מינוט גאַרנישט ניט פּארשטאנען, אזױ
איז ער געווען פּארגלײבט אײנעם מײדל, וואָס האָט אײם געדאַרפּט
שײקן דעם דאָזיקן בריוו. אײם האָט שרעקלעך פּאָרדראָסן, אַמױ
שרײבט זײ ניט אײם, נאָר אַן אַנדערן — אײנ אײר עקױסטענז האָט
ער ניט געצױוּיפּלט. און ערשט דערנאָך איז אײם געקומען אײנ קאַפּ,
אז פּאַר אײם לײגט א פּלאַמיקער באַוויזן פון לײבע, א פּרעכטיקער
לײבע־געשאַנק, וואָס מע דאַרפ אײם ארומטראָגן מיט יורעס־האַקאָווער
אַפּן האַרצן, און ער האָט ווידער אַוועקגעלײגט דעם בריוו אײנ זינג
בוועמקעשענע און האָט שױנן ניט געפּילט אזױ דעם „פּאַראַט“.

אַפּ מאָרגן האָט זיך געמאַכט א רױקער טאָג, און ער האָט אָנגע-
שריבן א לײבלעכן ענטפּער צו די יעגער פון קאמטשאטקע. אײנצײ-
טיק האָט ער באשלאָסן מאַכן נאָך א פּרווון און געמען זיך דעם אײנ-
אַניפּופּציקסטן בריוו. דער דאָזיקער בריוו איז געווען פון מורע
קאַהאַן.

מורע האָט געשריבן, אז זײ ארבעט אפּ דאָרעם־אוראַל, א לערערן
פון די אָנפּאַנג־קלאַסן אײנ א שול באַ נאָוואַקאַמענסקער בױגן —
דאָ בױט זיך א מעטאָלורגישער קאַמבינאַט — אײר פּאָטער איז דער
ברײט באַוויסטער מאָנטאָושיניק גאַווריעל קאַהאַן, דער אײנסטרוקטאָר
פון סטאַכאַנאַווישע מעטאַדן. אײר פעטער סאָלאָמאָן קאַהאַן איז א
טעכרוק אײנ דער הײגער זעג־מײל, ער איז א געבילדעטער מענטש —
א וואַלד־בראַקער, און זײ האָט צו אײם גרויס אַכטונג (ס'איז געווען
פּרױער אָנגעשריבן „לײבע“, נאָר דערנאָך פּאַרמעקט און אײבערענע-
מאַכט — מורע האָט, אפּאַנעם, געהאַלטן, אז פּאַר א דערוואַקסן
מײדל פּאַסט ניט דער אױסדרוק „לײב האָבן“ א פעטער). כּוּצ דעם
האָט זײ א מוטער און א ברודערל פון פּינפּ יאָר. די אלע יעדעס

איניינעם האָבן אָבער פארנומען א קלייג אָדזש אין איר בריוו. דער הויפט־אינהאלט איז באשטאנען פון א לאנגער אָפּהאנדלונג וועגן העלדישקייט, וועגן פרינטשאפט און וועגן דער ליבע צום היימיג לאַנד, און אלץ איז געווען באוואָרנט מיט ציטאטן פון מאיא־קאָוסקי, גאַרקי און סימאָנאָוו. צום סאָפּ פון בריוו האָט זי גע־בעטן דעם אומבאקאנטן שלאכטמאן איר ענטפערן, ווי נאָר „ס'וועט איינשלאָפּן דאָס שלאכט־פעלד“.

מישע איז פארשיקערט געוואָרן, לייענענדיק דעם דאָזיקן בריוו. ער האָט אויב ליב געהאט לייענען ביכער, אריינליאָזן זיך אין טיפ־פּילאָסאָפּישע „אלגעמיינע“ שמועסן און אונטערהאלטן זינען געדאַנ־קען מיט ציטאטן. ער האָט זיך זייער לעבעדיק פּאַרגעשטעלט דאָס טענערע מיידל, וואָס איז אימ שוין געווען נאָענט פונעם ערשטן טאָג, ווען ער האָט אָנגעהויבן טרוימען וועגן א בריוו פון איר. פון דער ערשטער שורע איז איר בריוו האָט ער שוין אָנגעהויבן צוטראכטן אן ענטפער אפּ אימ, און אזוי האָט ער געלייענט, טראכטנדיק און מאָמענטאַל געפינענדיק אן ענטפער אפּ דער ערשטער שורע, און אפּ דער צווייטער, און אפּ דער דריטער. פרעכטיקע געדאַנקען זינען אימ געקומען אין קאָפּ אריין, אַריגינעלע פארגלייבונגען, טרעפלעכע ציטאטן. ביים ער האָט געענדיקט לייענען דעם בריוו, איז באַ אימ אין קאָפּ שוין פארטיק געווען א זעלטנ־געלונגענער ענטפער. ס'איז געבליבן אימ נאָר אופשרייבן, נאָר אָנגעשרייבן האָט ער אימ ערשט איז צען טעג ארום און נאָר איז אן אנדער פּאַרמ. אפּן פּראָגט איז דעמלט געווען „היים“. און דער גאנצער צוגעגרייטער ענטפער איז באַ אימ ארויס פונעם קאָפּ. ער האָט זיך דערמאָנט די שווער־איבער־געקומענע טעג, וואָס האָבן אימ געמאַכט רינפער אפּ א סאכּ כאדאָשימ, און עפשער — יאָרן, און אָנשטאַט די לאנגע פּאַטעטישע שורעס האָט ער אָנגעשריבן מורען א קורצ און הארציק בריוו, אזוי ווי מע שרעכט צו א נאָענט מענטשן, און האָט ניט געבראַכט קיין שום ציטאטן, אפּילע ניט אָנגעשריבן לויטן מינהעג פון א סאכּ פּראָנטאָוויקעס: „ווארט אפּ מיר, איך וועל קומען“, אזוי אז זי האָט געקאָנט מיינען, אז ער ווויסט אפּילע ניט פון סימאָנאָוו, נאָר אנדערש האָט ער ניט געקאָנט. איינ זאכּ האָט ער יאָ געמאָג: ער האָט אריינגעלייגט אין קאָפּ ווערטל אויסשייטן פון ציטונגען, ווי ס'זיינען געווען באשריבן זינען העלדישע טאטן און דער באפעל, וואָס האָט אימ געבראַכט זיין

צווייטן אָרדענ. דערנאָך האָט ער געבעטן שיקן אים איר פּאָטאַ-
גראַפיע.

אז מורע האָט באַקומען זיין בריוו, איז זי איבעראַשט געוואָרן.
ער האָט געשריבן דעם בריוו אין גרויסע שוועריקייטן און זייער
ערנסט, און ס'האָט זיך אין אים געפילט „דאָס עמעסדיקע“ אזוי
בוילעכט, אז ניט נאָר מורע, נאָר אויך אלע לערערקעס פון דער שול
האָבן עס דערפילט. זיי האָבן אָנגעהויבן קושן מורקע און אָפגעבן
איר מאַלטיאָון. מורקע איז געזעסן צווישן זיי א בלייכע, א גליקלעכ-צער
טראַגעדיע מיט די געקרויזטע צעפאַטלטע „הערנער“ אפן קאָפּ און
האָט ניט געוויסט ווויזיך אהינצוטאָגן אירע לאַנגע פיס, וועל זי איז
געווען זייער הויך און די „הערנער“, וואָס זי האָט געטראָגן לויט דער
מאָדע, האָבן זי געמאַכט נאָך העכער.

— מיידלעכ, — האָט זי אופגערוימט געזאָגט, — מיר געפעלט,
וואָס ער שרייבט ניט קיין ציטאַטן. איך פאַרשטיי, אז ער איז פאַר-
טאָג אין עמעס העלדישער מי. ס'איז נאָר א שאַד, וואָס ער האָט ניט
אָנגעשריבן פון סימאָנאָון: „ווארט אפּ מיר, איך וועל קומען“.
— א קלייניקייט, גאוורילאָוונא, — האָבן זי באַרוקט די מייד-
לעך, — דו זע נאָר פּאָטאַגראַפיר זיך אָפּ וואָס געלינגענער. צענעם די
„הערנער“ — דו ביסט מיט זיי לאַנג ביזן הימל.

איך שול האָבן געאַרבעט פיר מיידלעך מיטן נאָמען „מאַריאַ“.
קעדיי ניט פּלאַנטערן, פּלעגט מען זיי רופן מיטן פּאָטער-נאָמען, ווי
ס'איז ביכלאַל אָנגענומען אין היגן קאַנטן פּיאָדאַרָוונא, טערענ-
טיעוונא, אבראַמאָוונא, גאוורילאָוונא.

— איך וועל זיך פּאָטאַגראַפירן ביזן האַלב, — האָט געזאָגט מורקע,
וואָס האָט ניט געוואָלט צענעמען אירע שיינע בלאַנדע „הערנער“ —
זיי האָבן אזוי גוט געפאַסט צו אירע גרויסע גרוי-גרינבלעכע אייגן.
און זי האָט זיך אראָפגענומען אין דער פּאָטאַגראַפיע „פּראָגראַם“,
וואָס האָט זיך געעפנט מיט א האַלב יאָר צוריק בא אונדז אין שטאָט.
די פּאָטאַגראַפיע איז איר געווען גוט באַקאַנט מיט א האַלב יאָר
צוריק פּלעגט זי דאָ שאַענוויזן איבערשטיי, באַגלייכ מיט אונדז אלע,
און קוקן אין דער אָפענער טיר אריין. קיינער פון אונדז האָט זיך
ניט פּאָטאַגראַפירט — מיר האָבן זיך געדאַרפט פרויער זאָט אָנקוקן
און צוגעוויינגען זיך צום געדאַנק, אז מיר האָבן בא זיך אין דער
גלייכצייטיגער עקומענער שטאָט, וואָס איז נאָך אפּ האַלב באַשטאַנען פון

ערד־שטיבלעך, אזא ווונדערלעכע זאך, אזא פרעכטיק שפילעכל, ווי א פאָטאָגראַפיע — ניט א באַר, ניט א שפּיטזאָל, ניט אַן אפטייק — דאָס האָבן מיר שוין פאַרמאָגט פון לאַנג, און דאָס איז געווען פאַר שטענדרלעך פון זיך, — נאָר א פאָטאָגראַפיע! די מערהייט האָט ניט אראָפּגענומען די אויגן פאָשעט פון די ווונדערלעכע זאכן, וואָס האָבן זיך געפונען אינווייניק — לאַנג פאַרגעזענע כפייזימ, וואָס לאַנג־לאַנג אמאָל, ד.ה. פאַר דער מילכקאַמע, האָבן מיר אליין פאַרכאָגט אזעלכע: בענקלעך — ניט טאבורעטן — נאָר עמעסע בענקלעך מיט ווענטלעך, אָן וועלכע מע קאָן אַנשפאַרג דעם מידג רוקן, שפּיגלען, וואָס מע קאָן זיי ניט באַהאַלטן אין א פּויסט, און א טעפּיכ, אַן עמע־טער טעפּיכ, וואָס אַז מע גייט אפּ אים, הערט מען ניט די טריט, הײַנט די „דעקאָראַציע“! דאָס איז אויך געווען אַן עמעסע „דעקאָראַציע“ — א ווענעצואַנער פאַלאַצ מיט פרעכטיקע מאַרמאָר־טרעפּ ביז אין די שויםענדיקע וואַסערן אַרײַן.

דעמלט וואָס ניט אויסגעהאַלטן דער געאָדעזיסט מאַלינאַװסקי און האָט זיך דער ערשטער אָפּגעפּאָטאָגראַפירט. און באַלד נאָך אים איז אוועק א סעדרע — דער פּאָטאָגראַפּ איז מאַמעש געבליבן אָן הענט — אלע האָבן געוואָלט זיך אראָפּנעמען „מיטן פאַלאַצ“, און מורקע אויך צווישן אנדערע — זי מיט אירע כאַווערטעס.

אַציר איז אָבער מורקע אַרײַנגעגאַנגען אין פּאָטאָגראַפיע נאָר אַן אַנדער מענטש. זי איז שוין ניט געווען דאָס נײַגעריקע מיידעלע פּונ א האַלב יאָר צוריק. אירע פינגער־אופגעהאַלטענע באַוועגונגען, דער גראַציעזער גאַנג און דער שטאַלצ־אַפּגעוואָרפענער קאַפּ, גלײַכ זי וואָלט געטראָגן אפּ איר דעקל אַן אָרײַנג אָדער א מעדאַל, האָבן שוין דעם פּאָטאָגראַפּ אלץ געוואָגט — וויפּל האָט ער שוין געזען באַ זיך אין אַטעליע אזעלכע פרויען — שטאַלצ־אופגעהאַלטענע, בלייבלעכע פינגער טיפּ־באהאַלטענע געפּינגל!

און ביים מורקע האָט געוואָגט: „איך וויל מיך אָפּפּאָטאָגראַפירן“, האָט ער איר גלײַכ נאָכגעוואָגט: „פאַרן פּראָגט, פאַר א שלאַכטמאַן...“ און ער האָט צוגערוקט מורקע א טישל. אפּן טישל האָט ער אוועק געשטעלט א פּאַפּירענעם בוקעט און א קינלעכדיק שילדל מיט אַ קינלעכדיקער אופּשריפט: „א גרויס פּונ אוראַל“. אינמיטן שילדל איז געווען אַנגעמאַלט אַ פּינגעלע מיט אַ בריוו אין מויל — א רעמעז, אַז מע וואַרט אפּ און ענטפּער פונעם אַררעסאַט. מורקע האָט זיך אוועק־

געזעצט כאמ טישל און אָנגענומען א שטאַלצע און סוידעספּולע פּאָזע, וועלכע זי האָט נאָך פּרויער צוגעטראַכט און וועלכע וואָלט זיך אלציינס פּונ זיך אליין באַקומען, אזוי האָט זי איצט אנטשפּראַכט איר אינערלעכע צושטאנד, נאָר דער פּאָטאָגראַפּ האָט קאָליע געמאַכט דעם גאַנצן אייסקע. ער האָט געוואָלט מאַכן דאָס בילד נאָך שענער, און דעריבער האָט ער אונטערגערוקט הינטער מורקען די דעקאָראַציע פונעם פּאַלאַצ. מורקע האָט פּאַרשטאַנען, ווי קאָמיש ס'וואָלט זיך באַקומען אזא בילד, און האָט פּלוצעם פּאַרלאָרן איר פּינג-פּאַרטראַכט טע און אינערלעכע-באַרעכטיקטע פּאָזע. זי האָט שנעל זיך אויסגע-קערשועט און, זיצנדיק, געגעבן א שלידער אָפּ מיט א פּוס די דעקאָ-ראַציע מיטן גאַנצן אימפעט פּונ א נאָוואָקאַמענסקער מיידל, וואָס האָט כאַדאָשימוזן געגראָבן ליימ פּאַר דער בוינג און איז געווען געוויינט שלידערן ברעטער און סטויפעס אינ יענע כאַדאָשימ און יאָרן, וועג אלע מיר האָבן געהאַרעוועט אפּ דער בוינג, א וועלכע ספּעצואַליטעט מיר וואָלט גיט האָבן.

דער פּאָטאָגראַפּ האָט געקאָנט שוין די היגע זיטן, דעריבער האָט ער גיט געזאָגט דאָס צווייטע וואָרט. ער האָט פּאַרכיט א ליפּ און האָט אפּגיב אראַפּגענומען מורקען א בייזע מיט גרויסע פּרעכ-טיקראַפּגערגעטע אויגן און מיט די צוויי „הערנער“, וואָס זינען געשטאַנען דראָענדיקע איבער דער געדיכטער מאַסע נאָלדענע האָר. אז זי האָט באַקומען דאָס בילד, האָט זי עס אוועקגעטראָגן וויצן דעם פעטער סאָלאַמאַן.

דער פעטער האָט שוין לאנג געוואוסט וועגן מישעס בריוו און האָט אים שוין באוויזן עטלעכע מאָל איבערלייענען, כאַזערנדיק יעדער מאָל פּאַר זיך:

— א בראַפּער מאַן! א בראַפּער מאַן! — וואָס באַטייט אפּן לאָשן פּונ וואַלד-יודן די העכסטע שטופּע פּונ מוט און אָרנטלעכקייט. דאָס מאָל האָט מורקע געטראַפּן בא אים אלע אירע כאַזערטעס, וואָס זינען געקומען אהער זוכן זי. זיי זינען געווען אויסגעזעצט ארום דעם טיש, און דער פעטער איז געזעסן אין דער מיט און האָט געדראַשנט אפּ זיין שטייגער. ווי אלע „הילצערנע יודן“, ווי מע רופּט אָפּט די וואַלד-בּראַקערס, איז ער געווען פּינג אָנגעלייענט און האָט ליב געהאַט זיך טיילן מיטן דורכגעלייענטן מיט די אַרומיקע — „צעברעכטן די ביינער דער רוסישער גראַמאַטיקע“ — פּלעגט שפּאַסן

מורעם מאמע. איצינד אָבער האָט ער גערעדט ניט וועגן קיין ביכל, נאָר וועגן מישען.

— אפ דער וועלט זינען פאראן צוויי מינים מענטשן, — האָט ער געזאָגט, גלאנצנדיק מיט זינע בלויע בוילעטע אויגן, — מענטשן „וועליקאָדושנע“ און מענטשן „מאלאָדושנע“. „וועליקאָדושנע“ — דאָס באטייט מענטשן גוטע אָרגאניזאטאָרן, מיט א ברייטן שווינג, מיט א שטארקן ווילן, מיט א גרויס הארץ, און „מאלאָדושנע“ — דאָס זינען שוואכיקע מענטשעלעך, אָן א ווילן, אָן איניציאטיוו, און נעשאַמעלעך האָבן זיי פיצעלעכ... — ער האָט ארויסגענומען פון דער כאַלעווע זיין צוגויפגעלייגטן מעטער, מיט וועלכע ער פלעגט מעסטן דאָס געהילצ, און האָט אָפגעטיילט אפ אימ מיטן נאָגל א נע־ בעכדיקן מילימעטער, — אזויאָ די גרייס...

— מישען, — האָט ווייטער געזאָגט דער פעטער, — איז פון די „וועליקאָדושנע“, וויל ער איז א גרויסער מענטש. זיין „יא“, זיין קלייניקער „איכ“, שפילט בא אימ קיין דאָליע ניט, און אויב איר ווילט, איז ער דער עמעסער אלטרויסט.

די מיידלעך האָבן געקוקט מיט אָפּשניטן אפן פעטער סאָלאָמאָן און מיט א טעמפן עקל אפן מילימעטער, וואָס האָט געדארפט סימבאָד לייזרן די „פיצעלעך נעשאַמעלעכ“. דאָס וואָרט „אלטרויסט“ האָט קיינער ניט פארשטאנען, נאָר אלע האָבן זיך געשמויסן, אז ס'איז עפעס גוטס און העלרישס. זיי האָבן דערפילט צו דער ארטינגעקומענער מורקען א לייכטע קינע, אויסגעמישט מיט דער גרעסטער פריינט-שאפט און האָבן זי באלד געפרעגט:

— נו, האָסט אָפגענומען די פאָטאָ? וואווי האָסטו זיך בא-קומען?

מורקע האָט דערלאנגט זיי דאָס בילדל. זיי האָבן א קוק געטאָן און באלד א שלנדער געטאָן עס אפן טיש.

— פו, א מיין זויערע! גלויב מיט זייפ אָטגעגעסן זיך!

נאָר דער פעטער סאָלאָמאָן האָט א קוק געטאָן אפן בילדל און האָט אויסגעשרווען:

— מאיעסטאָזאָ!

דאָס האָט באטייט בא אימ די העכסטע שטופע פון אנציקונג, ווי אלע קימאט „הילצערנע יודן“ פלעגט ער שפילן פידל און האָט

ליב געהאט זיך נוצט מיט דער מוויקיטערמינאלאגיע: „מאיעסטאָזאָ“
האָט באַטיט „גרויסארטיק“.

מורקע האָט דאן גענומען דאָס בילדל און האָט עס אָן ווערטער
ארענטגעלייגט איך דעם קאָנווערט מיטן צוגעגרייטן בריוו. די מייד-
לעך האָט פארדראָסן, אַמז רעכנט זי זיך ניט מיט זייער מיינונג,
און זיי האָבן געזאָגט:

— באַטראַכט זיך, באַשטעל אַן אנדער בילדל און צעלאָז די
פאַטלעך, און טאַמער ביסטו טאַקע לענגער פון אימ!
מורקע האָט אַ ציטער געטאָן. זי האָט שוין ניט איין מאָל גע-
טראַכט, אַז סע קאָן זיך אזוי מאַכן, נאָר די יוגנט האָט ניט ליב
טראַכטן וועגן שלעכטס און אָפּזאָגן זיך פונעם פאַרטראַכטן, דער-
כער האָט זי פון אויבן אַראָפּ אַ קוק געטאָן אַפּ די כאַווערטעס און האָט
געזאָגט:

— פעטער, באַ אייך איז ווידער שפּיטנוועכס אַפּן פאַרטערט.

כאַמ פעטער אַפּ דער וואַנט איז געהאַנגען פּערעצעס אַ פאַרטערט,
וואָס ער האָט דאָ באַ עמעצן אָפּגעקויפּט. דאָס דאָזיקע בילדל האָט ער
אַרומגעפירט מיט זיך פון איין דירע איך דער אנדערער: פונעם
בנידל איין, אַן ערד־שטיבל, פון דעם ערד־שטיבל איך אַ באַראַק, פונעם
באַראַק אינעם איצטיקן ליכטיקן הויז, נאָר די מומע האָט געאַרבעט
באַנלייב מיט אימ, און ס'איז ניט געווען ווער סע זאָל זיך גוט אומ-
קוקן אַפּ דער ווירטשאַפּט. דער פעטער האָט אַראָפּגענומען דאָס
שפּיטנוועכס פונעם פאַרטערט און האָט אַ פּיכל געטאָן מיט די נעגל
איבערן גלאָז:

— יאַל פּערעצ!

— יאַנ? — האָבן העפלעך פאַריכט די לערערנס.

— ניינ „יאָל“ — האָט געענטפּערט דער פעטער: — דאָס
איז אַ מיין אַברעוואַטורע אזא — אַפּ רוסיש קאָן איך עס ניט דער-
קלערן, נו, אַדיע, מיידעלעך, און דו, מורקע, געדענק — מאיעסטאָזאָ!
און די מיידלעך זענען אוועקגעגאַנגען.

2

דער בריוו איז לאַנג געגאַנגען צו מישען, געוואַנדערט איבער
וועגן, אָנגעגריפּן צוואַמען מיט זיין טייל, און אז ער איז אָנגעקומען,
האָט שוין מישע אָפּגעהערט זיך ריכטן אַפּ אימ, אימ האָט זיך

געראכט, אז די גאנצע מיטע מיטן מידל האָט ער זיך אליין אויס-
געטראכט און אז דער ערשטער בריוו אירער איז געווען א גלויב-
לעכע צופעליקייט.

דער צווייטער בריוו האָט אימ טיפ אופגערעגט. די הענט האָבן
בא אימ געציטערט, אז ער האָט געעפנט דעם קאָנווערט, און וויפל
ער האָט ניט געלייענט דעם בריוו. האָט ער אימ ניט געקאָנט פאר-
שטיינ. ער האָט געלייענט אימ נאָכאמאָל און נאָכאמאָל, געמישט
זיך לאָגיש יעדעס וואָרט, פארשטאנען, דאכט זיך, אלץ און דאָך ניט
פארשטאנען, און אזוי איז שוין בא אימ פארבליבן אפ שטענדיק.
קינמאָל איז לעבן האָט ער שוין ניט געקאָנט באנעמען דעם אינהאלט
פון דעם דאָזיקן בריוו. דאָס זעלבע איז געווען מיטן בילד: ער האָט
ניט געקאָנט פארשטיין, צי איז זי שוין צי ניט שוין, צי גייט איר
עפעס אָפ, צי גייט איר ניט אָפ — אימ איז געווען אלציינס — דאָס
איז געווען זי, זי — זי, וואָס ער האָט אזוי ליב געהאט און וואָס
האָט געשריבן אימ אצינד בריוו.

ער האָט איר ווידער געענטפערט און ווידער באקומען פון איר
א בריוו. דערנאָך איז ער נאָך א פארווונדונג געלעגן איג שפיטאָל און
ווידער זיך איבערגעשריבן מיט איר. דערנאָך איז זיין טייל אוועק
איג א טיפן רעיד, און אז ער האָט זיך אומגעקערט צוריק, האָט אימ
א באווער דערלאנגט דריי בריוו פון איר — ער האָט געזען פון זיי, ווי
אומרוק זי איז געווען פון זיין שווינגן, און האָט באַלד געטריי גע-
ענטפערט איר. אינגיכט איז ער ווידער פארווונדעט געוואָרן, נאָך
דאָס מאָל זייער שווער. מע האָט זיך שוין ניט געריכט אפ זיין לעבן,
און אז ער איז געזונט געוואָרן, האָט מען אימ געזעכט אפ צוויי בא-
דאָשימ אדלויב. ער איז אָפגעווען א בודעש בא דער מוטער און
איז געקומען צוגאסט צו מורקען באקענען זיך מיט איר און מיט
אירע נאָענטע.

די גאנצע בויונג איז זיך צוגיפגעלאָפן זונטיק איג אָונט איג
קלוב אריין א קוק טאָג אפן ראדיאָ-כאָסן. און אז מורקע איז אריין
מיט אימ אונטער דער האנט, איז אונדז אלעמען געוואָרן א לאָב איג
הארצן. דער באַכער איז געווען שייג און ווקסיק, מיט בלויע מיידלשע
אויגן און מיט לאנגע-לאנגע וועס, נאָר... ער איז געווען מיט אַן-
דערהאלבן קעפ נידעריקער פון מורקען, און מורקע איז אָט דעם
אָונט געווען שייג, די אויגן ניט אראָפצונעמען — הויב און צעבליט

און שטראלנדיק — נאָר צופיל הויב און צופיל שטראלנדיק. זי האָט אָנגעטאָן אירע שענסטע שיכ מיט אָפּצאסן 72. מילימעטער, און די פּרעכטיקע קרוינ פון אירע גאָלדענע האָר האָט זיכ פארענדיקט מיט צוויי „הערנער“, ווי צוויי הויכע גינגאָלדענע טורעמס. זי איז, אייגנט־לעב, געווען קויםקוים העכער פונג מישען, נאָר אז מע פארשלייערט זיכ אזוי — איז וואָס ווילט איר?

בא אונדז איז קלוב איז געווען א צימערל, וואָס מ'האָט דאָס גע-רופּן „אלגאמברא“. ווער און פארוואָס מ'האָט עס אזוי אָנגערופּן — איז שווער איצנד צו זאָגן, נאָר געשאפּן זיכ האָט עס אָט וואזוי.

אָנשטאָט דעם גראַנדיוז־פּאַרפּראָיעקט־ירטן בוי־ער־קלוב, וואָס האָט געפּאָרערט אסאך צייט אפּ אויסגעבויט צו ווערן האָט מען דערזוינל איינגעאָרדנט א צייטווייליקן. מע האָט גענומען א האַלב־אויסגעבויטן באַראַק און מע האָט צו איימ צוגעשטעלט א צווייטע העלפּט. אז די נייַע געבנידע איז פארטיק געוואָרן, האָט מען פּלוצעם באַמערקט, אז זי איז „סטיל קאָרסאָ“, ווי סע וויצלעך זיכ בויז אויב אונדזערע לייצאָנימ. פארוואָס עפעס „קאָרסאָ“? ווייל איז קוועו איז געווען ביי דער מילכאָמע א קינאָ־טעאטער „קאָרסאָ“, וואָס האָט געהאט פונקט אזעלכע קאָנטורן, און אז די עוואַקוירטע קוועלד איינ־זשעניערן האָבן דערזען די דאָזיקע ענגלעכקייט, האָט א שרעקלעכע בענקעניש נאָך זייער היימ־שטאָט פארקלעמט זייערע הערצער און זיי האָבן באַשלאָסן אויסהאַלטן אינ אלע דעטאַלן די אינערלעכע פּלאַנירונג פונעם קלוב איינעם „סטיל קאָרסאָ“. לויט דער פּלאַניר־רונג איז אָבער איינ־צימערל (באַלד לעבן דעם גארדער־אַב־צימער) געבליבן אָן א פונקציע, ווייל דאָס איז דאָך ניט געווען קיין קינאָ־טעאטער. האָט מען אהיבן ארנינגעשטעלט אן אָפּגעריבענעם שפּיגל מיט צוויי קאנאָפּקלעב און מע האָט דאָרט געמאַכט א פרויענ־בדו־אר. באַלד האָבן אָנגעהויבן באַזוכן דאָס צימערל די פּניערלעשער־קאָמאַנדעס גע־ (מילכאָמע־צייט האָבן בא אונדז אינ די פּניערלעשער־קאָמאַנדעס גע־ אַרבעט נאָר פרויען), און ס'איז א סוואָרע, אז לעקאָוועד זיי האָט מען אָנגערופּן דאָס צימערל „אלגאמברא“, ווייל אזוי, זאָגט מען, רופּט זיכ די מאַרקע פונ זייער אווטאָמאָביל אָדער פונ אן אפּאראט זייערן, די פּניערלעשער־נעם זינגען געווען אלע שיינע, בראַווע פרויען, זייערע פארערער פלעגן זיכ אָפּט דערקלערן זיי אינ ליב, דעריבער האָבן זיי שטענדיק געהאט וואָס צו פארטרויען איינע דער אנדערער — אזוי

ארום איז די „אלגאמברא“ געוואָרן איינציטיק א צימער פון גע-
טרוילעכע שמועסן, פון ליבערערקלערונגען און פון פאמיליען-
סצענעס.

אָט אינ דעם דאָזיקן צימערל האָבן מיר באשלאָסן פארופן מור-
קען און איבעריידן מיט איר, ווי מיט אן אייגן קינד: וואָס איז דאָס
פאר א מעשוואַס — פארדרייען דעם קאָפּ א יונגמאן און מאכט פון
אימ לייטיש געלעכטער. איינס פון די ביידע: אָדער טו זיך אנדערש
אַן אָדער שלעפּ אימ ניט אינ קלוב ארענן. ער איז דאָך אויב ניט פון
איינז און האָט דאָך אויב אוינג... — מיט אייג וואָרט, מיר האָבן גע-
קליבן זיך געבן מורקען די עמעסע פאַרציע, נאָר צוליב דעם האָט מען
זי געדארפט פארנארן אינ צימערל ארענן, און זי האָט ניט געוואָלט אינ
ערנעצ גיין, זי האָט געוואָלט נאָר טאנצן מיט מישען, האלטן זיך
מיט אימ פאר די הענט און ניט אראָפּלאָזן פון אימ די אוינג. און
ער? — ער האָט געוואָלט פונקט דאָס אייגענע.

אָט אזוי האָבן זיי געטאנצט איינס מיטן צווייטן א האלכט אָונט,
און מישען איז ניט געווען מעס צו קוקן, ווי מורקע שפארט אונטער
מיט אירע לאָקן די סטעליע, וואָס איז געמאָלט ווי אינ קיעווער קינאָ-
טעאטער „קאָרסאָ“. מיר, פון דער אנדערער זייט, זיינען אויב געווען
צופרידן: מאָנעשעכ, אז אימ איז ליב, איז אונדז ניכע. מיר האָבן
שטארק ליב געהאט אונדזער יונגווארג, וואָס מיר האָבן זי געבראכט
אדער קימאט קינדער, געראטעוועט זיי פון די דייטשן, פון באַמ-
בארדירונגען, פון הונגער, גרייט געווען זיי אָפגעבן דעם לעצטן
ביסן און דאָס לעצטע קלייד אפ די פארטונקלטע פרידניקע סטאנ-
ציעס, ווען דער עשעלאָג האָט זיך געטרייסלט מיט זיין שווערער
וואָג און געבוקסעוועט אפ די גליטשיקע רעלסן. מיר האָבן זיך גע-
פרייט, זעענדיק, ווי פריילעכ סע טאנצט דאָס פאַרל און ווי מישע
קאָג אפ א מינוט ניט אָפּלאָזן פון זיך מורען: אָדער ער האלט זי פאר
דער האנט, אָדער פארן ברייטן ארבל, אָדער פארן גארטעלע פון איר
קלייד.

מיר האָבן געהאלטן, אז אלץ גייט קעשורע, און זיינען שוין געווען
אינגאנצן רוזק פאר מורען, ווען פלוצעם איז פאַרגעקומען א זאכ,
וואָס מיר האָבן זיך אפ איר ניט געריכט: מורען איז געוואָרן ניט
אָנגענעם פאר די כאווערטעס, און זי האָט געזאָגט מישען, ער זאָג
„אינלאדן עמעצן פון זיי אפ א טאנצ, מישע האָט זיך א קנייטש גע-

טאג און האָט אינגעלאדן די שווארצוויגיקע טערענטיעווא מיט די
 גלאט־פארקעמטע איש־קאלירענע האָר. זיי האָבן אָנגעהויבן טאנצן.
 דעמלט האָבן אלע פארשטאנען, וואָס פאר א פרוי וואָלט געפאסט פאר
 מישען. זיי זינען געווען ווי באשאפן איינס פארן צווייטן לויט דעם
 ווקס, לויטן ריטם פון די באוועגונגען און לויט נאָכ עפעס, וואָס
 אָנרופן האָט עס קיינער ניט געקאָנט, נאָר אלע האָבן עס געפילט. זיי
 געוויינלעך איז אזעלכע פאלן, איז דער גאנצער אוילעם טאנצנדיקע
 געבליבן שטיין, דערנאָכ צעקראָכן זיב איז אלע זיטן, און נאָר דאָס
 איינע פאָרל האָט זיב געדרייט אונטער די פּרעכטיקע לאַמפּן סטיל
 „קאָרסאָ!“ מע האָט שוין אָבער ניט געקוקט אפּ פּאָרל — אלע האָבן
 געקוקט אפּ מורען, וואָס וועט זי טאָן. מורע האָט אויב געקוקט. זי
 האָט געקוקט אינ מישעם בלויע אויגן, און ער האָט געקוקט אינ אירע.
 זי האָט געלאָזט דאָס פּאָרל נאָכ א ביסל טאנצן, דערנאָכ האָט זי
 צוגערופּן מישען, וואָס האָט קוימ באוויזן באדאנקען זיין דאמע, ווי
 ער האָט שוין זיב אָנגעכאפט פאר מורעס ארבל. מורע האָט זיב געלאָזט
 גיין, און ער — נאָכ איר. ווויגי? — איז „אלגאמברא“ מיר זינען
 געשטאנען אלע געפלעפטע מיט א שווערן פּאָרגעפיל אינ הארצן.
 דאָס שווארצוויגיקע מירל איז געזעסן א רויטע, מיט א שולדיקן פּאָ-
 נעם און האָט ניט געוואָסן, אינ וואָס פאר א זיסט זאָל זי קוקן. ס'איז
 דורכגעגאנגען א שטיקל צייט. נייגעריקע האָבן זיב דורכגעשפּאצירט
 לעבן דער „אלגאמברא“ און האָבן געמאכט אן אנטדעקונג, אז דאָרט
 איז קיינער ניטאָ. דאָס פּארליבטע פּאָרל איז אפּגען אוועקגעגאנגען
 אהיים.

מע האָט געהאלטן, אז ס'איז פּאָרגעקומען א גרויסער סקאנדאל,
 נאָר אפּ מאָרגן האָט מען דערזען דעם כאָסן לעבן מורקעס הויז. ער
 איז געווען אָנגעטאָגן אינ גאווריעל קאהאנס לאנגן פעלץ און האָט
 געשלעפט אפּ א שליטעלע מורקעס ברודערל. דערנאָכ איז ארויסגע-
 געגאנגען מורקעס מוטער מיט א פּאָר גראָבע שניטלעך האָלץ און מיט
 א האק, און מישען האָט איר אָנגעהאקט האָלץ. ס'האָט זיב באוויזן
 ביים־מיסעס מורע. זי איז געגאנגען פון דער ארבעט מיטן פּאָרטפעל
 אונטערן אָרעם, ארויסגעשטעלט פאר זיב צוויי פּויסטן, פון וועלכע
 ס'האָבן אפּ האלב אראָפּגעהאנגען די הענטשקעס. אפּ אירע באָסן
 האָבן געפלאַקערט צוויי בלויע פון לאנג צוגעפרוירענע פלעקן. אינעם
 שאלעכל און וואָליקעס איז זי געווען קימאט איינ ווקס מיט מישען.

מישע איז געגאנגען איר אנטקעגן, אראפגעשלעפט די הענטשקעס פון אירע פויסטן און אריינגערוקט אירע הענט צו זיך אין די ארבל ארזשן. דאָס האָט ער געטאָן פאר אלע דורכגייער אין די אויגן, און אלע האָבן פארשטאנען, אז זיי זינען אָפּיציעל פארקנאסט.

מישע איז אָפּגעווען נאָך צוויי וואָכן אין נאָוואַקאמענסק, און די גאנצע צייט האָט ער זיך ניט געשיידט מיט מורען. נעכטיקן פלעגט ער באמ פעטער סאָלאָמאָן אין אייגן צימער מיט זיינע צוויי יונגלעך, באנאכט פלעגט ער שלעכט שלאָפן, וויל מע פלעגט ריכטן די גאנצע צייט דעם מאנגאנארצ אפ די נוראבאיעווער ארצגרובנס און די ערד פלעגט זיך מוירעדיק ווייגן. די היגע באפעלקערונג איז געווען דערצו געוויינט, און קיינער פלעגט באנאכט זיך ניט אופכאפן, נאָר מישע פלעגט אופשפרינגען אינמיטן דרעמל — אימ פלעגט זיך כאַלעמען אן אָנגריפ פונעם סיינע, און ער פלעגט שרייען:

— פארטיק! ער איז שוין ווידער דאָ! מוטיק, כאוויירימ!

און סאָלאָמאָן קאהאן פלעגט זיך אופכאפן פונעם געשריי און מורמלען פאר זיך:

— א בראפער מאנ! א בראפער מאנ!

אינדרערפרי פלעגט מישע זיך אנטשולדיקן, און דער פעטער פלעגט ענטפערן צעשטרייט, אינלנדיק זיך אפ דער ארבעט:

— באָן פראַסטיט!

אויב ער פלעגט האָבן מער צייט, פלעגט ער נאָך פארבייגענדיק א פניקל טאָן מיט די נעגל איבערן שרייבערס פאַרטרעט און פלעגט זאָגן:

— יאל פערעצ!

מישע פלעגט איבערפרעגן:

— יאנ?

דער פעטער פלעגט זיך בייזערן:

— יאל, אמהאָרעצ! זאָנסט, אז דו האָסט זיך געלערנט אין א יודישער שול און ווייסט ניט, ווי פערעצ הייסט.

מישע פלעגט זיך פארענטפערן:

— בא אונדז האָט מען אימ גערופן אנדרעש.

סאָפּ כוידעש איז מישע אוועקגעפאָרן. באגלייט אפן וואַמזאל האָבן אימ מורע און גאוורעל קאהאן, וואָס איז פריער מיט א פאָר טעג אָנגעקומען פון א קאָמאנדירונג, געקומען און ניט דערקענט

זינע היימישע: בא מורענ האָט זיך באוויזן אין די אויגן א ניער
אויסדרוק — א שפיל פון גרינע דורכזיכטיקע וואסערן, וואָס רינען,
רינען אלץ אין איין ריכטונג, און קיין שום קראפט אין דער וועלט
קאן זיי ניט אָפּקערעווען אין אַן אנדער זייט. זיין ווייב, די פריילעכע
ראָזע קאטשענאָוסקע, וואָס פלעגט אונדז אלעמען באַזאָרגן מיט בעט-
געוואנט און לילעכער אין קאָמונאָפּטייל, איז געווען נאָך פריילע-
כער ווי שטערניק און פלעגט זיך קאממען פאר געלעכטער, קוקנדיק,
ווי מישע האָלט זיך פאר מורעס ארבל:

— איי, כ'זעל ניט אויסהאלטן — קוקט נאָר אָן, ווי ער האלט
זיך פאר איר, ווי א קליין קינד פאר דער מאמען.

און פלעגט פארענדיקן קימאט ערנסט אין איר געמישט יודיש-
רוסיש, וועננדיק זיך צו גאוורעלען אָרער צום פעטער סאָלאָמאָנען:
— א פארליאפעניש, קינדער, לויבאָוו ניע קארטאַשקא! אָט אוי
איז עס.

אפּ וועג צום וואָקואַל האָט גאוורעל געזאָגט צו מישען:
— פאָרעט זיך איין מיטן דניטש און קומט צו פאָרן. אוועלכע

דארפן מיר האָבן.

ער האָט געוויסט, אז מישע האָט קימאט פארענדיקט א בויי-אי-
סטיטוט, נאָר ניט באוויזן נאָך פארטיידיקן די דיפּלאָמא-ארבעט. אימ
איז ביכלאל געפעלן דער ליבער בענימעסער באַכער, און ער האָט צו-
גענומען באַ אימ פון די הענט דעם טשעמאָדאן, קערוי ניט שטערן
אימ גיין אונטער דער האנט מיט מורען.

אפּ דער סטאנציע איז שוין געשטאנען דער צוג, וואָס פלעגט
גיין פונעם באַנציווינגל צו דער מאַגיסטראַל. ארום איז געווען שטיף
און ליידיק — אפּאָנעם, אז דער אוילעם האָט זיך שוין אריינגעזעצט
אין די וואַגאָנעס. זיי האָבן זיך אָפּגעשטעלט לעבן א וואַגאָן און האָבן
זיך געקליבן זיך צעוועגענען. אין טיר איז געשטאנען א הויכער יונג-
גערמאן, מיליטעריש געקליידט, מיט א רענצל אין די הענט. פון זיין
פאָזע איז געווען צו זען, אז ניט ער פאָרט אָפּ, נאָר פארקערט — ער
איז אָט ערשט געקומען און פארהאלטן האָט ער זיך אין טיר, וועל
פונדאנען קען מען גוט זען דעם ארומיקן פיזיאָווש, פון וועלכען ער
האָט ניט אראָפּגענומען די אויגן. ער האָט געהאט א לאנג ווייס-בלויך
פאָנעם מיט צוויי גאָענט שטייענדיקע טיפּ-פארהאַרעכענע אויגן און
מיט דינע פעסט-צוגיפּענדיקטע ליפּן. אז ער האָט געזעכט זיך א

דיר, האבן זיי דערוען עטלעכע קאלירטע סטענגעלעך פון באלוינונג-
 גען, וואָס זינען געווען פארשטעלט מיט א קנייש פון זיני שיגעל.
 ער האָט פון צייט צו צייט געביטן די פּאָזע טיפּ אופגערגענט, אפּאָי-
 נעם, פונעם בילד, וואָס האָט זיך געשפּרייט פאר זינע אויגן —
 א גאנצ געוויינלעך בילד פאר אן אינווייניגער פון נאָוואַקאממענסק:
 א גלאטע ליניע פון האַרדוואַנט, אופגעהויבן ערטערווייז מאכמעס די
 פילצאָליקע בערגלעך, און א פאנאָראַמע פון א גרויסער בווינג, וואָס
 איז גוט באקאנט יעדן פון פיל פלאקאטן און געמעלע אפ געלט, אפ
 אַבליגאציעס און אפ פּאַסט־קארטלעך.

כאָס־קאלע האָבן אָנגעהויבן זיך געזעגענען. זיי האָבן שוין צען
 נומען די הענט, א שנעלן קוק געטאָן איינס אפ דאָס אנדערע, און
 ווידער האָט מישע א צי געטאָן זיך צו מורען. ער האָט א כאפ געטאָן
 מיט דער האנט דאָס דימענדל פון איר רידיקלעך און איז אזוי
 געבליבן שטיין לעבן איר, ווי א קינד, וואָס קאָן זיך ניט צעשיידן
 מיט דער מוטער. אזוי האָט געדויערט א מינוט־צוויי, אלע אָנטייל-
 געמער פונעם בילד זינען געשטאנען אומבאוועגלעך: די כאָס־
 קאלע — פארטרונקען די בליקן איינס אינעם צווייטן, דער אומבא-
 קאנטער בא דער טיר — מיט די אויגן אינעם ארומיקן פייזאזש, דער
 פּאַטער — ווי דערמלענדיק מיטן טשעמאָדאן אין די הענט, פלוצעם
 האָט א פּיפּ געטאָן א לאַקאָמאָטיוו. דאָס איז געווען ניט זייער „ס“,
 דאָס איז געווען א קלייניקע „קוקישקע“, וואָס פירט ארומ זאמד איר
 בער דער בווינג, נאָר זיי האָבן אלע א ציטער געטאָן און ארויס פון
 הינערפלעט: מישע האָט זיך אָפגעריסן פון מורעס דימענדל און
 האָט א נעם געטאָן כאט פּאַטער דעם טשעמאָדאן. דער הויכער יונג-
 גערמאן האָט געמאכט א באוועגונג אפ איראָפּשפּרינגענע מורע האָט א
 שטילן געשריי געטאָן, דער פּאַטער האָט זי אונטערגעכאפט אונטער
 דער האנט. פלוצעם האָט דער הויכער יונגערמאן זיך באגעגנט מיט
 מורעס אויגן און איז מיטאמאָל געבליבן שטיין, גלויב ווי ער זאָל
 זיך אין עפעס אַנשטויסן, און אָנגעשטויסן האָט ער זיך טאקע אָן
 אן אופגערינגטער שפיל פון גרינע פרישע וואסערן, וואָס דינען,
 הינען אלע אין איין ריכטונג און אָפּווענדן זיי אין א זיט: איז אומעג-
 לעך, א טיפער פּאַרנעפיל האָט פלוצעם פארקלעמט דעם יונגמאנס
 הארץ. ער האָט זיך א ריס געטאָן און א טראָט געטאָן פונעם איר
 בערשטן טרעפּל, נאָר דאָ איז שוין געשטאנען מישע, א סעקונדע

זינגען זיי אזוי געשטאנען איינס אנטקעגן צווייטן — ביז פלוצעם האָט דער הויכער א שפרונג געטאָן איז א זינט און איז אוועק מיטן שנייטקן וועג. אז ער האָט זיך אומגעקוקט, האָט זיך מורע שוין גע- הויבן אפ די טרעפ פונעם וואַגאָן, און דער פאָטער איז איר נאָכגע- גאנגען פון הינטן.

8

דער הויכער יונגערמאן האָט זיך דעם זעלבן מאָן געמאָלדן אינעם קאדערנאָפטייל פון דער בויונג. ער איז א שטיקל צינט געזעסן אינעם קאבינעט פונעם פארוואלטער און דערנאָך אויסגעפילט אן אנקעטע. אז ער איז אוועקגעגאנגען, האָבן זיך די פרויען פונעם קאר- רענאָפטייל גיריק ארופגעוואָרפן אפ דער אנקעטע, ווייל דעם אומ- באקאנטנס אויסזען, זינט בלייב-ווייניג פאָנעם מיט די נאָענט-שטייענ- דיגע אויגן און די סטענגעלעך אפ זינט ברוסט האָבן אופגעוועקט זייער נייגיריקייט. זיי האָבן אָבער געלייענט צוערשט גאנצ געוויינ- לעכע זאכען: פאמיליע, נאָמען, פאָטער-נאָמען — שארפשייניג יאקאָוו סאוויטש, יאָר פוג געבוירן — 1918, געבורטס-שטאָט — אָרענ- בורג, ספעציעליטעט — שלאָסער-וואסערלייטלער, פארטיי-שקניט — מיטגליד פון אלפ(ב), בילדונג — זיבן קלאסן, קורסן פון מעס- טערס וואסערלייטלער, מיליטער-דינסט — ארזנגעטראָטן איז אר- מיי אויגוסט 1941 י, דעמאָביליזירט מיט א כוידעש צוריק צוליב געזונט-צושטאנד.

די ווינדער האָבן זיך אָנגעהויבן דערנאָך: דער פארוואלטער, א שטענדיק פארדולטער, פארבמורעטער מענטש האָט אָנגעהויבן זיך בייזערן, וואָס דערלאנגט מען אים ניט די נייטיקע פאפירן, וואָס שטייט די ארבעט, גאָר פלוצעם, דערזעענדיק די אנקעטע, איז ער ארויסגעגאנגען פונעם קאבינעט און האָט געפרעגט:

— אנה, ווייסט איר שוין, ווער דאָס איז?

מע האָט צוערשט ניט געוויסט און דערנאָך געוונדערט זיך, ווען מע האָט זיך דערוויסט, אז דאָס איז א זון פון א רויטגוואר- דייער, סאווע שארפשייניג, דער טאטע זינגער, איז געווען איינער פון די ערשטע, וואָס האָבן זיך פארשריבן איז די אַטריאדן פונעם בארימטן סאמזל צוויילינג, דעם ערשטן פאָרויצער פון אָרענבורגער רעווקאָם, שארפשייניג האָט זיך דרייסט געשלאָגן קעגן דוטאָווס כאנ-

דעם, שיר ניט אומגעקומענ צוזאמען מיט צווילינגן, בא דער סטא-
ניצע איזאָבילנאָיא, באוויזן דערנאָך אליין גרויס העלדישקייט אין
די שלאכטן באַם טיכ יאָנגו און אומגעקומענ בא דער סטאניצע
סאָליאָנאָיא, ווו א שווערד פונ א וויסקאזאק האָט געמאכט אַן ען
צו זינע בלווענדיקע יאָרן. ער האָט איבערנעלפּאָזט אַ פּיצעלע קינד,
און דאָס איז דער יאָקאָוו שאַרפּשטיין, וואָס איז אַט ערשט גע-
זעסן דאָ און האָט פאַרפילט די אַנקעטע.

— אזוי, אזוי? א מינסע, א מינסע...

— נאָר פאַרוואָס זשע איז ער אזוי בלייב?

— כ'ווייס? א געשעפט מיט א מילכבאַמע, ס'א סוואָרע, אז

ס'האָט ארויסגעריסן פונ אימ אלע גערערימ.

— קיין שום גערערימ, — האָט זיכ אַרײַנגעמישט די סעקרע-

טאַרן, — ער איז געווען פאַרוואַנדעט אין האַרצן, און מ'האָט אים פאַר-

נייט דאָס האַרצ. כ'האָב געזען א צעגעניש, ביים איכ האָב דורכגע-

קוקט זינע דאָקומענטן.

איז זי געווען איבערצינגט דערינ? האָט זי גוט פאַרשטאַנען דעם

טעקסט פונעם דאָקומענט? אזעלכע אָפּפאַרציעס פלעגן טרעפן די

לעצטע יאָרן, און מעגלעכ, אז זי איז געווען איבערצינגט טאַקע, נאָר

אזו אָדער אַנדערש האָט זיכ באַלד אפ דער בווינג פאַרשפּרייט א

קלאַנג, אז דער ניראַנגעקומענער בלייבער יונגעראַנ גייט אַרום מיט

א פאַרנייט האַרצ.

לויטן האָבן געפּרעגט:

— וואַזוי איז דאָס מעגלעכ? ס'איז א שטיוול, וואָס מע קאָן אים

פאַרנייענ?

און באַהאוונטע מענטשן האָבן דערקלערט:

— יא, ס'איז ווי א שטיוול. אַט שטעלט אַינ פאָר, אז איר זינט

געקומען אפן סקלאַד פונ „טעכסנאַב" נאָך אייל-פאַרב צי נאָך צווער-

קעס און איר האָט זיכ פאַרטשעפּט מיטן גומענעם שטיוול אינעם

שטעביקן דראַט. וואָס וועט איר טאָן ווייטער? איר וועט אַרומגיין

מיט דער לאָך? ניין, איר וועט אוועקגיין אין אַרטעל, און קוואַסקין

וועט אַינ צוויפּציען די לאָך.

— אזוי, אזוי. יא, ס'איז פאַרשטענדלעכ. נאָר פאַרוואָס זשע

איז ער געקומען אַרבעטן פונקט אפ אַנדער בווינג און ניט אפ קיין

אַנדערער?

— הערסט א מינסע! וויל ער האָט שוין געארבעט אפ אונדזער ביונג איינער פון די ערשטע. נאָכ פאר דער מילכאָמע.

— פאר דער מילכאָמע? אונדזער ביונג האָט זיך אָנגעהויבן נאָכ פאר דער מילכאָמע? און מיר האָבן געהאלטן, אז זי האָט זיך אָנגעהויבן ערשט מילכאָמע-ציט...

— ס'איז וויל איר זייט ניי-אָנגעקומענע. מיר, די ערשטע עווא-קוורטע, האָבן דאָ שוין עפעס געטראָפן. עמעס, דעם סאמע אָנהייב... פונקט וועגן דעם זעלבן האָט געטראכט יאקאוו שארפשיינ, גייענדיק איבער די גאסן פון נאָוואָקאמענסק. ער האָט זיך ניט אופ-געהערט ווונדערן אפ די זאוואָדנ, אפ די הנזער, אפ די גאסן — פונדאנען האָט זיך דאָס אלץ גענומען? ער איז אָנגעקומען אהער ארבעטן נאָכ פאר דער מילכאָמע אינ צאָל פון די 500 קאָמיוניסטן, מאָביליזירטע אינ טשאַלאָווער געגנט. די ביונג איז דעמלט בא-שטאנען פון א קליין געמיינע קאָנטאַרל אינמיטן ראַכוועסדיקן אויסגעברענגטן סטעפ און פון צוויי לאַנגע פליגלען אינ ביידע זייטן פונעם קאָנטאַרל. אינ די פליגלען האָבן געווינט עטלעכע אינזשע-ניערן און געאָרעזיסטן און צוויי ארבעטער-ברייגאדעס פון אינזבא-נער און וואסערלייטלעך. זיי האָבן ערשט אָנגעהויבן ארבעטן כאַמ דורכלייגן דאָס באַנ-צווינגל.

כאָמ ברעג אוראל איז געשטאנען א קליינער קאָלוירט פון צוועלף הויפן, וואָס האָט זיך אלע יאָר געקליבן איבערטראָגן די הנזער העכער, ווייטער פונעם טיכ, און צונויפגיסן זיך מיט א גרע-סערן קאָלוירט, ווו די ערד איז גשווען בעסער. דער קלייניקער קאָל-ווירט האָט געהויסן „דער רויטער שטערן“, נאָר מע פלעגט אימ אָפט רופן דער „נאָוואָקאמענסקער“, וויל זייג באַפעלקערונג איז אמייסטן ארויסגעקומען פון א גרויסן היגן דאָרפ קאמענקא. דערפון האָט זיך אַפאַנעם גענומען דאָס וואָרט „נאָוואָקאמענסק“. די מילכאָמע און די עוואקואציע האָבן גענעבן א מעכטיקן שטויס דער ביונג, ברעג-גענדיק אהער א סאך נייע קאדערען — און דאָך, ווער האָט זיך גע-קאָנט ריכטן אפ אזא שנעל וואָקס?

— „וואָליקוירטע!“ 1! — האָט געטראכט מיט ליבע און אייפער-זוכט שארפשיינ. יעדער מאָל, ביים ער האָט נאָכאמאָל און נאָכ-

1 עוואקוירטע (אפן לאָשן פון די אַרטיקע אָפגעשטאנענע שיכטן).

אמאל באטראכט די נייע געביידעס, האָט אים אָנגעכאַפט איבערסני
דאָס זעלבע געמישטע געפיל פון קינע, אייפעררוכט און אנציקונג.

ער איז געגאנגען פארבן א זאוואָר, וואָס האָט זיך געבויט באַמ
וועג. אפ א וואַגאַנעטקע האָט א גרופע ארבעטער געפירט ציגל. די
וואַגאַנעטקע איז אראָפּ פון די רעלסן. די ארבעטער האָבן געפרוּווט
אופשטעלן די וואַגאַנעטקע, געבעריעט זיך מיט איר, דערנאָך איז
איינער אוועקגעלאָפּן נאָך א דאָמקראַט. פון ערגעץ האָט זיך באוויזן
דער בריגאדיר באַיטשענקאָ, א ריז מיט בלויע אויגן און מיט קרומ-
לעכע „בערישע“ פיס. ער איז געשטאנען א מינוט, קוקנדיק אפ די
פרוּוו פון די ארבעטער, געקרימט זיך פון אומגעדולד און סאָפּקאַל-
סאָפּ אויסגערופּן מיט א קאָל פון א טאדלענדיקער מוטער:

— וואָס זשע זייט איר קליינע קינדער, וואָס?

און הוידענדיק זיך אפ די קרומע פיס, איז ער צוגעגאנגען צו
דער וואַגאַנעטקע, האָט זיך א בייג געטאָן און האָט זי אוועקגע-
שטעלט ווידער אפ די רעלסן. א מיג גוורע! די וואַגאַנעטקע האָט
געוויינט צוזאמען מיט די ציגל געוויס א האלבע טאָנע, און כּוּצ א
געוויינלעכע הייבער האָט ער גאַרנישט ניט גענוצט.

„ביסט א גוואר און א מאַלאַדיעז! — האָט געטראכט שארפּ-
שטייג, — נאָר זעסטו, אָט דאָס טוסטו שוין ניט גלייב.“

דערמיט האָט ער געמיינט די קורצע באוועגונג, וואָס ס'האָט
געמאכט אין דעם דאָזיקן מאָמענט דער בריגאדיר. אפ א פריש-
אוועקגעשטעלטער פערמע האָט זיך אנדערגעזעצט א סאַראָקע —
קימאט דער איינציקער פויגל אין נאָוואַקאמענסקער סטעפעס. דער
בריגאדיר האָט זיך פלוצעם אָנגעבוויגן, אופגעהויבן א הרודקע ליימ
און יונגלש-ווייסעסעוורישי א שלנידער געטאָן אינעם פויגל. ער האָט
זיך דערבן אפילע א ביסעלע צוגעזעצט און שעלמיש א זשמורע גע-
טאָן דאָס אויג. די סאַראָקע איז אונטערגעשפרונגען און איז ארי-
בערגעפלאָיגן אפ א העכערער פערמע. אפ דער זוג האָט איר שוואר-
צער עק אָפּגעלאָנצט גריג. שטייענדיק אינדערלופּטן, האָט זי זיך
גענומען קריגן מיטן מענטשן און פארשיטן אים מיט רייד, מינאס-
טאמ זייער גיפטיקע אפ איר פויגלש לאָשן. שארפּשטייג האָט גע-
קוקט אפ איר מיט א באהאלטענעם מיטגעפיל: וואָס האָט געקאָנט
פארשטייג א נני-אָנגעפאַרענער מענטש אין א נאָוואַקאמענסקער
סאַראָקע?

פלוצעם האָט זיך דערהערט פון א רעשטאָוקע א קאָל פון א רו-
פּאַר: א טעלעפּאָן האָט גערופן.

— קוזנעצאָוו! פּראָראַב קוזנעצאָוו!

א מענטש האָט ארויסגענומען פון א שאַפקעלע א טריבל און
האָט געענטפערט:

— איך בין כאַמ טעלעפּאָן — קוזנעצאָוו.

— איר האָט שוין באַק. מען די פּאַקאָוקעס? — האָט געפרעגט

דער רופּאַר.

— האַלב האָבן מיר שוין באַקומען, און די איבעריקע ליגן נאָך

אינ שמיד-צעב.

„אָ, דער שמיד-צעב ארבעט שוין, און ביים איך בין פונדאנען

אַפּגעפּאַרן, האָט מען אים ערשט פּראַיעקטירט“ — האָט א טראַכט

געטאָן שאַרפּשטיין.

— נו, און ציגל האָט מען אייך געבראַכט? — האָט ווייטער גע-

פרעגט דער רופּאַר.

— ניין, דעם ראָדניטשיכער בריק רעמאַנטירט מען, קאָן מען

היינט דאָרט ניט דורכפּאַרן...

„דער ראָדניטשיכער בריק איז שוין אויב אויסגעבויט...“ — האָט

זיך געוויינדערט שאַרפּשטיין.

— און עטערניט?

קוזנעצאָוו האָט געענטפערט:

— עטערניט האָבן מיר. מיר האָבן געוויסט, אז היינט וועט מען

דעם בריק רעמאַנטירן, איז באַיטשענאָ (קוזנעצאָוו האָט דערבוי

פּריילעך א ווינק געטאָן דעם בריגאדיר) ארויסגעפּאַרן באַנאַכט און

האָט געבראַכט מיטג באַנאַכטיקן טראַנספּאָרט עטערניט. און מיט

ציגל וועלן מיר אויסקומען.

און נאָך א סאַך האָט זיך דערוויסט פון דעם שמועס שאַרפּשטיין.

דעם קאָסאַכּימזאָוואָד — אָט דעם ווייטן טרוים — האָט מען שוין

מאַנטירט. דער מעכאַנאַזאָוואָד האָט שוין געאַרבעט, און די עלעקט

טראַציענטראַל האָט זיך שנעל געבויט. לינקס ווייט האָט געווימלט א

כמאַרע מענטשן — דאָס האָט מען געבויט די ערשטע דאָמנע... און

דאָס אלץ האָבן געטאָן די ניי-אַנגעפּאַרענע מענטשן, וואָס האָבן גע-

קאַנט וואַרפּן אַ שטיין אין אַ נאָוואַקאַמענסקער סאָראַקע... און ווי-

דער האָט שאַרפּשטיינע אָנגענומען דאָס געמישטע געפיל פון איי-
פערזוכט, קינע און אנציקונג.

שאַרפּשטיינ איז געגאנגען איבער א צווייטער גאס. אייגנטלעך,
איז דאָס געווען א פּלאַץ, וואָס האַלט אין סאַמע בויען זיך. אצינד
איז שווער געווען פּעסטישטעלן זיינע גרענעצן, ווייל ער איז אפ זיין
גאַנצן שעטעך פאַרנומען געווען מיט מענטשן. זיי זיינען געשטאַנען
און געזעסן אפּן שניי, אייניקע אפּ זייערע פּעקלעך און וועגקעסטלעך.
מאָדנע מענטשן זיינען דאָס געווען, שטאַרק טונקעלע אפּן פּאַנעם
אין מוירעדיקע שוואַרצע פּאַפּאַכעס און אייניקע אין מיניו טשאַל-
מעס. זיי זיינען געווען געקליידט אין געפּאַסקעוועט-בונטע וואַרעמע
בנאָדימ, און אנדערע — אין לאַנגע שייג-אויסגעאַרבעטע פּעלצן,
באַניטע מיט קאָלירטע טאַשמעס. ער האָט פאַרשטאַנען, אז דאָס
זיינען מענטשן פון מיטל-אַזיע.

אפּן גאַנעק פון א ניי-אויסגעבויט מויערל איז געשטאַנען א
מענטש אין א בושלאַט און האָט אויסגערופּן:

— זשולדוסבאיעוו!

— אָ! — האָט זיך אָנגערופּן אייגער, וואָס איז געזעסן אפּ א
קעסטל.

— מאט-ניאָאָוו!

— אָ! — האָט געענטפּערט א צווייטער אין אן אנדער זייט.

— אבדוראכמאַנאָוו!

— אָ!

פּלוצעם האָט דער מענטש אינעם בושלאַט זיך פאַרטשעפּעט.
ער האָט אָנגעטראָפּן אפּ צו א גרינגער פּאַמיליע. ער האָט זיך שוין
צוגעוויינט צו די שווערע פּאַמיליעס, און אצינד האָט ער זיך שיר
ניט אויסגעגליטשט אפּ דער געווייגלעכער פּאַמיליע:

— ליוושיץ!

— יא, — האָט געענטפּערט אפּ רוסיש א קוטשעראווער באַכער.

דער מענטש אינעם בושלאַט האָט ווויטער אויסגעשרווען:

— טאַרושיכניעוו!

— אָ!

דער קוטשעראווער איז געזעסן באַם סאַמע וועג. שאַרפּשטיינ
איז צוגעגאַנגען נאָענט און האָט שטילערהייט געפרעגט:

— פּונדאָנען?

— אורגענטש, אוועקיסטאנ, כאָרעזמער געגנט...
 — א סאך מענטשן?
 — טויזנט אכט הונדערט. בוימוואָלער זינען מיר... מיר ארבעטן
 בא בוימוואָל... אהער געקומען צייטווייליק...
 „אורגענטש!.. אָט פונוואנען ס'זינען געקומען מענטשן בויען
 זיין ליבן קאנט!..“
 אפ מאָרגן האָט שאַרפּשטיין באקומען א באשטימונג אפ די כּיס-
 מאטאָלינער ארצ-גרובנס; ומע האָט געדארפט דאָרט צוגרייטן דעם
 ארויסבאקומ פונ אינזאָרצ. אימ האָט מען געשיקט פאר א פראָראב
 פונ די וואסערלייטונגארבעטן.

4

— וואווי זעט אויס א באר?
 פערציק פאָר אויגן האָבן געקוקט אפ מורען. די איינ-אונפער-
 ציקסטע פאָר האָט געהערט דעם אלטן אינספעקטאָר, וואָס איז גע-
 זעסן אפ א הינטערשטער באַנק און האָט אויב געווארט אפ מורקעס
 ענטפער.
 מורע האָט א ציטער געטאָן און האָט אפ א מאַמענט זיך פאר-
 טראכט. דאָ איז קאנט זינען גיט געוואקסן קיין פרוכט-ביימער. זו-
 מער, איז די גרויסע היצן, וואָלטן זיי גוט געקאָנט וואקסן, נאָר דעם
 ווינטער מיט די מוירעדיקע פרעסט וואָלט קיין איין בוימ גיט אי-
 בערגעטראָגן. עפּל און מאַנדאָרינען פלעגט מען נאָך ברענגען ווען
 אמאָל אפ א „יאָלקע“, נאָר קיין באר האָבן די קלייניקע קיינמאָל
 גיט געזען, ווייל פונ זייערע ווינטע היימען האָט מען זיי אוועקגע-
 פירט פיצעלעך קינדער. מורע האָט זיך אפ דער פראגע גיט געריכט,
 דאָך האָט זי זיך גיט פארקאָרן. זי האָט א קלער געטאָן, און א טרעפ-
 לעכער געדאנק איז איר געקומען איב קאָפּ ארײַן. זי האָט געזאָגט:
 — א באר זעט אויס, ווי אן עלעקטריש לעמפל.
 די פערציק פאָר אויגן האָבן זיך פארקוקט אפן לעמפל. ס'האָבן
 זיך אופגעהויבן הענט:
 — און פונ וואָס פאר א קאָליר איז זי?
 — וואָס פאר א טאמ האָט זי?
 מורקע האָט ווידער א קורצן טראכט געטאָן און האָט געענט-

פערט:

— א קאָליר האָט זי אזא, ווי אן עפל, און א טאמ האָט זי ווי קומאקער דיניעס.

קומאקער דיניעס! בא די קינדערלעך האָבן פריילעך א פינקל גע- טאָן די אייגעלעך.

דער אינספעקטאָר האָט דערנאָך געזאָגט, ווי עס זאָגן אָפט אינ-

ספעקטאָרן:

— מעטאָדיש האָט איר ניט ריכטיק געטאָן, נאָר ביכלאל אין מיר געפעלן, ווי איר פירט א לימער. עפשער וואָלט איר גענומען א פאָר שאָ געאָגראפיע אין אָונט-שול? אויב אייך וועט זיין שווער, וועל איך אייך העלפן. איך בין אליין א געאָגראפ.

מורקע האָט גענומען די עטלעכע שאָ און האָט זיך דערמיט פאָר- שאפן א סאך ארבעט. ס'איז איר אויסגעקומען אָפט אָנקומען צום אינספעקטאָרס הילף, ווייל די דערוואקסענע זינען געווען זייער וויסנדראָרטיק און פלעגן פארגעבן אומדערווארטע פראגן:

— ווו האלט מען בעהיימעס אינ ווענעציע? איר האָט דאָך גע-

זאָגט, אז דאָרטן איז אָנשטאָט גאסן — וואסער.

— ווו געפינט זיך דער וועלט-מארק? איר האָט דאָך געזאָגט,

אז פונ אלע לענדער פירט מען אהינ עפעס ארויס. ווו זשע איז ער און וויאזוי איז ער איינגעאָרדנט?

— אפ וואָס דארפ מען גאָלד און פארוואָס איז עס אזוי טייער?

צירונג פונ גאָלד איז ניט שיינ, אונדזערע נאָוואָקאמענסקער יאש- מעס זינען א סאך שענער.

צויערשט פלעגט זי זיך בייזערן און ענטפערן קורצ:

— איך קיין גרויסע שטעט האלט מען ניט קיין בעהיימעס. מע

ברענגט אהינ מילך פונ דער אומגעגנט.

אָדער:

— איר שטעלט זיך אפאָנעם פאָר דעם וועלט-מארק ווי נאָוואָ-

קאמענסקער „באזאר“: איך איינ זינט פארקויפט מען שטשאוועל

און איך דער צווייטער — צעשטויסענע זאלצ פונ סאָל-אילעצס. ניין, דער וועלט-מארק איז נאָר עפעס אנדערש...

און זי פלעגט דערקלערן, וואָס איז אזוינס דער וועלט-מארק.

אפ דער פהאגע וועגן דער ווערט פונ גאָלד האָט זי ניט געקאָנט

גלויב ענטפערן און האָט אויסגעהערט א גאנצע אינסטרקציע פונעם

אינספעקטאָר. אימ איז געפעלן איר ערנסטע באציוונג צו אירע

פליכטן, און ער האָט מיט איר גערן געטוילט זיך מיט זינע קענ-
טענישן. איינמאָל האָט ער איר געזאָגט:

— מע פאָדערט פון אונדז לערערס פאר אגיטאטאָרס. געמט
אפ זיך די פליכטן — איר האָט שוין א דערפארונג אין אופקלער-
ארבעט.

זי האָט אָנגעהויבן ארבעטן אין צוויי צוזאמענווינונגען: איינע
איז א נייעם שיינעם הויז, די צווייטע נאָך איז אן ערד-שטיבל. אין
ביידע פלעגט זי דורכפירן פאָרלעזונגען, שמועסן וועגן פארשידענע
קאמפאניעס, און יעדן זונטיק — פאָרטראָגן וועגן דער צווישנפעל-
קערלעכער לאַגע. אין דעם ערד-שטיבל איז געווען א ביסל צו טונקל,
און דעריבער פלעגט זי בעסער ליענען אין דרויסן. ס'איז שוין גע-
ווען פרילינג-ציט, און די ערד האָט שוין דורכגעטריקנט. מורע פלעגט
אופהענגען א גרויסע מאפע באמ שפיץ דאך, איבער דער ארויס-
גאנג-טיר פון דעם ערד-שטיבל און מיט א גרויסן טיטל אין די הענט
פלעגט זי דערקלערן דעם גאנג פון די געשעענישן אפ די פראָנטן.
די איינזעליגער פון דעם ערד-שטיבל פלעגט זיך אויסזעצן אפ דער
ערד, און ארום זיי פלעגט זיך ארומשטעלן מענטשן פון אנדערע
ערד-שטיבלעך, פארבייגייער און אפילע אזעלכע, וואָס פלעגט קומען
אהער פון דער ווייט ספעציעל, קעדיי זינג אפ אירע פאָרטראָגן, וועל-
כע האָבן שוין אָנגעהויבן קרינג א נאָמען בא דער באפעלקערונג.
איינמאָל איז אפילע געקומען דער פעטער סאָלאָמאָן און האָט נאָך
דער לעקציע געזאָגט:

— „קרוין! באַטש, אייגנטלעך, איז דאָס ניט קיין פאָרטראָג,
נאָר א פאָליטי-אינפאָרמאציע, דערפאר אָבער זייער א קלאָרע.
זי האָט זיך פארויטלט פון פארנענינג, ווייל זי האָט געוויסט, אז
אפ בראקערש לאַשן באַטייט „קרוין“ דער בעסטער סאָרט קלעפּקע
און דעריבער ביכלאל „אויסגעצייכנט“, און האָט געענטפערט אפן
זעלבן לאַשן:

— און איך האָב געמיינט, אז איר וועט זאָגן „אנקער-באָדן“
(אן ערנערער מיין קלעפּקע).

איינמאָל האָט זי באַמערקט אפ זיך עמעצנס א שאַרפן בליק. זי
האָט זיך צוגעקוקט. דאָס איז געווען דער הויכער יונגערמאן, וואָס זי
האָט באַמ ארויסבאָלייטן מישען באַנענט אפן וואָקזאל. ער איז גע-
שטאנען אָנגעשפארט אָן א וואנט און האָט ניט אראָפגענומען פון

איר זינע טיפֿפארגרֿאָבענע, נאָענט־שטייענדיקע אויגן. אין נאָוואָ־
קאמענסק האָט מעג אלע געקאָנט א ביסל איינס דאָס צווייטע. מורע
האָט געוווסט, אז דאָס איז דער יונגערמאן „מיטן פארנייטן הארצן“.
פערזענלעכ באקאנט איז זי מיט אימ ניט געווען, ווייל געוויינט האָט
ער ניט הי, נאָר אפ די ארצ־גרובנס. איר איז געוואָרן ניט אָנגענעם
פונ זינג אָנגעשטרענגטן בליק, און זי האָט זיכ אָפגעקערעוועט. דער
יונגערמאן איז געשטאנען נאָכ א ביסל איג איז אוועקגעגאנגען.
באלד אָבער האָט ער זיכ צוריק אומגעקערט און האָט זיכ אוועק־
געשטעלט איג א שאָטן. ער האָט געקוקט אפ איר פונ זינג באהעל־
טעניש און האָט ניט געקאָנט פארשטיין, וואָס קומט איג אימ פאָר.
ער האָט זי געזען דאָס פערטע מאָל, און אלעמאָל פלעגט זיכ אימ
דערמאָנען אן אלט־פארגעסן בילד. ס'איז געווען נאָכ איג דער קינד־
הייט, איג אָרענבורג. ביים די קאניקולן פלעגט ער ארומלויפן מיט
די כאוויירימ, באָרן זיכ איג אוראל, כאפן פיש און ווידער זיכ באָרן.
איינמאָל האָט ער געפרעגט, ווו איז דאָס וואָלאָדיע — זינג שול־
כאווער פונעם זיבעטן קלאס, און האָט באקומען א מאָדנעם ענטפער:
וואָלאָדיע איז פארליבט און באָרט זיכ מער ניט און לויפט שייג מער
ניט ארום נאָכ פיש. ווו זשע איז ער, וואָלאָדיע? מע האָט אימ גע־
ענטפערט, אז ער איז איג די באשטאנעס: לייגט איג שאָטן פונ א
ברעזענטן בנדל און „טרוימט“! וואווי „טרוימט“ מען עס? ס'האָבן
זיכ געפונען נייגיריקע א קוק טאָג, וואווי וואָלאָדיע טרוימט. זי
זינגען אלע געגאנגען דורכ פּרעמדע גערטענער, פארבן פּעלדער און
קאריערן, ביז זיי זינגען אָנגעקומען איג די באשטאנעס און האָבן
דערזען וואָלאָדיען. ער איז טאקע געלעגן איג שאָטן און האָט גע־
קוקט אפ זיי מיט ווייכע, פּרעמדלעכע אויגן. זיי האָבן געפרעגט:

— וואָלאָדיע, ביסט פארליבט?

און ער האָט געענטפערט:

— יאָ.

— איג אליפארא נייגמאטו־לינע?

— יאָ.

— זי איז דאָכ עלטער פונ דיר איג איז איג צענטן קלאס...

וואָלאָדיע האָט געענטפערט:

— דאָס האָט קייג באדייטונג ניט.

— וואָס זשע פילסטו, וואָלאָדיע?

וואָלאָרדיע האָט זיך אופגעזעצט און האָט ווידער אָנגעקוקט זיי אלע מיט פרעמדלעכע פארווונדערטע אויגן. ער האָט זיך ווי געוונד- דערט אפ זיך אלייני, וואָס איז אים האָבן זיך ארויסגעוויזן אזעלכע אומגעוויינלעכע קרעפטן און געפילן.

ער האָט געזאָגט:

— איך פיר, ווי א ווייבער ווארעמער שטייט זאָל ליגן בא מיר

אפן הארצן און דריקן, דריקן...

— און ס'איז דיר גוט אזוי?

— אָ!

וואָלאָרדיעס אויגן זינען געוואָרן זייער טיפ און ברייט, און ער האָט זיי געמוזט מאכן גאָב ברייטער, קעדריי סע זאָל זיך ניט אָפזעצן אינ זיי א טרער.

שאהפּשטייג איז איצט אלט געווען דאָס זיכט-אונ-צוואנציקסטע יאָר. ער איז געווען רייפ מיט דער ריפּקייט פון שלאכטן און פאר- שידנארטיקן לעבנס-קאמפ, גאָר יעדער מאָל, ביים ער פלעגט קוקן אפ מורקען, פלעגט זיך אים פאַרשטעלן, ווי דעם פערצניגיאָרטיקן וואָלאָרדיען, אז א ווייבער ווארעמער שטייג ליגט בא אים אפן הארצן און דריקט, דריקט... און אלץ די שפיל פון גרינע פרעמ- דע וואסערן, וואָס רינען, רינען אלץ אינ איינ ריכטונג און אָפּקע- רעווען זיי אינ א זייט איז אומעגלעכ...

דאָס מאָל אָבער האָבן די גרינע אויגן געקוקט אפן אוילעם שטרענג און ערנסט. דאָס טייטל האָט זיך געגליטשט איבער מין- רעכ-פרייסן און האָט זיך פארהאלטן אפ א בלויען פינטל.

— אָט דאָ, — האָט זי געזאָגט, — אינ דעם דאָזיקן פונקט האָבן מיר אן אָפּעראציע זייער ענלעכ אפן מאגיר בא בערעזונגען-א- טאָיע. געדענקט איר, כאוויירימ, די געשיכטע מיטן „קעסל" אפ דאָרעם-אוקראינע?

ער האָט גוט געדענקט: אינ דער אָפּעראציע בא בערעזונגען-א- טאָיע איז ער שווער פארווונדעט געוואָרן. דעם פינטלעכע „קעסל" האָט מעג געקאָנט שוין דורכשיסן אינ אלע ריכטונגען, און דער סויו- נע איז געווען פאָרצוויפלט און ווילד. „טצערע! איך בין לעבן גע- בליבן, און איך קאָן דיר העלפן, צוגעבן א שטיק לעבעדיקע געשיכ- טע צו דיין פאָרטראָג, דערציילן דיר און זיי אלעמען געשעענישן, וואָס דו מיט דינע קינדערשע אויגן האָסט, צום גליק, ניט געזען.

צוליב דעם טאקע האָב איך אינגעשטעלט דאָס לעבן, קעדיי דו און אנדערע זאָלן עס קיינמאָל ניט זען!"...

פלוצעם האָט זיך דערהערט א הודאָק. דאָס האָט אימ גערופן די מאַשינ, וואָס האָט אימ צוזאמען מיט אייניקע מיטארבעטער גע- בראַכט אַהער פונ די ארצ־גרובנס. יעדן זונטיק פלעגט גיין אהער די מאַשינ, און ער פלעגט זי קיינמאָל ניט דורכלאָזן. ער האָט זיך אָבער אַצינד פארהאלטן אפ א מינוט. אימ איז שווער געווען דער געדאַנק, אז ער וועט זיך אופהייבן און אוועקפאַרן, ביים זי וועט נאָך דאָ בלויבן, אז ער וועט פרייוויליק אָפנעמען בא זיך די מעג- לעכקייט זען זי נאָך עטלעכע מינוט — און ער איז געבליבן שטיין. די מאַשינ מיט די עטלעכע מענטשן איז אויב געבליבן, זי האָט גע- ווארט אפ אימ. די כאוויירימ זינען געוויינט געווען צו אָפּשני פאר זינע ערנסטע טיפּפארגראַבענע אויגן, פאר זינן זויבער־ריינעם בלוינע קיטעל מיט א ווייסן קאַנטיקל באַמ קאָלנער, פאר זינן שלאַנקן קערפער אינ די ציכטיקע, ווי פריש־געפרעסטע, קליידער און מער פאר אלעמען פאר זינע ענג־צונויפגעפרעסטע ליפּן, ליפּן פונ א קלוגן און געוואגטן מענטשן, וואָס האָבן און ווייסן וואָס צו דער- קלערן דער וועלט, נאָר האַלטן זיך דערווייל אָפּ ביז אַן עמעס נייטי- קער געלעגנהייט. אויב ער פלעגט ניט ענטפערן עמעצן, פלעגט מען זיך ניט באַליידיקן — מע האָט פארשטאַנען, אז די פראַגע איז גע- ווען ניט קיין וויכטיקע אָדער נאָר א פוסטע. ביים דער שאַפער האָט זיך דערלויבט נאָכאמאָל דערמאָנען, אז מע ווארט אפ אימ, האָבן אלע אָפּפאַרנדיקע מיט א פאָרוורפ א קוק געטאָן אפן שאַפער, נאָר שאַרפּשטיין האָט זיך מיט געוואלט א ריט געטאָן פונ אָרט און זיך אַרבינגעזעצט אינ מאַשינ.

מורקע איז אינ א האַלבער שאַ אַרומ אויב אוועקגעגאַנגען אהיים און האָט זיך געזעצט שרייבן א בריוו צו מישען. זי פלעגט אימ שרייבן אַצינד יעדן טאָג און אָפּטמאָל אפילע צוויי מאָל א טאָג. איר גאַנצ לעבן איז געווען אינ אַט די בריוו און אינ מישעם זעל- טענע ענטפערן. פרוער פלעגט ער פרווון איר נאָכטאָן און שרייבן יעדן טאָג, נאָר ס'איז געווען פאר אימ אומעגלעך, און זי האָט פאר- שטאַנען, אז סע דארפ אימ קאָסטן א סאַכ געוונט. דעמלט האָט זי אימ געבעטן שרייבן איר נאָר דאַג, ווען ער וועט האָבן א מעגלעכ- קייט. ער האָט פארשטאַנען, אז זי שרייבט אימ אזוי ניט דערפאַר,

ווייל זי האָט אים ווייניק ליב אָדער זי שאצט ווייניק זינע בריוו, נאָר מאכמעס גרויס איידלקייט און איבערגעגעבנקייט צו אים און האָט זי נאָכ מער ליב געקראָגנ. סע פֿלעגט זיכ טרעפֿן אָבער, אז זי פֿלעגט זיכ שטארק פֿארבענקענ נאָכ אים און פֿלעגט אים בעטן אָנ־שריבן אג איבעריק מאָל און דערנאָכ פֿלעגט זי זיכ שעמענ פֿאַר איר וויכערשער שוואַכקייט. דעמלט פֿלעגט זי אים שרייבן בריוו פֿול מיט דער אופֿריכטיקסטער כאַראַקטע, און ער פֿלעגט זי טרייסטן און, קעדיי פֿארשאפֿן איר פֿארגעניגן, שרייבן צוויי מאָל און אפֿילע דריי מאָל א טאָג. אינ שטוב פֿלעגט מענ זיכ פֿרייען אינ אַזעלכע טעג און באַגעגענע דעם בריוו־טרעגער מיט אפֿלאַדיסמענטן. מע האָט געזען, אז די בריוו ווירקן זייער גוט אפֿ מורענ און ענדערנ איר כאַראַקטער צו גוטן, און מע האָט זיכ כּאַלד אָנגעשטויסן — ווייל אינ יעדער קלייניקייט פֿלעגט זי אָפּגעבן א באַריכט מישענ, פֿלעגט זי זיכ סטארענ, יעדער קלייניקייט זאָל זיכ באַקומען בא איר וואָס בעסער.

5

די מאַשינ איז אַרויסגעפֿאַרן פֿון גאַוואַקאמענסק און האָט זיכ געלאָזט אפֿן וועג צו די גרובנס. א באַקאנט בילד: גלאַטע פֿלייגענ, באַוואַקסן מיט שיטערע, פֿרישע גרעזער. באַלד אונטערנ באַדן פֿילט זיכ שטיינ. ערטערוויזן שטעקט ער אַרויס — גרוי־גרינבלעכער און דאלער סערפענטייניט. ערטערוויזן הייבט ער זיכ ווי פֿעלדונ — שאַר־פע ציינ, וואָס דער ווינט וועט זיי מיט דער צייט צעמאָלן, אויסגלייכן מיטן אויבערפֿלאַכ. דער וועג גייט אַרום, הייבט זיכ אפֿ א פֿלאַ־טישקן בערגל, און פֿון זינג שפּיצ זעט מענ א גאַנצ לאַנד פֿונקט אַזעלכע קנילעכדיקע פֿלאַטישקע בערגלעכ. צווישן זיי באַוויזן זיכ ליימ־באָדן — זאַפֿטיקזגעלע; עפשער — נאָכ די פֿרילינג־וואַסערן. א שטיקל באַארבעט גרינ־שפּראַצנדיק פֿעלד זעט אויס ווי געמאָלט מיט אייל־פֿאַרב, די ווייטע קוסטעס — נעפֿלדיק־בלוי. די מאַשינ פֿאַרט אַרום א יאר, נאָכ אים שפּרייט זיכ א צווייטער, וואָס ציט זיכ אַוועק אינ סטעפֿ אַרזינ מיט זינע לאַנגע „אַרבֿל“. סע שוויימט פֿון ערגעץ אַרויס א קליין בלוילעכ טורעמל, ווי א פינגער די גרויס, און שוועבט איבערן האַרזאָנט באַנאנד מיט דער מאַשינ, באַגלייט זי ביזן סאָפּ פֿון איר וועג. דאָס איז דער וואַסער־לייטונג־טורעמ פֿון די גרובנס.

שארפשטיין האָט געקוקט אפּן בלויענ זיילעכל און האָט זיך דער-
מאָנט זיין ארבעט אפּ די גרובנס אין מעשעכ פּונ די פיר כאדאָשימ.
די וואסערלייטונג-ארבעטן האָבן אין אָט דעם פּערזאָד געדארפט
שפּילן די וויכטיקסטע ראָליע אפּ די גרובנס, ווייל וואסער איז דאָ
געווען דאָס נייטיקסטע אצינד. קעדיי אופדעקן דעם שיכט אינז-
ארצ, האָבן עטלעכע עקסקאוואטאָרן געדארפט אראָפּנעמען פּונ אויבן
א גראָבן שיכט ליימד און זאמד-באָדנס, און די עקסקאוואטאָרן האָבן
געפאָדערט וואסער פאר זייערע דאמפּיקעסלען. נאָך מער וואסער
האָבן געפאָדערט די לאָקאָמאָטיוון, וואָס האָבן געדארפט אָפּפירן
די פּילצאָליקע צוגן, אָנגעלאָרן מיטן אָפּגעגראָבענעם גרונט. וואסער
פּלעגט מען דערווייל קרינג פאר עטלעכע סטאנציעס פּונדאנען. און
דאָס פּלעגט שטארק פארלאנגזאמען די ארבעט. מע האָט געמוזט
דרינגענד שאפּן אן אייגענע וואסערלייטונג-נעצ — דאָס איז געווען
קלאָר. ס'איז געווען אָבער פול מיט שוועריקייטן, און דאָס בלויע
טורעמל האָט דערמאָנט וועגן א סאכ מי, געדולד און דערפּינדער-
רישקייט.

— ליווישיץ! — האָט פּלוצעם א רופ געטאָן איינער פּונ די, וואָס
זינען געפאָרן אין דער מאשינ, — טו נאָר א קוק, ווו ס'האלט דער
זייגער.

ליווישיץ, דער באַכער פּונ אורגענטש, וואָס האָט אצינד געאר-
בעט אפּ די גרובנס, האָט א קוק געטאָן אפּ זיין פירעקענדיק זייגער
און האָט געזאָגט:

— דרני.

און באלד צוגעגעבן:

— פיר מינוט אפּ פיר.

אלע האָבן זיך צעלאכט. מע האָט שוין געקאָנט ליווישיצעס טע-
ווע ענטפּערן, ווו ס'האלט דער זייגער: צוערשט פּלעגט ער זאָגן א
קנילעכדיקע צאָל, דערנאָך פּלעגט ער זי פארפּינקטלעכען. א צווייטע
טעווע האָט ער געהאט: באגרינדן אפּ א גענויסטן אויפן יעדן זיין
געדאנק, האגאמ יעדער איינער האָט געקאָנט ברענגען אַליין פּונקט
אזעלכע ריזעס. אצינד האָט ער געזאָגט:

— מנצ'בידעש אין היגן קאנט דארפּ מען ארויספאָרן אין א
דעמיסעזאָנ-מאנטל, נאָר ניט אין קיין זומערדיקן, ווייל די פּרי-
מאָרגנס און די אָונטן זינען דאָ זייער קאלטע. אין א ווינטערדיקן

איז ווידער אומגעלעכט, וויל באטאג איז צו הייס. אויב נעמען איז אכט, אז אינמיטן דער היץ בלאָזן קאלטע ווינטן...

אלע האָבן זיך ווידער צעלאַכט. נאָר שאַרפּשטייג האָט ניט גע-לאַכט. ער האָט שוין אמאָל געהאַט אַ גאַנצ גענויעם שמועס מיט ליווישיצן. דער באַכער איז געווען פונעם באַראַביע און האָט געאַר-בעט זיין גאַנצ לעבן פאַר אַ מעשאַרעם באַ רויכוואַרג. אז דאָס לאַנד איז געוואָרן סאָוועטיש, איז ער אוועק אַרבעטן אין אַ שלאַסער-אַר-טעל. ער האָט זיך שוין געהאַט אַ ביסל צוגעלערנט די מעלאַכע, און אז די עוואַקואַציע האָט אים פאַרוואַרפן קיין אוּבעקיסטאַן, האָט ער אָנגעהויבן אַרבעטן אין אַ מטס. דאָ הי האָט מען אים געשיקט פאַר אַ שלאַסער אפּ די גרובנס, ווהיגן שאַרפּשטייג האָט אַרויסגע-פאַדערט אַ שטאַט אַרבעטער. דער ליבער מונטערער באַכער איז גע-פעלגן שאַרפּשטייגען, און איינמאָל האָט ער אים געפרעגט, פאַר-וואָס האָט ער אַזעלכע מאַדנע געווינשאַפטן. ליווישיצן איז רויט גע-וואָרן ביז איבער די אויערן — ווי אלע האָט ער געהאַט גרויס אָפּ-שני פאַר שאַרפּשטייגען. ער האָט אַ קלער געטאָן און געענטפערט: — זעט איר, איך האָב קיינמאָל זיך ניט פאַרטראַכט איבער דער פראַגע, נאָר איך ווייס, אז איין געפיל פירט מיט מיר שטענדיק אָן. איך וויל קיינמאָל, אפילו אין אַ קלייניקייט, ניט זאָגן קיין ליגן. איר ווייסט ניט, וואָס מען לעבן איז געווען, וויל אַזוי אומ-באַקאַנט די לאַגע פונעם מעשאַרעם אין אַ קאָפיטאַליסטיש לאַנד... שטענדיק ליגן, פונעם קינדווײַז אופּ ליגן... איך האָב ניט געקאָנט, ס'איז מיר געווען איבער דער טעווע... איך ווייס ניט, וואָס וואָלט מיט מיר געווען, ווען ניט די איבערקערעניש... און אַזינד היט איך מיך פונעם ליגן זאָגן אפילו ניט בעקווין. יעדער זאך גלויבט זיך מיר פאַרפֿינקטלעכט, באַגרינדט, און אויב ציטונווין זעט עס אויס קאָ-מיש און די כאַוירימי לאַכן, האָבן איך האָב אפּ קיינעם קיין פאַרבי-לעבן...

ליווישיצן איז געווען אַן אָנגעלייענטער באַכער און האָט זיך אויס-געדריקט גאַנצ דיטלעכט, און דאָך האָט ער ניט ווייניק געשטאַמלט אַזינד.

ער האָט ניט ווייניק געהאַלפן שאַרפּשטייגען אין זיינע אונטער-נעמונגען. שאַרפּשטייג האָט שוין לאַנג פאַרגעסן דאָס געפיל פונעם קינד און אייפערזוכט, וואָס עס האָבן אין אים געוועקט צום אָנ-

הייב די נניע בויער פונעם קאנט. אצינד, ביים ער איז אליין געווען
ארנינגעצויגן איז דער בויונג און איז געשטאנען אין איין ריי מיט
זיי, האָט איז אימ געלעבט דאָס געפיל פונ אכרעם, וואָס שאפט זיכ
צווישן מענטשן באמ ארויסברענגענע אפ דער וועלט איינע און די
זעלבע ווערטן. ער האָט געהאט ניט קיין גרינגע ארבעט — ניט אלץ
איז געגאנגען קעשורע: די „שאכטעס“ (די ברונעם פונ דער ווא-
סערלייטונג) זינגען געווען שוין אויסגעגראָבן, נאָר די פאָמפעס איז
זיי האָט מען נאָכ ניט געקאָנט ארנינגשטעלן, ווייל ס'האָבן געפעלט
אייניקע דעמאלן. די גרויסע טרויבן האָט מען געדארפט פרעגן מיט
צעמענט און בלנץ, און קיין בלנץ איז ניט געווען; איז אייניקע ער-
טער, ווו די עקסאווואטאָרס האָבן ניט געקאָנט דורכגיין, האָט מען
געדארפט ארויסרופן בריגאדעס ערדגרעבער. ער האָט זיכ צו ביסלעכ
אוינגעפאָרעט מיט אלץ, נאָר ווייניק וואָלט זיכ אימ דאָס איינגע-
געבן, ווען ער וואָלט ניט געהאט צו הילף דעם וויילן קומשעראוון
באָכער, וואָס הוידעט זיכ אצינד לעבן אימ, שטייענדיק אין פראכט-
מאשינ, אָנגעשפארט אינעם הינטער-ווענטל פונ דער קאבינע.

דער בלויער טורעם אפן האָריזאָנט איז געוואָרן געבלעכעווייס
און האָט זיכ צוגערוקט גאָענט. די פלאטישקע בערגלעך האָבן בא-
ווייגן זייער גרינגע שטיין. אפ זייערע קילעכדיקע זיטן זינגען געווען
ווי איינגעשניטן שמאָלע קורצע שפאלטן. אלע האָבן געוויסט: דאָס
זינגען שוצגריבער, אויסגעהאקטע בייסן בירגער-קריג.

— ניט גרינג איז זיי אָנגעקומען, — האָט מען געשמעסט צווישן
אוילעם אפן אוואָג, — אזא הארטער שטיין...

— א נודער אייסעק ארימטראָגן מיט זיכ איז די שלאכטן א
קירקע...

— און קוט אָן, אלץ שוין פארוואקסן מיט פאָלין...

ווי געוויינלעך, האָט זיכ געפונען צווישן די מיטפאָרער אן אָן-
טיילנעמער פונ יענע שלאכטן, און ער האָט זיכ גענומען דערקלערן:

— אָט זעט איר יענעם בארג, לינקס פונעם טורעם, אָט דאָרט,
ווו די לימ... דריי טעג זינגען מיר דאָרט געשטאנען, דער 277-טער
אָרסקער שיסער-פאָלק. מיר שטייען פונ אונטן, און די ווייסע זיי-
גען פונ אויבן... א באפעל האָבן מיר — דעם אָנגריפ אָנהייבן בא-
נאכט... נאָר אז „בראטווא“ רייסט זיכ איג שלאכט... און ס'איז
טאקע געווען געפערלעך — ווארטן ווייטער. מע גיט אונדז א בא-

פעל: "אינ אמאקע!" און מיר פלוען כארגארופ: "פאר די סאָ-
וועט!.. פאר לעניגענע!"... דער ווינט רייסט די היטלען, פאטלט די
האַר, און מיר זעען שוין נאָענט די ווינטע, זייערע בלויע רייפלעכע
אפ די קאזאקישע היטלען...

שארפשמיינ האָט א סאכ מאָל אינ זינג לעבן געהערט אוועלכע
דערינערונגען. פרוער זינגען די אָנטיילנעמער געווען יונגער, אצינד
זינגען זיי געוואָרן עלטער, נאָר אלציינס, סני פרוער סני אצינד, האָט
געקלאפט זינג הארצ, און א שטומער רופ פלעגט זיכ רייסן פון זינג
ברוסט: "סאווע, סאווע, טייערער, ווו ביסטו? צי הערסטו מיכ,
סאווע?"

ביים ער איז אלט געווען אכט יאָר, האָט אימ די מאמע דאָס
ערשטע מאָל אוועקגעפירט אפן פאָטערס קיווער לעבן דער סטאניצע
סאָלאָנאָיא. דער פאָטער איז דאָרט געלעגן ניט אליין — עט
לעכע צענדליק שטארקע און געוואנטע האָבן געטיילט מיט אימ דאָס
הארטע געלעגער אינ די זאָלצ-באָדנס. א שטארקער ווינט האָט דעמלט
געבליבן גלייב אינ פאָגעמ ארזינג און געריסן מיט אימפעט א הארטן
סטעפ-געוויקס מיט שטעכיקע רויטע בלימעלעכע, געריסן, געפאטשט
מיט די אנטבלויזטע צווינגלעכ און פארשאָטן דעם באָדן מיט העל-
רויטע בלעמעלעכע, ווי טראָפנס פריש בלוט. די מאמע, א פראָסטע
פרוי, האָט געוויינט: "סאווע, ווו ביסטו, סאווע? צי הערסטו מיכ,
סאווע?" און דאָס אכטיאָריקע יונגל האָט געוויינט מיט איר צווא-
מעג: "סאווע, סאווע, טייערער סאווע!" דאָס דאָזיקע בילד איז אימ
געבליבן אפן גאנצע לעבן, און ער איז געוויינט געוואָרן אינ אלע
יאָרן פון זינג קינדהייט און זינג יוגנט פירן אינ הארצען הייסע
שמועסן מיט זינג טאטן. וויפל מאָל האָט געשטארקט אימ אינ לעבן
זינג פאָטערס בנישפיל! וויפל מאָל האָט געשטיצט אימ אינ שלאכטן
זינג פאָטערס קראפט! דער פאָטער איז געלעגן א טויטער — א
ווייסקאזאקישע שאשקע האָט צעשפאָלטן מיט איינ פאָכ אפצווייען
זינג קאָפ, נאָר דער גייסט איז געבליבן א פעסטער און א שטארקער,
א גייסט פון א מאג און פון א קריגער, און דער גייסט האָט געמאָנט,
ער האָט געוואָלט זען לעבן זיכ זינג גלייבן. אינ גרויסע ברידער-קוואַ-
רימ, אונטער פּרעכטיקע דענקמעלער, אפ די שענסטע גאסן פון אָרענ-
בורג, אָרסק, בוגורוסלאַנ, סאָל-אילעצק, הינטער דערפער און סטא-
ניצעס זינגען געלעגן דעם טאטנס כאוויירימ, און זייער געבייג האָט

אויב געמאָגט... און העכער פאר אלעמען, שענער פון אלעמען, צאר-
 טער און ווייטער פון אלץ איז דער וועלט האָבן געקלונגען די גלעקע-
 לעכ פון דזשאנגילדינס קאראוואן... דרין הונדערט קעמלעך און דרין
 הונדערט פערד, געלאָרן מיט פאטרענעס און סנאריאדן, האָט געפירט
 מיט זיך דער קאָמיסאר אליכיי דזשאנגילדיג איבער דער מידבער
 אויסטאָרט, איבער די אויסגעטריקנטע וויסטעס, וווּ קיינ שאָטן
 גליטשט זיך קיינמאָל ניט איבער די געלע שטעכיקע גרעזער און
 פליכעס ווייסע זאלץ. קיינ טינכל, קייג ברונעם... נאָר איז די פאר-
 טריקנטע טאָלג — פארציטיקע טינכלעטן — ווייטער, ווייטער פונעם
 קאספּי, באַ די געלע שרעקלעכע שיפּוּז — א קורצער זאלץ, א גע-
 שריי, א קרעכץ, אן אויגנבליקלעכע שלאכט מיטן סוינע, וואָס גאנ-
 וועט זיך ווי א שאקאל — א שלאכט פאר א טרונק מוטנע ליימיק
 וואסער... און ווייטער, ווייטער פאָרויס — קיינ אקטויבינסק! דאָרט
 שלאָגט זיך שוין דרין כאַדאַשימ די רויטע גווארדיע, וואָס האָט אָפּ-
 געטרעטן פון אָרענבורג — אהיין די אָנדערהאלבן מיליאָן פאטרע-
 נעס! צוויי הונדערט גריז-גרויע אקסאקאלן פירג צוזאמען מיט
 דזשאנגילדינען דעם קאראוואן איבער דער מידבער — היטן זיך פון
 בלאָנדזשען, סטארען זיך ניט פארזאמען... ניט גרינג זינען אָנגע-
 קומען די קריגס-מאטעריאלן אליכיינען, — נאָך די שלאכטן איז אסט-
 ראכאן האָט ער זיי געפירט מיטן יאמ ביז דער מידבער... נאָר זיי
 פארזאמען ניט — האָס געווער לעבט ווידער אופ איז די הענט פון
 די אָרענבורגער רייטנווארדייער, און א רויטע ליניע פון שלאכטן,
 א פונקטיר פון העל-שפּריצנדיק בלוט ווייזט אָן זייער ווייטערדיקן
 מארש: סאגארטשינ, אקבולאַק, טשאשקאן, סאָל-אילעצק, דאָנגוז און
 סאָפּאָלסאָפּ — ווידער אָרענבורג! „אָ, סאווע, סאווע! גרויס איז גע-
 ווען דיין דאָר, נאָר מיינע כאוויירימ האָבן ניט פארשעמט דינע,
 און איך בין דיין זון!“

איז א האַלבער שאָ ארום האָט זיך שארפשטיין אראָפּגעלאָזט
 צוזאמען מיט ליווישיצן איז א טיפער טראגשייע. דאָ האָבן געראפּט
 אויסגעבויט ווערן, אפ א געוויסן מעהאלעכ איינער פונעם צווייטן,
 אכט און דרייסיק געמויערטע ברונעמס מיט ווענטילן.

דעם אכטן מין האָט שאַרפּשטייג ווידער פאַרבראַכט אין נאָוואָ-
קאַמענסק. ער איז אַ גאַנצע טאָג אַרומגעלאָפּן נאָך בלע און אַנדערע
מאַטעריאַלן און סאָפּקאַלסאָפּ פאַרשפּעטיקט די מאַשינ אפּ די גרובנס.
אינ די האָטעלן איז ניט געווען קיינ פּרינע ערטער, און ער איז אוועק-
געגאַנגען נעכטיקן צו באַיטשענקאָגן. ער איז אַצינד שוין געווען גוט
באַקאַנט און באַפּריינדעט מיטן בלווי-אויגיקן בריגאדיר און פּלעגט
אַפּט פאַרברענגען מיט אים און מיט זיינע נאָענטע אינ זייערע צוויי
געמיטלעכע צימערלעך פּונ אַ נעעם הויז מיט אַ מענגע דירעס אינ
ביידע זייטן פּונ אַ לאַנגע קאָרדאָר. שאַרפּשטייג איז געווען מיר
און איז גיב אַנשלאָפּן געוואָרן, נאָר באַנאַכט האָט ער זיך אַופּגע-
כאַפּט פּונ אַ שטאַרקן קלאַפּ אינ טיר. די באַלעבאַטימ האָבן זיך אויב
אַופּגעכאַפּט. אינ דרויסן האָט קוימ-קוימ געגרויט. אַ גרויסער האַמויג
האָט געטומלט הינטער דער טיר און געקלאַפּט אָן אַופּהער. מע האָט
געשרווען: „ניצאָכנ! ניצאָכנ! שטייט אַופּ!“

שאַרפּשטייג איז שוין געשטאַנען אַן אָנגעטאַנענער. די באַלע-
באַטימ זיינען שוין אויב געווען פאַרטיק. מע האָט געעפּנט די טיר
און איינגעשלאָסן די שניי. אַ מענגע מענטשן האָט זיך אַריינגעגאַסן
אינ צימער, מאָדנע מינימ האַלב-געקליידטע מענטשן — פּרויען אינ
מענערשע פּידושאַקעס, מענער „אינ ווייסע אַרבּל“, אַלטע באַכעשעס
מיט לאַנגע פאַרפּלאַכטענע צעפּ, וואָס זיינען אַרויסגעהאַנגען פּונ
אַונטער די טיכלעך. איבער די קעפּ פּונעם האַמויג זיינען געשווומען
צוויי ביראָנעס בראָנפּן. אַלע האָבן זיך געקושט, געוויינט, געלאַכט,
געטומלט...

שאַרפּשטייג איז אַרויסגעגאַנגען אינ דרויסן. די זוג איז נאָך גיט
רעכט אַופּגעגאַנגען, נאָר אינ גאַס איז געווען שוין העל. ס'זיינען
אַרומגעגאַנגען פּרוילעכע מענטשן, געקושט זיך און געגריסט. אפּ
די גאַנצעס זיינען געשטאַנען פּרויען מיט פּלעשלעך בראָנפּן אינ
די הענט און האָבן אָנגעגאַסן יערן דורכגויער. אינ אַלע הַפּוער זיי-
נען געווען די טירן און פענצטער אָפּן. און דער אוילעם איז געגאַנ-
גען פּונ הויז צו הויז.

שאַרפּשטיינען האָט זיך פאַרגלוסט זיך דורכשפּאַצירן. הינטער
אים האָט אַ קלאַפּ געטאָג די טיר. פּונ שטוב איז אַרויסגעגאַנגען אַ

מענטש, וואָס אלע האָבן אימ גערופן סאַלאַמאַן איסאָלאַוויטש, און
האָט זיך געלאָזט ערגעץ גיין. ניט טראַכטנדיק, האָט זיך שאַרפּשטיין
געלאָזט נאָך אימ. דער אַלטער איז דורכגעגאנגען איינ גאָס, די צוויי-
טע, די דריטע, און פּלוצעם איז ער פאַרשווונדן געוואָרן אין עפעס אַ
טיר. שאַרפּשטיין האָט אַ קוק געטאָן אפּן גאַנצע פּונעם הויז, און איז ווי
פאַרשטאַרבן געוואָרן. דאָרט איז געשטאַנען מורע קאהאַן. זי האָט גע-
האַלטן אין די הענט אַ פּלעשל און אַ האָזעווע ווינגלעזל, און אלטע
שכּיינע איז געשטאַנען לעבן איר און האָט געהאַלטן אפּ אַ טעלער
אַנגעשניטענעם ווורשט מיט ברויט. באַ דער אַלטער זינגען גערוינען
טרערן פּונ די אויגן, אפּאַנעם פאַרלאָרן עמעצן אין דער מילכאַמע.
זי האָט די ערשטע באַמערקט שאַרפּשטיינען:

— גאוורילאָוונע, גיס אָן, — האָט זי געזאָגט, ציענדיק דאָס
מיידל פאַר דער האַנט. דאָס מיידל האָט זיך אופּגעכאַפּט, ווי פּונ אַ
זיסן כאַלעם:

— טרינקט אויס פאַר אונדזער גיץאַבן, — האָט זי געזאָגט.
אימ האָט זיך געדאַכט, אז אַט-אַט וועט זי צוגעבן „בא בערעז-
נעגאוואַטאַיע“. ער האָט זיס און לאַנג געטרונקען פּונעם קאַס און אימ
האָט זיך אויסגעגעבן, אז זי פירט מיט אימ דערביי אַ לאַנג און אַ
געטרניענע שמועס... ער איז צוגעזאָגט געוואָרן צום קאַס, ער האָט
אימ קוימ אָפּגעריסן פּונ די ליפּן. ער האָט אופּגעהויבן די אויגן און
האָט דערזען: דאָס בלאַנדע מיידל איז געשטאַנען בלאַס און דער-
שראַקן. ערשט איצט האָט זי זיך געכאַפּט, וואָס זי האָט אָפּגע-
טאָן „אַ פאַרנייט האַרצ... סע וועט אימ נאָך פאַרשאַטן...“ נאָר זי
האָט גאָרנישט ניט געזאָגט.

ער האָט אומגעקערט איר דעם לידיקן קאַס. ער האָט זיך גע-
קליבן אוועקגיין, נאָר ער האָט ניט געקאָנט. זיי זינגען געשטאַנען
אַ וויילע אזוי, דערנאָך האָט זי געזאָגט:

— קומ, פּיליפּאוונע, דו זעסט, קיינער איז שוין ניטאָ אין גאָס...
און זיי זינגען ביידע אריין צוריק אין שטוב.

שאַרפּשטיין איז געבליבן שטיין אַ געפּלעפטער — וואָס האָט
געזאָלט באַטיטן איר אומרוקער בליק? ער האָט זיך אַ לאַז געטאָן
נאָך איר, און איז דאָך געבליבן שטיין. ער האָט אריינגערוקט די
הענט אין די קעשענעס אין האָט גענומען שטילערהייט פּינפּן — אפּן
לאַשן פּונ דער גאַנצער וועלט באַטייט עס: סע פּידלעט ניט...

ביים ער איז געקומען צוריק צו באַיטשענשאַפּן, איז אין שטוב
שוין געווען ליידיק. דער באַלעכאָס איז געשלאָפּן, און די באַלעכאָסטע
האַט געקאָטן טיין.

— לייגט זיך צו יאָקאָוו סאוויטש, — האָט זי געזאָגט: — בין
צוועלפּ וועלן אלע שלאָפּן, דערנאָך וועלן מיר ווידער הוליען.
ער האָט זי געפּאָלגט און איז אוועקגעגאנגען אין צווייטן צימער,
וון ס'איז געשטאנען זיין בעט.

7

אזויגער צוועלפּ איז שאַרפּשטיין געגאנגען איבער די אופגעלעכטע
גאס פון נאָוואַקאמענסק. ס'איז ניט לאַנג דורכגעגאנגען א דעגנרל,
און די זון האָט ווייך געווארעמט. אומעטום זינען געשטאנען מאַשינעס
מיט געסט, וואָס זינען געקומען פון די ווינטסטע באַצירקן אפּ דער
בווינג, פון די אַרצטרוכנס און קאָלויורטן. אפּן גרויסן פּלאַץ פאַרן
קלוב האָט מען געמאַנצט, וואָס פאַר א קראַפּט האָט געבראַכט שאַרפּ-
שטיינען צו מורע קאהאַנס טיר? די טיר איז געווען פאַרשלאָסן. א
שכּינע האָט געזאָגט: „זיי זינען אוועקגעפּאַרן אלע אפּ „ברוס-
ניטשקי“.

דאָס איז געווען אַן אַלט-נייער קוואַרטאַל פון דער בווינג, עטלעכע
קילאָמעטער פּונדאָנען. פאַר דער מילכאַמע האָט מען דאָרט אָנגע-
הויבן בויען די שטאָט. דערנאָך האָט מען זי איבערגעטראָגן אהער
קיינ נאָוואַקאמענסק. געבליבן איז נאָר א גאס אַלטימאָדיש-גרויסע
פּיחדירעדיקע קאָטעדזשן, און די לעצטע צייט האָט מען צוגעבויט
א גאַנצן קוואַרטאַל ראָזעווע געמיטלעכע אינדיווידועלע הנווער, וואָס
די דירעקציע האָט זיי געבויט אפּ אויסצאָלן.

שאַרפּשטיין איז לאַנג געגאנגען צופּוסן, בין ס'האַט אים אָנגע-
יאָגט א מאַשינ. אפּ „ברוסניטשקי“ איז געווען פּריילעכ. פון די קאָ-
טעדזשן האָט זיך געטראָגן א פּריילעכע מוזיק.

— קאהאַנס זעגאַרקעסטער! — האָט דערקלערט דער שאַפּער.
ער איז צוגעפּאַרן נענטער. אפּ א וועראַנדע פון א גרויסן קאָ-
טעדזשן איז געזעסן דער אַרקעסטער: צוויי פּירלען, א פּויק און זעקס
מענטשן, וואָס האָבן געהאַלטן צווישן די קני גרויסע שטאַלענע זעגן,
אזעלכע ווי מע גוצט באַם שניידן ברוסן, אין די הענט האָבן זיי גע-
האַלטן אַנזערנע שטעקלעכ אָדער גלאַט גרויסע טשוועקעס. קלאַפּנדריק

מיט זיי איג די זעגג, האָבן זיי געשאפן א פרעכטיקן העכסט־מעלאָג־
דישן אקאמפאנעמענט. איג איינעם פון די פירלער האָט שארפשטיין
דערקענט סאָלאָמאָן קאהאנען (פון די באַיטשענאַס האָט ער שוין
געוואָסט די גאַנצע גענעאלאָגיע פון דער מיטשענאַס קאהאן). ער האָט
פארשטאנען, אז ער האָט געטראָפן, ווואַהי ער האָט געדארפט.
איינעם קאָטעדזש האָט געווינט איינער פון די פאראנטוואָרט־
לעכע טוער פון דער בויונג, שארפשטיין איז דאָרט געווען
באקאנט, נאָר הינט האָט דאָס גאָרנישט ניט אויסגעמאַכט. ער
איז ארנינגעאנגען איג א גרויסן צימער, וווּ ס'זינגען ענג
געזעסן א סאך באקאנטע און נאָך מער אומבאקאנטע מענטשן. מע
האָט געטרונקען און פארביסן. מורע איז דאָ ניט געווען. ער איז אריין
איג צווייטן צימער. דאָ זינגען געשמאַנען צוויי קאנאפּקעלעך מיט א
סאך אָנגעוואָרפענע נאסע פאלטעס. די געסט זינגען געפאָרן אהער
מינאסטאמי בייסן רעגן. אפ אייג קאנאפּקעלע זינגען די קליידער גע־
ווען אָפּגערוקט א ביסל איג א זיט, און ס'איז געשאָפן א באקאנ־
טער אינזשעניער. איג הריטן צימער זינגען געשמאַנען שאפעס און
ציכטיק פארבעטע בעטן. איג אייג בעט, גלייב אפ דער העלער קאפע,
זינגען געזעסן צוויי אומבאקאנטע פארפוצטע יונגעללייט און האָבן
עפעס צוטרוילעך גערעדט צווישן זיך. באמ פענצטער איז געשטא־
נען א פרוי און האָט געלייענט א ביכל. איג א זיטיקן צימערל זינגען
געזעסן ארום א טיש באקאנטע שאָפּערן און האָבן געשפּילט איג
קאָרטן. ער האָט געקוקט א פאָר מיגוט אפ זייער שפּיל און האָט גע־
עפנט ווידער א טיר. זי האָט געפירט צוריק איג עס צימער. אלע זינגען
דאָ אצינד געשמאַנען און האָבן זיך געהאלטן פאר די בענקלעך. מורע
איז אויב דאָ געווען.

— איג האָל! איג האָל! — האָט זי געשרינג, אונטערטרייבנדיק

דעם אוילעם.

עטלעכע יאָר פאר דער מילכקאָמע איז געווען א מאָדע בויען איג
די גרויסע קאָטעדזשן פון עטלעכע דירעס — ספעציעלע אועלכע
צימערן „האָלן“ פאר קאָלעקטיווע פארוויילונגען. די „האָלן“ האָבן
זיך ניט בארעכטיקט, זיי האָבן אָפּגענומען צופיל וווינ־פלאַצן, נאָר
דאָרט, וווּ זיי זינגען געבליבן, פלעגט מען זיי אויסגינג צום טאַנצן.
מורע איז די ערשטע צוגענאנגען צו שארפשטיינען און פרינגטלעך
געגריסט זיך מיט אימ:

— נו, ווי פילט איר זיך נאָכן פרימאָרנדיקן „לעכאזי“?
זי האָט פּרעזנטלעך דערלאנגט אים א פינגער, אפ איר האנט איז
געהאנגען א פאָכער. ער האָט א גליקלעכער א כאפ געטאָן איר האנט
און האָט געזאָגט:
— א דאנק! אויסגעצייכנט! פארוואָס דארף איך זיך פילן
שלעכט?

זי איז הויט געוואָרן און האָט אים דערציילט, וואָס עס האָט זי
באומוווקט.

ער האָט זיך צוערשט צעבייזערט:

— וואָס פארא ווייבערשע אויסטראכטעכצן! וועגן האָט מען מיר
פארנייט דאָס הארץ? איך האָב איבערהגעטראָגן א שווערע אָפּעראציע,
נאָר נאָר אן אַטרערע...

דערנאָך איז אים געקומען אין קאָפּ אריין, אז מע קאָן דערפון
מאכן א שיינעם, אן אויסגעצייכנטן שפאס. ער האָט געזאָגט:

— אויב איר ווילט וויסן, איז בא מיר מיטן הארצן טאקע ניט
קעשווערע... יא, יא...

און ער האָט זיך אָנגעכאפט פארן הארצן.

נאָר זי האָט פארשטאנען דעם שפאס און האָט געלאַכט:

— איך אָוונט וועט איר קומען „צום בוימ“ שפאצירן?

איך גאָוואַקאמענסק איז געווען נאָר איין בוימ, מער איז ניט
געוואקסן אינעם ארומ. מע האָט דעם בוימ ארומגעזעצט מיט קוסטעס
און בלומען, אוועקגעשטעלט א פאָר בענק און געמאַכט אן אָרט צום
שפאצירן.

ער האָט איר צוגעזאָגט קומען „צום בוימ“, דערנאָך געטאנצן
מיט איר אין האָל. די זעגן האָבן געשפילט שארף-מעלאָדיש, ווי דער
באלטישער אינסטרומענט „קאָנטעלע“. איך אָוונט איז ער געזעסן
מיט איר און מיט אירע כאווערטעס איך „אלגאמברא“, דערנאָך
האָבן אלע ווידער געטאנצט אינעם זאל „סטיף קארסאָ“, און אלע
האָבן זיך גשוונדערט, ווי זיי ביידע פאסן איינס צום אנדערן לויטן
וויקס, לויטן דיטם פון די באוועגונגען און לויט נאָך עפעס, וואָס קויר-
גער וואָלט עס ניט געקאָנט באשטימען, נאָר וואָס סע ווערט קלאָר
באם טאנצן.

איך א וואָס ארומ איז ער ווידער געקומען און איז געזעסן מיט
איר ווידער אין „אלגאמברא“ און גערעדט וועגן פאָרשיידענע זאכן.

ער האָט טאָמיד געפונען מיט איר אינטערעסאנטע טעמעס אפּ שמור-
עסן, ווייל זי איז געווען קימאט א היגע: זי האָט דאָ געווינט שוין
פינף יאָר און געווינט ניט בלינד — אלץ דאָ גענוי געוויסט, אלץ
און יעדן געקענט און ליב געהאט דאָס נייע היימלאָרט — נאָר ניט צו
פארגלייבן זי מיט אנדערע.

ער פלעגט קומען אלץ אָפטער און אָפטער, די שמועסן פלעגן
ווערן אלץ פריינטלעכער, נאָר אז ער פלעגט זיך טיפּ אריינקוקן אין
אירע אויגן, האָט ער אלץ געזען דאָס זעלבע: די שפּיל פון דורכזיך-
טיקע וואסערן, וואָס ווייסן נאָר אייג ווען, נאָר אייג ריכטונג און
אָפּווערן זיי פון אַט דער ריכטונג איז אומעגלעך. וועגן מישען פלעגן
זיי קיינמאָל ניט ריידן.

איינמאָל באגעגנט זי אים א גליקלעכע, אג אופגערעגטע, קימאט
אג אויטבאקאנטע:

— מישע האָט זיך דעמאָביליזירט און וועט אינגיכטן קומען...
ער האָט ניט מיטאמאָל פארשטאנען אירע ווערטער, ווייל אפּן
הארצן איז בא אים געלעגן א ווייכער ווארעמער שטיין און פול איז
געווען דאָס הארץ מיט אומקלאָרע פאָרגעפילט פון גליק, נאָר זי האָט
נאָכאמאָל איבערגעכאזערט די זעלבע ווערטער. דאָס מאָל זינגען זיי
אָנגעקומען צו זיין פארשטאנד, און ער האָט מיטאמאָל דערפילט א
באדערפעניש ניט זיין דאָ מער, זיין ערגעץ אנדערש און אליין, און
ס'זאָל אים ניט שטיקן אזוי די היץ פון סאָפּ טאָג. ער האָט זיך אויסגע-
קערשעט און איז אוועקגעגאנגען. דאָ איז שטאַט האָט ער ניט גע-
האט וואָס צו טאָג — דאָ זינגען געווען אומפארשטענדלעכע מענטשן.
פרעמדע, אָנגעפאָרענע, און זי איז געווען איינע פון זיי. ער איז
אוועק צו די גרויסן. די היץ האָט געשטיקט. ער האָט געוויסט, ווהיט
סע ציט אים — צו דער שאכטע, וואָס גיט וואסער פארן גרויסן טור-
רעם. דאָרט איז קיל און פריש, דאָרט איז קיינער ניטאָ, דאָרט וועט
אים גרינגער ווערן.

אינמיטן וועג האָט ער געמוזט אָפרוען. ער האָט דערפילט א
מאָדנע שוואכקייט און האָט זיך אוועקגעלייגט אפּ א בערגל באמ וועג.
ער האָט איינגעגראָבן דאָס פאָנעם אין די הייסע אָפּגעברענטע גרעזער
און האָט אריינגעאָמעט דעם אלטבאקאנטן גערוב, דעם גערוב פון
היימלאָרט, וואָס באטייט שטענדיק א ריי גליקלעכע דערינערונגען:
א זיכער פון גליקלעכער קינדהייט, פון גליקלעכער יוגנט, ווייל פאָר

יערנ איז דאָס היימיג־ארט פֿול מיט זינג פֿארגאנגענהייט און זי איז אימ טאָמיד זיס — דער מענטש איז אויסגעשטאנען אלע אירע פֿרווונ און איז ארויס געזונט און מונטער — ער האָט געזינגט.

אינ א שאָ אַרומ איז ער צוגעגאנגען צו דער שאכטע. דער קור-צער אָפֿרו אינ וועג האָט אימ דערמונטערט, נאָר ניט באַרוקט. אַנ עמעסער אָפֿרו איז געווען דאָ אינ דער נידעריקער קנלעכדיקער גע-בידע. סע עפנט זיכ די מאַסיווע טיר, און די פּינצטערגיש טוט א שמעק מיט קילער ערר און מיט פּרישקניט. דאָס אויג ווערט קוימ גע-וווינט צומ איינציקן לעמפל, וואָס ברענט פּוגדערווינטן אינ דער טיפּ פונעם ברונעם. די הענט כאפּן זיכ אינסטיגקטיוו פֿאד דער שטאָ-לענער פֿאַרענטשע און דער אויער כאפּט שוין דעם ריטם פונעם שטיל-רוישנדיקן מאָטאָר באַ דער פּאַמפע. אָט דער קלאנג אלייג, דער קלאנג פּונ גלנכמעסיקער ארבעט באַרוקט שוין דעם מענטשן. ווען סע קלינגט נאָכ דערצו א העמערל אינ עמעצנס האנג, ווערט אפּן הארצן נאָכ גרינגער און ליבער. אצינד האָבן געקלונגען העמערלעכ, האנאם ס'איז שוין געווען נאָכן ארבעטס-טאָג: פּונ אונטן האָבן זיכ געפֿאַרעט צוויי שלאָסערס: ליווישיצ און וואָראָטאָוו. זיי האָבן לאנג שוין באַ-מערקט שאַרפּשטיינען, נאָר ניט איבערגעריסן זייער ארבעט. און ער? — ער איז ניט געווען אומצופֿרידן, וואָס זיי זינגען דאָ.

אינ א שטיקל צייט ארומ האָבן זיי זיכ אופּגעהויבן מיטן שטאָ-לענעם לייטערל ארופּ. וואָראָטאָוו האָט געלאכט פּונ ליווישיצן — דער בעסאראכער איז געבליבן איינער אלייג איגעם ערד-שטיבל אפּ „בורלאטשיבע“ — אלע פּונ דער צוזאמענוווינונג האָבן זיכ שוין ארויסגעקליבן פונעם אלטן נאסן קווארטאל:

— אפּ דער „בורלאטשיבע“ זינגען די טאראקאנעס ווי טאנקעט קעס — גרויסע און רירעוודיקע.

ליווישיצ האָט זיכ פֿאַרענטפּערט:

— איכ קאָג ניט ארומגיין שטאדלען וועגן אַן אנדער וווינונג, וועל אויב איכ וועל זיכ ארטינגלאָזן אינ אַזעלכע זאכּן, וועט לינדן די ארבעט, און אויב איכ וועל...

שאַרפּשטייג האָט א שמוכ געטאָן און האָט אומדערווארט פֿאַר זיכ געזאָגט:

— קלעבט זיכ איבער צו מיר, ליווישיצ. באַ מיר איז אַ גרויסער צימער.

ער האָט שפעטער קיינמאָל קיין כאַראַקטער נישט געהאט אפּ זיינע ווערטער — אימ איז געווען אָנגענעם דער געדאַנק, אז אַזינד, ביים ס'איז אימ שווער אפּן האַרצן, וועט ער זיין נישט אליין — מיט אימ אינייגעמ וועט זיין דער ווילער שעמעוודיקער באַכער. ליוויזי האָט זיך געהאַלטן טאקע זייער באַשיידן, און אויב ער פלעגט דאָקומטשען אַמאָל מיט זיין פאַרפּינקטלעכע אונג באַגרינדן זיין יעדן געדאַנק, האָט שאַרפּשטיין שוין געוואָסן די סיבן דערפּון און פלעגט אימ מויכל זיין פונעם גאַנצן האַרצן. ליוויזי האָבן אלע ליב געהאַט, און דערפּון האָט זיך גענומען טאקע דאָס, וואָס ער פלעגט זיין שטענדיק אינפאַר-מירט וועגן אלע גניסן אפּ די גרובנס. לויט האָבן אימ אלע פאַרטרויט און פלעגט זיך אפּילע אָפּט מיט אימ און איינע האַלטן.

איינמאָל האָט ער געזאָגט שאַרפּשטיינען:

— מע זאָגט, אז מע מערקט אָן פאַר אונדז א נייעם שעפּ...

שאַרפּשטיין האָט געפרעגט:

— נו, און דער?

— דער וועט גיין שטורעמען קיין ניראַלכאַווקע, — האָט גע-

ענטפּערט ליוויזי, — גענוג פּונדזיגעטוועגן.

8

איינמאָל איז א גלויבן מיטן-זומעריקן טאָג איז שאַרפּשטיין ארויסגעגאַנגען פּון דער שאַכטע. ס'איז געווען מיטיק-צייט, נאָר עסן האָט זיך אימ נישט געגלויבט. שלאָפּן האָט ער אויב נישט געוואָלט, כאָטש ער פלעגט ווייניק שלאָפּן די לעצטע נעכט: עס פלעגט אויסקומען פאַרהאַלטן זיך שפעט אפּ דער אַרבעט, אופּשטיין פּרי און אָפּט אפּילע אינמיטן דער נאַכט — מע פלעגט אימ וועקן, ווען מע האָט באַ-דאַרפט, און ער האָט עס אליין געפּאָדערט. ער איז איצט אָבער געווען זייער מיד — אזוי מיד, אז ס'האָט זיך אפּילע שלאָפּן נישט געוואָלט — נישט איבער דער שוועהער מי און נישט איבער די פּילמאָל איבערגע-שטיגטע נאַרמעס — נאָר איבער עפעס א מאַדנער פּריטשעפע, א מינ גניסלעכער פּיני, וואָס האָט געמאַטערט אימ די לעצטע צייט בון נישט אויסצוהאַלטן. עפעס איז ער שטענדיק געווען ווי איג א סיכ-סעכ, איג א מינ אומענדלעכען שמועס, ווו ער האָט שטענדיק געדאַרפט זיך פאַרענטפּערן און נישט שטענדיק איז ער ארויס בישליימעס.

אינ קאפ פלעגט זיך בא אים פלאַנטערן: וואָס ווילט איר, כאַוויי-
ריי, — אזוי איז עס! איך זאָג דען, אז איך בין גערעכט? נאָר ס'איז
מיר שווער — וואָס זאָל איך טאָן? איך האָב אלץ אויסגעפילט — איר
קלאַנג זיך דען אפ מיר? נאָר וואָס דען? ס'איז מיר שווער. עפעס
איז מיר ניט גוט אינווייניק, ס'איז מיר ניט גוט, פריינט טייערע!
יא, יא, ס'מען זיין בעסער. איר האָט אויסגעטראַכט, אז בא מיר איז
דאָס האַרץ פארנייט — האַלעווי וואָלט עס געווען פארנייט, נאָר ניין,
מע דארף עס ערשט פארנייען, מע דארף, מע דארף, איך זאָג דען
ניין? איך זאָג דען ניין?"

פאַסט פלעגט אזא וואָרט ארויסרעיסן זיך פון זיין מויל און פלעגט
זיך צו זיין גרויס ווונדער ארענפּלעכטן איך א לעבעדיקן שמועס און
קריגן אן ענטפער פון א באווער, לעמאַשל:

— מיר זאָגן טאקע ניט ניין! זיי מעגן זיך אליין מאַטריעך
זיין מיט זייער נירמאַדעם צעמענט — זיי מעגן אים רופן צעמיאנ-
קע, — מיר וועלן זיך אפּלע קיין האָר ניט פאַרקרימען.
ארעראבע!

און דעמלט פלעגט ער קומען צו זיך, ווי פון א שווערן קאַשמאַר,
און איך א פערטל שאַ ארום ארענפּלאַטן איך אים ווידער.
אַצינד איז ער געשטאַנען בא דער טיר פון דער שאכטע און האָט
זיך געקוויקט מיט דער צעגליטער לופט, וואָס האָט מעכעדיק געווא-
רעמט זיין לויב נאָך דער קעלט און נעצ פון דער שאכטע. ער האָט
גענומען אינסטינקטיוו זוכן זיך אן אָרט אפ זיך אַנידערלייגן אַפּרוען.
יעדער פארווונדעטע באשעפעניש זוכט אן אָרט, ווי עס זאָל קאָנען
זיין ווונד אוועקלייגן בעהאַרכאָוע און אַפּגעבן איר, כאָטש אפ א
קורצער צייט, די גאַנצע ליבע זינע, וואָס זאָל זי קאָנען געזונט
מאַכן. נאָר דער סטעפ ארום איז געווען אויסגעברענגט — ברויג,
צערביגן קימאַט אפ אש. אייג ווינקל האָט נאָך געגרינגט: אפ א בערגל
אונטער א דעכל אפ פיר סטויפעס, ווי פאַראיאָרן פלעגט נעכטיקן
דער עקסקאַוואַטאָר. האַיאָר האָט ער געאַרבעט איך אן אנדער אָרט,
און אונטערן לעבעדיקן דעכל האָט דער באָדן זייער גוט זיך צע-
שפּראַצט, באשיצט פון דער פלאמענדיקער זון און דאָך באגאָסן פון
די זעלמענע דעגנס. דאָ זינען הויב געוואקסן און געפלאַכטן זיך
געוויקסן, און ס'האָט זיך געדאַכט, אז זיי איינע קוקן ארויס אפ די
ווינטן, וואָס פאַרמאַטערן דאָ יעדער לעבעדיק וועגן. די ווינטן וועלן

— יאקאָוו סאוויטש, — ענטפערט מורע, — וואָס איז מיט
אײַנע? איר שלאָפּט נאָכ אלץ צי וואָס?..

און זי רויטלט זיך און ווארפט ארום אפן סאראפאג די פעלע-
רינקע, וואָס זי האַלט אין די הענט.

ער קומט צו זיך און ווערט אויך רויט. ער זאָגט צעמישט:

— געכאַפּט א דרעמל...

איז א פערטל שאַ ארום ריידן זיי שוין איינפאך און פריינטלעך,

ווי שטענדיק.

— יאקאָוו סאוויטש, — זאָגט צוטרוילעך מורע, — איר דארפט

מיר קומען צו הילף. ניט מיר אייגנטלעך... נאָר אפּ אײַנעם

קאָנן איך זיך פארלאָזן. צוליב דעם בין איך געקומען אין אזא הייז

אדער צו אײַנעם אפּ די גרובנס.

און זי דערציילט:

„מישע איז שוין דעמאָביליזירט, ער איז דאָ, און מע האָט איך

שוין אפּילע באשטימט פארן שעפּ פון דער ארבעט אפּ די ארצערובנס,

נאָר ער צווייפלט נאָכ אלץ, צי זאָל ער גיין אדער. אָבער זי, מורע,

ווייל, אז ער זאָל זיך אײַנלאָרדענען דאָ אפּ די גרובנס, ווייל שארפּשטיין

איז איר א גוטער פריינט, וועט ער מאכטן מישען גרינגער דאָס קעבן

דאָ אינעם גײַעם קאנט. און שארפּשטיינען וועט אויך זײַן בעסער,

ווייל מישע האָט זייער א גוטן כאראקטער און וועט זײַן א וויילער

נאטשאַלניק...”

יאקאָוו טוט א ציטער און קוקט זיך אריין אין אירע אויגן —

וואָס איז דאָס — אומשוילד, נאוווקניט צי אן אויסגערעכנטער גאנג?

נאָר אין אירע אויגן זעט ער דעם געוויינלעכן — אָ, געוויינלעכן! —

אויסדרוק, די שפּיל פון גרינע דורכזיכטיקע וואסערן, וואָס רינען

נאָר אין איין ריכטונג און קיין אַנדער וועג ווייסן זיי ניט, און ער

זאָגט:

— איך ווייס ניט, וואָס זאָל איך אײַנע זאָגן... אונדזער איצטיקן

שעפּ קאָנט איר?

— דעם טומלער?

— יאָ, ער האָט ישטארק פארפלאַנטערט די ארבעט. אצינד וועט

זײַן שווער אויסגלייכטן די ליניע.

— יאָ, — זאָגט מורע, — דאָס האָט מען מיר שוין געזאָגט, נאָר

איך האָב דאָ אזא איבערגעגעבענעם פריינט, ווי איר, און איך בין

איבערצינגט, אז איר וועט העלפן מישען. אינער ארבעט איז איינער
די וויכטיקסטע... מיט אייך וועט אים זיין גוט...
„אזוי, אזוי, אזוי... איז ווילסטו, הייסט עס, טייערע, איך זאל
אליין פארנייען מיין צערוסן הארץ?..“
— נו, וואס קאן איך זאגן? איך וועל פרוווי, אפ קיין גרויסע
דערפאלגן ריכט איך זיך נישט.

9

דאס ווינטערדיקע איז געשען צי נישט געשען? איך די דאזיקע
צעגליכע פארפאָרעטע טעג, ווען די היץ פאשוועט איך דרויסן, ווען
די היץ שלאָגט פונעם פארהאַרעוועטן קערפער, קאָן מען דען פינקט-
לעב אינשטעלן די וואָר?

שארפּשטיין דערמאָנט זיך, ווי ער שטייט איך איינעם און אַוונט
איך דער „אלגאמברא“. אלץ איז ווי שטענדיק: אפ א ברויטן קא-
נאפקעלע לעבן די אָפּגעריבענע שפיגלען זיצן די פּויער-לעשערנס און
הינטער זיי שטייען זייערע פארערעס — די שאמאָטניקעס, צומייסטן
יודישע באַכערימ פון פּוילן, וואָס מע האָט טכילעס-בויונג געשיקט
זיי קיין ניו-שניטאָגיל, זיי זאָלן זיך אויסלערנען די מעלאַכע — א
מעטאָרנישער קאָמבינאַט דארף אליין מאַכן פאר זיך שאמאָט-ציגל
אפ אויסלייגן די דאָמנעס. די ציגל-ברענער שעמען פאר גוטע פאר-
דינער און געטרניע כאסאנימ, דעריבער זינגען די פּויער-לעשערנס
זייער גנעדיק צו זיי, האגאט די באַכערימ דירן ביז איצט ארויס
אַנשטאָט „זשעלעזני“ — „זאלעזשני“. איך פאָדער-צימער בא דער
טיר איך „אלגאמברא“ שטייט סאָלאָמאָן קאהאן מיט א באַפּטע
„הילצערנע“ כאוויירימ זינגע און הערט נישט אופ זיך צו בייזערנ:
איך געפעלט נישט די פּרינטישאפט צווישן די פּוילישע באַכערימ און
די איזעסדיקע פּעער-לעשערנס. ער רעדט איך דער הייב און ספעציעל
אפ יודיש, קעדיי די באַכערימ זאָלן גוט פארשטיין אים:

— שנויצן-פרעסער, הולטניעם! ווי לאנג האָבן זיי נישט גע-
קאָנט עסן קיין כאזער! זיי פלעגן ארומטראָגן זיך מיטן פּאָק און
דאקומשען אלעמען: „וואָס טוט מען מיטן הייטל? — איך קאָן נישט
קוקן אפ די האָר...“ און איינער ווילן זיי, אז דער כאזער זאָל זיי
הינגען איבער דער באַדד...

אפאָנעם, או דאָס איז א מועסער רעמעו אפ די באצוונגען פונ די ציגלברענער צו די פינער-לעשערנס, ווייל באלד טרעט איינער פון זיי ארויס, ציט הרויסט אפ זיך ארום דעם בונטן וואָלענעם דושעמפער און טוט א באַהאל מיט גאַלע „כאַפּן“ גלויב אינ טיר ארניט:

— מיכטיג לאכט זיך אויס פונ אַזיכ...

מיט איינ וואָרט, אלץ איז דאָ ווי שטענדיק: אינ זאל זיען די טענצער בא די ווענט, און אינ דער מיט שפאצירן ווי געוויינלעך צוויי מיידלעך, א פאָר יונגלעך גייען זיי נאָך פוס-טריט און כאַכמע-גען זיך ווי דער שטייגער איז:

— וועלכע פונ זיי געפעלט דיר בעסער?

— די, וואָס איז כאמ עק.

לאָזט אדעראבע די מיידלעך דרייען זיך די קעפ און טראכטן, וועלכע פונ זיי געפעלט בעסער.

אלץ איז געווען, דאכט זיך, ווי געוויינלעך, נאָר פלוצעם בא-מערקט שארפשטייג, אז אלע פענעמער זינגען געווענדיג אינ איינ זינג, אלע אויגן קוקן אינ איינ פונקט, אלע בליקן באַדן זיך אינ איינ בליק, אינ א בליק פונ בלויע ווארעמע אויגן מיט לאנגע מיידלשע וועסן. אפ דער שוועל פונ דער „אלגאמברא“ שטייט מישע גרינבערג אינ אלע זינגע אַהרענס און מעדאלן, און אלע ארום—די פינער-לעשערנס, די שאמאָטניקעס, די האַלצ-ארבעטער נעמען ניט אראָפּ פונ אימ די אויגן, שפיגלען זיך אינ אימ און בענטשן זיך אינ אימ, און ער נעמט אויב ניט אראָפּ פונ זיי די אויגן. ער שמוכט צו זיי מיט זינגע דויטע יונגלשע ליפן, און מאַרנע מינימ פערדעם וועבן זיך צווישן אימ און זיי — פערדעם פונ גרויסער קרויוועשאפט, פונ עמע-סער ליבע און געטרנישאפט, און וואָס קרעפטיקער סע ווערן די דאָ-זיקע פערדעם, אלץ שוואכער, דאכט זיך שארפשטייגען, ווערן די פע-דעם, וואָס פארבינדן אימ אליינ מיט דער דאָזיקער געזעלשאפט. אימ איז אומדערטרעגלעך שווער, ער פילט זיך איינזאם און פאר-שטויסן, און אימ דאכט זיך, אז פונקט אזוי באַליידיקט און פאר-שטויסן איז זינג טייערער סטעפ, וואָס „פרעמדע“ הענט פארבויען אימ. א שווארצע כוואליע פונ אייפערזוכט טוט אימ א זעץ אינ קאָפ ארניט און אימ דאכט זיך, אז ער שרייבט מיט א דונערדיקער שטימ: — „וואַלדירמע!“ געקומען אינ אונדזערע סטעפעס! אינ אונדזער

קאנט! און פילן זיך מיסע באַלעבאָס!

נאָר אינדערעמעסן שרײַט ער נײַט, — זײַן מויל וועט אזא וואָרט.
קײַנמאָל נײַט אַרױסברענגען. ער ווערט נאָר מעסוקן בלאַס אונד מוון
זײַב אפּ אַ מינוט צוזעצן. צווישן אוילעם ווערט אַ באַוועגונג. ער
טוט אַ קלער: מע קער דאָרט אוואַדע זײַב איבערײַדן:

— אַ פאַרנײַט האַרצ...

דעריבער הײַבט ער זײַב אפּ שטאַלצ אונד הױב אײַן זײַן גאַנצער
וויקס אונד גײַט שוונגנדיק אַרױס פּונעם קלוב.

אײַן דער הײַם זאָגט ער באַלד:

— לײַושיצ!

— יאָ, בײַטע...

ער ווײַל פּרעגן:

— גרײַכערגן האָט מען שױן באַשטימט פאַר אַ נאַטשאַלניק

צו אונדז?

נאָר אַנשטאַט דעם פּרענט ער:

— ווי האַלט דער זײַגער?

אונד לײַושיצ ענטפּערט:

— עלפּ אזײַגער.

אונד גײַט באַלד צו:

— אָן צוויי מינוט.

אײַן אַ בױדעש אַרומ אײַז שאַרפּשטייג געשטאַנען אפּ אַ פּלאַטשיק
לײַמיק בערגל אײַנמיטן דעם ברױנעם אויסגעברענטן סטעפּ. לעבן
אײַם האָבן געאַרבעט די מױערער — זײַ האָבן פאַרענדיקט דעם ברױ-
נעם נומער 24, דעם העכסטן פּונקט פּונעם וואַסערלײַטער. די טראַנ-
שײַע האָט זײַב געצױגן ווי אַ גלײַכע לײַנע בײַזן האַרײַזאָנט. פּונד אײַן-
ווייניק האָט זײַב געהערט אַ קלאַנג פּונד קלאַפּנדיקע העמערלעכ: די
אַרבעטער האָבן באַהעפט די טרױבן מיט צעמענט. שאַרפּשטייג האָט
זײַב אַראָפּגעלאָזט אַראָפּ. אײַנעם קלאַנג האָט ער דערפּילט, און דער
שלאַסער אַרבעט נײַט ווי מע באַדאַרפּ. ער האָט גענומען באַ אײַם פּונד
די הענט דאָס העמערל אונד דאָס פּרעגאַנזונ אונד האָט אָנגעהױבן
פאַרקלאַפּן דעם צעמענט אײַנעם פּאַז צווישן צוויי טרױבן. די האַלב-
טרוקענע מאַסע האָט זײַב גרײַנג אונטערגעגעבן, אונד ער האָט
אָנגעהױבן זוכן אײַנײַנעם מיט די אַרבעטער די סײַבע דערפּונד. פּלױ-

צעמ האָט ער דערהערט, ווי מע רופט אימ, דאָס איז געווען ליווישיץ.
ער האָט געזאָגט:

— גייט, דער נייער ווארט אפ איינכ! עפעס א ראפארט צי
וואָס... ס'איז געקומען א קוריער, נאָר איר זענט ניט געווען בייסן
אויבערזיס...

שארפשטיין האָט א קוק געטאָן אפ אימ, גלייב ווי ער זאָל אימ
זען דאָס ערשטע מאָל, און האָט טרוקן געזאָגט:
— א דאנק, איך האָב שוין צוגעשטעלט א ראפארט. גיט איבער
דעם קוריער.

ווען ליווישיץ איז אוועקגעגאנגען, איז ער צוגעגאנגען צו דער
וואנט פון דער טראנשיע און האָט אפ א מינוט אָנגעשפארט אפ איר
דעם קאָפּ. ער איז געווען גערעכט נאָר אפ א האלב. פרוער מיט א
פאָר טעג האָט דער נייער שעפ געשיקט אימ רופן אפ צו באקענען
זיך. דער פערסאָנאל אפ דער בוינג פון די וואסערלייטונג ארבעטן איז געווען ניט
גרויס, און דער פראָראב פון די וואסערלייטונג ארבעטן איז אצינד
געווען דאָ די אָנגעזעענסטע פיגור. שארפשטיין האָט פארשטאנען,
אז באלד וועט ער זיך דארפן באגעגענען מיט גרינבערג. ער האָט
אפ א מינוט ווי פארלאָרן דעם מוט. ס'האָט זיך אימ פארהאלטן אויס-
שרייענדיג: „סאוווע, סאוווע, העלפ מיר!“ נאָר ער וואָלט אפילע פאר א
לעבעדיקן טאטן זיך געשעמט אצינד עפענען זיין הארץ. ער האָט
זיך גענומען איך די הענט, א רייניק געטאָן די קליידער, איבערגע-
טאָן דעם קראנג און איז אוועק איך קאָנטאָר.

זיי האָבן באלד דערקענט איינער דעם צווייטן. איך מישעס
בלויע אויגן האָט זיך באוויזן אן אָנהייב פון א שמייכל, נאָר שארפ-
שטיין האָט זיך געהאלטן, ווי שטענדיק, העפלעכדיק, און דער
שמועס האָט זיך באקומען א קורצער — א קליינער ראפארט וועגן
דער אלגעמיינער לאגע מיט דער וואסערלייטונג, א פאָר קורצע אינ-
סטרוקציעס פונעם שעפ און אן אָפיציעלער „פאָקא“. אצינד האָט
גרינבערג געוואָלט וויסן אלץ גענויער.

די ארבעט איך טראנשיע איז אלץ געגאנגען ניט קעשורע. עפעס
איז געשען מיטן צעמענט. שארפשטיין איז אָפגעגאנגען פון דער
וואנט, ווידער גענומען באמ ארבעטער די אינסטרומענטן און זיך
אָנגעבויען איבערן פאז. פלוצעם האָט ער דערפילט, ווי עמענס
הענט נעמען אימ פאר די עלנבויגנס. ער האָט זיך מיטאמאָל אופגע-

הויבן אין זיין גאנצער הייב — ער האָט פֿינט געהאט פאמיליאריש-
קניט. א פאָר בלויע, ווי מיידלשע, אויגן האָבן אים גלייב א קוק
געטאָג אין די אויגן ארענ, גרינבערגס רויטע ליפן האָבן געשמוכט:
— אז איר ווילט ניט גיין צו מיר, ביג איב געקומען צו אונז.
וויזט מיר אַזער ארבעט.

שארפשטיין האָט אָנגענומען זיין געוויינלעכע העפלעכע פאָזע
און האָט אָנגעהויבן אים באווייזן די איינצלעסטן פון דער ארבעט
מיטן טאָג פון א גיד, וואָס פירט ארום איבער א מזויי. מישע האָט
געהערט זייער ערנסט, נאָר אז זיי זיינען אָפגעגאנגען אפ א שטיקל
משהאלעכ פון די ארבעטער, איז ער א ביסל בלייב געוואָרן און האָט
זיך פלוצעם אָנגעכאפט אין שארפשטיינס האנט.

— אנטשולדיקט, — האָט ער געזאָגט, ווערנדיק נאָך בלייבער. —
איב האָב ניט געדארפט הינט בערענע זיך און קריכן אין טראַנשייע.
ערשט ניט לאָנג האָט זיך פארהיילט בא מיר א גרויסע ווונד אפ דער
פוס. יא, יא, — האָט ער געענטפערט אפ שארפשטיינס א שטומער
פראגע. — קיינער האָט ניט געוואוסט דערפון... נאָר מע האָט מיר
געזייט רוען נאָך א וואָכנ-צוויי. איב האָב זיך אפאָגעם עפעס קאליע
געמאכט...

ער איז געשטאנען א בלייבער מיט בלויע לַנדנדיקע אויגן און
לאנגע וועס. ער איז געווען ענלעכ אפ א מיידל, ער איז מיט עפעס
געווען ענלעכ אויב אפן ווילן ליווישע, נאָר מער פאר אלץ איז ער
געווען ענלעכ אפ דעם, וואָס ער איז געווען. — אפ א פארווונדעטן
יונגן שלאכטמאן. ער איז געשטאנען אָנגעשפארט אָן דער ליימע-
נער וואנט, און א גרויסע היץ האָט זיך געהויבן ארום אים — פונעם
הייסן טאָג — און אין אים — פון דער אויפגערודערטער ווינד אפ
זיין לַיב.

ביים שארפשטיין האָט אין א האַלבער שאַ ארום ארנינגערטראָנג
מישען אין נאָוואָקאמענסקער שפיטאַל, האָט זיך אים געגלוסט אליינ
אים אויסטאָג און אינדעקן מיטן לַיבע. ער האָט זיך געפילט
שולדיק: ווען ער זאָל געווען צו דער צייט קומען אין קאַנטאָר ארענ,
וואָלט מישע אים ניט געקומען זוכן אין טראַנשייע.

דעם קראַנקס גימנאסטיאָרקע איז געלעגן אפ א בענקל. פון דער
בוועמקעשענע איז ארויסגעפאלן א פאָטאָקארטל. אפן קארטל זי-
ען פאָרגעשטעלט געווען מאָדע מינימ אָנגעפעלצטע מענטשן. זיי

זינגענ געשטאגענ אפ ליוזשעס אינ א האלב־קרניז, און בא זייערע פיס זינגענ געלענג פעלנ און פוטערס פונ געשאסענע כנעס. שארפ־שטיינ האָט אופגעהויבנ דאָס קארטל און האָט עס דערלאנגט מישענ. אצינד האָט ער געדארפט אוועקניינ, נאָר ס'האָט אימ געהאלטנ די ליבע פונ אַן ארמיער, וואָס ברענגט א כאווער אינ שפיטאָל. עפעס האָט זיכ אימ געגלוסט צומ געזעגענענ זאָגנ מישענ אזוינס, אז אלע זינגע געפילנ זאָלנ זיכ אויסגיב און די ווערטער, נאָר האָט איז גיט געווענ אינ זינג כאראקטער. ער האָט א קוק געטאָנ אפּנ בלייבנ פּאָגעמ מיט די פארביסענע ליפּ: און צארטער ווי שמענדיק געזאָגט:

— פּאָקא!

10

אָנהויב יול האָט מענ פארענדיקט די וואסערלייטונג־נעצ. מישע איז דאָס ערשטע מאָל ארויסגעפּאָרג נאָכ דער קרענק און איז גע־קומענ אינ שאכטע א קוק טאָג, ווי סע גייט די ארבעט.

אינ דרויסנ איז געשטאנענ וואָראָנאָוו.

— מיר טרעטנ שוינ צו צומ אויספרוונ די נעצ, — האָט ער פריילעכ געמאָלדנ אפּ דעם שעפּס פראנע.

מישע איז ארבינגעגאנגענ אינ שאכטע. וואָראָנאָוו האָט אימ גע־האַלפּנ. אינווייניק איז געווענ ליכטיקער, ווי שמענדיק. דאָ זינגענ שוינ דרלי מעסלעס געזעסג שארפשטיינ מיט עטלעכע ארבעטער פונ דער ובריגאדע. ס'האָט זיכ געוואָרפּנ אינ די אויגנ דער קאָנטראסט: נייע פריש־לאַקירטע אויסגעפּוצטע מאשינעס — פּאָמעס אינ מאָ־טאָרנ — און פארמאטערטע, מיט ליימ אויסגעשמירטע מענטשנ. שארפ־שטיינ איז געווענ נאם און כאוואקסנ. אפּנ שמערנ האָט בא אימ גע־בלויט א בניל.

מע האָט אויסגעפרווט די טרויב־נעצ. מע האָט אלעמאָל אָפּ־געטיילט א באזונדערנ טייל אירנ, גערמעטיש אימ געשלאָסנ אינ גע־פּאָמפעט אינ אימ וואסער אונטער א הויכנ דרוק. פּליצעמ זאָט גע־פּלאצט א טרויב. מע האָט די טרויב אפּגיב פארביטנ. ס'האָט גע־פּלאצט א צווייטע. מ'האָט זי אויכ באלד פארביטנ. אצינד האָט מענ געקאָנט לאָזנ וואסער אינ דער טרויב־נעצ.

מישע איז שוינ דאָ גיט געווענ. אייניגעמ מיט וואָראָנאָוו איז ער

געזעסן אין טורעם און האָט געווארט, ס'זאל אַנקומען דאָס וואסער, נאָר דער ריזיקער באק איז דערוויל געווען ליידיק. אינ שאכטע האָט שארפשטיין געלאָזן דעם מאַטאָר. ס'האָט זיך דערהערט דאָס באקאנטע גלנכמעסיקע גערויש, נאָר אומזיסט האָבן אלע געקוקט אפן מאנאָמעט — ער האָט דערוויל גאָרנישט ניט געוווּן. שארפֿ-שטיין איז געווען רוזק, ער האָט געוווּסט: דאָרט איז דער טיפ פון דער ערד לויפט דאָס וואסער איבער די דיקע טשוהונגע טרויבן. אצינד לויפט עס איבערן פליין און באגענט ניט קיין שום ווידער-שטאנד — דערפאר ווייזט ניט גאָרנישט דער מאנאָמעט, און וויי-טער... ווער ווייסט — עפּשער נעמט ניט די פּאָמפּע? פּלוצעם א קלונג פונעם טעלעפּאָן: דאָס רעדט מישע פונעם טורעם:

— יאקאָוו, נו וואָס? האָסט געלאָזט?

— געלאָזט, — ענטפּערט שארפשטיין.

— מע זעט ניט קיין וואסער...

און מיטאָמאָל וואָראַנאָווס קאָל:

— הורא! סע גייט וואסער... סע גייט... סע גייט...

דער מאנאָמעט האָט געוווּן 4 אטמאָספּער, 5, 6.

ס'איז געווען זעקס אזויגער אינדערפרי. א האַלבדולער, א פאַר-שיקערטער איז געגאנגען שארפשטיין איבערן סטעפ. אָט איז דער ברונעם נומ. 24, פונעם בערגל זעט מען דעם גאנצן סטעפ ארום, א ראָזעוון איז די שטראַלן פון דער זון. וואָס האָט זיך געענדערט דאָ? ווי פרוער שטעקט פון דער ערד די טרוקענע ברוינע קוסטיקלעך פאַליג. א לאַרב פלאַטערט אין גרינדראָזלעכע קאלטן הימל — א צור פעליק פארשפּעטיקט פייגעלע. אלץ איז, דאכט זיך, ווי פרוער, נאָר נייג! איז דער טרוקענער צעפלאַצטער ערד לינגט א וואסערלייטער — דיקע טשוהונגע טרויבן ציטערן אין דער ערד פון שפּאנונג — קאלט קרישטאָלן וואסער קאָכט און שטורעמט אינווייניק. פון אויבן זעט מען נאָר, ווי א גאָט, א וואל ווייסט זאמד איבער דער פארשאַ-טענער טראנשייע. א גלייכער, א גלייכער לויפט ער צום האָרזאָנט, און דאָרט שטייט די שאכטע, וואָס זעט אויס פונדאנען ווי א קליין קנילעכדיק שטיבעלע. שארפשטיינען דאכט זיך, אז פונדאנען הערט ער, ווי איז דער טיפ לויפן און דרייען זיך, ווי דולע, די פּאָמפּעס, און סע רוישן גלנכמעסיק די מאַטאָרן. דאָס וואסער לויפט צום טורעם און הייבט זיך אלץ העכער אינעם גרויסן קנילעכדיקן באק.

אָט איז ער, דער טורעם — האָרט אפּ מ'נדעוון. ער זעט איצט אויס
 ניט בלוי און ניט געל — ער איז איצט דאָז, ווי לעבעדיק לײב.
 א לאַקאָמאָטיוו שטייט באַם טורעם און נעמט אָן וואַסער.
 „דאָס האָבן מיר געגעבן וואַסער“, — טראַכט שאַרפּשטיין, און
 ער דערמאָנט זיך איג אלע זײַנע כאַוויירימ באַ דער אַרבעט און
 פּרױער פּאַר אלץ — איג מישען. אַן עקסקאַוואַטאָר פּינפּט, אַ ראָזעווער
 דאַמפּ שלאַגט איבער אימ. „דאָס האָבן מיר געגעבן וואַסער“ —
 טראַכט שאַרפּשטיין און גייט מיט פאַרמאַכטע אויגן. דאָס גראָז
 שמעקט מיט היימ, און יעדער היימ שמעקט מיט גליקלעכער קינד-
 הנט, מיט פאַרהאַנגענער יוגנט. אלץ, וואָס דערמאָנט דײַן פאַר-
 נאַנגענהייט, איז גוט, ווײַל דער מענטש איז אויסגעשטאַנען אלע
 פּרווון און זעט — ער איז געזונט און איז מונטער — ער האָט גע-
 זיגט. ער גייט ווי איג באַלעם... ס'הערט זיך אימ אַ קלונג פּונ גלע-
 קעלעכ. דאָס זענען די קעמלען פּונ דזשאַנגלדײַנס קאַראַוואַן. „סאַווע,
 סאַווע, מײַנע כאַוויירימ האָבן ניט פאַרשעמט דײַנע כאַוויירימ, און
 איך בין דײַן זון!“

אפּ מאַרגן האָט מישע געזאָגט:

— וואָס וואָלט געווען מיט דער גאַנצער אַרבעט, ווען ניט דו.
 און כּוּצ אלעמען האָסטו דאָך געאַרבעט באַ מיר אויך. דו האָסט גע-
 אַרבעט אזוי, ווי ס'קאָג אַרבעטג נאָר אונדזערער אַ ברודער — אַ
 פּראָנטאַוויק.

— מיט אַ פאַרנייט האַרצ? — האָט אַ שמויכל געטאָגן שאַרפּ-
 שטיין.

— מיטן גאַנצן האַרצן, מיט לײב-אונלעבן, — האָט ערנסט אַ
 זאָג געטאָגן מישע און באַלד צוגעגעבן, — דאָס בעסטע איג דער וועלט
 וואָלט איך אוועקגעגעבן...

ער האָט זיך באַגעגנט מיט יאַקאָווס בליק. צוויי טונקלע נאָ-
 ענטשטייענדיקע אויגן האָבן געקוקט אפּ מישען מיט שטאַלץ און
 קוים באַמערקבארער פאַרביטערטקייט:

— שענק מיר דאָס בילד פּונ די קאַמטשאַטקער יעגער, דאַכט
 זיך, אז דו האָסט עס באַקומען אינעם פּופּציקסטן בריוון.

מישע האָט עפעס געוואָלט ענטפּערן און האָט זיך פאַרכאַפט:

— יאָ, יאָ, אינעם פּופּציקסטן בריוון...

דאָס בילד פּונ די קאַמטשאַטקער יעגער געפינט זיך איצט באַ

שארפשמיינענ. פונוואנענ ווייסנ מיר עס? פון ליוושיצנ, וואָס האָט
אונדז ביכלאל דערציילט די דאָזיקע גאנצע געשיכטע. אונ פונווא-
נענ ווייסט ער? — טאקע פונ שארפשמיינענ, וועלכער האלט אימ
שוין מער ניט פאר קיין „ווליקולירטנ“ אונ פארטרויט אימ אלץ,
ווי אלע ארומיקע.
אונ מורע? — מורע האָט כאסענע געהאט מיט מישענ.

דער באשטעלער פון אשטשע-בולאק

איך בין אלט צוואנציק יאָר און האָב ליב ליאָניע זילבערמאַן. איך האָב אים ליב! אפּ דער גאַנצער וועלט ביז איך גרייט אויסשריינען, ווי שטאַרק איך האָב אים ליב, נאָר די וועלט נייטיקט זיך ניט אין מיניע אינפאַרמאציעס. נאָוואָקאומענסק — עפּשער יאָ, נאָר אין נאָוואָקאָ-מענסק האָט מען פּונד לאנג שוין אלץ פאַרשטאַנען. אָט ער, ליאָניע, צו פאַרשטייט ער? — אָט דאָס איז מיר וויכטיק.

איך שטיי אין ווינקל פון צעב באַמ אפּאַראַט און פּרוּוו אויס דעם אייל פאַרן אָפּגערעמאַנטירטן טראַנספּאָרמאַטאָר. פון צייט צו צייט שליס איך אריין דעם שטראָם און הייב אָן העכערן זינגן שפּאַ-נונג. 20.000 וואָלט... 30.000 וואָלט... 39.000 וואָלט... א פונק פליט דורכ איך אייל-געפעס, די לעמפעלעך גיבן א קאָלירטן סיגנאַל — דער אייל האַלט מער ניט אויס די שפּאַנונג...

קיינער איז ניטאָ אין צעב — אלע זיינען אוועק עסן וואַרמעס, נאָר באַמ אַרזינגאַנג זיצט דער וועכטער און דרייט א גראָבן פּאַפּיר דאָס. איך וואַרט, אז זילבערמאַן זאָל קומען. מיר האָבן זיך צונויפֿ-געדרעט הינט גיין עסן וואַרמעס צוזאַמען. גיין ניט אין גאַרקי — אהיין איז אומעגלעך זיך דערלאנגען, אזוי האָבן אונדז פאַרטרוגקען די פּרילינג-וואַסערן — נאָר גיין עסן וואַרמעס צו מיר. איך האָב נאָך נעכטן אלץ פאַרגרייט.

מיר וווינען אין איינ הויז. ער איז מיין שעפּ — דער אָנפירער פונעם עלעקטראָ-צעב, איך — זינגן מעכניק און פּאַקטיש אויך זינגן סעקרעטאַרן. דאַכט זיך, אלץ קעשורע, און דאָך איז עפעס ניט רוזק אפּן האַרצן. עפּשער איז דאָס פונעם וועטער? אזעלכע וועטערן מאַכן זיך איינ מאָל איך יאָר אפּילע בא אונדז אפּ דאָרע-אוראל. דאָס געוויסער איז נאָך ניט אַרײַן אין די ברעגן, די גרונטאָווע וואַסערן בלאָזן אופּ דעם באָדן און פאַרגיסן אים מיט בלאָטע, די וועגן זיינען

עגלעך אפ טינג, פון אויבן שיט א געמיש פון שניי און רעגן — מיט איין וואָרט — „בישקונאק!“ פינף טעג דורכאנאנד פאסטג היגע באשקירן, מערקן אָפּ דעם אומקום פון פינף כאוויירי, וואָס זינגען ארויסגענאנגען אינמיטן אפרעל אפן סטעפ, און א בוראן האָט גע- מאכט א סאָפּ צו זייער לעבן. און טאקע שרעקלעך זינגען די דאָזיקע טעג, ווען דער ווינטער ווילדעוועט דאָס לעצטע מאָל, שיינדיק זיך מיטן יאָר — און ווי גוט איז איך אזא טאָג האָבן אלע ליבע לעבן זיכ...

— מינע!

איך קוק זיך אומ, ס'איז זילבערמאן. ער איז אריין דורך א זיך טיך טירל — בא דער פאָדער-טיר שטייט אן אָזערע. ער שרייט פארדומפן:

— נו, וואָס טוט זיך דאָ בא אַיך?

ער שטייט שטארק אראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ. פון זיין קאָפּ, פון זיין האַרץ, פון די אקסל רינט וואסער.

— א האנטעכ! — שרייט ער באפעלעריש און שלעפט א שמא- טע פון א ווערקשטעל.

איך לויפ איך קאכניעט און ברענג א האנטעכ. דער האנטעכ ווערט באלד פול מיט וואסער און מיט שמיר-אייז. זילבערמאןס הויזן זינגען נאס, דאָס וואטאָווע לייכל גלאנצט. דאָס זאמשענע אינזשעניערישע יאקל שטעקט זיך ארויס און קאפעט וואסער אפן דיך.

— נו, גיכער! וואָס הערט זיך עפעס?

ער איז ווי שטענדיק מיד, אָנגעדורלעט און אופגעצאמט העפ- לעך — א סימען, אז ער איז שטארק בייז. ניין, ער האָט מיך ניט ליב!

איך זאָג:

— די אייל איז גוט — 39.000 וואָלט.

— נו, און געקלונגען האָט עמעצער?

— יאָ, ס'האָט געקלונגען א מענטש פון אשטשע-בולאק —

פונעם ראטוויירט. ער זאָגט, אז ער האָט זיך צווייפגערעדט מיט אייך וועגן געבן ענערגיע זיי אפ באניסן זומער זייערע גערטנער. זיי ווילן, אז מיר זאָלן זיי העלפן אויך מאכן די ליניע. א מאַטאָר און א פאָמפע האָבן זיי, און סטויפעס וועלן זיי אויך שטעלן, נאָר קיין דראָט האָבן זיי ניט.

— אשמשע-בולאק, אשמשע-בולאק... — בורטשעט זילבער-
מאנ. — א, יא... איך געדענק שוין. זינט פראגע איז געלייזט פאזי-
טיוו. בא מיר אפן טיש ליגט זינט פאפיר מיט א רעזאָלוציע פונעם
הויפט-אינושעניער. איך וועל אייך באלד דערקלערן.
ער גלייבט זיך אויס, צעשפיליעט דעם קאָלנער און פארטראכט
זיך. פלוצעם לאָזט ער ארויס אַ טיפן זיפּ. וואָס זאָל עס באטייטן?
אפּאָנעם, אז א העקעלע האָט אימ אָנגעקוועטשט און ער האָט עס
צעלאָזט.

— נו, פאָשלי, — זאָגט ער.

— וואווי וועלן מיר גיין?

דאָס איז א וויכטיקע פראגע. איך אָט די טעג טאָר מען ניט
ארויסגיין אָן א פארטיקן פלאַן, באזונדערס אצינד, אז מיר האָבן
שוין פארלאָרן עטלעכע מינוט פונעם ווארמעס-איבעריס.
ער זאָגט:

— איך האָב אויסגעקוקט א וועג.

— לעבן דער דירעקציע?

— יא, לעבן דער דירעקציע, דערנאָך לעבן דעם באַנק — דאָרט

איז גוט אויסגעברוקירט, דערנאָך — הינטערן אפטייק...

— ניין, הינטערן אפטייק איז דאָ א טראַנשיע.

— קיין שום טראַנשיע. מ'האָט היינט געלייגט דאָרט א בריקל

מיט א פארענטשע.

— נו, און נאָכן בריקל?

— נאָכן בריקל דארף מען איבערשפרינגען די שמאַלע גרוב.

דערפאר איז דערנאָך דער וועג אומעטומ פריי.

מיר נעמען זיך פאר די הענט, און מיר גייען צו צו דער טיר.

מיר עפענען זי און בלייבן אפ א מינוט שטיין. מיר האָבן ניט קיין

מוט מיטאמאָל אריינצוארפן זיך אין די ווילדע כוואליעס פונעם

„בישקונאק" וועטער — כוואליעס ווינט, כוואליעס וואסער, כוואליעס

בלאָטע — אלץ הוילט, ווילדעוועט, ריסט זיך ארום אונדז, נאָר

מיר האָבן ניט קיין צייט צו ווארטן — מיר פארנורען די העלדזער

אין די קעלנער, און מיר לאָזן זיך גיין.

מיר גייען, און איך נעם ניט אראָפּ די אויגן פון ליאָניען. ליבער

ליאָניען! ער האָט א מאָדע מיין פאָנעם. אפּ אזעלכע פלעגט מיין

באָבע זאָגן: „א גרינעט!"

— איר ווילט זאגן: „א ברונעט“, באכינקע?

— ניין, א גרינעט, ווייל ער איז שטענדיק גרינ אפן פאנעם.
ליאניע איז אויך א „גרינעט“. ס'זינען דא אזעלכע מענער. זיי
זינען גרינ ניט פון א קראנקייט, ניט פון אפגעשוואכטקייט, ניט כא-
לילע פון עפעס א ווייטעק — ס'איז בא זיי פאשעט אזא פיגמענט
איג דער הויט, זומער-צייט ווערן זיי אפט פארברוינט און שווארצ-
כיינעוויקי, נאך ענדיקט זיך דער זומער, ווערן זיי צוריק גרינ ווי
גראז — אט אזא איז ליאניע.

איך לנד, קוקנדיק אפ די שטרומען וואסער, וואס רינען ווידער
פון זיין פאנעם. ער קערעוועט אפ דאס פאנעם און בייזערט זיך.
— אשטשע-בולאק, אשטשע-בולאק, — בורטשעט ער, — מנע

ווהיין קריכט איר ווינטער?

וויפל איך לעב, האב איך פון איך נאך קיין גוט ווארט ניט גע-
הערט. איך כאפ זיך און פאר איך און קלעטער ווידער ארום אפן
וועג — כ'האב מיך נארוואס אראפגעגליטשט.

איצנד ליגט פאר אונדז א פאס סאלאנטשאק. אט דא וועלן מיר
באלד דאכט זיך, אומקומען. ער איז טרוקן, אכער פארדעכטיק-
גלאט און אפגעבלאזן.

— קומט בעסער אהער.

מיר גייען מיט א פאס שווארצער, נאך באלד האבן מיר כא-
ראטע: אפ די שטיוול קלעפן זיך אונדז און פליאכעס בלאטע. זיי
וועגן איצט צו עטלעכע קילאגראם יעדערער. אומגעלעב גיין —
מיר בלויבן שטיין פארשוויצטע, און ארום אונדז, אנטשעגן אונדז,
נאך אונדז שטייען פונקט אזעלכע פארשוויצטע און פארטראכטע
מענטשן. זיי קלערן אלע, זיי באטראכטן „א פלאנ“, זיי גרינגער
טרעפן אהיים ווארמעס-צייט.

— דאס זעקסטע יאר, — בורטשעט זילבערמאן, — דאס זעקסטע
יאר וווינען מיר דא, און אז סע קומט צום „בישקונאק“, קאן איך
עס ניט איבערטראגן.

סאפקאלסאפ זינען מיר איך מיינ צימער.

זילבערמאן וויל זיך גלייב א ווארפ טאג אפ א בענקל, נאך איך
לאז איך ניט.

— אנטשולדיקט, — זאגן איך האלב אפ קאטאוועס, האלב אפ
אן עמעס, — מע דארף זיך איבערטאגן.

— מאי גרינגארעווא... — זאגט ער פלוצעם ביז און ווייל זיך ארויסרייסן פון מנינע הענט.

נאָר איך קאָן שוין מיך מער ניט באהערשן. אכ! פארשטיי, פאר- שטיי, סאָפּקאָלסאָפּ, וויפל געזונט דו נעמסט בא מיר צו מיט דינ גרינעם פאָנעם, מיט דינע נאסע קליידער, מיט דינ ארומשיפן זיך אינ די פארטרונקענע ראיאָנען, מיט דינע ארבעטן אונטער הויכער שפאָונג — וויפל, וויפל איז דער שיר... און די שטייוול, וואָס דו לאָזט זיי ניט אָפגעבן פאריכטן, ווייל דו ביסט שמענדיק פארטראָנג, און זיי רינען דאָך, איך ווייס דאָך, איך ווייס דאָך...

— איך ווייס דאָך, אז זיי רינען, — זאָג איך פארקריצנדיק די צייט פאר פארדראָס, — איך ווייס דאָך, איך ווייס דאָך... אפאָנעם, אז איך בין שטארק ביז און צעטראָנג, ווייל ער ווערט באַלד ווייך און פרוּוט מאַכן א שפּאַס: — סלושאַיִם, כאַווער קאָמאָנדיר!..

און ער גייט זיך איבערטאָן. אינ טעלעכע מינוט ארום זיצט ער שוין אן אינגעוואַשענער, א פארקעמטער, אינ טרוקענע קליידער, און אן אלטע, נאָר טרוקענע פופטיקע ווארט אפן בענקל. דער זוף איז הייס, די טיי ווארעמט זיך. זיבערמאן פארוזכט א פאָר לעפל געקעכטס און קומט אינ א זעל- טענער שטימונג.

— אשטשע-בולאק, אשטשע-בולאק, — זאָגט ער, — ניין! מיר זינען דאָך מער געוויינט צו אוקראַנע. הערט, איך האָב אמאָל גע- קענט א מענטשן מיטן נאָמען לעוואַדער — איסאק איליטש לעוואַ- דער, א גאנצ געוויינלעכער מענטש, א פלאַנאָוויק. נאָר אז מע פלעגט ארויסריידן זיין נאָמען, פלעגט ווערן ארום גרינג און פריש און יאָמ- טעוודיק...

— ווייל זיין נאָמען געמט זיך פון „לעוואַדע“ — יאָ, יאָ, „לעוואַדע“ — א גרינג וועלדל אינ א דאָרף כאַמ טינכ... —

— יאָ, יאָ, גרינע ווערבעס, און דאָס וואסער פארצויגן מיט א שלאָל גרינע קליינע בלעטעלעך און לייליעס... — און צעגליטע בלויע שמעטערלעך און הייסע פלעקן אפ די קאָרעס... —

— און א שיפּל, וואָס שמעקט מיט שוואַמען און פוילן האָלצ.

— און אשטשעבולאק? — וואזוי דארף אויסזען א מענטש,
 וואָס זיין נאָמען איז „אשטשעבולאקער“ — איר שטעלט זיך עס פאַר?
 מיר קוקן איינס אפּ דאָס אנדערע, און פּלוצעם דערזע איך פאַר
 זיך, ווי א לעבעדיקן, דעם מענטשן מיט דער פּאַמיליע „אשטשעבו-
 לאַקער“. איך זע אימ, איך זע אימ.
 — איר ווילט וויסן, וואזוי ער זעט אויס? ער איז א הויכער און
 א ברייטפלייציקער...
 — יאָ, יאָ, איך וואַטאָווע הויזן און א וואַטאָווער ספּעצאַווקע...
 פונ א יאָר פינף און דרייסיק.
 — יאָ, יאָ, מיט וויסע שניגעדיקע צייג...
 — און מיט א הויכע שטערן, ווייל די האָר זינען באַ אימ פונ
 פאַרנט א ביסל אויסגעפאַלן...
 — ער טראָגט ארום איך די הענט א מיליטערישן פעלד־טאַש,
 וואָס ער האַלט איך אימ די פּאַפירן...
 — ער האָט צוויי בענדלעך פונ פּאַרוואַנדונגען — א גאַלדנס
 און א רויטס...
 — ער איז א מעכאַניקער איך א ראַטווירט...
 — אָדער א טעכניקער, א בויער...
 מיר קוקן איינס אפּן צווייטן מיט גלאַנצנדיקע אויגן. מיר זעען,
 מיר זעען פאַר זיך דעם גייעם באַקאַנטן, דעם מענטשן מיט דער
 פּאַמיליע „אשטשעבולאקער“, וואָס מיר קלויבן זיך טאָגן אימ א
 טויווע.
 נאָר ליאַניע זיצט און דרעמלעט קימאַט. ער קאָן ניט בניקומען
 איך זיך די מידקייט. די ליפּן ווערן אָנגעדראָלן און קינדערש ליב,
 א ווייב שפינוועכס פּאַרוועכט זיין פּאַנעם, א האַנט קריכט אראָפּ פונ
 טיש... ליבער ליאַניע, ליבער ליאַניע, מיר האָבן נאָך פינף מינוט
 כּוּצן וועג.
 וואָס וויל איך, וואָס וויל איך איך מיין לעבן? איך וויל שפּאַצירן
 איך א זומער־אָוונט באַם ברעג טייַך, איך א גרינער לעוואַדע, און
 א ליבער פּאַרשוויג, א בייזער „גרינעט“ זאָל מיר נאָכגיין העפּלעך,
 א פּאַר טריט הינטער מיר, ניט אנדערש — העפּלעך און א פּאַר
 טריט הינטער מיר... און פּלוצעם זאָל ער א טיפּן זיפּע טאָגן, און איך
 זאָל מיך אָפּשטעלן און פרעגן: „וואָס זיפּעט איר?“ און ער זאָל
 ענטפּערן: „גאָרניט, גאָרניט!“ — „ניין, ניין — וואָס“ — זאָל

איך פאָדערן, און ער זאָל זאָגן: „איר וועט בערויגעז זיגן...“ זאָגט די מינוט — זאָל איך הייסן באַפּוילער־יש — „איך וועל ניט בערויגעז זיגן...“ און דעמלט זאָל ער זאָגן: „איך בין אין איינער רעד־שום. וואָס איר ווילט, טוט מיט מיר, נאָר דערלויבט מיר זאָגן איינע פיר ווערטער.“ „וועלכע?“ — „איך האָב איינע ליב.“ און ער זאָל זיך שטעלן אַפּ די קני און זאָל מיר קושן די האַנט...

אוי, גוואַלד, שוין אדרורכ די פינף מינוט. מע דארף אים וועקן, און ער שלאָפט געשמאק און א גאס טראָפּנדל שטייט בא אים אין ווינקל פונעם קינדערשן מויל... וויאזוי וועקט מען אים?..

און פלוצעם שטייט ער אַפּ די פיס, אזא טעווע האָט ער — ערשט געשלאָפּן — און שוין שטייט ער.

— מינע, מינע, איר האָט מיך ניט אופגעוועקט! אפּ וואָס טויגט איר?..

אַט האָסטו דיר א „לעוואדע“... „פיר ווערטער“...

און מיר גייען צוריק אין צעב.

ער זעצט זיך אין קאבינעט, און איך נעם מיך ווידער צום טראַנס־פאָרמאטאָר. איך פריי מיך, וואָס ער וועט א שטיק טאָג זיצן אין דער טרוקן.

מיר פארויצן זיך ביז האלב נעגן. איך העלפּ אים.

ער צייכנט און שרייבט.

— לעוואדער, לעוואדער, — בורקעט ער לויט זיגן שטייגער

צעשטרייט, — לעוואדער, לעוואדער... —

דערנאָך גייען מיר צוריק, קיין שניי גייט שוין ניט. דער הימל

איז אויסגעקלאָרט, נאָר פינצטער, און אומעטום אפּ די וואסערן אין

בלאָטעס שנייען לאַמטערנס, און דאָס איז דאָס ערגסטע. די פניערן

שפיגלען זיך אַפּ אין די גלענצטיקע שטראַמען און מאַכן אונדז

בלינד. איך גלייטש מיך קעסוידער. די גומענע שטיוול זינגען מיר

גרויס — דערפונ גלייטש איך מיך נאָך אַפּטער. זילבערמאן איז בייז

און זאָגט יעדעס מאָל:

— מינע!

די וועגן זינגען דורכויסקע טינכן. מיר שלעפּן זיך איבער זיי

מיט גרויס גערויש. איך האָב מוירע זאָגן, אז סע רינען בא מיר די

שטיוול.

— אצינד וועלן מיר ארונגיין צו קודימאָוו, — זאָגט זילבער־

פאג, — ס'איז ניט קערני גיין נאכאמאָל. מיר וועלן זיך אָפּפארטיקן פאר א מינוט.

גוט, זאָל זינג צו קודימאָוונ. ער וווינט באלד נאָך אונדז.
נאָר פארבינגייענדיק אונדזער שטוב, בלעבן מיר אפ א מינוט שטייג. אָט ערשט איז צוגעפאָרן א מאשינ און כאַרבלט באמ אריינ- נאנג. א הויכער מענטש שטייט איג שניג פונ די פארעם און קוקט אומבאהאַלפן איג אלע זינטן.

— אנטשולדיקט, — זאָגט ער, — איר ווייסט ניט, ווו וווינט דאָ איג הויז דער איגזשעניער זילבערמאנ?
— איכ בין זילבערמאנ. — ענטפערט ליאָניע, — וואָס דארפט איר האָבן?

— איכ בין פונ אשטשע-בולאק... איכ בין אָט ערשט געווען איג צעב, נאָר, ליידער, איכ ניט געטראָפן... אנטשולדיקט... מיר פאָרן ארום א גאנצן טאָג אונ קאָנען איכ ניט פאקן. איכ בין גע- קומען מיקויעב דער ליניע, וואָס איר נעמט זיך זי אוועקשטעלג. מע דארפ עם טייקעפ וויסן. איר פארשטייט — נאָך „בישקונאק" זעצט מען שויג קארטאָפּל...

— זינט איר עם פונ אשטשע-בולאק? — זאָגט זילבערמאנ. — איניערע פאפירן זינגען בא מיר. מ'האָט איכ באשטעטיקט די ליניע. קומט אריגן איג שטוב, וועל איכ זיי איכ געבן.

— א דאנק, א דאנק... — זאָגט דער מענטש פונ אשטשע-ב- לאק, — איר פארשטייט — דער פארווי איז אָט-אָט. דארפ מען דאָך וויסן, ווו מ'איז איג דער וועלט.

נאָר איג שטוב אריינגיין כאפט ער זיך ניט. ער בלעבט עפעס מאַדנע שטייג, גלעב ווי ער זאָל זיך איגינהערן איג עפעס. ארום און ארום עטעמען צעווייקטע באַרנס, סע קלינגען וואסערן, סע זיפט זיך פונ אויבן א דריבנע רענגדל. מיר שטייען אלע דריג איג דער שניג פונ די פארעם. דער מענטש פונ אשטשע-בולאק איז הויכ און ברייט- פלייציק. ער בליאסקעט מיט די ווייסע צייג. דאָס היטל איז פארוקט אפ ארום, און דער נאסער שטערן איז הויכ מאכמעס די ארויסגע- פאלענע פאָדערשטע האָר. צוויי בענדלעך פונ פארוונדונגען זעען זיך ארויס פונ דער האַל-צעשפיליעטער פופקע, איג די הענט האלט ער א מיליטערישן פעלד-טאש.

— איר הערט, איר הערט? — ווידער, ווידער! — זאָגט ער
אונדז צוטריילעכ און הערט זיך אלץ אייניג. אפ זינט פאָנעם צעניסט
זיך א זעליקדשלעפעריקער שמייכל, און ער הייבט אָן מאַכן מיט
דער האַנט ווי צום טאַקט.

אינ דער שוואַרצער הייב דערהערט זיך א ריטמיש סקרופענ,
מאָדנע מינימ קלאַנגען ענלעך אפ א רוזש פונ א סאַכ — א סאַכ
פליגל.

— בושעלעס, — זאָגט דער אשטשע-בולאַקער, — איר הערט,
איר הערט — בושעלעס! בושעלעס!

— אַנטשולדיקט, — זאָגט פּלוצעם זילבערמאַן, — ווואַזוי
רופט מען אַנזיך? לאָמיר זינט נעענטער באַקאַנט.

— מיכ? — זאָגט דער אשטשע-בולאַקער, — מיכ רופט מען
וונינבערג דאוויד לאַזאַרעוויטש. איך בין דער מעכאַניקער פונ ראַט-
ווירט.

איך א פּערטל שאַ אַרומ הייבן מיר זיך אפ די טרעפּלעך פונ קר-
דימאָוס הויז. דאָס הויז שטייט אפ א הויכן ליימיקן בערגל, און
קעדוי ניט גליטשן זיך, האָבן קודימאָוו און זינע שכינימ. אַרומגע-
לייגט עס פונ אלע זיטן מיט גרינעם „זמעיעוויק“ און האָבן נאָך
פונ עטלעכע שטיינער געמאַכט טרעפּ און פּאַרענטשעס צו זיי. איך
הייב זיך איך דער פינצטער איבער די טרעפּלעך, און זילבערמאַן
האַלט מיך אונטער.

בושעלעס, בושעלעס פּליענ! איך הימל שטילט זיך ניט אינ די
פּרעכטיקע מוזיק...

נאָר ליאָניע פּאַרהאַלט זיך פּלוצעם אפ א טרעפּל, און איך שטיי
שוין מיט צוויי טרעפּלעך העכער פונ איך. וואָס איז מיט איך געשענ?
א טיפּער אומרו שיטערט אפּ מיני גאַנצ וועגן. פּלוצעם דאַכט זיך
מיר, אז ליאָניע האָט אוועקגעלייגט זינט קאָפּ אפ דער פּאַרענטש.

— ליאָניטשקע, ליאָניע! — שרייב איך, — וואָס איז אייך?
אַראָפּגיין איז אומעגלעך. איך זע ניט גאָרניט. פּלוצעם דערהער
איך א טיפּן זיפּע, ווי דעמלעט אינדערפרי. איך טו מיך א דים צו
ליאָניע, נאָר וואַרעמע קינדערשע ליפּן דריקן זיך אריין איך מיני
האַנט. ער קוישט, קוישט מיני האַנט, און עפעס קאַפעט אפ איר, זאָלג
עס זינט די מילדע פּרילינג-וואַסערן, וואָס גיסן אפ אונדז דעם גאַנצן
טאָג?

איך בייג מיך אָן צו ליאַניען. איך צי צו זיך זינגע טייערע, ליבע
הענט אונ קוש זיי אויך — אָ, טויזנט מאָל קוש איך זיי! אונ די
הויכע פּרילינגזוואסערן ברויזן אונ שפרודלעך אין אונדזער געגנט.
ליאַניע פירט מיך ארום אפּ די טרעפּ אונ זאָגט מיר:
— פּאַרויס, טייערע! ס'איז פּרילינג, ס'איז פּרילינג...
יאָ, יאָ, ס'איז פּרילינג — דער מענטש פונ אשטשע-בולאק האָט
עס דערווייזן אפּן בעסטן אויפּן.